STRUCTUUR ANALYSE DISTRICTEN

2009-2013

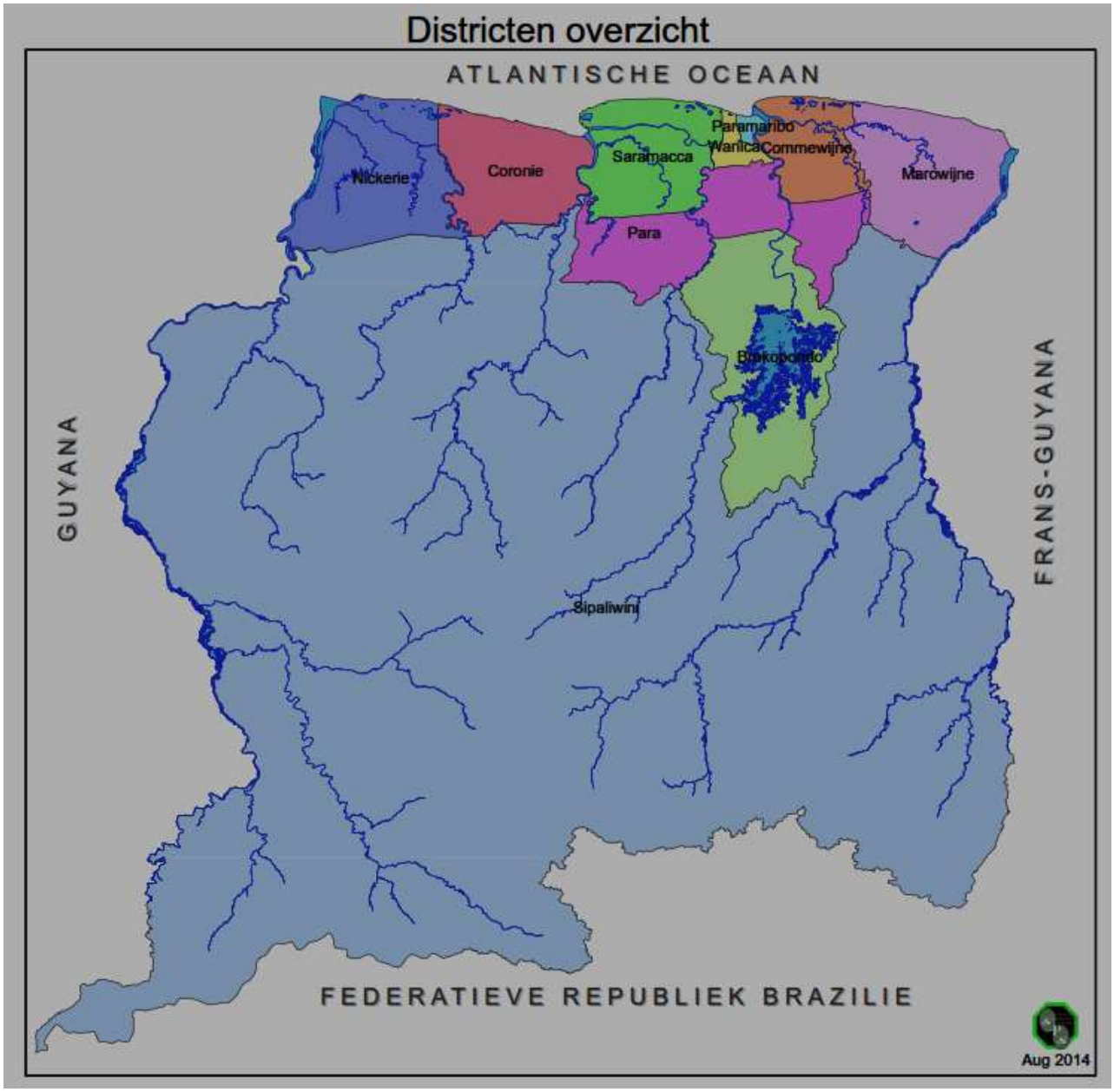

STICHTING PLANBUREAU SURINAME

December 2014

INHOUDSOPGAVE

Ten geleide ii
Colofon iii
Afkortingen iv

I DEMOGRAFISCHE ANALYSE

Demografische analyse D-1

II RUIMTELIJKE ONTWIKKELING VAN DE DISTRICTEN

1. Paramaribo S-1
2. Wanica S-22
3. Nickerie S-38
4. Coronie S-60
5. Saramacca S-72
6. Commewijne S-90
7. Marowijne S-109
8. Para S-129
9. Brokopondo S-145
10. Sipaliwini S-167

TEN GELEIDE

Als vervolg op de publicatie Structuuranalyse van de districten III ligt voor u de vierde editie, Structuuranalyse districten IV. Evenals in de vorige edities wordt per district een inventarisatie gepleegd van de ruimtelijke infrastructuur in relatie tot de sociale en economische ontwikkelingen. De referentieperiode is 2009-2013. Deze editie is verrijkt met digitaal kaartmateriaal dat overwegend in eigen beheer met behulp van ArcView 10.2 software is vervaardigd.

In het hoofdstuk met demografische analyse van de districten is de informatie bewerkt op basis van de CBB-bevolkingsgegevens. Gezien de geografische mobiliteit van de bevolking, die zich uit in intradistrictverhuizingen en interdistrictmigratie, welke een steeds grotere rol spelen bij omvang en samenstelling van de districtsbevolkingen, is in deze editie ook aandacht besteed aan dit verschijnsel.

Het rapport moet worden gezien als planningsinstrument en als informatiebron voor het versterken van instituties in de districten die belast zijn met de realisering van de door de Regering geïnitieerde ontwikkelingen.

Als regionaal kader voor investeerders is dit rapport eveneens van groot belang. Ook kunnen bewoners van de regio’s door kennisneming van deze analyse beter vertrouwd raken met ontwikkelingen in hun district.

Tenslotte kan de analyse worden gezien als aanzet tot het brede maatschappelijke draagvlak ter versterking van actoren die mede belast zullen zijn met de evaluatie en aanpassing van het Ontwikkelingsplan 2012-2016 voor de regeerperiode na de verkiezingen van 25 mei 2015.

Aan de Districtscommissarissen en hun staf, en de directies van de verschillende kerninstituten die hebben meegewerkt aan de totstandkoming van dit rapport willen wij onze hartgrondige dank uitbrengen.

December 2014

Het directieteam Stichting Planbureau Suriname

COLOFON

Uitgave : Stichting Planbureau Suriname

Jaar : 2014

Eindredactie: Lcs. John A.M.Bouterse

Redactie: E. Karwofodi; S.Janki-Ramcharan

Vormgeving :

M.Soerohardjo Gis (kaarten)

R. Resosemito Gis (kaarten)

E.Kent Gis (kaarten)

A.Kranenburg (layout)

SAMENSTELLING

Demografische analyse

E.Bruce Msc.

Ruimtelijke Ontwikkeling van de districten

Lcs J.A.M. Bouterse

E. Bruce MSc.

K. Pelswijk BSc.

C. Sairras BSc.

S. Drielsma-Monsels BSc.

© Stichting Planbureau Suriname
Bij overname bronmelding verplicht

AFKORTINGEN

Ministeries/Overheidsdiensten

SoZaVo..... Ministerie van Sociale Zaken en Volkshuisvesting
LVV..... Ministerie van Landbouw, Veeteelt en Visserij
Minov..... Ministerie van Onderwijs en Volksontwikkeling
BD..... Bestuursdienst
CBB ..... Centraal Bureau voor Burgerzaken
KPS ..... Korps Politie Suriname
KBS ..... Korps Brandweer Suriname
LBB..... Dienst 's Lands Bosbeheer
STS..... Stichting Toerisme Suriname
SBB ..... Stichting Bostoezicht en Bosbeheer
SPS ..... Stichting Planbureau Suriname
RGD..... Stichting Regionale Gezondheidsdienst
GMD ..... Geologisch Mijnbouwkundige Dienst
STINASU ..... Stichting voor Natuurbehoud in Suriname
SWM..... Surinaamse Waterleiding Maatschappy
EBS ..... Energie Bedrijven Suriname

Onderwijsniveau's/types

GLO..... Gewoon Lager Onderwijs
VOJ..... Voortgezet Onderwijs op Juniorenniveau
BO ..... Bijzonder Onderwijs
LBGO..... Lager Beroepsgericht Onderwijs
LTS..... Lagere Technische School
VOS..... Voortgezet Onderwijs op Seniorenniveau
OS ..... Openbare School
Adekus..... Anton de Kom Universiteit van Suriname

Internationale organisaties/fondsen

IDB..... Inter-American Development Bank
EU..... Europese Unie
EOF ..... Europees Ontwikkelings Fonds

Overige

HKV ..... Houtkapvergunning
Medizebs ..... Medische Zending der Evangelische Broedergemeente Suriname
EBGS..... Evangelische Broedergemeente Suriname
RKBO ..... Rooms Katholiek Bijzonder Onderwijs
METS..... Movement for Ecotourism in Suriname

DEMOGRAFISCHE ANALYSE VAN DE DISTRICTEN

Inleiding

In onderliggend rapport, Structuuranalyse districten IV, is de bevolkingsomvang van de districten voor de jaren 2008-2012 vastgesteld via de componentenmethode. Hierbij is gebruik gemaakt van de statistieken voor demografische groei zoals geregistreerd door het Centraal Bureau voor Burgerzaken (CBB), t.w.: geboorte, sterfte, immigratie en emigratie. De emigratie, voornamelijk naar Nederland, blijkt al jaren de onbetrouwbare component, omdat een belangrijk deel van de personen die vertrekken zich niet uitschrijft. Dit fenomeen is de belangrijkste oorzaak van verschillen in schattingen van de Surinaamse bevolking. De in Suriname door het CBB geregistreerde emigratie was in verschillende jaren, drie- tot zesmaal hoger dan de emigratie voor de respectieve jaren, zoals aangegeven door het Nederlandse Centraal Bureau voor de Statistiek. In de onderliggende demografische analyse zal voornamelijk de binnenlandse migratie aandacht krijgen.

1.1 Ontwikkeling bevolkingsomvang der districten

Tabel 1.1 Ontwikkeling districtsbevolking 2009-2012

District	2009	2010	2011	2012
Paramaribo	222802	224572	226888	227466
Wanica	101066	104646	108384	111379
Nickerie	31294	31432	31741	31754
Coronie	2690	2712	2694	2675
Saramacca	15313	15377	15562	15669
Para	21595	22601	23579	24104
Commewijne	26352	26918	27538	27781
Marowijne	17182	17981	18238	18384
Brokopondo	11530	12361	12744	12807
Sipaliwini	31370	33199	34255	33751
Totaal	**481194**	**491799**	**501623**	**505770**

Bron:CBB/Bewerking: Planbureau

Figuur 1

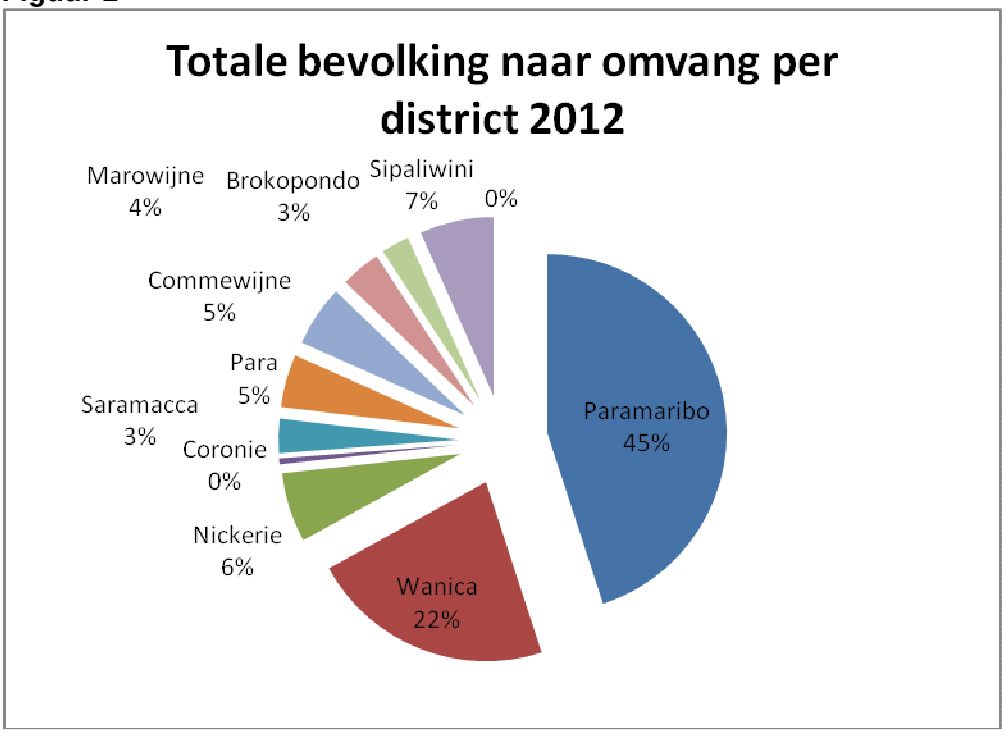

District	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2009	2010	2011	2012
Paramaribo	52.4	50.3	49.4	49.4	49.6	49.4	46.3	45.66	45.23	44.97
Wanica	17.4	18.5	18.9	19.2	19.1	19.1	21	21.28	21.61	22.02
Nickerie	7.8	7.14	6.85	6.85	6.89	6.82	6.5	6.39	6.33	6.28
Coronie	0.7	0.62	0.6	0.59	0.59	0.58	0.56	0.55	0.54	0.53
Saramacca	3.1	3.12	3.13	3.11	3.13	3.1	3.18	3.13	3.1	3.1
Para	3.5	3.92	3.99	4.07	4.05	4.08	4.49	4.6	4.7	4.77
Commewijne	4.9	5.1	5.16	5.17	5.19	5.15	5.48	5.47	5.49	5.49
Marowijne	3	3.46	3.57	3.54	3.56	3.53	3.57	3.66	3.64	3.63
Brokopondo	1.7	1.96	2.03	2.09	2.06	2.13	2.4	2.51	2.54	2.53
Sipaliwini	5.5	5.81	6.08	6.01	5.97	6.04	6.52	6.75	6.83	6.67
Totaal	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**

Bron:CBB/Bewerking: Planbureau

Uit tabel 1.2 blijkt dat in bepaalde districten in de periode 2009 -2012 de bevolking is afgenomen, terwijl andere constant zijn gebleven en weer andere een gestadige toename kenden. Paramaribo, Nickerie en Coronie behoren tot de districten waar het aandeel in de nationale bevolking afnam. Saramacca heeft na een decennium een onveranderd deel in de nationale bevolking. De overige districten kennen de afgelopen tien jaren een groei van hun aandeel. De grootste groei werd genoteerd voor het district Wanica, evenals, hoewel in mindere mate, Para.

Tabel 1.3 Groei aandeel districten in nationale bevolking 2002 en 2012 in %

District	2002	2012	Groei
Paramaribo	52.4	44.97	-7.43
Wanica	17.4	22.02	4.62
Nickerie	7.8	6.28	-1.52
Coronie	0.7	0.53	-0.17
Saramacca	3.1	3.1	0
Para	3.5	4.77	1.27
Commewijne	4.9	5.49	0.59
Marowijne	3	3.63	0.63
Brokopondo	1.7	2.53	0.83
Sipaliwini	5.5	6.67	1.17

Bron:CBB/Bewerking: Planbureau

Figuur 2

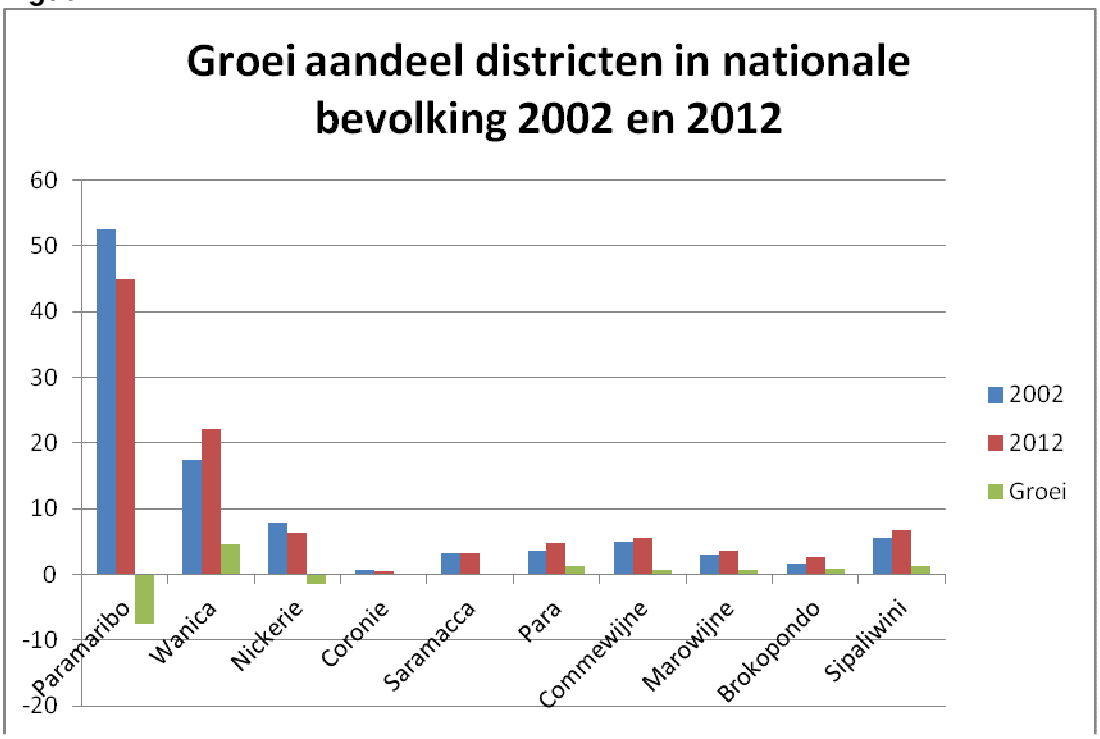

In het afgelopen decennium is het aandeel van de bevolking van het stadsdistrict Paramaribo als procent van de totale bevolking afgenomen van 52,4% in 2002 naar 45% in 2012. Het district Wanica daarentegen heeft in die periode juiste een gestage groei doorgemaakt, zowel absoluut als relatief, van 17,4% in 2002 tot 22,02% in 2012. Gezamenlijk hebben deze districten evenwel een verminderd aandeel in de nationale bevolking. Was in 2002 ca. 69,8% van de totale bevolking woonachtig in Paramaribo en Wanica, in 2012 was het aandeel gedaald naar 67%. Deze ontwikkeling is een indicatie dat de laatste jaren de trek naar minder verstedelijkte gebieden op gang is gekomen. De twee districten herbergen het grootste deel van de

geürbaniseerde bevolking en bepalen als zodanig grotendeels de urbanisatiegraad van Suriname.

De districten Para, Marowijne, Sipaliwini en Brokopondo kenden in deze periode een redelijke groei, terwijl Commewijne een geringe groei doormaakte. Voor Saramacca wordt een onveranderd aandeel genoteerd. Zeer opvallend is de ononderbroken afname van het aandeel van het district Nickerie in het afgelopen decennium, waardoor tussen 2002 en 2012 zijn aandeel in de totale bevolking daalde van 7,8 naar 6,28 %.

Geografische mobiliteit

Het CBB verstaat onder binnenlandse migratie de door de bevolkingsadministratie geregistreerde personen die binnen de landsgrenzen van woonplaats veranderen.

Binnenlandse migranten worden verdeeld in twee groepen:

1. personen die verhuizen van het ene naar het andere district, in onderhavig rapport aangeduid als interdistrictmigratie en
2. personen die verhuizen binnen hetzelfde district, hier aangeduid als de intradistrictmigratie.

In de periode 2008-2012 blijken in Suriname per jaar tussen de ruim 26.000 en 33.000 verhuizingen plaats te vinden, waarvan ca. 60% binnen het district (intradistrict) en ca 40% tussen districten (interdistrict). Het aandeel interdistrictenmigratie, vertoont een lichte toename, evenals de intradistrictenmigratie.

Tabel 1.4 Binnenlandse verhuizingen

Jaar	Binnenlandse verhuizingen	Interdistrict	Intradistrict
2006	26171	60.87%	39.13%
2007	26947	59.57%	40.43%
2008	26783	58.03%	41.97%
2009	29049	64.85%	35.15%
2010	33251	62.21%	37.79%
2011	31606	58.94%	41.04%
2012	29131	58.73%	41.47%

Figuur 3

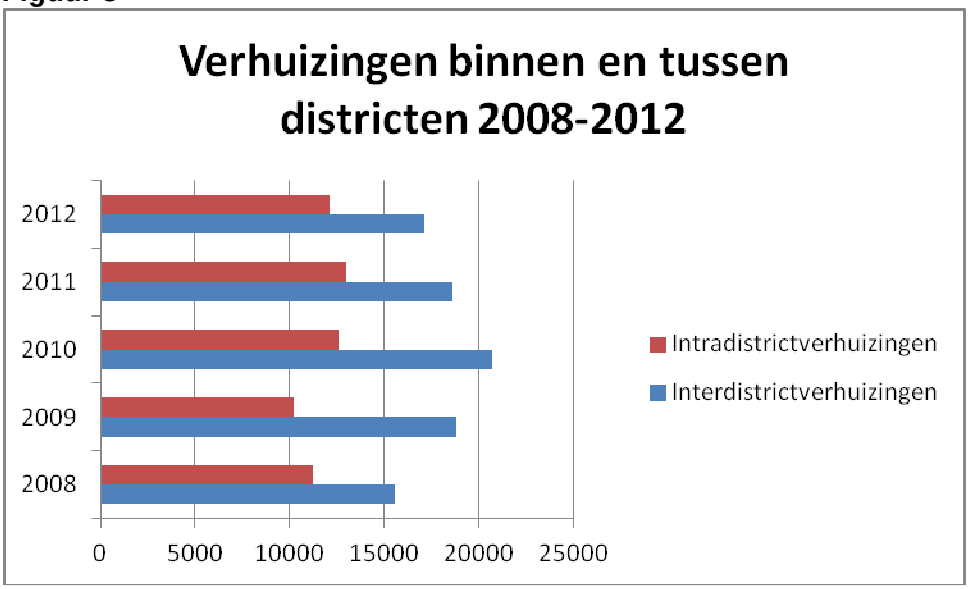

Bron:CBB/Bewerking: Planbureau

Er schijnt een samenhang te bestaan tussen de omvang van de districtsbevolking en de mate waarin intradistrictmigratie plaatsvindt: de meeste binnenverhuizingen blijken zich ook binnen de grotere districten te voltrekken. Anderzijds speelt ook de mate van stedelijk of plattelands karakter van de districten een rol. In districten die overwegend ruraal zijn is de migratie binnen het district geringer: de moelijkere verplaatsbaarheid van de agrarische bedrijven houdt kennelijk hiermee verband.

Tabel 1.5 Aandeel van het aantal vertrokkenen in 2008 en 2012

District	2008	2012
Paramaribo	40.03%	39.71%
Wanica	18.69%	19.39%
Nickerie	6.88%	5.76%
Coronie	0.77%	1.00%
Saramacca	4.40%	3.79%
Para	6.69%	6.40%
Commewijne	5.03%	5.43%
Marowijne	4.66%	4.05%
Brokopondo	3.87%	3.69%
Sipaliwini	9.23%	10.77%
Totaal	**100.00%**	**100.00%**

Figuur 4

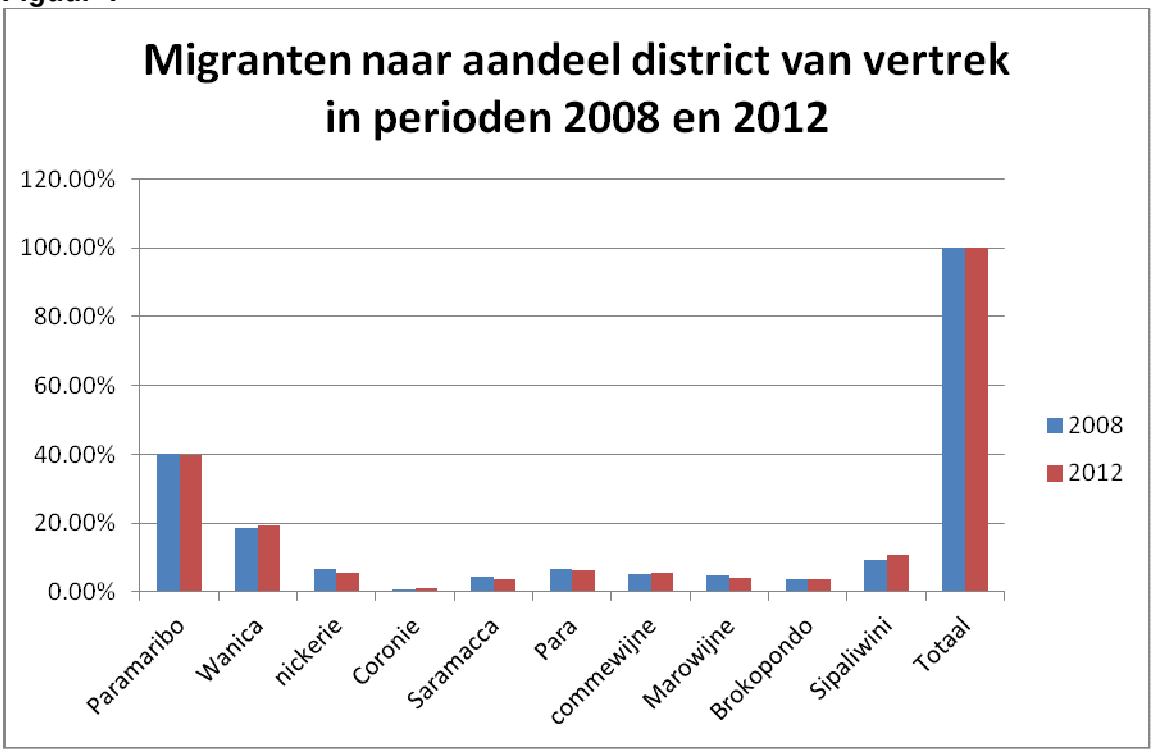

Bron :CBB/Bewerking Planbureau

1.2 Interdistrictenmigratie

Vertrek

In figuur 4 wordt de ontwikkeling van de migratie tussen districten gedurende een periode van 5 jaar weergegeven en wel de mate waarin in de periode 2008 en 2012 per district migranten zijn vetrokken. Paramarbo blijkt in 2008/2012 een groter aandeel in het vertrek te hebben dan vijf jaar geleden. Voor Wanica geldt het tegenovergestelde; de vertrekmigratie daalde aanmerkelijk in deze periode. Sipaliwini, Brokopondo, Nickerie en Commewijne kenden eveneens een toename van het aantal vertrekkende migranten Voor het district Saramacca geldt dat het saldo tussen vertrekkende en zich vestigenden migranten praktisch nul is.

Vestiging

Met het cirkeldiagram van figuur 5 waarin de binnenlandse migratie van de periode 2008-2012 is weergegeven, wordt urbanisatie, de trek naar de verstedelijkte gebieden bevestigd, aangezien ruim 65% van de binnenlandse migranten zich in Paramaribo en Wanica vestigt. Commewijne en Para hebben met 8% de naast hoogste vestigingscijfers.

Figuur 5

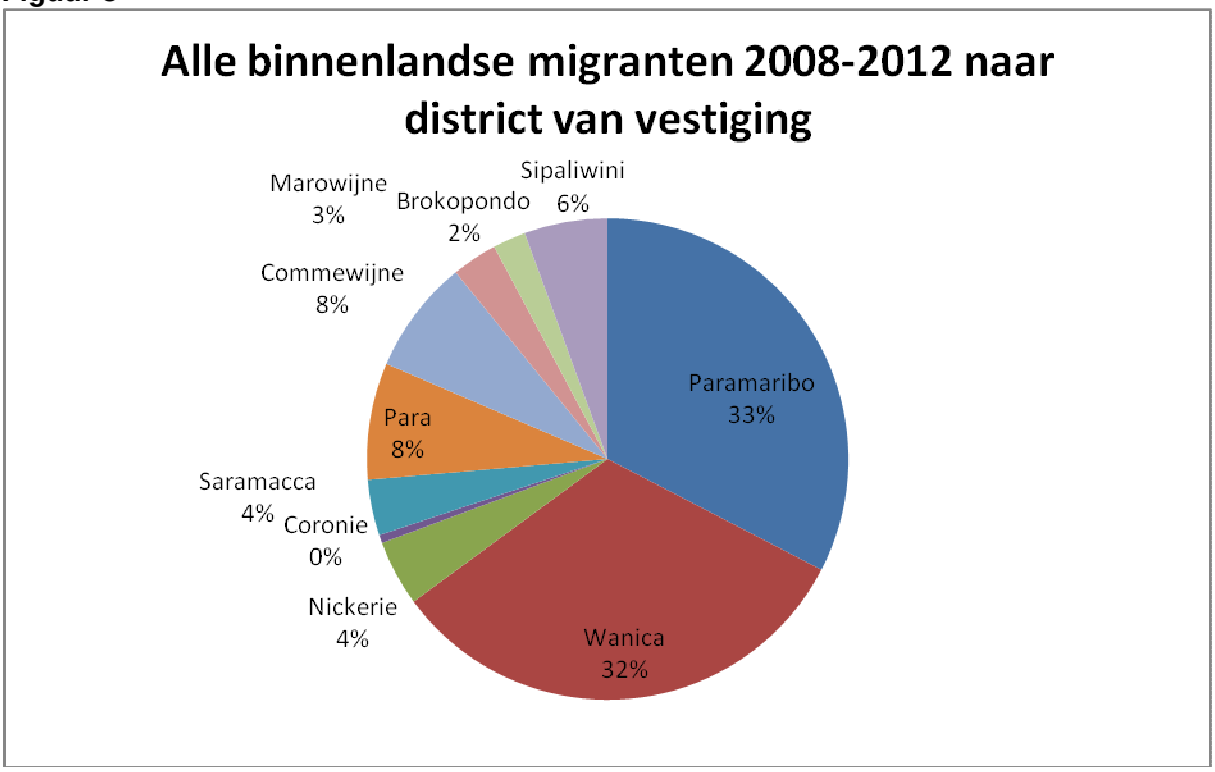

Figuur 6.

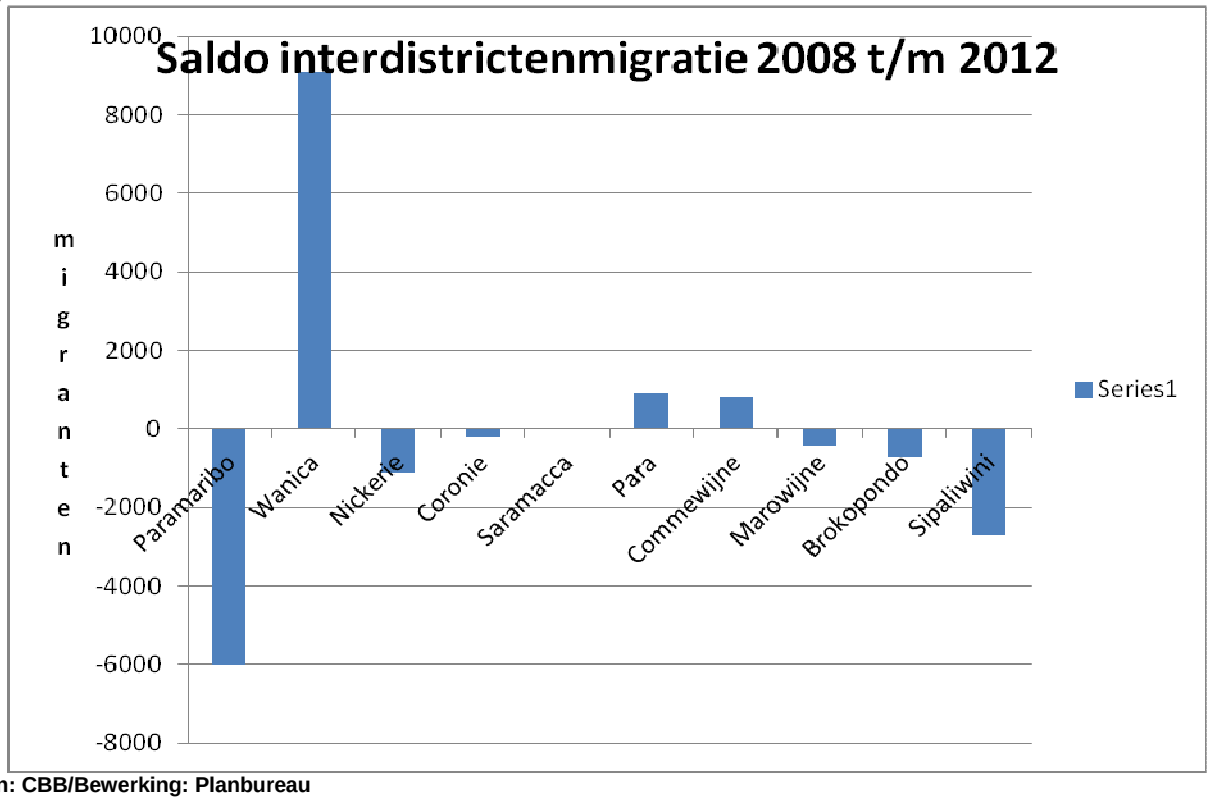

Bron: CBB/Bewerking: Planbureau

In figuur 6 is het saldo van de binnenlandse migratie van drie jaren, de periode 2005-2007, opgeteld in de staafdiagram gepresenteerd. Uitgezonderd Wanica, Commewijne en Para, noteren alle districten in meerdere of mindere mate een vertreksaldo; het hoogst scoort

Paramaribo, gevolgd door Sipaliwini, Nickerie en Brokopondo. Saramacca toont een evenwichtige situatie in deze periode in haar binnenlandse migratie.

Leeftijdsstructuur

In figuur 7 wordt de leeftijdssamenstelling van de in 2012 uit de respectieve districten vertrokken migranten weergegeven. Voor alle districten mag worden geconcludeerd dat leeftijdsklasse 15-35 het meest migreert en tussen 40 en 60% van de vertrekkende migrantengroep uitmaakt. Nickerie steekt met ca. 67% met kop en schouders uit boven de overige districten, gevolgd door Marowijne, Coronie, Sipaliwini en Saramacca. Gevoeglijk valt aan te nemen dat vooral het jongere deel van de beroepsbevolking migreert wegens grotere studie- en werkgelegenheidskansen in de districten van vestiging.

Figuur7

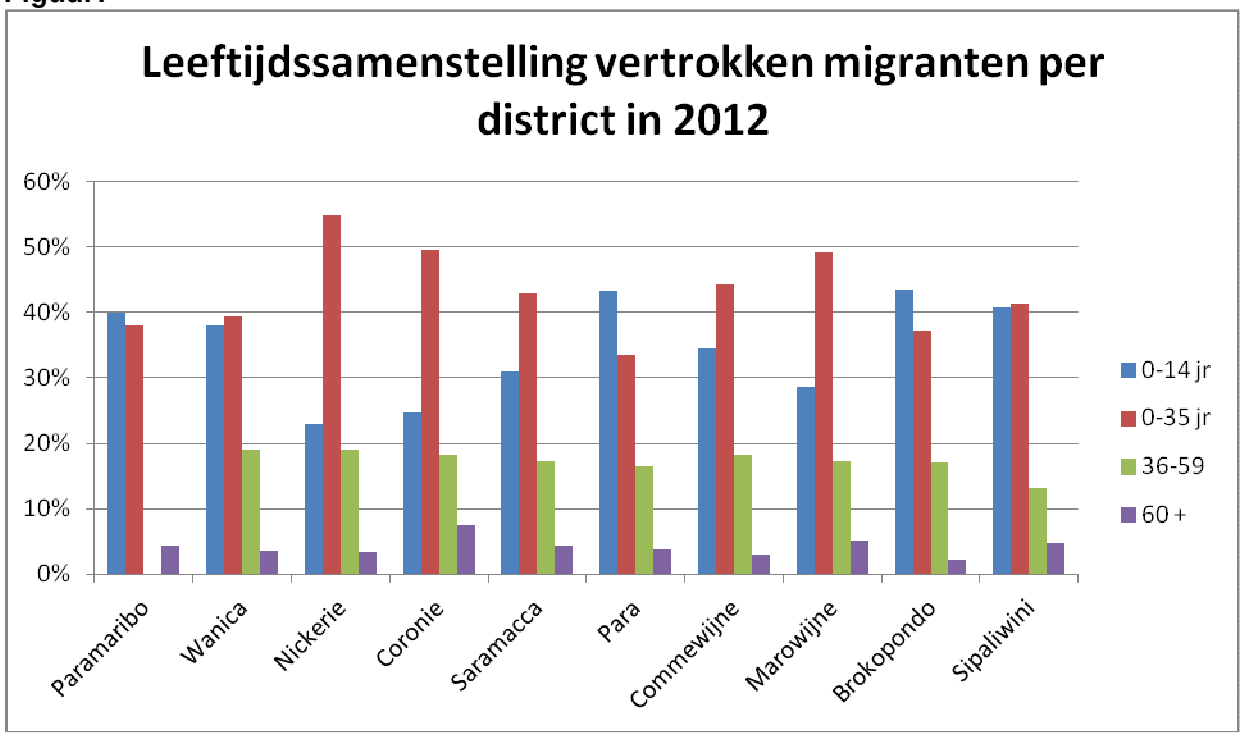

Figuur 8.

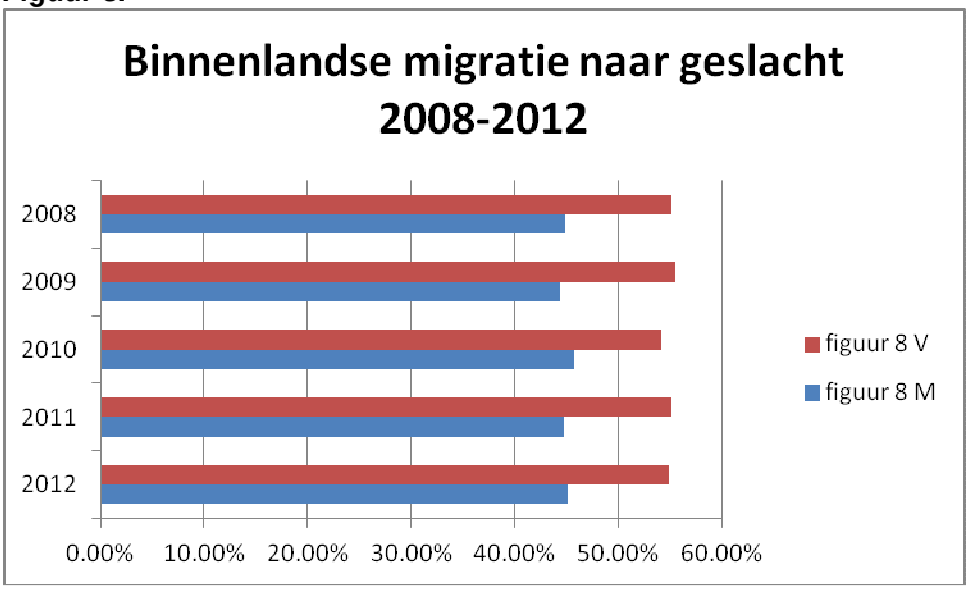

Bron: CBB/Bewerking Planbureau

Geslachtssamenstelling

In Fig. 8 is voor de 5 jaren in de periode 2008-2012 de binnenlandse migratie naar geslacht weergegeven. Vrouwen blijken ruim 54% van de migranten uit te maken in 2012. In de periode 2008-2011 is het ruim 55%. Deze oververtegenwoordiging van vrouwen in de binnenlandse migratie in Suriname en vooral de urbanisatie, is in lijn met de trend die in de meeste ontwikkelingslanden wordt waargenomen.

Urbanisatie en contra-urbanisatie

Urbanisatie wordt nauw gerelateerd aan modernisatie, industrialisatie en het sociologische proces van rationalisatie. De nabijheid en concentratie van werkgelegenheid, vermaak, voortgezet onderwijs en gezondheidszorgfaciliteiten van hoger niveau, behoren tot de motieven voor de trek naar de stad.

Hoewel nog steeds de bestemming van de migranten - ca 31% -(zie figuur 4), is in de afgelopen jaren de rangorde van Paramaribo als het district met het hoogste vestigingssaldo gewijzigd in district met het hoogste vertrekssaldo. Deze omslag begon rond 2003. Het sociaalgeografisch verschijnsel contra-urbanisatie doet zich nu dus ook in Suriname voor.

Contra-urbanisatie is een demografisch en sociaal proces, waarbij stedelijke gebieden vertrekmigratie ervaren naar minder verstedelijkte gebieden. Dit is vaak het gevolg van de congestie van de binnenstad in combinatie met grondprijsverschillen voor woonkavels in de periferie. Tenslotte speelt ook en dat niet in het minst, de uitbreiding van openbare maar vooral privé transportmogelijkkheden een belangrijk rol.

Zolang uitbreiding van nieuwe woongebieden niet op redelijke wijze gevolgd wordt door voldoende en gedifferentieerde werkgelegenheidcreatie nabij deze locaties, zal verkeerscongestie op verkeersaders die deze gebieden verbinden, een verschijnsel zijn waaraan we voorlopig zullen moeten wennen, ook tegen de achtergrond van een steeds toenemende personenautovoorraad.

Figuur 9

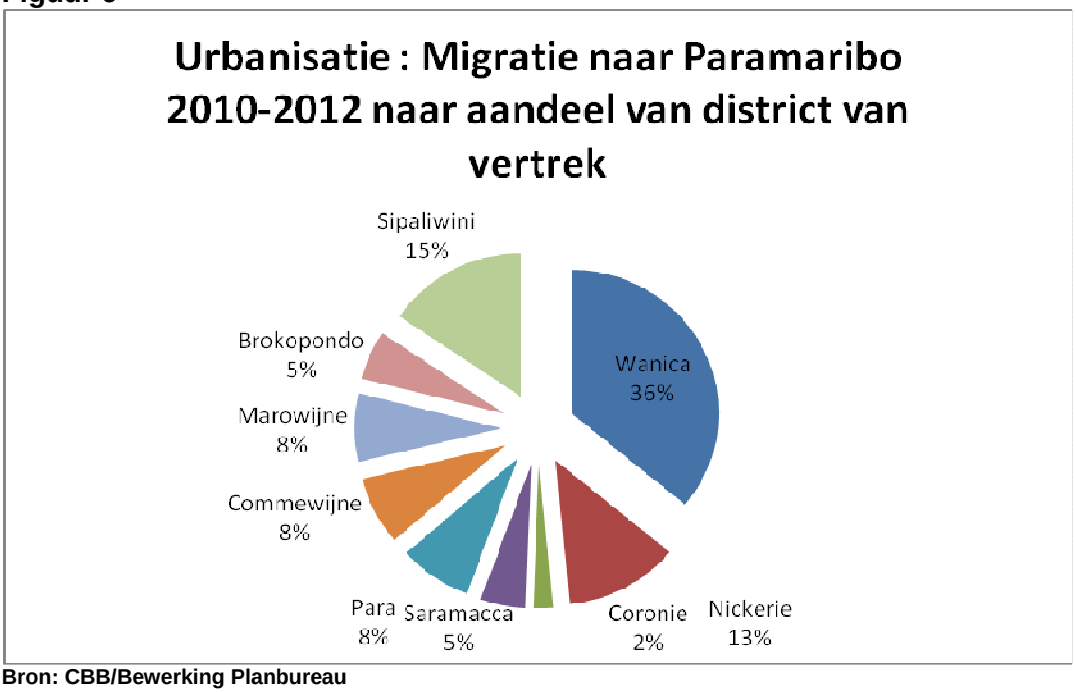

Bron: CBB/Bewerking Planbureau

I. PARAMARIBO

1. GEOGRAFIE

Het stadsdistrict Paramaribo is in het noorden gelegen tussen de 15,80° en 5,91° NB en in het westen tussen de 55,09° en 55,23° WL en grenst ten noorden aan de Atlantische Oceaan, ten oosten aan het district Commewijne en ten westen en ten zuiden aan het district Wanica.

Paramaribo, de hoofdstad van de Republiek Suriname, is gelegen aan de linkeroever van de Surinamerivier. Deze locatie biedt enerzijds gunstige factoren voor de afwikkeling van havenfaciliteiten vanwege de vaargeul in de buitenbocht. Anderzijds zijn er de min of meer oost-westgerichte hoger gelegen ritsengroepen, die belangrijk zijn voor de occupatie en een goede afwatering.

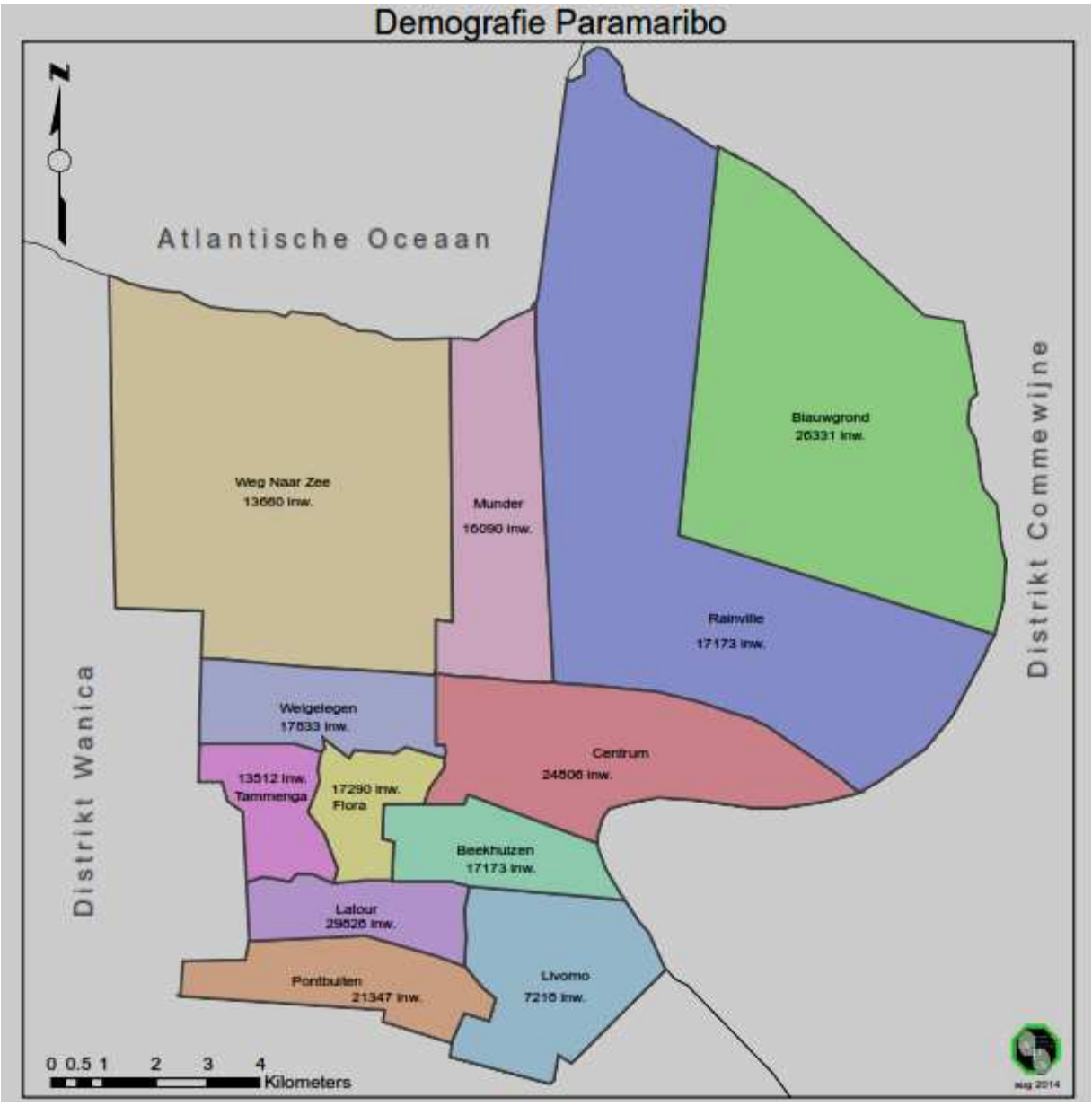

Het district is onderverdeeld in 12 administratieve ressorten en heeft een totale oppervlakte van 183 km^2 (zie tabel 1) De bestuurlijke organisatie van het stadsdistrict Paramaribo geschiedt vanuit twee bestuursressorten, te weten Paramaribo Noord-Oost en Paramaribo Zuid-West; voor elk van deze bestuurseenheden is een Districtscommissaris aangesteld.

Tabel 1. Oppervlakte ressorten Paramaribo

Ressort	Oppervlakte (km^2)
Blauwgrond	42,5
Rainville	30,7
Munderbuiten	13,7
Centrum	9,5
Beekhuizen	6,3
Weg naar Zee	41,1
Welgelegen	6,9
Tammenga	6,0
Flora	4,2
Latour	6,9
Pontbuiten	6,5
Livorno	8,7
Totaal	**183**

Bron: Planbureau

Alle overheidsdiensten en particuliere instanties zijn gevestigd in en rondom Paramaribo, dat fungeert als nationale verzorgingskern. De meest centrale functies zijn gehuisd in het oude centrum van de stad dat wordt gevormd door een centrale driehoek langs de Surinamerivier met een oppervlakte van 100 hectare. Daaromheen bevindt zich een overgangsgebied van 900 hectare met gemengd grondgebruik. Vanuit dit gebied hebben zich in noordelijke, westelijke en zuidelijke richting de woongebieden ontwikkeld en uitgebreid via verkavelingplannen.

Paramaribo vanuit de Suriname rivier

Het spreidingsbeleid van de Overheid moet erop gericht zijn de groei van de stedelijke bevolking zoveel mogelijk te concentreren in kleinere steden en nederzettingen buiten Paramaribo. Het regionaal spreidingsbeleid ter verbetering van de leef-, woon- en werkomstandigheden in de verschillende regio's van het land, heeft nog niet geleid tot de gewenste resultaten. De toenemende migratie naar Paramaribo als nationaal centrum is merkbaar, waardoor een behoefte ontstaat aan uitbreiding van de sociale en fysieke infrastructuur binnen het stadsdistrict.

Voor een noodzakelijk efficiënter gebruik van de ruimte binnen de bebouwde kom is het noodzakelijk om in toekomstige structuur- en bestemmingsplannen te denken aan grotere woondichtheden. De voorgestane ontwikkeling wordt negatief beïnvloed door een toenemende versnippering van zowel het stedelijk als het landelijk gebied dicht bij de stad. Particuliere verkavelingen vinden niet gecoördineerd plaats, waardoor de rand van de stad een rafelige structuur vertoont.

Het stadsdistrict Paramaribo bezit van alle districten de beste sociale en culturele infrastructuur, wat een zekere aantrekkingskracht uitoefent op bewoners van de overige districten. Deze aantrekkingskracht wordt in belangrijke mate bepaald door een aantal sociaaleconomische processen, die elkaar versterken, waardoor de tegenstellingen steeds groter worden tussen Paramaribo en bepaalde districten. Ten eerste is Paramaribo het belangrijkste bestuurscentrum waar Kabinet van de President, Kabinet van de Vicepresident en alle Ministeries zijn gevestigd. Paramaribo kent als nationaal handels- en verzorgingscentrum en als stadsgebied een hoge concentratie voorzieningen, waaronder winkels, kantoren, hotels en restaurants. Ook is de dienstensector goed ontwikkeld. Ten tweede heeft ook de sociaal-culturele dominantie van het stadsdistrict Paramaribo ten opzichte van andere districten geleid tot regionale verschillen. Met name de relatief betere onderwijsvoorzieningen hebben geleid tot afroming van intellect, hetgeen de positie van de stad verder versterkt ten opzichte van de andere districten.

Ten derde is Paramaribo het economisch centrum van Suriname. Hier zijn de meeste banken, handelsmaatschappijen en overige dienstverlenende bedrijven gevestigd. Deze bedrijven worden aangetrokken door een bepaalde koopkracht, die buiten de hoofdstad in mindere mate voorkomt.

2. DEMOGRAFIE

Per ultimo december 2013 telde Paramaribo 228.887 inwoners (ongeveer 45 % van de totale bevolking van Suriname).

Tabel 2. Absolute bevolkingscijfers van het district Paramaribo

Ressort	2009	2010	2011	2012	2013	dichtheid 2013
Blauwgrond	25599	25845	26059	26331	26620	626
Rainville	22445	22316	22432	22378	22345	728
Munder	15971	16043	16170	16090	16197	1182
Centrum	253893	25169	25127	24806	24837	2614
Beekhuizen	17354	17355	17337	17173	17060	2708
Weg naar Zee	13201	13450	13544	13660	13832	337
Welgelegen	18003	17803	17833	17833	17706	2567
Tammenga	13216	13340	13476	13512	13676	2305
Flora	17403	17131	17325	17290	17294	4118
Latour	27407	14226	29300	29828	30476	4417
Pontbuiten	19732	10188	21019	21347	21693	3337
Livorno	7088	3514	7225	7218	7151	822
Totaal	222802	224572	226888	227466	228887	1250

Bron:CBB/Bewerking: Planbureau

Tabel 2 verschaft een beeld van de bevolkingscijfers van Paramaribo. Het grootste deel van de inwoners is geconcentreerd in het ressort Latour, namelijk ca. 13 %, in 2013. De bevolkingsdichtheid per 31 december 2013 bedroeg ca. 1250 personen per km^2. Ressorten met een afname van de bevolking in de referentieperiode 2009-2013 zijn Beekhuizen, Rainville, Latour, Livorno, Tamenga, en Welgelegen. Ressorten met een toename tussen 2009 en ultimo 2013 zijn Blauwgrond, Munderbuiten, Centrum, Flora en Weg naar Zee. De grootste percentuele toename is geregistreerd in de ressorten Blauwgrond en Pontbuiten. In het centrum van Paramaribo heersen, zij het in veel mindere mate, op de veelal smalle percelen nog uit de koloniale tijd afstammende woonsituaties: krotten met slechte sanitaire voorzieningen. Onderstaand volgt een overzicht van de voorzieningen op het gebied van onderwijs, gezondheidszorg en overige overheidsdiensten.

Onderwijs

De grootste scholendichtheid is in de ressorten Centrum en Rainville. In tabel 3 wordt een overzicht per ressort gegeven van de scholen in Paramaribo.

Leerlingen met begeleiders

Tabel 3. Scholen in Paramaribo per ressort

Ressort	Kleuter	GLO	BO	LBGO	MULO	LTS	VOS	HOGER OND.
Blauwgrond	6	8	1	2	2	1	2	
Rainville		11	2	4	8		1	
Munder	9	6						
Centrum	3	38	3	6	13	1	3	
Beekhuizen		9		2	3	2	5	
Weg nr Zee		3			2			
Welgelegen	3	3			1			
Tammenga	3	3				2	1	4
Flora		6	2	1	2			
Latour	14	11		3	3			
Pontbuiten	7	7						
Livorno	4	6	1	2	2		1	
Totaal	**49**	**114**	**9**	**16**	**36**	**6**	**13**	**4**

Bron: Planbureau

Het aantal GLOscholen in Paramaribo is gegroeid met 3, het aantal Muloscholen met 6, LBGO met 4. In de evaluatieperiode zijn landelijk meer dan honderd lokalen op diverse scholen bijgebouwd. Het project Naschoolse Opvang is in 2012 van start gegaan, in dit kader worden GLO-leerlingen na schooltijd opgevangen op school voor begeleiding. De leerlingen worden daarbij ook voorzien van een maaltijd en blijven tot 17.00u. op school.

Anton de Kom Universiteit van Suriname (Adekus)

In Paramaribo zijn de volgende universitaire opleidingen en hoge beroepsopleidingen gevestigd: het Instituut voor de Opleiding van Leraren (IOL), de Academie voor Hoger Kunst en Cultuur Onderwijs (AHKCO), het Polytechnisch Instituut, COVAB die ook doctoraal verpleegopleidingen verzorgt en de Anton de Kom Universiteit van Suriname (Adekus) met Institute of Graduate & Research Studies (IGRS). In de evaluatieperiode is een groei bespeurd van particuliere onderwijsinstellingen die vaak in samenwerking met buitenlandse instellingen beroepsopleidingen verzorgen op middelbaar en hoger niveau, zoals FHR Lim A Po instituut, Hoge School In Holland, The Learning Company en de Stichting Boshuyzen Trainingen & Consultancy Suriname.

Gezondheidszorg

De gezondheidszorg in Paramaribo is in handen van aan de Overheid gelieerde en particuliere gezondheidsinstellingen. Er zijn twee particuliere ziekenhuizen, het Diakonessenhuis en het Sint Vincentius Ziekenhuis en twee overheidsziekenhuizen, het Academisch Ziekenhuis Paramaribo en ’s Lands Hospitaal. Ook is er een militair ziekenhuis, het Dr. Dumontier Ziekenhuis. Voorts zijn in verscheidene ressorten van Paramaribo gevestigd het hoofdkwartier van de Regionale Gezondheid Dienst (RGD) en een aantal RGD-poliklinieken. In de ziekenhuizen zijn behalve de specialistische poliklinieken, veelal ook huisartsen ondergebracht. Ook vestigen zich steeds meer particuliere diagnostische (MDC en Hallfide & Hofwijk) en therapeutische centra in Paramaribo.

Tabel 3. Gezondheidvoorzienigen per ressort in Paramaribo

	Polikliniekeen	Artsen	Zieken-huizen	Gezond-heidscentra	Prikpunten	Tandartsen	Consultatie-bureaus	Mortuaria	Apotheken
Blauwgrond	3	11		1	1	1	1		3
Rainville	8		2		2		3	1	4
Munderbuiten		1							
Centrum		35	3	4	7	15	3	2	
Beekhuizen		2		1		1			
Weg nr. Zee	5	5		1					
Welgelegen	2	4		1	1	1	1		
Tammenga	3	7			2				
Flora	1	5		1					
Latour	6	9		3		2	1		
Pontbuiten	4	4					1		
Livorno	3	4		3					
Totaal	**35**	**87**	**5**	**16**	**13**	**20**	**10**	**3**	**7**

Bron: Planbureau

Uit de cijfers komt naar voren dat de medische voorzieningen in Paramaribo de afgelopen 5 jaar gegroeid zijn. Het aantal poli's is toegenomen met 20, het aantal gezondheidscentra met 3 en het aantal tandartsen met 7. In 2013 is de afdeling EHBO in het St.Vincentius Ziekenhuis opgestart.

De bewoners van het noordelijk deel van Paramaribo kunnen nu sneller terecht bij de spoedeisende hulpdienst. Per 9 oktober 2014 is bij wet medische verzekering van alle burgers verplicht gesteld. Dit via hun werkgever, privé of door de Overheid. Dit is een belangrijke activiteit van de overheid om hiermee invulling te geven aan het opzetten van een Nationaal Sociaal Zekerheidsstelsel, één van de belangrijkste speerpunten van het Ontwikkelingsplan 2012-2016.

St.Vincentius Ziekenhuis

Overige overheidsdiensten
In tabel 4 wordt een overzicht gegeven van de diensten in Paramaribo.

Tabel 4. Overheidsdiensten in Paramaribo

Ressort	RO	SZV	KPS	KBS	OW	CBB	LVV	DEF	NH	HI	RGB	Fin	ATM	VG	TCT
Blauwgrond	x	x	X	x	x										
Rainville	x	x	X	x			x	x			x	x		x	x
Munderbuiten	x	x	X												
Centrum	x	x	X	x	x	x			x			x	x		x
Beekhuizen	x				x										
Weg naar Zee	x	x													
Welgelegen	x	x	x			x	x								
Tammenga	x	x	x		x	x			x						
Flora	x	x	x		x				x						
Latour	x	x	x	x	x	x			x						
Pontbuiten	x									x				x	
Livorno	x		x		x				x						

Bron: Planbureau

3. FYSIEKE INFRASTRUCTUUR

De fysieke infrastructuur vormt de basis voor organisatie en beheer van alle activiteiten in het land, temeer daar binnen het huidige bestuursstelsel alle belangrijke beslissingen genomen worden vanuit Paramaribo.

Transportinfrastructuur
Transport
Transport over de as wordt aangewend voor vervoer van personen en vracht. Het openbaar personenvervoer in Paramaribo is deels in handen van de Overheid via het Nationaal Vervoer

Bedrijf. Vervoer van leerkrachten en leerlingen vindt plaats tegen speciale tarieven, waarbij bussen ingehuurd worden bij particulieren. De rest van het openbaar vervoer wordt verzorgd door particuliere bushouders en gereguleerd door de Overheid. Vrachtvervoer is een aangelegenheid van particulieren.

Transport over water geschiedt hoofdzakelijk door particulieren. De overheid levert via de Scheepvaart Maatschappij Suriname (SMS) eveneens een bijdrage. Vracht en personen naar afgelegen dorpen en woongemeenschappen worden door de SMS getransporteed. Riviertransport tussen Nickerie, Paramaribo en de overige districten wordt ook aangeboden door particulieren. In de referentieperiode is een bootdienst opgezet, welke via de binnendoorroute de dorpen gelegen in het westen van Suriname enigszins ontsluit. De Maritiene Athoriteit Suriname is belast met het beheer van de waterwegen. Langs de Surinamerivier zijn en viertal havens gesitueerd zoals opgenomen in tabel 5.

Tabel 5. Havens in het district Paramaribo

HAVEN	Aantal
Afvaartsteiger (S.M.S)	1
Nieuwe Haven	1
OLIE PIER	1
N.V MEELMAATSCHAPPIJ DE MOLEN	1
Totaal	**4**

Bron:MAS

Luchttransport naar het onontsloten binnenland wordt hoofdzakelijk verricht door particuliere vliegmaatschappijen. De maatschappijen, waaronder Blue Wings en Gumair verrichten dagelijks vanuit Zorg en Hoop tientallen vluchten naar de districten en het binnenland. Tegenwoordig bestaan ook mogelijkheden voor het huren van helikopters voor transport naar het binnenland bij de maatschappij Hi-Jet. Transport naar het buitenland is een aangelegenheid van de Surinaamse Luchtvaart Maatschappij (SLM) en enkele buitenlandse vliegondernemingen waaronder, de Koninklijke Luchtvaart Maatschappij (KLM).

Wegennet

Paramaribo kent een dicht omsloten wegennet. Opvallend is dat de wegen smal zijn. De grote intensiteit van het verkeer leidt tot verkeersopstoppingen in de spitsuren. In de periode 2010-2014 is in totaal voor ruim 200 km aan wegen geasfalteerd in Paramaribo. Hierbij gaat het om zowel werken waarbij een tweede laag asfalt wordt aangebracht als om zandwegen die geasfalteerd zijn.

Domineestraat Paramaribo

Naar het centrum toe zijn zes opvallende verkeersstromen waar te nemen, te weten over de Henck Arronstraat, de Zwartenhovenbrugstraat, de Tourtonnelaan, de Gonggrijpstraat, de Wilhelminastraat en de Dr. Sophie Redmondstraat. In de richting 'uit het centrum' zijn eveneens vijf opvallend grote verkeersstromen waar te nemen, die als volgt kunnen worden weergegeven: over de Zwartenhovenbrugstraat, de Keizerstraat, de Dr. Sophie Redmondstraat, de Wilhelminastraat en de Cornelis Jongbawstraat. Ten einde de verkeersopstoppingen tot een minimum te beperken, zal het verkeer dat als bestemming andere delen van de stad heeft, moeten worden geleid om het centrum heen. In dit kader is de J.A. Pengelstraat te maken tot een tweerichtingsweg. Door het wegverkeer buiten het centrum te leiden naar andere stadsdelen zal voor het bestemmingsverkeer naar het centrum meer ruimte ontstaan. De ruimte in de stad zal beter benut moeten worden. Tegelijkertijd zullen de verbindingen naar de districten veel aandacht krijgen.

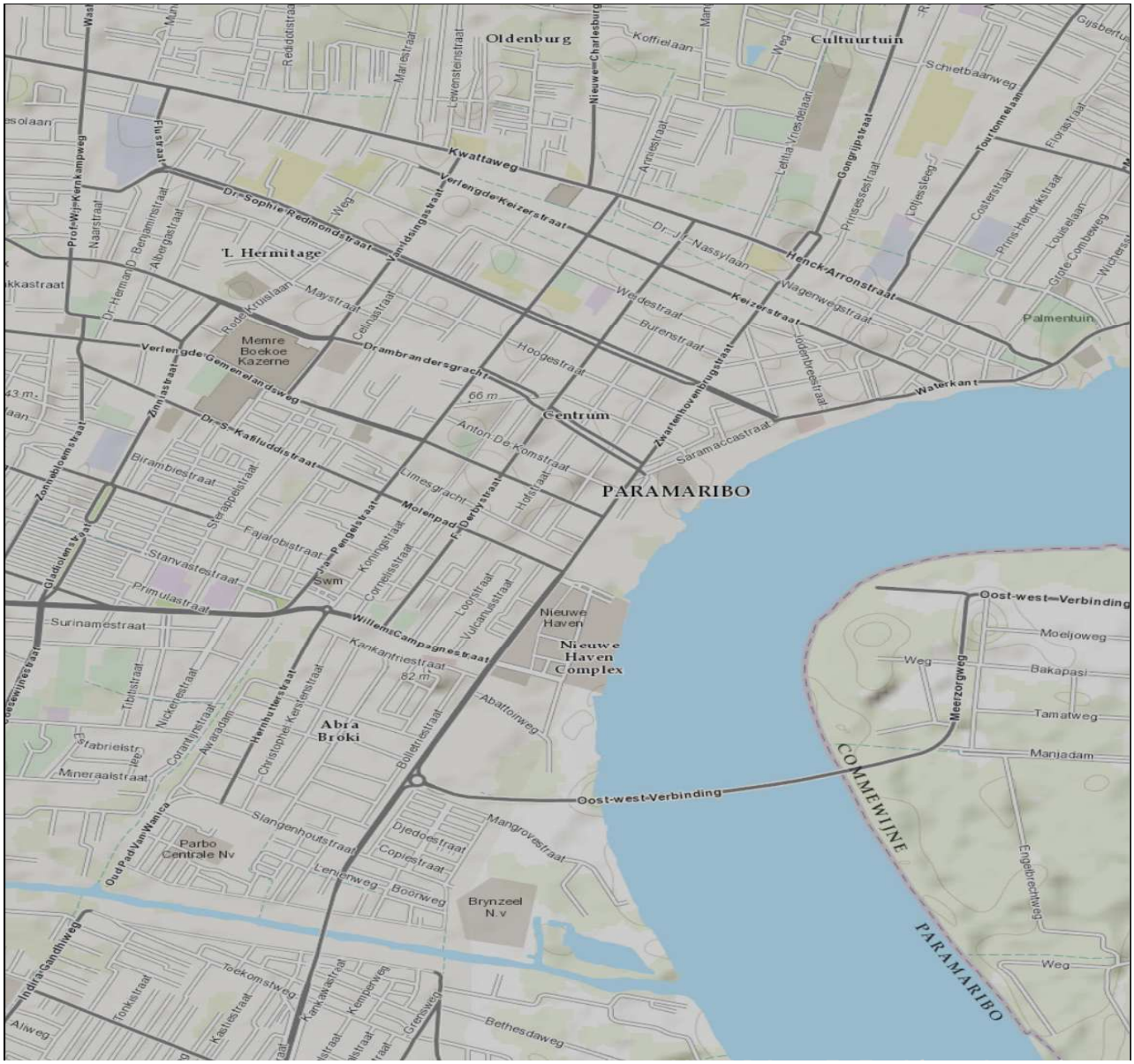

Wegennet Paramaribo

Een aantal uitvalswegen leidt naar de overige districten, de Indira Gandhiweg, de Kwattaweg, de Sir Winston Churchillweg, de Martin Luther Kingweg, de Commissaris Weytingweg, de brug over de Surinamerivier bij Paramaribo.

De intensiteit van het verkeer naar de districten Commewijne en Marowijne vice versa is toegenomen. Voor een goede afwikkeling van het verkeer en de gewenste stadsontwikkeling zal een verkeerscirculatiestudie moeten worden uitgevoerd.

Voor een goede afwikkeling van het interregionaal verkeer zal een ringweg rond Paramaribo moeten worden aangelegd. Vanaf de Commissaris Weythingweg is een alternatief tracé voor de Indira Gandhiweg langs het Magenthakanaal, dat deel zal kunnen uitmaken van een toekomstige ringweg. Hiervoor zullen in de naaste toekomst gronden door de Overheid kunnen worden genaast.

Nutsvoorzieningen

Drinkwater

De drinkwatervoorziening in Paramaribo wordt verzorgd door de Surinaamsche Waterleiding Maatschappij (SWM). Hoewel de drinkwatervoorziening over het algemeen optimaal is, kampen bepaalde delen van Paramaribo met een structureel drinkwatertekort.

De SWM classificeert haar gegevens niet per district maar per Verzorgingsgebied. Tot het Verzorgingsgebied Centraal behoren de districten Paramaribo, Wanica en Para. De waterconsumptie (in 1000 Kubieke meters), in de periode 2008-2010 in het SWM verzorgingsgebied Centraal is in tabel 5 weergegeven.

Tabel 6. Waterconsuptie in 1000 kub. van 2008 tot 2011.

Soort aansluiting	2008	2009	2010	2011
Erfaansluiting	996.2	1161.4	1244.0	1379.8
Huisaansluiting	13644.5	12932.7	13335.2	14091.0
Huis met zwembad	36.7	31.5	28.5	34.0
Industriële & Commerciële aansluiting	3092.8	3189.8	3401.7	3434.2
Openbare aansluiting	1167.7	1095.7	1203.0	1181.0
Totaal	**18,937.9**	**18,411.1**	**19,212.4**	**20,120.0**

Elektriciteit

De Energie Bedrijven Suriname is verantwoordelijk voor de energievoorziening welke geschiedt via de elektriciteitscentrale aan de Saramaccastraat. In de evaluatie periode zijn twee grote opwekcentrales bijgebouwd, namelijk de nieuwe diesel power Plant van de EBS en de power plant van Staatsolie. De nieuwe EBS centrale met een capaciteit van 63 MW garandeert voldoende vermogen om 11.000 nieuwe huishoudens te voorzien en de Staatsolie power centrale heeft een capaciteit van 62 MW. In 2009, 2010, 2011, 2012, en 2013 bedroegen de aansluitingen respectievelijk 124.882, 129.270, 133.838, 136.980, en 140.633. Het stroomverbruik is de afgelopen periode gestegen tot rond de 200 MW.

Nieuwe EBS centrale Paramaribo

Door de extreem droge klimatologische omstandigheden is de neerslag in 2014 drastisch afgenomen. Dit heeft geleid tot het neergaan van het waterpeil in het stuwmeer, waardoor op te wekken capaciteit aan hydro energie afgenomen. Dit veroorzaakte in de tweede helft van 2014 voor ongerief in de huishoudens van Paramaribo en enkele districten.

Brokopondo krachtcentrale in gelijknamig district

Telecommunicatie

Het telecommunicatie bedrijf Telesur is marktleider in het totale telecommunicatie gebeuren in Suriname. In de evaluatie periode is de dienstverlening van dit staatsbedrijf naar de consument toe verbeterd en heeft de introductie van digitale televisie plaatsgehad. Op vele lagere scholen lopen projecten voor introductie van computerlessen. Het digataal tijdperk begint hierdoor steeds meer gestalte te krijgen.

Radio en Televisie

Paramaribo kent in totaal 21 radiostations en 17 televisiebedrijven per ultimo 2014. Het oudste bedrijf is de Surinaamse Televisie Stichting (STVS), die vanaf de zestiger jaren operationeel is.

Post

Het Surinaams Postbedrijf (Surpost) verzorgt de postafhandeling voor geheel Suriname vanuit het hoofdkantoor in Paramaribo. Behalve Surpost zijn er ook enkele particuliere bedrijven actief.

Surinaams Postbedrijf

4. MILIEU

In de hoofdstad Paramaribo is de vuilophaaldienst en -verwerking de taak van het directoraat Openbaar Groen van het ministerie van Openbare Werken. In alle ressorten is een vuilophaaldienst operationeel die twee keer in de week vuil ophaalt. Huisvuil zorgt in vrijwel alle ressorten voor de meeste milieuproblemen, zoals te Livorno en Weg naar Zee waar de buurtbewoners hun vuilzakken op de hoeken van straten dumpen. Industrieel afvalwater bezorgt problemen in de ressorten Latour, Munder en Livorno. In het laatstgenoemde ressort is dit water afkomstig van kippenslachterijen. De visverwerkingsbedrijven en veevoerbedrijven in dat ressort zorgen ook voor stank. Ook in de ressorten Flora en Latour wordt er vaker geklaagd over stank. In de ressorten Flora en Beekhuizen leidt stofoverlast ook tot grote ergernis bij buurtbewoners. Te Flora gebeurt dit voornamelijk in de omgeving van de Duisburglaan. Andere noemenswaardige milieuproblemen in de ressorten zijn de verwaarlozing van percelen, vooral te Munder en de vuil- en houtverbranding te Beekhuizen.

Openbaar Groen in actie

Kwikdamp

Het goud dat uit het binnenland wordt gebracht bevat meestal nog rond de vijf procent kwik. In de binnenstad van Paramaribo wordt dit goud na de opkoop verhit en gesmolten om het resterende kwik te verwijderen. Tijdens dit zuiveringsproces komt kwikdamp vrij in de lucht. Inademing van deze lucht kan verschillende ernstige lichamelijke en mentale aandoeningen tot gevolg hebben.

De kwikdamp in de lucht boven Paramaribo overschrijdt al jaren de grens van internationale normen en standaarden. Volgens onderzoek produceert Paramaribo als kleine stad aan kwikuitstoot het zesvoudige van één van de meest vervuilde steden in China. Het is belangrijk dat de regelgeving en normen voor de productie en uitstoot van kwik worden vastgelegd. In Paramaribo zijn waarden van 7000 tot 8000 nanogram per kubieke meter aan kwikdamp gemeten, terwijl de norm van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) 1 microgram (1000 nanogram) per kubieke meter is. Het is nu dringend tijd voor een milieuwet met standaarden voor bedrijven en personen in de mijnbouwindustrie.

Medisch afval

Medische instituten in Suriname produceren dagelijks vele kilo's aan medisch afval. Behalve ziekenhuizen en verpleeghuizen, produceren onder andere tandartsen, apotheken, laboratoria, de bloedbank en dierenartsen ook medisch afval.

Aan de Satnawatieweg te Leiding wordt sinds 2012 op onverantwoorde wijze medisch afval opgeslagen en verbrand. In maart 2013 was dat meer dan 20.000 kg. Het afval werd toen nog steeds op een onverantwoorde wijze opgeslagen en niet adequaat verpakt in de openlucht. In juni 2013 werd het Nationaal Coördinatie Centrum voor Rampenbeheersing (NCCR) bij dit probleem betrokken. Toen werd duidelijk dat het vooral ging om ziekenhuis- en farmaceutisch

afval en petflessen die ruim zes maanden daar opgeslagen lagen. In november 2013 bleek veel opgeruimd te zijn, maar lag er nog steeds een grote hoeveelheid afval onbeheerd. Buitenstanders konden er nog steeds makkelijk aan komen en de gezondheid van de buurtbewoners liep nog steeds enorm gevaar.

Wateroverlast

In de meeste ressorten is er vooral in de regentijd sprake van wateroverlast in laaggelegen buurten, zoals de Toekomstweg te Livorno, Morgenstond, Geyersvlijt en Blauwgrond.

Bepaalde scholen moeten hierdoor de leerlingen naar huis sturen, omdat het schoolerf en zelfs de lokalen behoorlijk onder water staan. In examenperioden wordt er op bepaalde scholen, zoals de Shri Govind school te Kwatta, toch les gevolgd in de onder water gelopen leslokalen. De leerlingen en leerkrachten hebben dan laarzen aan.

Stadsbeeld na hevige regenbui

De afwatering is dus niet overal even goed en soms kan het water enige dagen blijven hangen wat stankoverlast en water gerelateerde ziekten tot gevolg kan hebben, zoals Dengue en de nieuw opgedoken ziekte Chikungunya.

Chikungunya

Chikungunya is een virale infectieziekte die wordt overgedragen door dezelfde *Aedes aegypti*-muskiet die ook Dengue overbrengt. De ziekte veroorzaakt koorts, ernstige gewrichtspijnen, spierpijn, hoofdpijn, misselijkheid, zwakte en huiduitslag.

Suriname telde op 11 juli 2014, volgens het Bureau Openbare Gezondheidszorg (BOG), 28 gevallen van Chikungunya. Op 7 juni 2014 werd het eerste geval geregistreerd. De zieke personen zijn geregistreerd in Paramaribo, Marowijne (ressort Albina), Wanica (ressort Leiding en Koewarasan) en Commewijne (ressort Tamanredjo).

Het BOG is in juli 2014 samen met Openbaar Groen van Openbare Werken (OW) gestart met een opruimingscampagne ter bestrijding van het virus. Het gaat in eerste instantie om oude autobanden in Paramaribo en omstreken die zullen worden opgehaald. Tegen een kleine

vergoeding kunnen alle oude autobanden die een gevaar vormen, worden opgeruimd. Voorts kan een ieder die over eigen vervoer beschikt bij stortplaats Ornamibo terecht om de banden te dumpen. Hiertoe is er een speciale faciliteit beschikbaar bij de vuilstortplaats. De actie zal worden uitgebreid naar de districten. Er is daarom ook afgestemd met de ressortraads- en districtsraadsleden, districtscommissarissen, buurtorganisaties en andere instanties. De Medische Zending is eveneens in stelling gebracht voor voorlichting in het binnenland, waar veel gebruik gemaakt wordt van containers voor het opvangen van water.

Nationale schoonmaakactie

Vanaf 2011 worden scholieren van 14 tot en met 18 jaar elk jaar tijdens de grote vakantie in de gelegenheid gesteld te participeren in de Nationale schoonmaakactie of 'Krin Kondre' actie van het Directoraat Openbaar Groen. In dat kader worden scholieren opgeroepen zich te laten registreren op de diverse districtscommissariaten en BO-kantoren. De actie is bedoeld om scholieren milieubewust te maken. Zij ontvangen dagelijks een tegemoetkoming. Er worden landelijk 2500 scholieren geselecteerd uit aanmeldingen en ingezet om schoonmaak- en promotiewerkzaamheden te verrichten. De actie is verdeeld over 2 werkperioden van 10 werkdagen. De schoonmaakwerkzaamheden houden onder andere in het schoffelen en tjappen van onkruid, harken en opruimen van onkruidresten, uitdelen van auto-afvalzakken, inzameling petflessen en zwerfvuil en het bezemen van trottoirs. Het Directoraat zorgt voor de veiligheid van de scholieren tijdens de werkzaamheden. Er is meestal een thema verbonden aan de actie.

5. ECONOMISCHE STRUCTUUR

Paramaribo heeft als hoofdstad van de Republiek Suriname van oudsher de functie van nationaal verzorgingscentrum vervuld. Alle economische activiteiten op zowel nationaal als regionaal niveau worden gecoördineerd vanuit de hoofdstad. Een groot deel van de beroepsbevolking vindt emplooi bij de Overheid, gevolgd door de handels- en dienstverlenende sectoren.

Gebieden met grote concentraties aan werkgelegenheid liggen:

- in en rond het stadscentrum;
- in het Nieuwe Haven/Beekhuizengebied;
- langs de Saramaccadoorsteek/Industrieweg;
- in het Livorno/Bethesda gebied**;**
- in de directe omgeving van de Bonistraat op Geyersvlijt.

Landbouw

Het belangrijkste gebied in het district Paramaribo dat voor productie wordt ingezet, is het gebied gelegen ten noorden van de Kwattaweg en het verlengde daarvan en wel tussen de Henri

Fernandesweg en Leonsberg. Als zodanig is een groot aantal boeren actief. In het gebied Weg naar Zee is een aantal tuinbouwbedrijven gevestigd en wordt tevens aan veeteelt gedaan.

Visserij
De afhandeling en verwerking van vis vinden voor het overgrote deel plaats in Paramaribo. De centrale plaats is de visserijhaven te Bethesda met de nodige faciliteiten voor o.a. verwerking van het product. De bevolkingsvisserij heeft eveneens zijn thuishaven in Paramaribo. Hoewel de visgronden verafgelegen zijn, wordt de voorkeur gegeven aan Paramaribo, vanwege de afzetmogelijkheden en aanbieding op de Centrale Markt.

Industrie
Industrieën zijn geconcentreerd langs het Saramaccakanaal, het gebied rond Bethesda en langs een strook te Geyersvlijt. Ook zijn bedrijven en industrieën ontstaan in een aantal woonwijken, die aanvankelijk begonnen waren als éénmansbedrijfjes of knutselpraktijk.

Houtbewerking
De meeste houtzagerijen zijn gevestigd langs de Industrieweg Noord. Het rondhout wordt zowel via de rivieren en kanalen als over de weg aangevoerd. Transport van houtblokken zorgt voor zware belasting van wegen en bruggen. Derhalve dienen vergunningen voor vestiging van nieuwe soortgelijke bedrijven, dan wel met het oog op uitbreiding van deze activiteiten in Paramaribo, niet meer te worden verleend. Het beleid zal in dit opzicht erop gericht moeten zijn om de productie en verwerking terug te brengen naar de bron. Hierdoor worden de productiekosten verlaagd en de transportmogelijkheden positief beïnvloed.

Bouw en Constructie
Waar in het verleden de meeste toeleveringsbedrijven in Paramaribo waren gevestigd, is tegenwoordig in de bouw- en constructiesector een tendens waarneembaar van veel kleine toeleveringsbedrijven, die zich vestigen in woongebieden buiten het centrum. Het gaat hierbij voornamelijk om timmerwerkplaatsen, kleine steenfabrieken, las- en constructiebedrijven en autospuitbedrijven. Deze ontwikkeling leidt tot geluidsoverlast en andere milieuonvriendelijke omstandigheden in de wooncentra.

Toerisme

Pagara estafette oudjaarsdag

Paramaribo heeft een goede infrastructuur die ontwikkeld kan worden voor het toerisme. Hoewel de stad eerder gezien wordt als tussenstop voor bezoek aan het binnenland, zijn er in Paramaribo zelf ook enkele attracties die verder ontwikkeld kunnen worden om te komen tot aantrekkelijke toeristische producten. Onder andere is de periode rond eind van het jaar aantrekkelijk voor met name de 300.000 Surinamers die in diaspora leven in Nederland. Een doelbewuste campagne op dit stuk kan succesvol opleveren. In de referentieperiode zijn enkele grote hotels voorzien van een casino gebouwd. De stad is vanuit het directoraat Openbaar Groen op vele plekken verfraaid met potplanten, ook is de waterkant voorzien van een metalen schoeiing en toeristvriendelijk gemaakt. Geschat wordt dat de capaciteit voor opvang in hotels en appartementen in Paramaribo kan oplopen tot ongeveer 2000 toeristen.

Handel

Behalve de havenfaciliteiten zijn in Paramaribo de hoofdkantoren gevestigd van alle dienstverleners ten behoeve van de handel. Banken, verzekeringsmaatschappijen, warenhuizen, grote handelsfirma's en winkelcomplexen versterken de positie van de stad als handelscentrum.

Hermitage Mall in Paramaribo

Een opkomend fenomeen is de bouw van winkelcomplexen (de zogenaamde malls) binnen en buiten het stadscentrum. In woonwijken buiten Paramaribo worden steeds meer grote magazijnen opgezet, zonder in achtneming van voorschriften op het gebied van stedenbouw en ruimtelijke ordening. De grote chininese supermarkten, vaak op korte afstanden van elkaar, beginnen langzamerhand een vertrouwd beeld binnen ressorten in het district Paramaribo te worden.

6. KNELPUNTEN EN POTENTIES

Het stadsdistrict Paramaribo neemt als nationaal bestuurs- en economisch centrum een overheersende positie in ten opzichte van de overige districten. Deze voortrekkerspositie komt onder andere tot uiting in het aanbod van betere ontplooiingsmogelijkheden op het gebied van onderwijs en werkgelegenheid. Deze positie heeft een historische achtergrond, die niet los gezien kan worden van de ontwikkelingen in de meer rurale gebieden. Deze situatie heeft geleid tot een onevenwichtig nederzettingensysteem met een bevolkingsconcentratie in Groot Paramaribo. In de oude stadsdelen is sprake van een slechte woonsituatie en het ruimtegebruik is extensief, vanwege onder andere de langgerekte erven in de binnenstad, eigendomsrechten op grond in de binnenstad en de problematiek van onverdeelde boedels. In de nieuwe verkavelingsprojecten worden gronden vaak onbenut gelaten, waarbij de veelal hoge grondprijzen en het speculatief karakter van grondbezit niet te onderschatten factoren vormen. Daarentegen doet zich in Groot-Paramaribo een ongebreidelde verstedelijking voor, die niet voorkomen kan worden, vanwege het vrije eigendomsrecht en het ontbreken van een adequaat wettelijk kader. Deze verstedelijking vindt plaats zonder een adequate aanpassing van de afwatering, waardoor in de regentijd veel ongemak ontstaat.

De vooruitgeschoven positie van Paramaribo kan enigszins worden genivelleerd door een aantal basisvoorzieningen, waarvoor naar de hoofdstad moet worden afgereisd, te brengen naar regionale centra. Ook zullen voor een betere beheersing van de ontwikkelingen binnen de stad, een aantal regulerende maatregelen moeten worden getroffen. Deze maatregelen hebben onder andere betrekking op verkeer en vervoer, wonen, voorzieningen en industrie en handel. In overleg met relevante maatschappelijke groepen zal een integraal mobiliteitsplan opgesteld moeten worden, waarin de basis gelegd zal worden voor een richtinggevend plan voor het ruimtelijk beleid. Een structuurplan zal deel uitmakenvan dit plan, met daaruit voortvloeiende bestemmingsplannen, een verkeerscirculatieplan, een openbaar vervoerplan, een parkeerplan en een verkeersveiligheidsplan.

In de sector toerisme biedt Paramaribo enkele bezienswaardigheden. Met name gaat het hierbij onder meer om het historisch centrum van de stad, dat op de Wereld Erfgoedlijst prijkt. De Paramaribo Zoo en de botanische Cultuurtuin bieden mogelijkheden als toeristische trekpleister. Teneinde deze potenties in Paramaribo te benutten, is een actieprogramma uitgevoerd voor onder andere het behoud van de historische binnenstad. Het programma omvat ook ondersteuning van de dierentuin vanuit een op te zetten fonds, deels te voeden vanuit opbrengsten van de export van exotische dieren en planten. Recentelijk is een aantal nieuwe hotels en andere logeermogelijkheden opgezet. In 2004 is op initiatief van de IDB een studie uitgevoerd door de Franse consultant groep ABC met ruimtelijke stadsontwikkeling als specialisatie, waarbij adequate ruimtelijke ontwikkeling van Paramaribo nader is bestudeerd. Het Planbureau heeft de studie ondersteund. De aanbevelingen van dit onderzoek bieden een goede basis voor verdere verantwoorde ruimtelijke ontwikkeling van Paramaribo.

II. WANICA

1. GEOGRAFIE

Het district Wanica is in het noorden gelegen tussen de 5,64° en 5,93° NB en in het westen tussen de 55,07° en 55,34° WL. Het district wordt in het noorden begrensd door de Atlantische Oceaan en het district Paramaribo, in het westen door het district Saramacca, in het oosten door de districten Paramaribo en Commewijne en in het zuiden door het district Para.

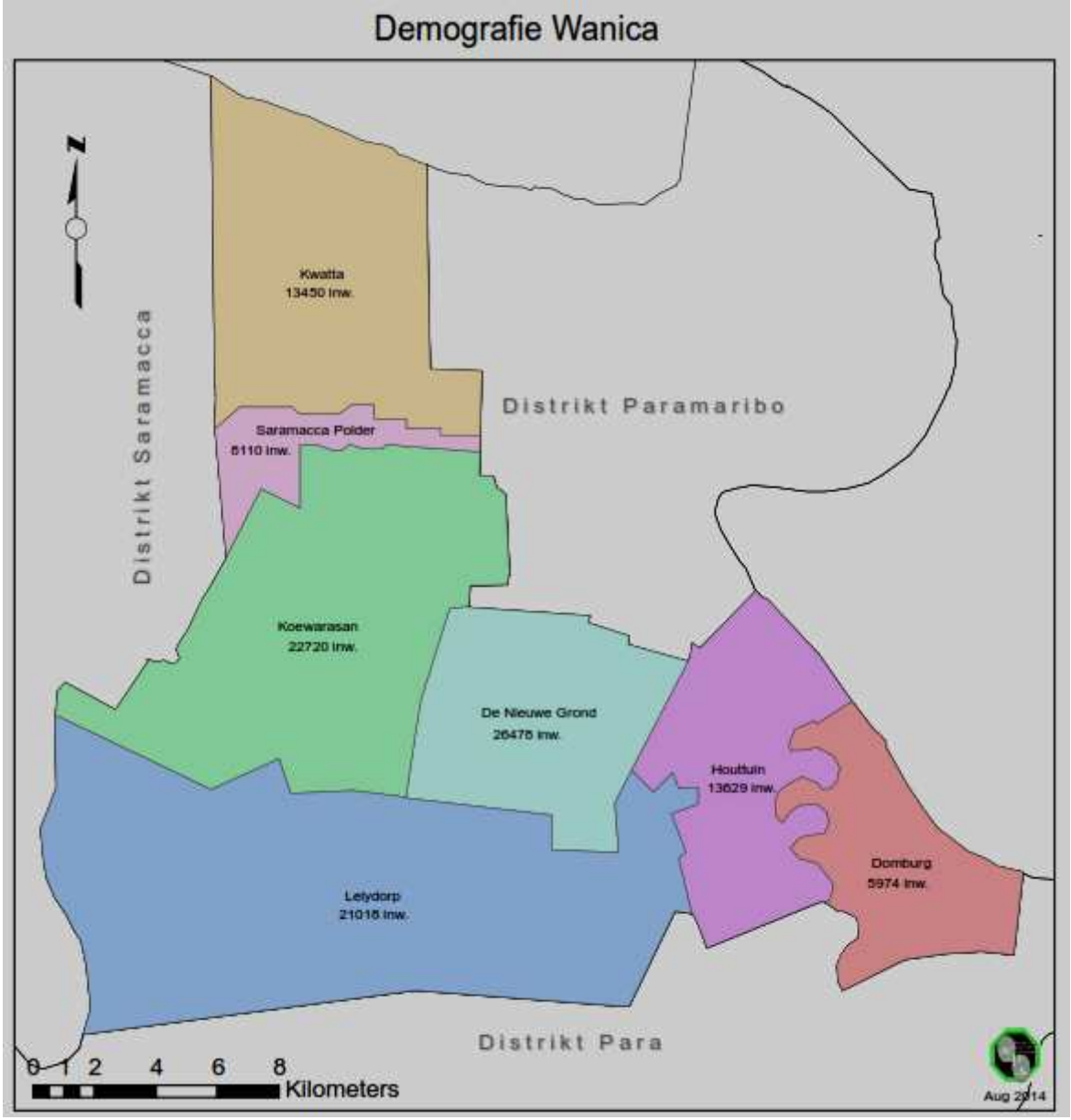

districten Paramaribo en Commewijne en in het zuiden door het district Para. Wanica heeft een totale oppervlakte van 442 km^2 en is onderverdeeld in 7 administratieve ressorten zoals aangegeven in tabel 1.

Tabel 1. Oppervlakte van de ressorten in Wanica

Ressort	Oppervlakte (km^2)
Kwatta	62
Saramaccapolder	28
Koewarasan	71
De Nieuwe Grond	38
Lelydorp	148
Houttuin	58
Domburg	37
Totaal	**442**

Bron: Planbureau

2. DEMOGRAFIE

Per 31 december 2013 bedroeg de bevolking van Wanica 114.738 inwoners, ongeveer 22 % van de totale bevolking van Suriname. Dit is een groei van 10.2% ten opzichte van 2009.

De bevolkingsdichtheid was in 2013 gemiddeld ca. 260 inwoners per km^2. Tabel 2 verschaft inzicht in de ontwikkeling van de bevolkingscijfers in Wanica. Het Centraal Bureau voor Burgerzaken registreerde in 2008, 2009, 2010, 2011 en 2012 respectievelijk 2016, 2055, 2131, 2085 en 2312 levendgeborenen.

Het ressort met de kleinste dichtheid in 2013 is Lelydorp met 144 personen per km^2. Feit is wel dat het ressort Lelydorp, met een oppervlakte van circa 148 km^2 (ca. 34 % van de districtsoppervlakte), het grootste ressort is van Wanica. De bevolkingsdichtheid in 2013 is het grootst in het ressort De Nieuwe Grond, waar 27365 inwoners leven, overeenkomend met ca. 23,77 % van de districtsbevolking. Zelf bedraagt de oppervlakte van het ressort De Nieuwe Grond 38 km^2, ca. 9 % van de totale oppervlakte van het district. Uit deze cijfers blijkt dat de bevolking van Wanica is gegroeid ten opzichte van 2009.

Tabel 2. Absolute bevolkingscijfers van het district Wanica

Ressort	2009	2010	2011	2012	2013	Dichtheid 2013
Houttuin	12168	12575	13125	13629	14085	243
De Nieuwe Grond	24106	24913	25742	26478	27365	720
Lelydorp	19730	20152	20766	21018	21365	144
Kwatta	12098	12777	13182	13450	13882	224
Domburg	5608	5708	5841	5974	6076	164
Saramaccapolder	7569	7744	7899	8110	8246	295
Koewarasan	19787	20777	21829	22720	23719	335
Totaal	**101066**	**104646**	**108384**	**111379**	**114738**	**260**

Bron:CBB/Bewerking: Planbureau

Onderwijs
Tabel 3 geeft een overzicht van de scholen in het district Wanica per ressort.

Tabel 3.Scholen in Wanica per ressort

Ressort	Kleuter	GLO	LBGO	LTS	MULO	VOS	BO
Kwatta	6	6	1		1	2	1
Saramaccapolder	4	4	1		2		
Koewarasan	8	8	2		2		2
Nieuwe Grond	13	13	1		3	1	1
Lelydorp	11	11	1	2	2	2	1
Houttuin	5	5	1		1		
Domburg	4	4			1		
Totaal	**51**	**51**	**7**	**2**	**12**	**2**	**3**

Bron:Planbureau

In de referentieperiode is het aantal GLO en Kleuter scholen gegroeid met twee.

Gezondheidszorg
In tabel 4 wordt een overzicht gegeven van de gezondheidszorg in Wanica. Na analyse van de tabel blijkt dat in het district Wanica een groei is te constateren in de dienstverlening op het stuk van de gezondheidszorg. De poliklinieken zijn gegroeid met een 4.

Tabel 4. Overzicht voorzieningen gezondheidszorg district Wanica

Ressort	Poliklinieken	Artsen	Verpleeg-kundigen	Gezond-heidscentra	Vroed-vrouwen	Tand-artsen	Consultatie-bureau's	Prik-punten	Apotheeken
Kwatta		7	11	3		2	2		
Saramaccapolder	4	5	11			1	1		
Koewarasan		6	5		3		2		
Nieuwe Grond	9	12	11	1	1	3	1	1	1
Lelydorp	4	7	16	4	1	9	1	2	
Houttuin		4	4	1	1		1		
Domburg		2	4	3		1	1		
Totaal	**17**	**43**	**62**	**12**	**6**	**16**	**9**	**3**	**1**

Bron:Bestuursdienst van het Ministerie RO

Het aantal medici is toegenomen met 18, van 25 naar 43 artsen. Het aantal verpleegkundigen groeide met 17, van 45 naar 62. Het aantal gezondheidscentra is toegenomen met 2 en het aantal vroedvrouwen is verdubbeld van 3 naar 6. In de evaluatieperiode is er 1 apotheek in het district bijgekomen en 3 prikpunten. Het aantal tandartsen groeide met 6, van 10 naar 16. Het aantal consutatiebureau`s is niet toegenomen, maar het aantal gezondheidscentra is van 10 naar 12 gegroeid.

Sport
Ontwikkeling van de sport is een belangrijk onderdeel van de preventieve gezondheidszorg. Sportbeoefening vindt veelal plaats in verenigingsverband. De voetbalsport wordt er het meest beoefend door mannen terwijl slagbal meer een aangelegenheid is van de vrouwen. Alle ressorten beschikken over ten minste één voetbalveld. Er zijn enkele sportcomplexen en gymzalen die gebruikt worden voor aerobic, karate, judo en andere zaalsporten.

Overige overheidsdiensten

Tabel 5. Overheidsdiensten

Ressort	RO	SoZaVo	KPS	KBS	LVV	OW	BiZA/ CBB	NH	Minov	TCT
Kwatta	x	x	x		x					
Saramaccapolder	x	x	x			x	x			
Koewarasan	x	x	x		x	x	x			x
Nieuwe Grond	x	x	x		x	x	x	x	x	
Lelydorp	x	x	x	x	x	x	x			x
Houttuin	x	x			x		x			
Domburg	x	x	x		x	x	x			

Bron: Planbureau

De overheidsvoorzieningen zijn in het ressort Saramaccapolder gegroeid door de komst van een politiestation en een kantoor van het Ministerie van Sociale Zaken en Volkshuisvesting.

Woningbouw
Vanwege het feit dat de vraag naar woningen de afgelopen decennia is opgelopen naar enkele duizenden van voornamelijk jonge middenkaders en alleenstaande moeders, heeft de regering woningbouw gemaakt tot een van haar belangrijkste speerpunten. Het vinden van voldoende aaneengesloten grond dat bouwrijp gemaakt kon worden was een groot probleem. Ook de aanleg van de infrastructuur voor afwatering en nutsvoorzieningen stuitte op de nodige problemen. Niettegenstaande de opgesomde problemen gingen er projecten van start te Hanna's Lust I, Hanna's Lust II en Helena Christina in het ressort De Nieuwe Grond, in het ressort Kwatta te Mattonshoop en Sophia`s Lust, in het ressort Houttuin te Tout Lui Faut, in het Maretraite project en in het ressort Koewarasan te Monsousiciweg. Bij de samenstelling van dit document in 2014 waren enkele honderden woningen afgebouwd en toegewezen.

Woningbouw Hanna's Lust

De Overheid heeft zich hoofdzakelijk gecommitteerd aan het beschikbaar stellen van bouwkavels met de noodzakelijke infrastructuur en nutsvoorzieningen. In dat kader zijn zowel de EBS, SWM als het ministerie van ROGB extra ingezet.

Woningbouw Hanna's Lust

In dit kader ging het niet om sociale woningbouw. Om in aanmerking te komen moesten de geselecteerden in staat zijn zelfstandig de kosten voor aankoop van de toegewezen woning op te brengen. Ook de private sector werd gestimuleerd om een bijdrage te leveren aan het oplossen van de enorme woningnood. Er werd jaarlijks een tentoonstelling met het karakter van een woningbouwbeurs georganiseerd, waarbij voorlichting werd gegeven over de mogelijkheden op dit stuk. In de evaluatieperiode is gestart met de bouw van een fabriek voor fabricage van woningen, aangezien de vraag in de duizenden loopt. In 2014 is de fabriek opgeleverd.

3. FYSIEKE INFRASTRUCTUUR

Centrumvorming

Lelydorp, de hoofdplaats van het district, is voorzien van de meeste overheidsdiensten, filialen van handelsbanken en nutsbedrijven, winkels, horecabedrijven en een markt. Als zodanig fungeert Lelydorp als regionale verzorgingskern. Lelydorp heeft de potentie uit te groeien naar een wooncentrum. Wel zal de structuur hiertoe ontwikkeld moeten worden met projecten gericht op de creatie van een moderne stadsstructuur, aangepast aan de tijd. Dat vereist in de toekomst converteren van de tuinbouwgronden in de directe omgeving van het winkelcentrum van Lelydorp.

Vanwege de functie als tussenstop van toeristen die de vakantieoorden in de districten Para en Brokopondo bezoeken, is het van belang in de toekomst het karakter van het winkel- en handelscentrum van Lelydorp nog meer af te stemmen op het toerisme.

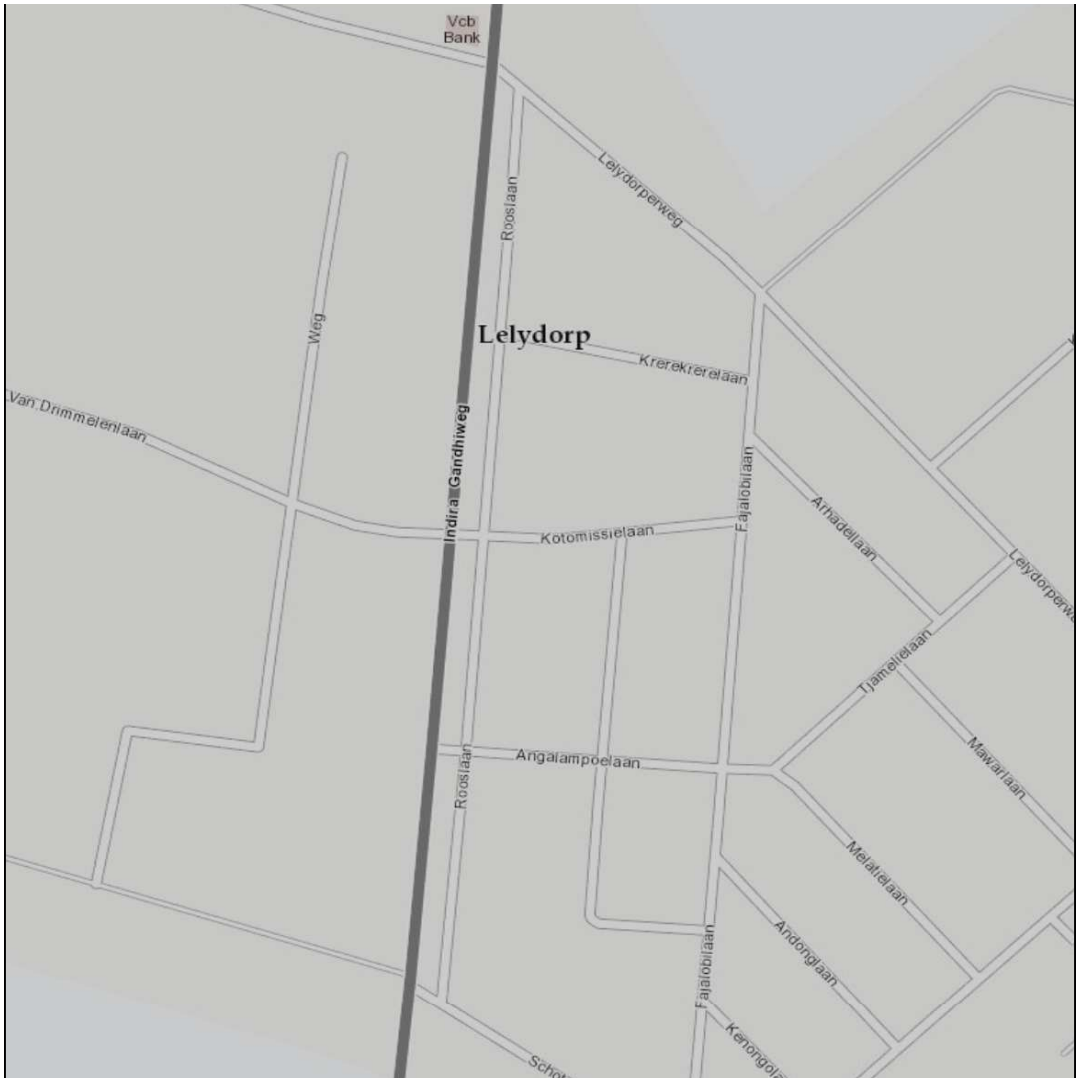

Lelydorp

Het agrarisch karakter van het district zal gehandhaafd blijven en zal sterk tot uiting moeten komen in de toekomstige ontwikkeling van de agrarische centra te Koewarasan, Houttuin en Santodorp. Vanwege de ligging langs de Surinamerivier, leent Domburg zich beter voor ontwikkeling tot een toeristencentrum.

Transportinfrastructuur
Wegennet
Het wegennet in het district wordt gekenmerkt door een stelsel van hoofdwegen. Deze zijn zowel Oost-West- als Noord-Zuidverbindingen en hebben een interregionaal karakter. Loodrecht aansluitend is een stelsel van secundaire wegen ter ontsluiting van de gebieden aan weerszijden van de hoofdwegen. In totaal is in Wanica in de periode 2008 tot en met 2013, 186.37 km weg geasfalteerd of geherasfalteerd, onder andere Houttuinweg, Palisadeweg 1 & 2, Vredenburgweg, Verlende Bomaweg, Santodorpweg, Vierkinderweg, Hanna'slustweg, Tout Lui Fautkanaalweg en weg naar Santigron.

Openbaar vervoer
Het openbaar vervoer is voor het grootste deel in handen van particuliere busondernemers. Deze overwegend eenmansbedrijven bezitten veelal meerdere bussen, die worden ingezet op de lijndiensten en verzorgen incidenteel ook het vervoer van schoolkinderen en toeristen. Het Nationaal Vervoer Bedrijf van de Overheid is ook actief op de lijndiensten.

Centrum Lelydorp

Waterwegen
De Surinamerivier en het Saramaccakanaal zijn de belangrijkste waterwegen die niet alleen van belang zijn voor de binnenlandse scheepvaart maar ook voor de waterbeheersing in het district.
De verbinding van de Surinamerivier met de Saramaccarivier middels het Saramaccakanaal maakt transport door de zogenaamde binnendoorroute mogelijk. Met name houtblokken en

andere grondstoffen voor de industrie, die gewonnen worden in het westen van het land, worden langs deze route naar de plaats van bestemming getransporteerd.
Het Saramaccakanaal zorgt voor afwatering van gebieden aan weerskanten, maar is niet in staat alle gebieden binnen Paramaribo, Wanica en Saramacca adequaat te ontwateren. Grote delen langs het kanaal zijn inmiddels in gebruik als industriegebied.

Saramacca kanaal

Nutsvoorzieningen
Drinkwater
De drinkwatervoorziening wordt deels verzorgd door de Surinaamsche Waterleiding Maatschappij (SWM). De SWM classificeert haar gegevens niet per district maar per Verzorgingsgebied. Tot het Verzorgingsgebied Centraal behoren de districten Paramaribo, Wanica en Para. De Waterconsumptie (in 1000 Kub), in de periode 2008-2011 in het SWM Verzorgingsgebied Centraal is weergeven in Tabel 6.

Tabel 6. Waterconsupmtie Verzorgingsgebied Centraal 2008-2011

Soort aansluiting	2008	2009	2010	2011
Erfaansluiting	996.2	1161.4	1244.0	1379.8
Huisaansluiting	13644.5	12932.7	13335.2	14091.0
Huis met zwembad	36.7	31.5	28.5	34.0
Industriële & Commerciële aansluiting	3092.8	3189.8	3401.7	3434.2
Openbare aansluiting	1167.7	1095.7	1203.0	1181.0
Totaal	**18,937.9**	**18,411.1**	**19,212.4**	**20,120.0**

Bron:SWM

De Dienst Watervoorziening van het ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen levert drinkwater onder andere vanuit het distributiestation aan de Helena Christinaweg in het ressort De Nieuwe Grond. Door de Dienst Watervoorziening wordt vanuit La Vigilantia ook een deel van Domburg voorzien. De SWM heeft een productiestation aan de Van Hattemweg, in het ressort Lelydorp, waar nieuwe putten zijn aangelegd. In delen van de ressorten Koewarasan, Domburg, Houttuin, Kwatta en Saramaccapolder wordt nog gebruik gemaakt van waterputten en opgeslagen regenwater.

Water zuiveringsstation SWM Van Hattemweg

Door de Dienst Water Voorziening zijn vooral in de periode 2011-2014 duizenden meters aan nieuwe buizen aangelegd in het district, waaronder : Zijweg/Tout Lui Faut Middenweg, Zijweg/ Javaweg, Leiding 18, Waterland/Zijweg Naaldvaarenweg, Sir Winston Churchillweg en het dorp Santigron.

Elektriciteit

De elektriciteitsvoorziening wordt verzorgd door de Energie Bedrijven Suriname (EBS). Vrijwel alle woongebieden zijn aangesloten op het elektriciteitsnet. Het aantal aansluitingen per jaar voor Wanica is weergegeven in onderstaande tabel.

Tabel 7. Aansluitingen verzorgingsgebied Wanica

Jaar	2009	2010	2011	2012	2013
Aansluitigen	25597	29631	31518	32953	34684

Bron: EBS

Telecommunicatie

De communicatiemogelijkheden via internet zijn drastisch verbeterd en voor meerdere groepen bereikbaar. Het onderwijs en het bedrijfsleven maken steeds meer gebruik van de mogelijkheden om via internet te studeren of zaken te doen.

Radio en Televisie

Het aantal radiostations is opgelopen tot 23 in 2013 en uitzendingen zijn doorgaans goed te ontvangen in Wanica. Er zijn 20 televisiestations die echter niet overal een helder beeld bij de ontvangst vertonen.

Post
Het postverkeer wordt afgewerkt via de verschillende dependances van Surpost NV

4. MILIEU

Afval
In Wanica vindt in elk ressort vuilophaal plaats. Huis- en zwerfvuil vormen in de ressorten Koewarasan, Lelydorp en De Nieuwe Grond grote problemen. In de Saramacca Polder wordt ook last ondervonden van industrieel afval, stof- en wateroverlast. Ook is daar sprake van geluidshinder en verwaarloosde percelen.
In het ressort Lelydorp ondervinden de bewoners last van stank die zich ontwikkelt nabij de restaurants en warungs als gevolg van het niet op tijd afvoeren van afval en vanwege de slechte sanitaire voorzieningen. In het ressort Domburg heeft de stank meer te maken met de nabij gelegen vuilstortplaats te Ornamibo. Het geheel gaat gepaard met rook en vliegenplagen. In het ressort Kwatta ondervinden de bewoners last van stank afkomstig van kwekerijen voor kippen en de varkens in het ressort Jarikaba, te Saramacca.
In alle ressorten is er in de regentijd sprake van wateroverlast. Dit kan bij lange perioden leiden tot stankoverlast en watergerelateerde ziekten vanwege de waterplassen. Ook in dit district zijn er in de ressorten Leiding en Koewarasan gevallen van de virale infectieziekte Chikungunya geregistreerd.

Schoonmaakacties
De afdeling Milieubeheer en de Milieu en Gezondheids Dienst (MGD) van Wanica werken hard aan het schoonhouden van het district. De MGD is in het leven geroepen om de duurzame ontwikkeling van het district verder te ondersteunen en te garanderen. De taken en verantwoordelijkheden van deze afdeling zijn ondersteunend naar het nationaal en lokaal milieubeleid. De MGD verwijdert ook zwerfvuil en ander afval in het district. Zo werd er in juni 2014 een grote schoonmaakactie gehouden te De Nieuwe Grond. Ook voert de afdeling controle uit op de naleving van de gestelde regels ten aanzien van milieuvervuiling, hygiëne en veiligheid.
Milieubeheer heeft ook een grote schoonmaakbeurt gehouden in de omgeving van de vuilstortplaats tegenover de Zondagse Markt aan de Indira Ghandiweg. In die omgeving zijn de Bestuursdienst van Wanica, Openbaar Groen en het politiebureau van het ressort De Nieuwe Grond gevestigd. Toch brengen burgers de durf op om het vuil daar te dumpen. Het vuil wordt niet alleen op en langs de weg gedumpt, maar ook in de sloot. Dit gaat gepaard met erge stank.
Hoewel op sommige hoeken vuilniscontainers geplaatst zijn en de vuilniswagen het gebied aandoet, dumpen burgers overal hun huis- en grof vuil. Het vuil wordt vaak niet in vuilniszakken geplaatst, wat het opruimen moeilijker maakt. Er is dringend behoefte aan een mentaliteitsombuiging bij sommige burgers.

Verboden vuilstortplaats

De bestuursdienst van De Nieuwe Grond zal ondersteuning van de politie vragen bij controle. De bewoners zijn op de hoogte gebracht van deze controle. Ook in dit district wordt de Krin Kondre actie jaarlijks gehouden. In 2013 werd deze op feestelijke wijze afgesloten, waarbij de districtscommissaris van de gelegenheid gebruik maakte om met de scholieren te discussiëren over het schoonhouden van het milieu.

Trainingen op commissariaten

In april 2011 zijn er in Wanica trainingen over milieu en gezondheid verzorgd door het NIMOS t.b.v. de Milieu- en Gezondheidsdienst (MGD). Ook bestuursopzichters, administratie en technische afdeling namen deel. De onderwerpen van de training waren:

- Citizen Participation and Outreach;
- Milieumanagement voor Districtsraad, personeel en burger participatie commissie;
- Technische assistentie voor opzet Milieu afdeling binnen commissariaten en
- Technische assistentie bij implementatie milieumanagement systemen.

Deze training was onder andere gericht op verbetering in de diensten van de districten, zoals onderhoud van wegen, vuilophaal en –verwerking en het schoonhouden van openbare markten en plaatsen. Bij de training werd ook kort ingegaan op de inhoud van de ontwerp-milieuwetten, waaronder de institutionalisering, het milieubeleid en planning en milieu effecten analyse.

5. ECONOMISCHE STRUCTUUR

De infrastructuur van het district is in het verleden ontwikkeld te behoeve van de agrarische productie. De bevolkingslandbouw vormde toen de basis van de economische structuur, die de

afgelopen decennia aanmerkelijke veranderingen onderging. De rijstbouw maakte in eerste instantie veelal plaats voor het extensief houden van runderen. In een later stadium ging menigeen over tot verdeling van de eigen landbouwgrond onder nazaten en/of het verkavelen ten behoeve van woningbouw. Dit resulteerde in lintbebouwing met een ongeordende groei van bedrijven en handelszaken langs de hoofdwegen. De bevolkingslandbouw neemt nog steeds een belangrijke plaats in binnen de economische structuur van het district.

Landbouw
Ondanks de achteruitgang van de bevolkingslandbouw vervult Wanica een prominente rol in de productie van voornamelijk groente voor zowel de lokale markt als voor de export. Er zijn in het ressort Lelydorp enkele bedrijven die zich toeleggen op de sierteelt en op regelmatige basis exporteren. Vast staat dat de productie van fruit is teruggevallen. Wat nu nog aan lokaal fruit op de markt komt is op bacoven na, niet afkomstig van professionele productiebedrijven. De lokale markt is voor wat vers fruit betreft ten dele aangewezen op import.

Veeteelt
De voormalige rijstarealen worden tegenwoordig aangewend voor het houden van runderen. Wanica is één van de belangrijkste leveranciers van rundvlees voor de lokale markt. Ondanks vele pogingen is, wegens strenge internationale restricties, de export van vlees nog niet van de grond gekomen.

Runderen

Visserij
Er zijn enkele vissers gevestigd te Domburg en over het algemeen is het vissen in de zwampen populair bij de lokale bevolking. Ook zijn enkele verwerkingsbedrijven gevestigd in het district.

Bosbouw
Wanica is geen prominent bosbouwdistrict. Wel zijn er langs de Indira Gandhieweg en in het ressort Domburg houtzagerijen en kleine houtverwerkingsfabrieken gevestigd.

Tabel 8. Houtproductie in het district Wanica

2009	2010	2011	2012	2013	Totaal in m^3
-	4		24	10	38

Bron:SBB

Mijnbouw
Mijnbouwactiviteiten beperken zich tot het graven van opvulzand ten behoeve van de bouw.

Tabel 9. Vergunningen voor het winnen van bouwmaterialen in Wanica periode 2010-2013

Jaar	Aantal Rechten	Oppervlakte in HA
2010	3	49.5
2011	5	66.63
2012	5	36.27
2013	3	118.48
Totaal	16	270.88

Bron:GMD

Toerisme
Wanica ligt in het verlengde van Paramaribo en is als zodanig van belang bij inspanningen het toerisme in Paramaribo en Wanica gezamenlijk te ontwikkelen. Als eendaagse toeristische attracties kunnen de volgende producten in Wanica ontwikkeld worden:

- Park van unieke Parwa- en Mangrove-ecosystemen te Weg naar Zee;
- Centrum voor rivierevenementen te Domburg;
- Lelydorp met restaurants;
- Markten te De Nieuwe Grond en Kwatta;
- Bezoeken aan agrarische bedrijven;
- Toeristische uitstapjes naar Santigron (shows van marrondansers en verkoop van nijverheidsproducten).

Domburg

Handel

Lelydorp ontwikkelt zich in versneld tempo tot handelscentrum van Wanica, gelet op de aangeboden diensten en vele handelszaken, commerciële banken en nutsbedrijven. In de evaluatieperiode heeft de groei langs de Indira Gandhiweg van een groot aantal handelszaken, supermarkten, verwerkingbedrijven, meubel-, foam-, batterij-, plastic- ,veevoer- ,verf- ,sappen-, prefabwoning- en steenfabrieken zich voortgezet. Ook bakkerijen en grote autoreparatie- en werkplaatsen naast automarkten. Het geheel is ruimtelijk niet geordend en leidt tot ongewenste omstandigheden voor de plaatselijke bevolking.

6. KNELPUNTEN EN POTENTIES

De verstedelijking neemt in Wanica snel toe, terwijl het merendeel van de voorzieningen in Paramaribo blijft geconcentreerd. Paramaribo staat dan ook onder bijzondere druk van dit district. Bovendien is deze verstedelijking niet planmatig met het gevolg dat de groei van het aantal bedrijven, industrieën en woongemeenschappen chaotisch geschiedt. Deze ongecontroleerde wildgroei ligt onder andere aan de ongebreidelde uitgifte van landbouwgrond aan gezinnen in het verleden. Deze gronden zijn na verloop van tijd overgegaan in eigendom en de eigenaars geven op eigen houtje de grond een andere bestemming, zonder de Overheid te kennen en zonder begeleiding.

De verkeersstromen naar Paramaribo kunnen aanzienlijk verminderd worden, indien de buitenstedelijke kernen worden versterkt, winkelcentra worden ontwikkeld en voorzieningen voor de leefbaarheid van de omgeving worden gebracht op een hoger niveau.

Gestart kan worden met de aanleg van dwarswegen in gebieden waar doorgaande wegen van meer dan 6 km uitstrekken zonder afslag. Ter ontlasting van Paramaribo en de Indira Gandhiweg is er een weg aangelegd vanuit Paramaribo langs het Magentakanaal tot de Palissadeweg. Ook

wordt er gewerkt aan de uitbreiding van de Martin Luther King snelweg met een directe afslag naar de luchthaven te Zanderij.
De bevolkingspolder tussen Brinkhorstkanaal en Javaweg-West moet worden ingericht en behouden als agrarisch gebied. Een eventuele ruil kan dan plaatsvinden met boeren, die aan landbouw doen nabij het regionaal centrum Lelydorp. De aldus verkregen percelen kunnen dan worden herverkaveld voor uitbreiding van het stedelijk gebied Lelydorp.
Het Leidingengebied zal gesaneerd worden zoals eerder in de studie van Ilaco is vastgelegd.
De wegverbinding tussen Weg naar Zee en Clevia is een dringende noodzaak. Ook is aan te bevelen het noordelijke gebied tot aan zee te verklaren tot bijzonder beheersgebied. Het uiterst westelijke deel, grenzend aan Creola, zal als agrarisch gebied moeten worden ingericht en behouden. Het gebied tussen de Nieuw Weergevondenweg en het Saramaccakanaal maakt een autonome ontwikkeling door als woongebied, juist vanwege de grondrechtelijke situatie. De aanleg van een wegverbinding langs het Magentakanaal via de Commissaris Weytinghweg met de brug over het Saramaccakanaal, speelt goed in, waardoor verdere belasting van de Coesewijnestraat wordt voorkomen.
De potentie van Wanica kan eveneens gezocht worden in verbetering en modernisering van de bestaande infrastructuur voor de agrarische productie met als hoofddoel ontwikkeling van de export. Dit impliceert dat in de productiegebieden programma's moeten worden uitgevoerd ter

- Inventarisatie van productiemethoden en versterking van het boerenbestand;
- Verbetering van genetisch basismateriaal en productieonderzoek;
- Opleiding, training, begeleiding en verstrekken van adviezen;
- Certificering productiemethoden en aanbieden garantieprijzen
- Afstemmen onderwijs op agrarische sector.

In het district zijn de meeste randvoorwaarden voor ontwikkeling van een exportgerichte productie aanwezig, zoals voldoende vruchtbare gronden, irrigatiewater en elektriciteit.
Mogelijk zal gedurende de eerste jaren gewerkt moeten worden met buitenlandse specialisten, totdat voldoende hoger natuurtechnisch kader is opgeleid. De tijd van de traditionele landbouw is ook internationaal definitief voorbij. Dus zal aanpassing van voornamelijk het lokaal onderwijssysteem aan productie en toerisme moeten plaatsvinden.
Het toerisme kan gelijktijdig met de agrarische sector ontwikkeld worden. Het opzetten van exclusieve restaurants en verbetering van eenvoudige eetgelegenheden te Domburg en Lelydorp, zal in de ontwikkeling van het toerisme een belangrijke rol vervullen.
Straatverlichting en overige voorzieningen moeten worden verbeterd. Een scholenbouwprogramma voor Wanica moet ervoor zorgen dat kinderen in hun eigen leefomgeving onderwijs genieten. Wat betreft afwatering, moet de voorkeur uitgaan naar open lozingen in plaats van een gesloten riolering.

Vanwege de centrale ligging ten opzichte van Paramaribo is het beschikbaar arbeidspotentieel gunstig voor moderne agrarische productie. De omstandigheden zijn uitermate gunstig voor groots opgezette groenten- en bloemenproducerende bedrijven.
In de evaluatieperiode is er een studie gemaakt voor de aanleg van een tramverbinding tussen Paramaribo en Onverwacht als eerste fase voor een adequate verbinding van Paramaribo met Zanderij. Belangrijk binnen dit project is de ontsluiting en afwatering van grote gebieden in de ressorten De Nieuwe Grond, Koewarasan en Lelydorp. Dit kan ook de eerste aanzet zijn tot ruimtelijke ordening van de ontwikkelingen in het district.

III. NICKERIE

1. GEOGRAFIE

Het district Nickerie is in het noorden gelegen tussen de 5,24° en 5,90° noorderbreedte (NB) en in het westen tussen de 57,32° en 56,43° westerleng te (WL). In het noorden grenst het district aan de Atlantische Oceaan. De hoofdplaats van het district is Nieuw Nickerie waar de Districtscommissaris zetelt.

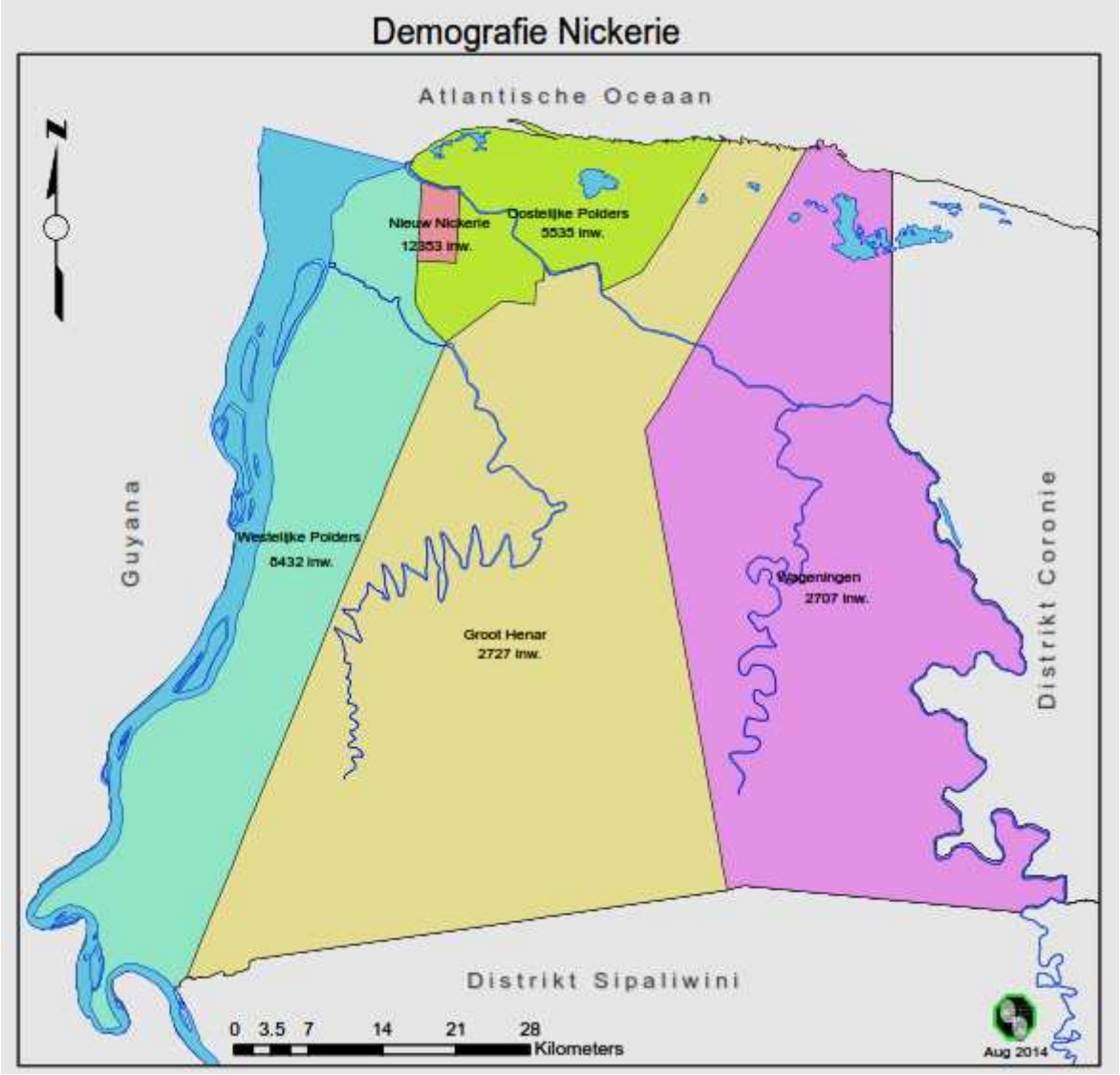

Nickerie heeft een totale oppervlakte van 5.353 km^2 (zie tabel 1) en beslaat ca. 3,2 % van de totale oppervlakte van Suriname. Na Paramaribo is Nieuw Nickerie het grootste urbaan centrum van Suriname. Het hoog voorzieningenniveau in de noordwestelijke regio bezorgt Nieuw Nickerie een belangrijke functie in dit deel van Suriname. Nieuw Nickerie wordt dan ook geclassificeerd als de tweede 'stad' van Suriname. In het district zijn diverse afdelingen gevestigd van alle relevante ministeries, evenals commerciële banken, een permanente openbare markt en een centraal busdepot.

Tabel 1. Oppervlakte der ressorten in Nickerie

Ressort	Oppervlakte (km^2)
Wageningen	1.613
Groot Henar	2.185
Oostelijke polders	357
Nieuw Nickerie	30
Westelijke polders	1.168
Totaal	**5.353**

Bron: Planbureau

In Nieuw Nickerie zijn verschillende hotels, waaronder twee met casino, en diverse kledingzaken en warenhuizen, een modern Algemeen Ziekenhuis en een Cultureel Centrum gevestigd. Onderwijs kan vanaf kleuter- tot op middelbaar niveau worden genoten. Er zijn onderzoeks- en ontwikkelingsinstituten actief voor de rijstindustrie en moderne agrarische verwerkingsfaciliteiten beschikbaar. De diensten zijn geconcentreerd in Nieuw Nickerie, terwijl lokale centra in de ressorten voorzien in de dienstverlening op plaatselijk niveau.

2. DEMOGRAFIE

Per 31 december 2013 telde het district 31.728 inwoners (zie tabel 2). Dit is ca. 6,3% van de totale bevolking van Suriname. Volgens publicaties van het ministerie van Binnenlandse Zaken bedroeg de bevolking van Nickerie in 2008, 2009, 2010, 2011 en 2012 respectievelijk 33273, 31294, 31432, 31741, 31754 inwoners. In 2008 en 2009 was er een afname van de bevolking van Nickerie met een piek in 2009 waar de afname 1979 personen bedroeg. Ongeveer 38,90 % van de bevolking in Nickerie woont in het ressort Nieuw Nickerie.

Tabel 2. Absolute bevolkingscijfers van het district Nickerie

Ressort	2009	2010	2011	2012	2013	dichtheid 2013
Wageningen	2.773	2.733	2.738	2.707	2.626	1.6
Groot Henar	2.687	2.661	2.734	2.727	2.698	1.2
Oostelijke Polders	5.354	5.495	5.503	5.535	5.548	14.9
Nieuw Nickerie	11.921	12.129	12.277	12.353	12.456	411.8
Westelijke Polders	8.559	8.414	8.489	8.432	4.800	7.2
Totaal	**31.294**	**31.432**	**31.741**	**31.754**	**31.728**	**5.9**

Bron: CBB/Bewerking Planbureau

Het aantal levendgeborenen in Nickerie vertoont een daling met uitzondering van 2008 en 2010 toen een stijging was te bespeuren. De geboortecijfers die het Centraal Bureau voor Burgerzaken registreerde, bedroegen in 2009, 2010, 2011 en 2012 respectievelijk 474, 485 en 478 en 433. De hoge bevolkingsdichtheid in het ressort Nieuw Nickerie weerspiegelt het urbane karakter van dit ressort ten opzichte van de lage bevolkingsdichtheid in de meer rurale ressorten. Het aantal levendgeborenen in Nickerie vertoont met uitzondering van 2008 en 2010 waar een

stijgen was te bespeuren. De geboortecijfers die het Centraal Bureau voor Burgerzaken registreerde, bedroegen in 2009, 2010, 2011 en 2012 respectievelijk 474, 485 en 478 en 433.

Onderwijs

In tabel 3 wordt een overzicht gepresenteerd van de scholen in Nickerie per ressort. In alle ressorten zijn scholen gevestigd. In de referentiepriode is er een groei geweest van het aantal muloscholen met 2 en het aantal BO scholen is met 3 gegroeid. Het aantal VOS scholen ging van 1 naar 8.

Tabel 3. Scholen in Nickerie per ressort

Ressort	Kleuter	GLO	LBGO	LTS	MULO	BO	VOS
Wageningen	3	3	0		1		
Groot Henar	3	3			1		
Oostelijke Polders	5	5	1		1	1	
Nieuw Nickerie	8	8	1	1	3	2	8
Westelijke Polders	7	7			1		
Totaal	**26**	**26**	**3**	**1**	**7**	**3**	**8**

Bron:Planburo

In het centrum van Nickerie zijn de afgelopen jaren ook instituten gevestigd voor hoger onderwijs. De hoogste graad is het Voortgezet Onderwijs op Seniorenniveau (VOS), waardoor studenten niet meer naar Paramaribo hoeven af te reizen. Studenten uit het district Coronie kunnen eveneens op deze scholen worden opgevangen.

Gezondheidszorg

De primaire gezondheidszorg is in handen van de Overheid, met name de Regionale Gezondheidsdienst (RGD). Het district beschikt over het moderne Lachmipersad Mungra Streek-ziekenhuis, dat een regionale functie vervult voor het westelijk deel van het land én het oostelijk deel van Guyana. In de evaluatieperiode is het ziekenhuis verder gemoderniseerd en in januari 2015 is er een nieuwe vleugel in gebruik genomen. In alle vijf ressorten zijn RGD-poliklinieken gevestigd, te weten te Wageningen (ressort Wageningen), Groot Henar (ressort Groot Henar), Paradise (ressort Oostelijke Polders), Margretenburg (ressort Nieuw Nickerie) en Corantijn Polder (ressort Westelijke Polders). Alleen in Nieuw Nickerie zijn particuliere poliklinieken gevestigd. Het district beschikt over vier ambulances die gestationeerd zijn bij de RGD-poliklinieken te Wageningen, Groot Henar en Corantijnpolder en bij het Streekziekenhuis te Nieuw Nickerie. De RGD-poliklinieken beschikken elk over een eigen apotheek, evenals het Streekziekenhuis. Te Nieuw Nickerie is een RGD-apotheek gevestigd, evenals een particuliere apotheek. Het Streekziekenhuis beschikt over een mortuarium en een lijkenwagen.

Tabel 4. Gezondheidsfaciliteiten in Nickerie

Ressort	Poliklinieken	Artsen	Verpleeg-kundigen	Ziekenhuizen	Gezondheids-cenrta	Vroedvrouwen	Consultatie buro's	Mortuariua	Ambulances
Wageningen	2	2	7		1		1		1
Groot Henar	2	2	3			1	1		1
Oostelijke Polders	1	1	1				1		
Nieuw Nickerie	4	16	42	1	2	2	2	1	3
Westelijke Polders	2	2	4		1	1	1		
Totaal	**11**	**24**	**57**	**1**	**4**	**4**	**6**	**1**	**6**

Bron: Planburo

Nieuwe vleugel Drs.Lachmipersad Mungra Streekziekenhuis

Overige overheidsdiensten

De vertegenwoordiging per ministerie is als volgt:

- Ministerie van Arbeid (afdeling Arbeidsbemiddeling);
- Ministerie van Defensie (legeronderdelen Landmacht, Marine en Militaire Politie. De Landmacht is ondergebracht in de Prof. Dr. Ali kazerne, de Marine te Clarapolder en de Militaire Politie is gestationeerd bij het Majoor H. Fernandes Vliegveld en de grenspost te Southdrain);
- Ministerie van Financiën (afdelingen Ontvanger der Directe Belastingen, Invoerrechten en Accijnzen (Douane) en Centrale Betaaldienst);
- Ministerie van Handel & Industrie (afdeling Invoer, Uitvoer en Deviezen Controle);
- Ministerie van Justitie & Politie (afdelingen Centrale Penitentiaire Inrichting Hazard, brandweer en politie);

- Ministerie van Landbouw Veeteelt & Visserij (afdeling Regio West);
- Ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen (Dienst Watervoorziening);
- Ministerie van Onderwijs & Volksontwikkeling (Directoraat Sport & Jeugdzaken en afdeling Onderwijs Inspectie);
- Ministerie van Openbare Werken (afdeling Regio West);
- Ministerie van Transport Communicatie & Toerisme (Busdienst, Maritieme Autoriteit Suriname, NV Havenbeheer);
- Het Ministerie van Regionale Ontwikkeling, middels o.a. het beheer van de Openbare Markt.

In de volgende tabel 5 wordt een overzicht gegeven van de overheidsdiensten.

Tabel 5. Overheidsdiensten in Nickerie

Ressort	RO	SoZaVo	KPS	KBS	LVV	OW	BiZa/CBB	NH	Defensie	RGB	HI	ATM	Financien
Wageningen	x	x	x	x	x		x	x	x				
Groot Henar	x	x	x	x	x		x	x					
Ost. Polders	x	x	x		x		x	x					
Nw Nickerie	x	x	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x
Wst.Polders	x	x	x		x		x			x			

Bron: Planbureau

Naast bovengenoemde overheidsinstellingen zijn ook de volgende parastatale bedrijven in Nickerie gevestigd: Surinaams Postbedrijf (Surpost), Stichting voor de Ontwikkeling van de Machinale Landbouw (SML, Wageningen), Telecommunicatiebedrijf Suriname (Telesur), Surinaamsche Waterleiding Maatschappij (SWM), Energie Bedrijven Suriname (EBS), Stichting Nationaal Rijstonderzoeks Instituut (SNRI - Europolder), Stichting Multi-Purpose Corantijnkanaal en Project (MCP - beheer). In Nickerie zijn filialen van de Volks Crediet Bank (VCB), De Surinaamsche Bank (DSB), Landbouwbank, Surinaamse Post Spaar Bank (SPSB), Hakrinbank en Finabank aanwezig.

Verzekeringsmaatschappijen die een filiaal hebben in Nickerie zijn Fatum, Assuria, Self Reliance en Parsasco. De meeste particuliere ondernemingen zijn actief in de agrarische of de handelssector.

Openbare Markt

Nickerie beschikt over een openbare markt, waar agrarische en detailhandelsproducten worden verhandeld. Het beheer van de markt valt onder het Ministerie van Regionale Ontwikkeling. De markt is van maandag tot met zaterdag open van 6:00 u. tot 15:00 u.

Openbare Markt Nickerie

Sport, recreatie en cultuur

Nieuw Nickerie is het centrum van het district, waar sport het meest wordt bedreven, aangezien de meeste sportaccommodaties er zijn gevestigd. De voetbalsport is populair en er zijn twee tennisbanen waarvan één overdekt. Ook beschikt het ressort over een zwembad en enkele sporthallen waar basketbal en volleybal worden beoefend. Alle ressorten beschikken over ten minste een voetbalveld en in de Westelijke polders wordt veel aan worstelen en cricket gedaan.
Slagbal is populair te Groot Henar en Wageningen. Het is van belang meer aandacht te besteden aan de sportontwikkeling, aangezien sport een gunstige invloed kan hebben op de ontwikkeling van de productie.

3. FYSIEKE INFRASTRUCTUUR

Een netwerk van primaire, secundaire en tertiaire wegen verbindt de verschillende gebieden en centra in het district. De brug over de Nickerierivier, in Groot Henar, is een belangrijke oeververbinding op de weg naar de overige districten, waaronder Paramaribo. De export van rijst vanuit dit district vindt plaats via de haven van Nickerie. Er is een druk handels- en personenverkeer met Paramaribo via weg- en riviertransport. Vanuit Nickerie worden voornamelijk rijst en bacoven getransporteerd naar de overige delen van het land. Recentelijk zijn enkele belangrijke verbindingswegen binnen het district geasfalteerd. Binnen Nickerie en tussen Nickerie en Paramaribo wordt het personenvervoer verzorgd door de Overheid en particulieren. Het personen- en goederenverkeer is toegenomen door de veerverbinding met Guyana en de brug over de Coppenamerivier en asfaltering van de weg naar South Drain. Het personenverkeer is voorts toegenomen door modernisering van het regionale vliegveld te Nieuw Nickerie.

Ten aanzien van infrastructuur en voorzieningen zijn maatregelen nodig ter verbetering van de productieondersteunende infrastructuur, de interlokale en interregionale infrastructuur en het woon- en leefklimaat.

Centrumvorming

Het ressort Nieuw Nickerie, waarin de districtshoofdplaats Nieuw Nickerie is gelegen, kent een dynamische ontwikkeling als regionale verzorgingskern voor meer dan alleen de randstedelijke gebieden. Dit blijkt uit de hoge bevolkingsdichtheid in vergelijking met de andere ressorten van het district. Het voorzieningenniveau is hoog, terwijl de aangeboden diensten, de ligging van de haven en de verbeterde luchthaven, Nieuw Nickerie maken tot het economisch, sociaal en bestuurlijk centrum van het district. Nieuw Nickerie is strategisch gelegen en de regionale diensten voorzien niet alleen dit district, maar ook het district Coronie. Tevens is er een belangrijk aandeel in het legale en illegale toeristisch en commercieel verkeer met Guyana, gelet op de regelmatig zakelijke en persoonlijke contacten tussen bewoners van beide grensgebieden. Nieuw Nickerie zal een belangrijke rol vervullen bij de verdere ontwikkeling van het ontwikkelingsgebied West-Suriname, dat ten zuiden ligt, in het grensgebied met Guyana. Met de geplande ontwikkeling van de verschillende natuurlijke hulpbronnen in West-Suriname (bauxiet, energieopwekking, goud, bosbouw, graniet en agrarische productie), zal Nieuw Nickerie zijn functie als regionaal centrum kunnen versterken. De haven van Nieuw Nickerie is alleen geschikt voor zeeschepen met een beperkte diepgang. Schepen met een maximaal laadvermogen van 3.000 ton kunnen de haven aandoen. Volgens de technische voorbereiding die de NV Havenbeheer heeft laten uitvoeren, zou de bouw van een moderne zeehaven te Nieuw Nickerie reeds medio 2011 operationeel moeten zijn. Anno medio 2014 is dit nog geen feit. De vertraging is te wijten aan het niet kunnen beschikken over financiële middelen. De veerverbinding met Guyana vindt plaats via Southdrain. Deze verbinding onderschrijft de functie van Nickerie als grensdistrict in het interregionale en internationale verkeer. Uit een in 1996 verrichte studie in opdracht van de Overheid, Impact Analysis Car-Ferry Service Suriname-Guyana, is gebleken dat structurering van het toekomstig grondgebruik nabij de locatie van de veerverbinding, gerekend kan worden tot prioriteitsmaatregel.

Nieuw Nickerie

Er zijn talloze grondaanvragen voor uiteenlopende activiteiten in het gebied ingediend. Door deze ontwikkelingen is het verwachtbaar dat nabij Southdrain - aan het westelijk eind van het Corantijnkanaal – centrumontwikkeling en andere vormen van bedrijvigheid zullen plaatsvinden, enerzijds gericht op het personen- en handelsverkeer tussen Suriname en Guyana, en anderzijds met betrekking tot het zuidelijk gedeelte van het district Nickerie, met de Corantijnrivier als belangrijke waterweg. Het is verwachtbaar dat Nieuw Nickerie een cruciale rol zal vervullen bij de mijnbouw-, bosbouw- en toerismeactiviteiten in de directe omgeving en in West-Suriname (met verschillende natuurlijke hulpbronnen, zoals het agrarisch potentieel, bauxiet, goud, bosproducten, graniet en waterkracht) en ook met betrekking tot de nieuwe ontwikkelingen in het MCP-gebied. De verharding van het wegvak Nieuw Nickerie - Southdrain is in samenwerking met de Europese Unie uitgevoerd.

Veerboot Suriname-Guyana

Transportinfrastructuur

Wegennet

De Oost-westverbinding is de enige weg die het district Nickerie verbindt met de overige districten. Deze verbindingsweg verkeert in redelijke tot goede staat. De intraregionale verbinding is vanwege de slechte conditie van sommige verbindingswegen matig tot slecht te noemen. De verbinding tussen de verschillende ressorten is redelijk tot goed. Het wegennet bestaat voornamelijk uit zandwegen en enkele kleidammen, die niet berijdbaar zijn gedurende de regentijd. De aanleg van een verbindingsweg met de in het district Sipaliwini gelegen dorpen Apoera, Washabo en Section, betekent ook realisatie van de interregionale wegverbinding Nieuw Nickerie, via Apoera in Sipaliwini tot Zanderij in het district Para. Het landelijk wegenrehabilitatieprogramma is in 2008 tot en met 2013 gecontinueerd, waarbij enkele belangrijke plaatselijke wegen zijn voorzien van een nieuwe asfaltlaag.

Waterwegen

In Nickerie zijn drie waterwegen van bijzondere betekenis nameijk de Corantijnrivier, het Corantijnkanaal en de Nickerierivier. De Corantijnrivier verbindt Nickerie met Zuid-West Suriname en is momenteel de enige vorm van transportinfrastructuur tussen beide gebieden. De rivier fungeert ook als een belangrijke irrigatiebron voor de rijstindustrie in het district Nickerie, dat ook voorzien wordt van irrigatiewater via het Corantijnkanaal. De Nickerierivier is multifunctioneel, omdat deze voorziet in irrigatiewater en dient als een binnenvaart-transportroute naar de oostelijk gelegen districten, waaronder Paramaribo. Ook wordt het binnenland hierdoor

verbonden met Nieuw Nickerie. De Nickerierivier en de Corantijnrivier dienen als belangrijke transportroutes van hout en agrarische producten vanuit het binnenland naar Nieuw Nickerie.

Nickerie rivier

Tenslotte voeren de Corantijn- en de Nickerierivier via de aangelegde uitwateringssluizen langs respectievelijk de linker- en de rechteroever het overtollige c.q. verwerkte rioolwater van de polders en de woongebieden af naar zee.

Havens

In het district Nickerie zijn drie havens gelegen. Met name de havens Nieuw Nickerie, Rijstpak Jetty en Atlantic Caribean Chemicals. De havens zijn gelegen langs de Nickerierivier. Zeeschepen kunnen alleen tot een deel van hun capaciteit geladen worden als gevolg van de modderbanken bij de monding van de Nickerierivier. Het maximale laadvermogen is afhankelijk van de hoogte van het waterpeil en ligt tussen 2.200 en 3.000 MT. Voor rehabilitatie van de lokale haven, die onder beheer is van de NV Havenbeheer, is een stappenplan uitgewerkt. Bereids zijn met eigen middelen de continuïteit en de veiligheid gegarandeerd door in het kader van de International Ship and Port Security (ISPS) de beveiliging van en op het complex te maximaliseren en het draagvermogen te vergroten. Een deel van de haven is tijdelijk gesloten.

Vliegvelden

Het Majoor Henri Fernandes vliegveld is gevestigd in het westelijk deel van Nieuw Nickerie. Luchttransport geschiedt voornamelijk naar en van het vliegveld te Zorg en Hoop in Paramaribo. Het vliegveld is voornamelijk geschikt voor afhandeling van Twin Otter-vliegtuigen. In eerste fase worden fundamentele veiligheidselementen aangebracht. De tweede fase moet gebruik in de nachtelijke uren mogelijk maken. De installatie van bepaalde typen navigatieinstrumenten moet commerciële vluchten vergemakkelijken met DH-8 (DASH)-vliegtuigen. De kleine airstrips staan onder toezicht van de Luchtvaartdienst.

Landbouwvliegtuig

Nutsvoorzieningen

Drinkwater

Niet alle woonplaatsen in Nickerie zijn aangesloten op het waterleidingnet. Waar dit niet het geval is, wordt gebruik gemaakt van regenwater of water uit aangelegde putten. Voor de distributie van drinkwater is deels de SWM verantwoordelijk en deels de Dienst Watervoorziening van het Ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen. In de droge periode levert Watervoorziening waar nodig water tegen een geringe vergoeding. De drinkwatervoorziening is het meest adequaat in de centra, terwijl de meeste polders gebrekkig voorzien worden. Per ultimo juni 2014 had de Dienst Water Voorziening een bestand aan aansluitingen van 3254.

Elektriciteit

De elektriciteitsvoorziening wordt vanuit de Clarapolder verzorgd door de NV Energie Bedrijven Suriname (EBS). Trots het project Rehabilitatie en Uitbreiding van het Stroomvoorzieningsysteem in Nickerie via het Sysmin-fonds is uitgevoerd, kampt het district nog steeds met een tekort aan energie. Het ressort Wageningen wordt vanuit de hoofdplaats Wageningen zelf voorzien. Het aantal aansluitingen vertoont een stijgende lijn tussen 2009 en 2013. Gedurende de evaluatie periode zijn de aansluitingen gemiddeld met 1,55% jaarlijks toegenomen.

Telecommunicatie

Het Telecommunicatiebedrijf Suriname (Telesur) zorgt voor de vaste telefoonverbinding binnen en met het district. Samen met Telesur zorgen de telecom providers Digicel en Unica voor mobiele telefoonverbindingen. De kwaliteit is over het algemeen goed te noemen. Alle IT

faciliteiten zijn beschikbaar en het telefoonnet wordt continu uitgebreid en aangepast aan de tijd. Ook Wageningen, Groot Henar, Paradise en Corantijnpolder zijn voorzien van zowel vaste als mobiele telefoon.

Radio
Het aantal radiostations in Nickerie is van acht naar 6 geslonken. De radiostations die gedurende de evaluatieperiode uitzendingen verzorgden zijn: RANI, Rapar Nickerie, Rasonic 1 & 2, Radio General, Radio Ishara, en Radio SBS. De radiostations SRS, Apinti, en Radio 10 die vanuit Paramaribo opereren, zijn er ook te beluisteren.

Televisie
Binnen de evaluatieperiode valt een groei te bespeuren van televisiestaions die in Nickerie te ontvangen waren. Plaatselijk opereren de stations Rasonic, RBN, Ishara, SBS en Pertjajah TV. Tot de televisiestations die vanuit Paramaribo uitzenden en in Nickerie te ontvangen zijn, behoren STVS, Apintie TV, SCCN TV, Sky TV en ATV. De ontvangst is niet altijd even goed.

Post
Behalve de Surpost-afdeling van Nickerie die zorgt voor het bestellen van brieven en andere post, is er een particulier bedrijf gevestigd dat zich voornamelijk richt op afhandeling van pakketten.

4. MILIEU

Afval
In Nickerie vindt in elk ressort vuilophaal plaats. De inwoners van de ressorten Nieuw Nickerie, West- en Oost polder geven desondanks aan dat huisvuil het grootste probleem vormt. Deze twee polders hebben ook last van industrieel afval, grof- en zwerfvuil en stank-, stof- en wateroverlast. Scholieren van vele scholen zoals de Sint Clara en O.S. III en IV kunnen bij zware regenbuien geen les volgen, omdat het schoolerf en de leslokalen onder water lopen.

Milieubewustwording
In Nickerie wordt bevordering van milieubewustwording intens nagestreefd.
Zo zijn er op verschillende lagere scholen, zoals de O.S. van Petten Polder, milieubrigadiertjes geïnstalleerd. Deze moeten er op toezien dat hun medeleerlingen de afvaltonnen goed gebruiken. Ook moeten ze met hun gedrag een voorbeeld zijn voor hun omgeving door alle leven met respect te behandelen, zuinig om te gaan met water en energie en waar kan eenvoudige milieuvoorlichting te geven. Met milieu-awareness projecten helpen SUWAMA en Staatsolie ook aan verbetering van de milieubewustwording bij de jeugd. Er wordt dan getracht middels spel jongeren in een heel vroeg stadium bewust te maken van verantwoord omgaan met hun milieu.

Met als thema Behoud biodiversiteit is onze prioriteit, organiseerde de Stichting Ontwikkeling Longmay en Omgeving (Solom) in samenwerking met de openbare chool te Longmay, ook een milieubewustwordingsproject. Niet alleen tijdens de studieperioden, maar ook in de vakantieperiode worden meerdere activiteiten op het gebied van milieubewustwording uitgevoerd in het district.

Medisch afval

Het Dr. Lachmipersad Mungra Streekziekenhuis in Nickerie (SZN) beschikt over een verbrandingsoven met verbrandingscapaciteit van 600 kg in acht uren. De oven staat langs de Corantijnrivier en verbrandt ziekenhuisafval professioneel en milieuvriendelijk.

Wateroverlast

Zwerfvuil (plastic flessen) is een groot probleem. Loosleidingen in zowel de binnenstad als in de polders raken verstopt, waardoor overtollig water moeilijk kan wegstromen. Bij het overstromen van kanalen komt alle vuil dat aan weerszijden is gedumpt, met het water mee. Getracht wordt dit probleem zoveel mogelijk aan te pakken. De Bestuursdienst, Milieubeheer en het Bureau voor Openbare Gezondheidsorg zijn regelmatig bezig geweest loostrenzen te ontdoen van plastic afval, terwijl het Burgerplatform Nickerie middels een project burgers stimuleert plastic flessen te verzamelen en in te leveren bij de dichtstbijzijnde school en zo het recyclen te promoten en vorming van zwerfafval te beperken.

Luchtvervuiling

In de ressorten Nieuw Nickerie, Oostelijke Polders en Westelijke Polders hebben de bewoners veel last van luchtvervuiling als gevolg van het onethisch verbranden van kaf door rijstverwerkers. Hierbij heeft de omgeving meer last van een onaangename geur, vele gevallen van ontsteking in de luchtwegen onder de buurtbewoners en neerslag van as op de daken en in de woningen. Vele protesten vanuit de plaatselijke bevolking hebben nog geen afdoende resultaten opgeleverd.

Kaf branden in de open lucht

Landbouwchemicaliën

Bij de exploitatie van zowel padie als bacoven worden op regelmatige basis bespuitingen uitgevoerd. Bij de productie van padie kan de behandeling oplopen tot vijf bespuitingen per seizoen. In het kader van de bacovenproductie wordt er intensief gespoten. Ofschoon bestrijdingsmiddelen tegenwoordig vriendelijker zijn voor het milieu, bestaan er toch gevaren indien gebruiksaanwijzingen niet in acht genomen worden. Door verkeerd gebruik kunnen grote gezondheids- en milieuproblemen ontstaan. Voor controle is vanaf juni 2006 de PCU (Pesticide Controle Unit) opgericht. De PCU bestaat uit vertegenwoordigers van het Korps Politie Suriname (KPS) en het Bureau voor Openbare Gezondheidsorg (BOG) en heeft als belangrijkste taak controle uit te voeren op naleving van de Bestrijdingsmiddelenwet.

Beschermde natuurgebieden

Nickerie telt twee beschermde natuurgebieden, namelijk het Hertenrits Natuurreservaat (opgericht in 1972) en het Bigi Pan Bijzonder Beheersgebied (opgericht in 1987). Het Hertenrits Natuurreservaat is ca. 100 ha groot. Het Bigi Pan Bijzonder beheersgebied is met zijn ca. 67.900 ha het derde grootste beschermd natuurgebied van Suriname. Van deze landoppervlakte is ongeveer 15.000 ha ingepolderd voor rijstbouw. Het beheersgebied wordt ook gebruikt voor visserij, jacht, bijenteelt, toerisme (recreatie) en tegenwoordig ook wetenschappelijk onderzoek.

Een belangrijk fenomeen dat in de evaluatieperiode aan orde is geweest is het handhaven van de ecologische functie van het mangrovebos. In dit kader zijn er vele projecten uitgevoerd ter versterking van de capaciteit van verschillende diensten die belast zijn met het beheer van het

gebied. Het Bigi Pan Bijzonder Beheersgebied is internationaal erkend, voornamelijk vanwege de vogelrijkdom maar meer nog omdat trekvogels gebruik maken van het gebied om te overwinteren in hun rondreis tussen de continenten.

5. ECONOMISCHE STRUCTUUR

In Nickerie dat bekend staat als agrarisch district, wordt voornamelijk aan rijstteelt gedaan. Behalve de rijstsector neemt de bananensector een voorname plaats in. Sectoren, zoals de agro-industrie, veeteelt en visserij, kunnen in de toekomst een belangrijke rol binnen de plaatselijke economie gaan vervullen. De agrarische sector is altijd de grootste werkverschaffer in het district geweest en dat is ook zo gebleven in de evaluatieperiode. De handel floreert mede vanwege de ligging als grensdistrict met Guyana en behoort met de Overheid tot de grote werkverschaffers. In Suriname, met een concentratie in Nickerie als grensdistrict, wonen en werken veel Guyanezen. Ook vindt een levendige handel plaats tussen beide landen. Het personen- en goederenverkeer tussen Suriname en Guyana geschiedt deels via Nieuw Nickerie en Springlands, aan Guyanese zijde. Sinds de aanleg van de autoveerverbinding vindt het personen- en goederenverkeer voornamelijk plaats tussen Southdrain in Suriname en Moleson Creek in Guyana. Er is ook veel illegaal verkeer op de rivier. De Overheid heeft beleid ontwikkeld om door middel van regelgeving deze verbinding in de legale sfeer te brengen. De Corantijnrivier kan gemakkelijk met kleine boten overgestoken worden en vanwege de uitgestrektheid en dunne bevolking langs deze rivier is adequate controle een bijzondere uitdaging. In de rijstsector heeft de Overheid getracht door verschillende maatregelen de efficiëntie in de productie te verhogen en de toegevoegde waarde op te voeren. Tot de maatregelen behoren: het optimaliseren en consolideren van de productie op bestaande arealen via rehabilitatie van polders, vervangingsinvesteringen en nutsvoorzieningen; het verder uitvoeren van de cruciale MCP-deelprojecten (distributie, overlaten en lekbeteugelingsdamwerken en rehabilitatie van het Van Wouwkanaal); verbetering van het functioneren van het MCP-beheersorgaan; evalueren van recente polderontwikkeling; het rehabiliteren van de westelijke rijstpolders; het ontwikkelen van coöperatieve droog- en opslagfaciliteiten; het verrichten van onderzoek naar de ontwikkeling van producten op basis van rijst; het inrichten van een terrein voor bulkopslag; het verpakken van kunstmeststoffen; het verstrekken van subsidies aan rijstboeren en het reactiveren van de verschillende waterschappen.

Landbouw

De rijst- en bacoventeelt zijn de twee belangrijkste subsectoren van de landbouw in Nickerie, dat geldt als het belangrijkste rijstproducerende district van ons land.

Tabel 6. Aantal rijstpelmolens per ressort

Ressort	Aantal
Wageningen	1
Groot Henar	2
Oostelijke polders	10
Nieuw Nickerie	6
Westelijke polders	11
Totaal	**30**

Bron: Planbureau

Padieteelt wordt uitgeoefend in de oude bevolkingspolders en op nieuw ontgonnen arealen aan de linker- en rechteroever van de Nickerierivier. De subsector Rijst kent de bevolkings-, middenstands- en ondernemingsrijstbouw. In alle drie categorieën is de mechanisatie ver doorgevoerd en is de productie van ook de kleine boeren verbeterd. Aan de andere kant is de afhankelijkheid van derden groter geworden. Tezamen met het district Coronie, dat in de evaluatieperiode nauwelijks aan productie is toegekomen en Saramacca, herbergt Nickerie de grootse potentie van ons land wat padieproductie betreft. Padie is het belangrijkste landbouwgewas van Suriname in termen van beplant areaal en exportwaarde. Hoewel over het geheel van de referentieperiode sprake is van een toename qua beplant areaal en productie, is er sprake van een wisselende trend, indien elk jaar afzonderlijk nader wordt beschouwd. De modernste padieverwerkende bedrijven en andere relevante dienstverlenende bedrijven zijn in Nickerie actief. Ook de onderzoeksinstituten voor de padieproductie zijn er gevestigd. Om het tekort aan irrigatiewater voor de bestaande arealen op te heffen, werd het Multipurpose Corantijnpolder Project in de jaren tachtig uitgevoerd. Het 66 km lange irrigatiekanaal dat vanuit het Wakay-pompgemaal loopt is onderdeel van dit project geweest. Een prioriteit binnen het agrarisch beleid is decentralisatie van het waterbeheer door instelling van waterschappen, waarbij participatie van actoren in de sector gegarandeerd wordt. Met het in werking stellen van de verschillende waterschappen is de aanzet gegeven om de productieve arealen te behouden en om de productiemogelijkheden uit te bouwen. Het onderhoud van de beschikbare ontsluitings- en irrigatiestelsels wordt structureel aangepakt. Het vereist een nauwe samenwerking van de drie ministeries (Openbare Werken, Landbouw Veeteelt & Visserij en Regionale Ontwikkeling), die verantwoordelijk zijn voor de fysieke infrastructuur in het district.

Ten aanzien van de afzet van rijst zal de Overheid, samen met exporteurs alternatieve afzetmarkten (Caricom, FTAA) moeten aanboren. Op het gebied van voorlichting, scholing en coöperatievorming, zal vanuit de Overheid een eenduidig en voldoende motiverend beleid moeten worden gevoerd. Ook het rijstonderzoek, dat de afgelopen jaren aanzienlijk teruggelopen

is, zal moeten worden versterkt. Onderzoek geldt namelijk als één van de basisfactoren voor betere rijstproductie en exportstimulering. Uit onderzoek naar de arbeidsbehoefte in de rijst- en de veeteeltsector is gebleken dat het houden van runderen onder Surinaamse omstandigheden organisatorisch zeer goed samen gaat met de rijstteelt. Het is derhalve van belang gezamenlijke ontwikkeling de nodige aandacht te geven. Dit zal in de toekomst moeten leiden tot vergroting van de weerbaarheid van de rijstproductie. Veelal kunnen oude rijstarealen, die vanwege cultuurtechnische omstandigheden nu ongeschikt zijn voor rijstteelt, worden ingericht als grasland voor groot vee. Ook zijn veel afvalproducten uit de rijstverwerking een gewenst product voor grootvee.

Een ander belangrijk gewas in Nickerie is bacoven, die grootschalig geteeld wordt in de Koningin Julianapolder. Deze arbeidsintensieve cultuur biedt slechts gedeeltelijk mogelijkheden voor mechanisatie. Het veldwerk werd ooit voornamelijk verricht door Guyanese gastarbeiders, die merendeels geremigreerd zijn. Reeds enkele jaren is het management van het bedrijf in buitenlandse handen. Met investeringen en verbetering van het productiemanagement is de gemiddelde productie per hectare de afgelopen jaren verdubbeld naar 40 ton per hectare. Gedurende de evaluatieperiode is de staat ertoe overgegaan het bedrijf te privatiseren.

Veeteelt

In Nickerie wordt er ook aan pluimvee gedaan en in mindere mate houdt de landbouwer runderen, varkens en kleine herkauwers. Bij het houden van runderen richt de kleine boer zich meer op de productie van melk, met name in de Middenstandspolder en de Stalweiden I en II. In 2014 zijn verschillende landbouwers benaderd voor het houden van schapen. Op het proefbedrijf te Tibitie van het ministerie van LVV zijn 500 jonge schapen gekweekt en aan verschillende kleine landbouwers verkocht. De zogenaamde Black Belly schapen worden in het buurland Guyana succesvol gehouden. Deze schapen zijn speciaal geselecteerd voor de in de tropen heersende weersomstandigheden. Introductie van de schapen is een zeer positieve ontwikkeling en zal de weerbaarheid van de kleine landbouwers vergroten.

Black Belly schapen

Visserij

De belangrijkste visserijactiviteiten in Nickerie zijn pannenvisserij aan land en in de zee fuik/lijn-, bank- en zeegnet/drijfnetvisserij. Significant is het Bigi Pan Bijzonder Beheersgebied, dat als belangrijke kraamkamer functioneert voor garnalen en vissen uit de zee. Andere relevante gebieden zijn de Nickerierivier, de Corantijnrivier, de kustlijn en verschillende zwampen.

In het Visserij Informatie Systeem (VIS) van de Visserijdienst worden als belangrijke visaanvoerplaatsen onder andere aangemerkt: de Centrale Markt, de Zeedijk en Bigi Pan.

Voor de gillnet visserij worden open en gesloten boten van het Guyana-type gebruikt door voornamelijk Guyanese vissers. Vis wordt grotendeels op de lokale markt afgezet en gedeeltelijk geëxporteerd. De vissers in het Bigi Pangebied maken gebruik van de volgende vismethoden:

- Kustvisserij, waarbij de drijfnetvisserij wordt toegepast bij de vangst van vissoorten als Jarabaka, Bangbang en Kandratiki;
- Riviermondvisserij met als vismethoden lijnvisserij, fuiknetvisserij en de Jagi-Jagi methode;
- Pannenvisserij, waarbij kieuwnetten worden gebruikt. In het open gedeelte van de pannen worden deze netten, soms enkele honderden meters lang, ’s avonds uitgezet. De netten worden ’s morgens opgehaald en geleegd.

De fuik/lijnvisserij vindt plaats in de monding van de Nickerie- en Corantijnrivier en de bank- en zeegnet/drijfnetvisserij aan de kust.

In de Nickerie-, Corantijn- en Maratakkarivier wordt riviervisserij bedreven. Mechanisatie van de rijstteelt en daarmee het toenemend gebruik van pesticiden leidt tot een zekere achteruitgang van de zwampvisserij. Dit type is vooral geconcentreerd aan weerszijden van de Oost-Westverbinding.

Wat betreft de riviermondvisserij, kan het mondingsgebied van de Nickerie- en de Corantijnrivier als belangrijk productiegebied worden aangemerkt. Ter ondersteuning van de visserijsector is het Mini Visserij Centrum actief in het ressort Westelijke Polders met het aanbieden van ijs,

koelcellen, brandstof, getij-onafhankelijke aanmeerfaciliteiten, visverwerkingsruimte, magazijn en een ontmoetings- en reparatieruimte voor de vissersgemeenschap.

Aquacultuur

In de evaluatieperiode 2009 – 2013 zijn door zowel Overheid als particulieren initiatieven genomen om de aquacultuur op gang te brengen. Het Ministerie van LVV introduceerde de rijst-vis kweek, een gecombineerde teeltmethode, waarbij rijst en vis afwisselend en seizoengebonden op de rijstarealen worden geteeld. Enkele particuliere ondernemers hadden vergevorderde plannen voor aquacultuur op een geschikte plek.

Bosbouw

In Nickerie zijn in totaal 7 houtzagerijen gevestigd. Er is sprake van levering van Surinaams hout aan houtzagerijen op de Guyanese oever. De bijdrage aan de landelijke houtproductie is de afgelopen periode marginaal geweest. In tabel 7 is een overzicht van de jaarlijkse rondhoutproductie, zoals geregistreerd door de Stichting Bosbeheer en Bostoezicht.

Tabel 7. Rondhoutproductie in Nickerie 2009 – 2013

2009	2010	2011	2012	2013	Totaal in m^3
633	1,834	1,145	1,362	543	5,673

Bron: Stichting Bosbeheer en Bostoezicht (SBB)

Mijnbouw

De Staatsolie Maatschappij Suriname heeft in de evaluatieperiode het onderzoek naar voorkomens van aardolie gecontinueerd ten zuiden van de kustmoerassen en pannen. Het onderzoek heeft geen werkbare resultaten opgeleverd.

De winning van bouwmaterialen vindt plaats op verschillende locaties. De totale oppervlakte van de uitgegeven concessie voor het mijnen van zand en andere bouwmaterialen is 1888,12 hectare.

Tabel 8. Overzicht oppervlakte van concessies voor het winnen van bouwmaterialen.

Jaar	Aantal Rechten	Oppervlakte in HA
2010	1	126
2011	1	310.7
2012	5	1103.68
2013	3	347.74
Totaal	**10**	**1888.12**

Bron: GMD

Industrie

Het district bruist van industriële activiteiten vanwege grote droog- en opslaginstallaties van veelal particulieren en moderne en minder moderne pellerijen. Door de ongeordende spreiding trekken deze activiteiten een zware wissel op het milieu in de vorm van uitstoot van gassen van branders en andere motoren, afval, stof en geluidsoverlast. De indruk bestaat dat met strenge regelgeving op het stuk van milieuvervuiling aanmerkelijke verbetering bewerkstelligd kan worden ter bescherming van het milieu.

Toerisme

Bigi Pan

Het Bigi Pan beheersgebied in het noordwestelijk deel van de estuariene zone, ten noorden van de Oost-Westverbinding tussen het kanaal van Burnside (Coronie) en de Corantijnrivier (Nickerie), herbergt een zekere potentie voor natuurliefhebbers. Nickerie en de regio Zuidwest Suriname beschikken over een vrij groot potentieel aan toeristische plekken en attracties, zoals de Frederick Willem IV vallen, de Koning George vallen, de Wonotobo vallen, Amatopo (Lucierivier), Cupido, Bigi Pan en Kaboeri. Het lokaal toerisme komt goed op gang. Touroperator METS verzorgt reizen naar de diverse oorden aan de Corantijn-, Maratakka-, Coppename- en Nickerierivier. Ook zijn enkele representatieve hotels beschikbaar evenals enkele kleine gastenverblijven (in totaal 267 hotelkamers).

Hotel Residence In te Nieuw Nickerie

Tabel 9. Bekende logeergelegenheden in Nickerie

Naam hotel	Locatie	kamers	Bedden
Ameerali	G.G. Meynardstraat	25	65
Residence Inn	R.P. Bharosstraat	24	52
De Vesting	Balatastraat	21	41
Guest House	Voorland Waterloo	21	58
Luxor	St. Jozefstraat	20	52
Concord	Wilhelminastraat	20	44
The Park	National project	19	42
Dorien	Voorland Waldeck	11	24
Diamond	Balatastraat	24	70
President	Gouverneurstraat	24	57
Chander	G.G. Meynardstraat	16	40
Staatslogeergebouw	G.G. Meynardstraat	11	22
Pak Hap	Emmastraat	23	51
Grace	Soekramsingstraat	4	8
Regency	Hendrikstraat	4	7

Bron: Stichting Toerisme Suriname

6. KNELPUNTEN EN POTENTIES

Nickerie is van oudsher een agrarisch district. Het lokaal sociaal economisch gebeuren concentreert zich derhalve rond de productie van padie. Het belangrijkste knelpunt in de lokale economie is dan elk seizoen weer de opkoopprijs van natte padie. De prijs waarvoor padie wordt opgekocht is onderhevig aan conjuncturen die zich voornamelijk op de buitenlandse afzetmarkten voordoen. Dit gebeuren valt vaker zeer nadelig uit voor de landbouwers die niet beschikken over oogst, opslag en verwerkingsvoorzieningen. Deze groep moet ongeacht de omstandigheden direct verkopen, want de padie kan niet op het veld blijven staan. Deze situatie leidt elk seizoen tot heel veel ongemak en veroorzaakt veel ongerief. Een oplossing voor dit vraagstuk kan op middellange termijn gevonden worden door:

1. Het opzetten van een fonds voor garantieprijzen van padie.

2. Het ontwikkelen van een lagere kostprijs door teelttechnisch onderzoek.
3. Verwerking van padie tot andere eindproducten als rice flakes, rijstmeel, rijstwafel etc., zodat de export van eindproducten toeneemt waardoor de lokale verdiencapaciteit wordt vergroot.
4. Introductie van de teelt van rijstsoorten als Jasmin en Pandam, waarvoor hogere prijzen wordt betaald.

IV CORONIE

1. GEOGRAFIE

Het district Coronie is in het noorden gelegen tussen de 5,29° en 5,90° NB en in het westen tussen de 55,87° en 56,60° WL. In het noorden grens t het district aan de Atlantische Oceaan,

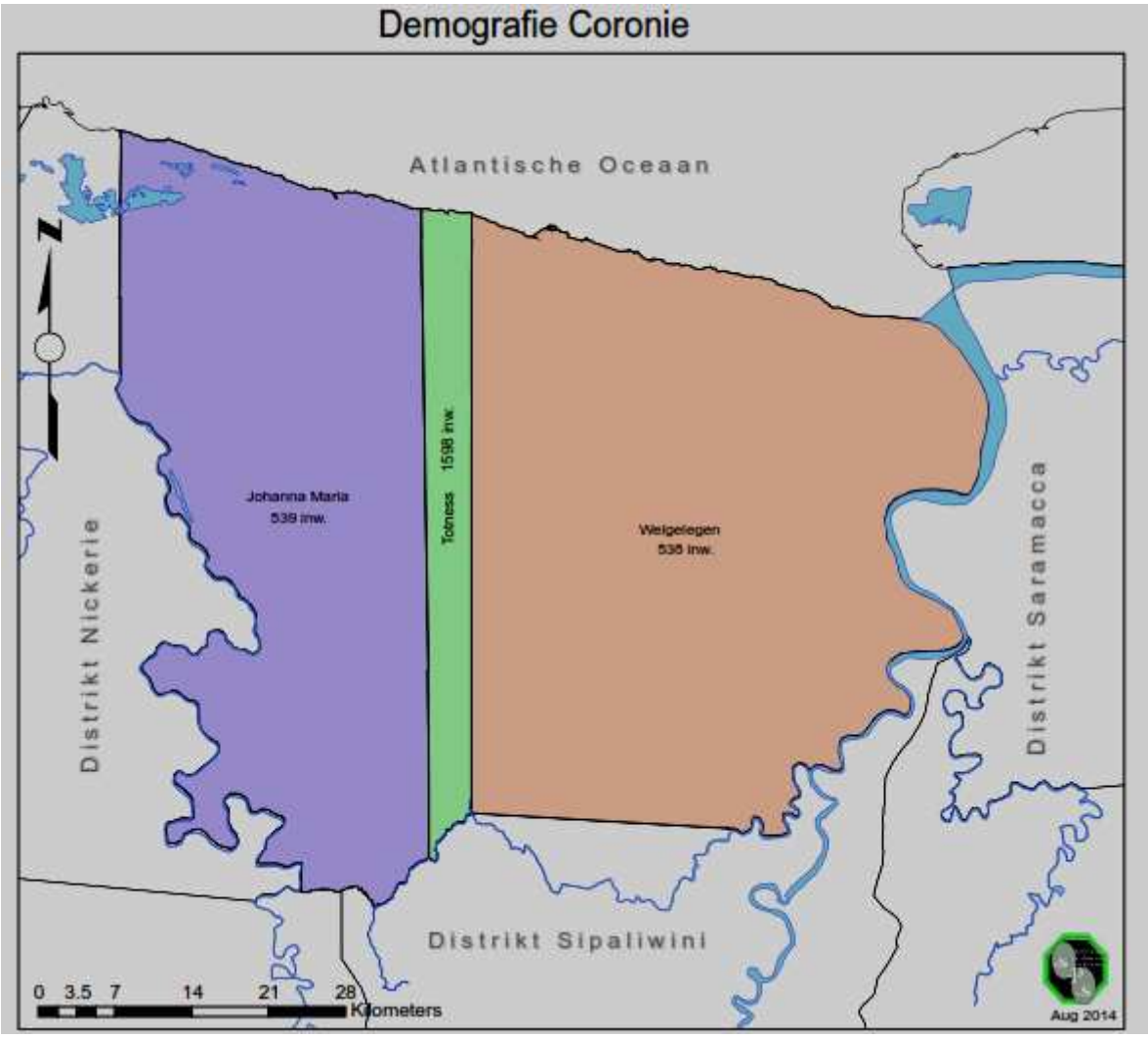

een belangrijk deel van Suriname dat bekend staat als de economische zone van 200 zeemijl. Coronie heeft een totale oppervlakte van 3.903 km^2 en is verdeeld in drie bestuursressorten, te weten Welgelegen, Totness en Johanna Maria (zie Tabel 1). Het Districtscommissariaat is gevestigd te Totness waar de Districtscommissaris zetelt.

Tabel 1. Oppervlakte der ressorten in Coronie

Ressort	Oppervlakte (km^2)
Welgelegen	2143
Totness	173
Johanna Maria	1587
Totaal	**3903**

Bron:Planbureau

2. DEMOGRAFIE

Volgens de statistieken van het Centraal Bureau voor Burgerzaken bedroeg de bevolkingsomvang van Coronie 2657 inwoners per 31 december 2013, hetgeen neerkomt op minder dan 1% van de totale bevolking van Suriname. Na een gemiddelde negatieve groei in de periode 2006 - 2009, was er een lichte stijging te bespeuren in 2010 en vervolgens weer een negatieve groei in 2011 en 2013 De bevolkingsdichtheid is gemiddeld 0,7 per km^2. Er vindt een selectieve vorm van migratie plaats, hetgeen doorwerkt in de vorm van vergrijzing van de bevolking. Het grootste deel van de bevolking woont in het ressort Totness en wel langs de Oost-Westverbinding, de binnenwegen en te Soemboredjo.

Tabel 2. Absolute bevolkingscijfers Coronie

Ressort	2009	2010	2011	2012	2013	Dichtheid 2013
Welgelegen	511	526	531	538	538	0,25
Totness	1627	1621	1613	1598	1598	9,29
Joh. Maria	552	565	550	539	530	0,33
Totaal	**2690**	**2712**	**2694**	**2675**	**2657**	**0.68**

Bron:CBB/Bewerking Planbureau

Onderwijs

In het district Coronie kunnen leerlingen onderwijs volgen tot het Voortgezet Onderwijs op Junioren niveau. Voor het Voortgezet Onderwijs op Senioren niveau zijn leerlingen aangewezen op de districten Nickerie of Paramaribo.

Openbare School Totness

Het district heeft 4 (vier) basisscholen, 1 (één) LBGO en 1 (één) Muloschool. Ook is er een school gevestigd voor het Lager Technisch Onderwijs.

Tabel 3. Scholen in Coronie per ressort

Ressort	Kleuter	GLO	LBGO	MULO	BO
Welgelegen	1	1			
Totness	2	2	1	1	1
Johanna Maria	1	1			
Totaal	**4**	**4**	**1**	**1**	**1**

Bron Planbureau

Gezondheidszorg

De primaire gezondheidszorg is geheel in handen van de Regionale Gezondheidsdienst. Te Friendship in het ressort Totness, is een gezondheidscentrum annex apotheek gevestigd. De gezondheidszorg is over het algemeen goed te noemen. Het district beschikt over een mortuarium dat beheerd wordt door het Emanuel Fonds. Er een ambulance om ernstig zieke patiënten naar Nickerie of Paramaribo te vervoeren. Het gebrek aan medicijnen in de apotheek kan als een knelpunt worden ervaren.

Tabel 4. Gezondheidsfaciliteiten in Coronie

Ressort	Poliklinieken	Artsen	Verpleeg-kundigen	Gezondheids-centra	Consulta-tiebureau's	Mortuaria	Ambulances
Welgelegen	1						
Totness	1	2	6	1	1	1	1
Johanna Maria							
Totaal	**2**	**2**	**6**	**1**	**1**	**1**	**1**

Bron: Planbureau

Overige Overheidsdiensten

In de hierna volgende tabel 5 wordt een overzicht gegeven van de overige overheidsdiensten in de ressorten.

Tabel 5. Overheidsdiensten in de ressorten van Coronie

Ressort	RO	SoZaVo	KPS	KBS	LVV	OW	BiZa/CBB	NH	BiZa/ Milieu-beheer
Welgelegen									
Totness	x	x	x	x	x	x	x	xx	
Johanna Maria									

Bron: Planbureau

Alle overheidsdiensten zijn gevestigd te Friendship in het ressort Totness. De volgende voorzieningen zijn beschikbaar:

- Het Staatslogeergebouw, de Openbare Markt, het Cultureel Centrum Coronie (CCC);
- Dependances van Telesur, EBS, Surpost, Milieubeheer, Dienst Watervoorziening, Openbaar Slachthuis en een vleeswinkel, de Centrale Betaaldienst (subbetaalmeester), de Landbouwbank en de kredietcoöperatie Bijenkorf.

In het bestuurscentrum te Friendship is er een brandweer kazerne en een politiepost. De toename van motorvoertuigen in kwalitatieve als in kwantitatieve zin op de Oost-west verbinding, noodzaakt de bouw van een post tussen Jenny en Ingikondre.

Sport, Recreatie en Cultuur

De jeugd van het district ontbeert adequate en voldoende recreatiemogelijkheden. Een goede openbare bibliotheek, voorzien van goede literatuur ter stimulering van het leesgedrag is ook een vereiste voor het district. Het verdient aanbeveling om een deel van het gebouw van het Cultureel Centrum Coronie hiervoor aan te wenden.

Er zijn tien kerkgenootschappen. Het district is voorzien van vijf sportvelden en een voetbalstadion. De behoefte aan professionele sportbegeleiding is groot, gelet op de slagbalactiviteiten onder de vrouwen en de belangstelling van de jeugd voor volleybal en atletieksport.

3. FYSIEKE INFRASTRUCTUUR

Waterhuishouding

In de evaluatieperiode is er op verschillende fronten gewerkt aan de infrastructuur ten einde een oplossing te brengen in het probleen van wateroverlast. Op de eerste plaats is vanuit de zijde van de zee ieen 12 km lange zeedijk aangelegd om verdere verzilting van de langs de kust gelegen arealen te minimaliseren en om erosie van de Oost-westverbinding te voorkomen.

Door de bouw van de zeedijk komen er honderden hectaren aan agrarische grond vrij. Het bewoond gebied van Coronie wordt nu adequaat beschermt tegen de zee. Op de tweede plaats is de afgelopen 5 jaar gewerkt aan herstel van de in verval geraakte infrastructuur voor de productie van padie. Een stelsel van kanalen is aangelegd en de bestaande noord-zuid kanalen zijn opgeschoond. De waterkerende dam die moet voorkomen dat de rijstpolders in de regentijd bij hoge waterstanden in de zwamp onder lopen, is geheel hersteld en wordt regelmatig onderhouden. Het verbeteren van land- en waterwegen en de aanleg van de zeedijk kunnen gerekend worden tot de basis voorwaarden op het gebied van de infrastructuur om economische vooruitgang teweeg te brengen.

Centrumvorming

Er is behoefte aan een nieuw ontwikkelingscentrum in het district dat als basis zal dienen voor de wederopbouw van de agrarische sector en ontwikkeling van het lokale toerisme.

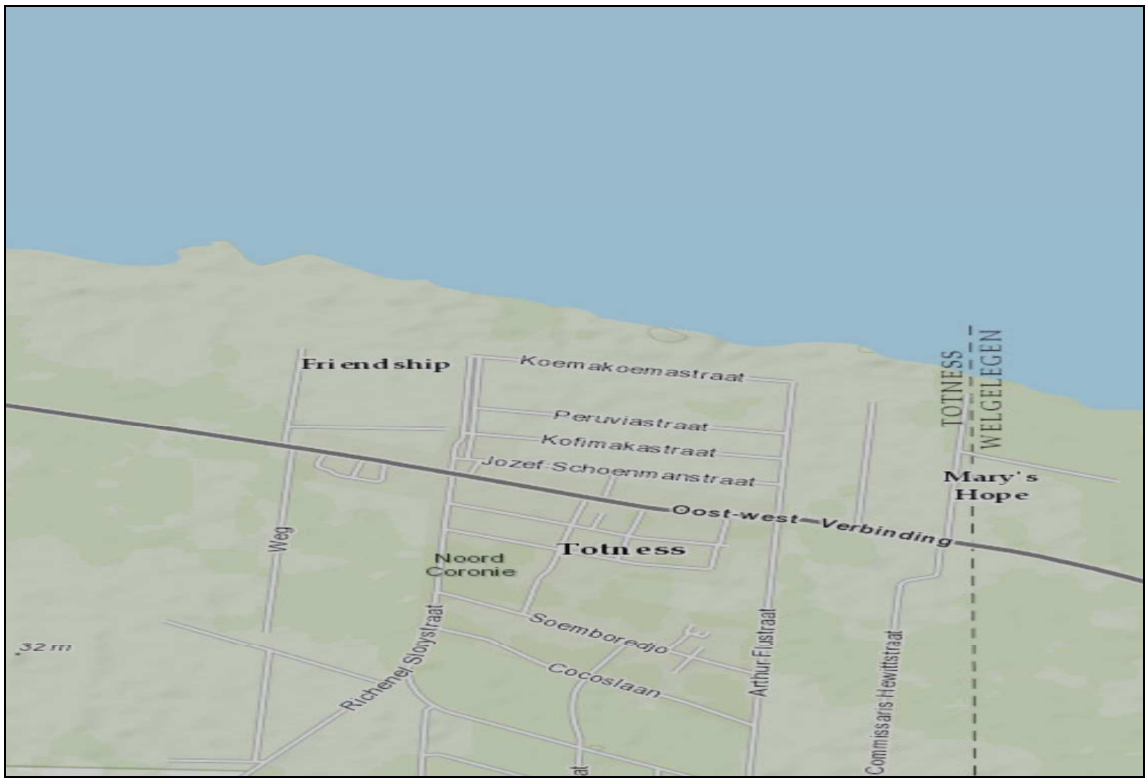

Totness en omgeving

Dit Centrum kan gevestigd worden in Totness langs de Oost-westverbinding met de volgende voorzieningen;

- agrarisch onderzoek- en trainingsinstituut
- toerisme ontwikkelingsinstituut
- een middelgroot hotel met restaurants en winkelcentrum
- alle overheidsvoorzieningen
- scholen- en sportcomplex
- modern wooncentrum
- management ontwikkeling instituten
- kredietcoőperaties en banken

Vanuit dit centrum kan de planmatige ontwikkeling van het district ter hand worden genomen. De belangstelling voor het vestigen van een ruimtevaartbasis nabij Totness moet weer worden onderzocht aangezien een dergelijk internationaal megaproject de ontwikkeling van het district aanmerkelijk zal versnellen.

Logeergebouw te Totness

Kokos aanplant Coronie

Transportinfrastructuur
Transport van en naar Paramaribo is een aangelegenheid van de particuliere bushouders. Binnen Coronie onderhoudt het Nationaal Vervoers Bedrijf een dienst tussen Burnside, Friendship, Ingikondre en Jenny. Ook onderhoudt het Nationaal Vervoers Bedrijf een lijndienst met Paramaribo en Nickerie.

Wegennet
Het wegennet van Coronie wordt beheerst door de Oost-westverbinding, die in goede staat verkeert. Alleen Totness heeft enkele secundaire en tertiaire wegen, die met schelpzand zijn verhard en enkele van deze wegen zijn geasfalteerd. In totaal heeft het district ca. 100 km aan geasfalteerde- en ca. 5 km aan zandwegen. In het kader van het landelijke wegenrehabilitatieprogramma worden thans reparatiewerkzaamheden uitgevoerd aan de asfaltverharding van de Oost-westverbinding die door Coronie loopt.

Nutsvoorzieningen
Vanwege de geringe omvang en spreiding van de bevolking, is de aanleg dan wel uitbreiding van nutsvoorzieningen per gebruiker, een kostbare zaak. De toegankelijkheid van nutsvoorzieningen voor huishoudens is derhalve gering.

Drinkwater
De drinkwatervoorziening valt onder beheer van de Dienst Watervoorziening van het ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen. Het geleverde drinkwater is van goede kwaliteit. Slechts een klein gebied is niet op het waterdistributienet aangesloten, namelijk het Coppenamegebied gelegen tussen Jenny en Ingikondre in het ressort Welgelegen. Met behulp van een tankwagen wordt in de droge perioden driemaal per week water geleverd. Als gevolg van de lintbebouwing is de drinkwatervoorziening beperkt en wordt er veelal gebruik gemaakt van waterbakken voor de opvang van regenwater. Per ultimo juni 2014 bedroeg het aantal aansluitingen 1316.

Elektriciteit
De elektriciteitsvoorziening door de EBS is optimaal in de omgeving van de hoofdplaats Totness. Niet alle plaatsen langs de Oost-westverbinding zijn aangesloten op het net. Binnen het ressort Welgelegen en wel vanaf Mary's Hope tot en met Welgelegen en vanaf Ingikondre tot Jenny, nabij de voormalige veersteiger zijn huishoudens uitgesloten van elektriciteit. Deze plaatsen zijn tamelijk afgelegen en in dit deel van het district staan de woonhuizen verspreid langs de Oost-westverbinding, waardoor de levering van diensten te kostbaar wordt. Vanaf het gebied Clyde tot Burnside, gelegen in het ressort Johanna Maria, is eveneens geen elektriciteit voor de huishoudens beschikbaar, hoewel de leidingen langs die nederzettingen lopen. Gedurende de evaluatieperiode zijn de aansluitingen jaarlijks gemiddeld toegenomen met 2,7%.

Telecommunicatie
Het ressort Totness is volledig voorzien van vaste telefoonverbindingen. De ressorten Welgelegen en Johanna Maria zijn ten dele voorzien. In het ressort Johanna Maria loopt de vaste telefoonverbinding tot Clyde. In het ressort Welgelegen is er vanaf Mary’s Hope tot Jenny geen verbinding. Met de oplevering van het glasvezelproject van Telesur is de dienstverlening aanzienlijk verbeterd. Via een 1200 km lange glasvezelkabel wordt vanuit Trinidad een verbinding gemaakt met de rest van de wereld, terwijl ook het buurland Guyana profiteert van de voordelen van het project. In Totness zijn met dit SG-SCG systeem een “International Landing Station” en een “Beach Manhole” aangelegd.

Radio & Televisie
De Stichting Radio Omroep Suriname (SRS) die vanuit Paramaribo uitzendt, is het enige radiostation dat in het hele district goed kan worden ontvangen. Van de twee lokale stations wordt 1 particulier en de andere door de Overheid geëxploiteerd. De televisiestations STVS, ATV en Apintie zijn in het district te ontvangen.

Post
In het ressort Totness is een dependance van het Surinaamse Postbedrijf (Surpost) gevestigd. Deze afdeling is verantwoordelijk voor het postverkeer in zowel het district als met de overige districten.

4. MILIEU

Afval
De vuilophaaldienst in Coronie is in handen van het directoraat Openbaar Groen. Het vuil wordt gedumpt aan de Kokoslaan, in het ressort Totness. De Bestuursdienst controleert de vuilnisophaal en vuilstort één (1) keer per maand. Het ressort Totness beschikt over een vuilophaaldienst, maar de ressorten Welgelegen en Johanna Maria niet. De meeste bewoners

verbranden vuil op het achtererf. Veel last wordt ondervonden van autopassagiers die hun vuil langs de weg dumpen. Dit veroorzaakt problemen voor mens en milieu. In de toekomst zullen meer tonnen worden geplaatst langs de weg om dit probleem tegen te gaan. Ook zal een vuilophaalwagen worden aangeschaft die vuil van Burnside, in het ressort Welgelegen, tot Jenny, in het ressort Johanna Maria, zal ophalen tegen betaling.

Schelp- en zandafgravingen

In het district vinden op grote schaal zand- en schelpafgravingen plaats, waarbij aanzienlijke oppervlakes bos worden platgelegd en vele diersoorten hun habitat verliezen. Als gevolg van de ontbossing bij de bosbouw en de goudmijnbouw raakt de bodem zijn natuurlijke bescherming kwijt. Dit kan erosie veroorzaken tijdens de regen. Bij afgravingen ontstaan grote plassen en zwampen. Bij het uitblijven van adequate oplossingen zal dit door de mens gecreëerd probleem samen met de natuurlijke oorzaken leiden tot nog meer wateroverlast.

Verzilting

Door het ontbreken van een afdoende zeewering in het verleden is het vaker voorgekomen dat grote lappen grond door het zoutwater werd en overspoeld in de ressorten Welgelegen en Johanna Maria. Dit proces veroorzaakt verzilting van de bodem met als gevolg dat de bestaande vegetatie wordt vernietigd en de grond ongeschikt wordt voor directe agrarische productie.

Kustbescherming

Coronie werd door bodemerosie bedreigd en dreigde ook ingenomen te worden door de zee. Vrijwel de gehele kust tussen Ingikondre, in het ressort Johanna Maria en Burnside, in het ressort Welgelegen was aan afslag onderhevig. De erosie is het gevolg van de verwijdering en degradatie van de mangrovebossen langs de hele kust. Om deze reden zal de kust kunstmatig beschermd worden met een 12 kilometer lange dijk. Parwa- en mangrovebossen kunnen als hulp dienen voor de dijk. Hun bovengrondse wortelstructuur stelt hen in staat op effectieve manier sedimenten op te vangen en de kustbodem te stabiliseren en zelfs landaanwinst te stimuleren. Mangrovebomen vormen ook een habitat voor vele diersoorten. Door de verwijdering van de mangrovebossen wordt het ecosysteem van het gebied vrijwel compleet vernietigd, verandert de biodiversiteit en is natuurtoerisme uitgesloten. Het is daarom van groot belang verdere vernietiging van de mangrovebossen te voorkomen en concrete plannen te realiseren voor herstel. Voorlichting is noodzakelijk om plaatselijke gemeenschappen te overtuigen van de belangrijke functies van het mangrovebos.

Beschermde natuurgebieden

Coronie telt drie beschermde natuurgebieden, namelijk het Peruvia Natuurreservaat (opgericht in 1986, 31.000 ha), het Bigi Pan Bijzonder Beheersgebied (opgericht in 1987, 67.900 ha) en het Noord Coronie Bijzonder Beheersgebied (opgericht in 1987, 27.200 ha).

Het Peruvia Natuurreservaat is gelokaliseerd aan de voorzijde van monding van de Coppename, in het zoetwatergedeelte van de kust. Het Noord Coronie Bijzonder Beheersgebied bestaat voor ca. 35% uit bos en voor ca. 65% uit wetlands en wordt vooral gebruikt voor de visserij en (legale en illegale) jacht. Dit gebied is ook van bijzonder belang voor de bescherming tegen de stijging van het zeeniveau.

5. ECONOMISCHE STRUCTUUR

Bevolkingslandbouw is momenteel de belangrijkste pijler van het economisch leven in Coronie waar sprake is van intensieve huisnijverheid. Het laatste betreft vooral verwerking van gewassen, die doorgaans afkomstig zijn van de nog bestaande erfcultures. De handel in producten als kokosolie, vers fruit (sapotille), gekonfijte vruchten, honing en tamarindestroop geschiedt voornamelijk langs de Oost-westverbinding. De koopwaar betreft soms ook verse vis en krab, die in de directe omgeving zijn gevangen. Er zijn enkele rundveehouders en een bescheiden aantal vissers. Met vertegenwoordigingen van de Ministeries van Landbouw Veeteelt & Visserij, Openbare Werken, Regionale Ontwikkeling, Transport Communicatie & Toerisme, Natuurlijke Hulpbronnen, Justitie & Politie, Binnenlandse Zaken, Volksgezondheid en de brandweer is de Overheid er de grootste werkgever.

Agrarische Sector

De agrarische sector in het district is dringend aan rehabilitatie toe. Er is vooral behoefte aan:

- Inventarisatie en evaluatie van omstandigheden;
- Opzet van een agrarisch onderzoeksinstituut;
- Genderontwikkeling;
- Stimulering van ondernemerschap in de agrarische sector;
- Institutionalisering , training en begeleiding van ondernemers en
- Markgaranties en financieringsmogelijkheden.

Rijstteelt en kokosteelt

De rijstteelt is volledig aan rehabilitatie toe. Na een periode van enkele jaren van stilstand zijn er in 2014 maatregelen getroffen om de rijstteelt in het district nieuw leven in te blazen. In dit kader zal de Overheid samen met de landbouwers zorgen voor het op gang brengen van de productie.

De kokoscultuur is aan evaluatie toe en nagegaan moet worden wat de nieuwe kansen van het district zijn in het kader van de ontwikkeling kan de productie van kokosolie en andere

bijproducten. Voor het stimuleren van erfcultures heeft het Ministerie van Landbouw Veeteelt en Visserij voor lokale gemeenschappen een training verzorgd in het vermeerderen van citrusplantjes.

Visserij
De bevolkingsvisserij wordt op kleine schaal uitgeoefend langs de kust en in de pannen. De ijsfabriek is operationeel, waardoor voldoende ijs beschikbaar is voor de visvangst.

Bijenteelt
Ruim 50% van alle bijenstanden in Suriname wordt aangetroffen in dit district. De standen bevinden zich langs de Oost-westverbinding, op enige afstand van de weg, alsmede langs de van noord naar zuid opgeworpen dammen. Belangrijke drachtplanten zijn Mira-udu, Parwa, Watrabebe, Dyamun, Tapirira en Brokobaka.
Als voornaamste knelpunten bij de teelt van bijen worden ervaren het vinden van geschikte standplaatsen, de betrekkelijk lange tijd tussen de initiële investering en het oogsten, de materialenvoorziening en transportfaciliteiten.
Het aantal imkers is in de afgelopen vijf jaar opgelopen van drie naar elf met een jaarlijkse productie van ca. 1100 liters honing.

Bosbouw
Coronie heeft op de parwa- en mangrove bossen na geen zware houtopstanden.

Tabel 6. Rondhoutproductie in Coronie

2009	2010	2011	2012	2013	Totale in m^3
10	19	0	0	0	29

Bron:SBB

Mijnbouw
De mijnbouwactiviteiten in Coronie zijn beperkt tot de winning van schelpen. Deze activiteiten vinden voornamelijk plaats aan de zuidzijde van de Oost-westverbinding, ter hoogte van km 100 tot en met km 125, in een strook langs de Coppenamerivier, ten westen van de Santokreek en in de directe omgeving van Friendship. Het totale werkareaal beslaat ca. 361,5 ha, verdeeld over 4 vergunningen. In tabel 7 wordt een overzicht gepresenteerd van de rechten op de winning van bouwmaterialen.

Tabel 7. Mijnbouwvergunningen in Coronie

Jaar	Aantal Rechten	Oppervlakte in HA
2010	8	358.41
2011	1	31
2012	5	221
2013	8	837.5
Totaal	22	1447.91

Bron: Planbureau

Handel

Volgens de algemene bedrijventelling in Suriname verricht door het Algemeen Bureau voor de Statistiek zijn in totaal 38 handelszaakjes actief in het district met werkgelegenheid voor in totaal ongeveer 80 personen.

Toerisme

Het zonnig weer met de ligging aan de Atlantische Oceaan en een gastvrije bevolking scheppen het juiste klimaat voor ontwikkeling van het plaatselijk toerisme. De attracties voor toeristen die nader ontwikkeld kunnen worden zijn:

- het reservaat Bigi Pan
- schelpstrandactiviteiten
- parwa en mangrovebossen
- krabben vangen
- sportvissen
- winticultuur

Momenteel zijn, behalve het logeergebouw van de staat, drie kleine hotels in het district operationeel. De behoefte aan een adequaat en professioneel geleide logeergelegenheid zal zeker de opkomst van het toerisme ten goede komen.

Er is behoefte aan een modern centrum waar reizigers tussen Paramaribo en Nickerie een tussenstop kunnen maken. Het ontbreken van toeristisch attractieve plekken en logeergelegenheden op standaard maakt het verblijf in Coronie van toeristen niet aantrekkelijk. Het houden van culturele shows (Javaans, Creools) is een mogelijkheid toeristische recreatieve entertainment te bieden.

6. KNELPUNTEN EN POTENTIES

Coronie kampt met een aantal knelpunten, die de plaatselijke ontwikkeling negatief beïnvloeden, te weten:

- De vergrijzing van de bevolking, vanwege de migratie van de beroepsbevolking, voornamelijk als gevolg van het boedelvraagstuk met daaraan gekoppeld verminderde ontplooiingskansen;
- De woonsituatie wordt gekenmerkt door lintbebouwing, hetgeen stagnerend werkt;
- Gebrek aan scholingsmogelijkheden, recreatievoorzieningen en werkgelegenheid;.

Op het gebied van ecotoerisme zijn er mogelijkheden.Trips kunnen worden georganiseerd naar het Wayambo en Arrawara gebied, waarbij Totness als uitvalbasis kan gaan dienen.

De ontwikkeling van Coronie kan versneld ter hand worden genomen, indien een gericht spreidingsbeleid wordt gevoerd, waardoor de situatie van onverdeelde boedelgronden minder invloed kan hebben op de ontwikkeling.

Kokos is het traditionele gewas van Coronie. De aanplanten die een totale oppervlakte van ± 350 ha beslaan zijn verouderd en er is niet geïnvesteerd in nieuwe bomen. De kokosindustrie bestaat niet meer, ondanks de enorme potentie als gelet wordt op de wereldvraag naar grondstoffen als kopera en kokosolie. Het gewas gedijt uitermate goed onder de klimatologische omstandigheden. Ontwikkeling van de kokoscultuur is één van de meest voor de hand liggende opties voor duurzame ontwikkeling van het district. Het houden van varkens is in het verleden met succes uitgeoefend als nevenactiviteit van de kokoscultuur en behoort tot de ontwikkelingsmogelijkheden.

Bij de ontwikkeling van het district dient de nadruk gelegd te worden op de natuurlijke potenties; het district bestaat uit een groot waterbassin (zwamp in het zuiden) met ritsenbundels in het midden en in het noorden.

De Marine als legeronderdeel kan worden uitgebreid en gestationeerd in barakken aan de linkeroever van de Coppenamerivier. De detachering van de Marine is doeltreffend vanwege de centrale ligging van de riviermonding ten opzichte van het totale kustgebied van het land. Het te bewaken gebied kan dan relatief snel worden bereikt, wat de bewaking efficiënter maakt.

V. SARAMACCA

1. GEOGRAFIE

Het district Saramacca is in het noorden gelegen tussen de 5,38° en 5,99° NB en in het westen tussen de 55,28° en 55,96° WL. Het wordt in het noo rden begrensd door de Atlantische Oceaan, in het westen door het district Coronie, in het noordoosten door het district Wanica, in het zuidenoosten door het district Para en in het zuiden door het district Para. Saramacca is verdeeld in 6 ressorten en heeft een totale oppervlakte van 3.636 km^2.

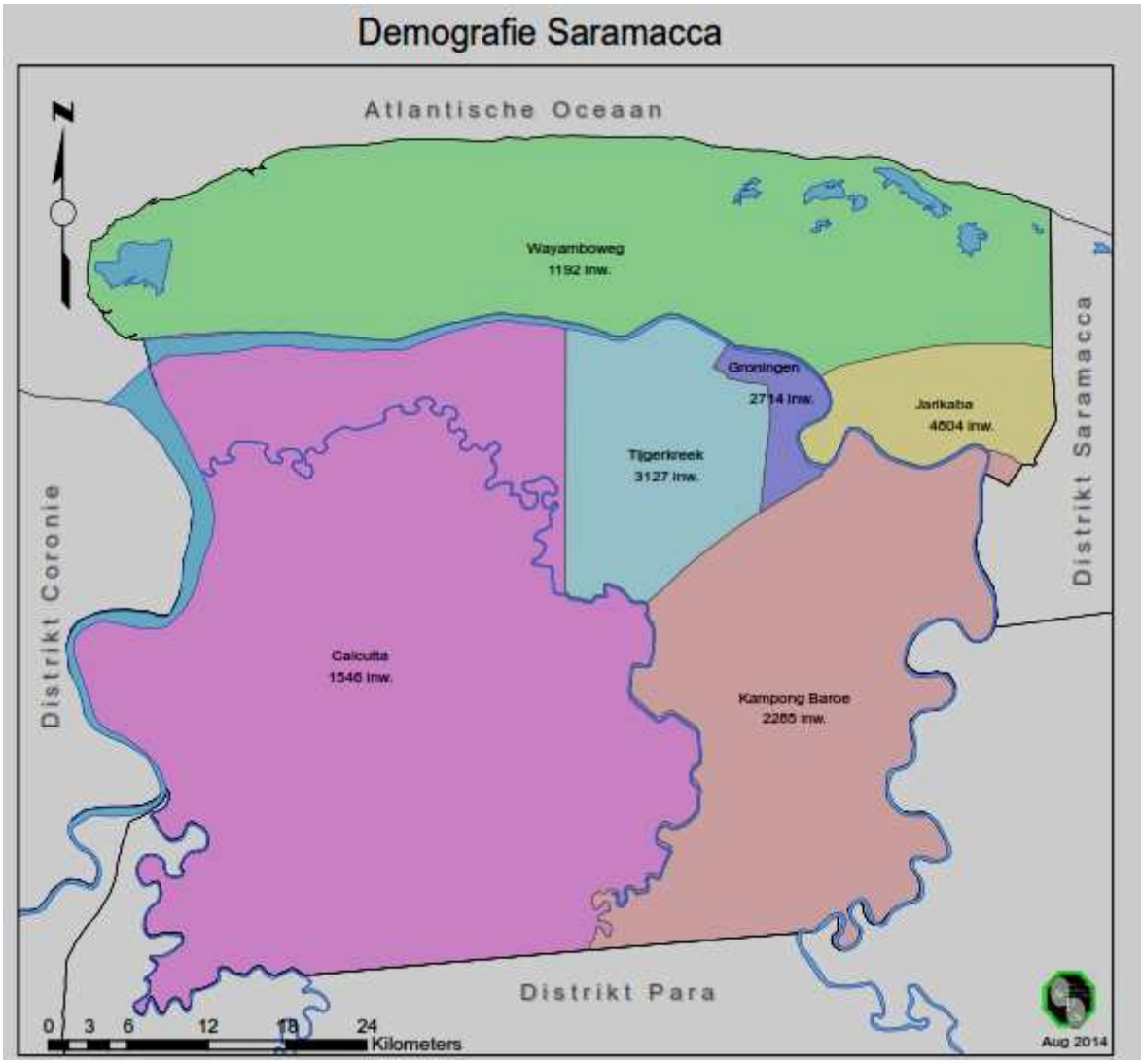

Tabel 1 verschaft een overzicht van de ressorten, waarin de ontwikkeling van de bevolking in de referentieperiode is weergegeven en inzicht wordt verschaft in de dichtheid per ressort.

Groningen, gelegen aan de linkeroever van de Saramaccarivier, is de hoofdplaats van het district waar de Districtscommissaris zetelt en de meeste voorzieningen geconcentreerd zijn. Andere belangrijke plaatsen zijn Batavia en Boskamp.

Tabel 1. Oppervlakte van de ressorten in Saramacca

Ressort	Oppervlakte (km^2)
Calcutta	1.655
Tijgerkreek	241
Groningen	57
Kampong Baroe	684
Wayamboweg	872
Jarikaba	127
Totaal	**3636**

Bron: Planbureau

Saramacca heeft, gelet op de bevolkingsomvang, een redelijke sociale infrastructuur. Gezien de ligging en de aanwezige infrastructuur is dit district vrij gemakkelijk te bereiken vanuit Paramaribo: via de Oost-Westverbinding of door het Leidingengebied en via de Commissaris Weythingweg over de brug van Uitkijk naar Hamburg.

2. DEMOGRAFIE

De bevolkingsomvang bedroeg 15.830 inwoners per 31 december 2013, bijkans 3 % van de totale bevolking van Suriname. Volgens publicaties van het Centraal Bureau voor Burgerzaken (CBB) bedroeg de bevolkingsomvang in 2009, 2010, 2011 2012 en 2013 respectievelijk 15313, 15377, 15562,15669 en 15830 inwoners.

De bevolkingsomvang in het district is tussen 2009 en 2012 gestegen met 2,3 %. Van de verschillende ressorten is de bevolkingsconcentratie het hoogst in het ressort Jarikaba.

Tabel 2. Absolute bevolkingscijfers van het district Saramacca

Ressort	2009	2010	2011	2012	2013	Dichtheid 2013
Calcutta	1535	1561	1584	1546	1529	1,0
Tijgerkreek	3082	3407	3090	3127	3180	13,00
Groningen	2698	2728	2711	2715	2777	47,6
Kampong Baroe	2120	1787	2203	2285	2315	3,3
Wayamboweg	1170	1133	1187	1192	1193	1,4
Jarikaba	4708	4579	4787	4804	4836	37,8
Totaal	**15313**	**15377**	**15562**	**15669**	**18830**	**4,3**

Bron: Centraal Bureau voor Burgerzaken

Over het algemeen is het voorzieningenniveau in Saramacca beperkt door de lintbebouwing langs de interlokale wegen, het ontbreken van centra met een redelijk voorzieningenniveau en het gebrekkig functioneren van het openbaar vervoer.

Onderwijs

Bij evaluatie van de onderwijsvoorzieningen in het district Saramacca kan worden afgeleid dat in vergelijking met 2008 bij de kleuterscholen een toename van twee, de GLO-scholen èèn toename van èën en van de LBGO-scholen een toename van drie is waar te nemen. In tabel 3

wordt een overzicht gegeven van het aantal scholen in de ressorten. Voor het volgen van Voortgezet Onderwijs op seniorenniveau moeten leerlingen naar Paramaribo of Nickerie.
Gezien het karakter van het district, waarbij op grote schaal aan landbouw wordt gedaan, zou het opzetten van een agrarische school een positieve impuls geven aan deze sector. In de evaluatieperiode is de eerste middelbare school gebouwd en opgeleverd in het ressort Wayambo.

Tabel 3. Onderwijsvoorzieningen per 2014

Ressort	Peuter	Kleuter	GLO	LBGO	MULO	BO	VOS
Calcutta			2				
Tijgerkreek			2	1	1		
Groningen	1	3	3		1		
Wayambo		1	2				1
Kampong Baroe		2	2			1	
Jarikaba		3	3		1		
Totaal	**1**	**9**	**14**	**1**	**3**	**1**	

Schoolkinderen

Gezondheidszorg

De Regionale Gezondheidsdienst (RGD) beschikt over vier poliklinieken in Saramacca. Ook zijn drie particuliere poliklinieken in het district operationeel. In totaal zijn 10 artsen lokaal actief en zijn twee consultatiebureaus beschikbaar. Opvallend is dat er geen tandartsen en vroedvrouwen aanwezig zijn in het district. In de evaluatieperiode is een groei in de dienstverlening waar te nemen met drie artsen en twee poliklinieken.

Tabel 4. Voorzieningen gezondheidszorg

Ressort	Poliklinieken	Artsen	Verpleeg-kundigen	Gezondheids-centra	Consultatie-buro's	Mortuaria	Ambulances
Calcutta	1	2	5				1
Tijgerkreek	1	2	8	1			1
Groningen	1	2	4	1	1	1	1
Wayambo	1	1					
Kamp.Baroe	1	1	1		1		
Jarikaba	2	2	8		1		
Totaal	**7**	**10**	**26**	**2**	**3**	**1**	**3**

Bron: Planbureau

Sport

De sport is een belangrijk complement van de preventieve gezondheidszorg en zal verder ontwikkeld moeten worden.

Voetbalbveld

Zwembad Pireng (Groningen)

Uit inventarisatie is komen vast te staan dat alle ressorten beschikken over ten minste een voetbalveld. In drie ressorten wordt regelmatig slagbal en volleybal beoefend. Groningen heeft

een basketbalveld en een gymzaal. De zwembaden Pirengs en Krischna zijn respctievelijk gelegen in de ressoren Groningen en Wayombo. Ondersteuning en begeleiding van sportorganisaties zal zeker de volksgezondheid ten goede komen.

Overige Overheidsdiensten

Tabel 5. Overheidsdiensten Saramacca

Ressort	RO	SoZaVo	KPS	KBS	LVV	OW	BiZa/CBB	NH	BiZa/ Milieu-beheer	Minov
Calcutta	x	x	x		x	x	x		x	
Tijgerkreek	x	x			x	x	x	x		
Groningen	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Wayambo	x		x		x				x	
Kampong Baroe	x	x			x	x	x	x	x	
Jarikaba	x	x	x	x	x	x	x	x	x	

Bron:Planbureau

Tabel 5 biedt een overzicht van de overige overheidsdiensten in Saramacca. De overheidsdiensten zijn in de evaluatieperiode verbeterd. Met name zijn de accommodaties en bemensing van vooral de politie en de brandweer verbeterd. Te Wayombo is een afdeling van het Ministerie van Sociale Zaken en Volkshuisvesting opgezet en te Calcutta een kantoor van het Ministerie van Landbouw Veeteelt en Visserij. Het Ministerie van Openbare Werken houdt ook kantoor in de ressorten te Calcutta, Tijgerkreek en Jarikaba.

3. FYSIEKE INFRASTRUCTUUR

Het herasfalteren en verbreden van de weg tussen Monkshoop en Boskamp betekent een grote verbetering in de fysieke infrastructuur voor zowel de lokale als regionale verbinding. De totale strekkende lengte van dit stukje internationale weg bedraagt 52 km. In totaal is in de afgelopen vijf jaar een afstand van ongeveer 26 km aan binnenwegen van Saramacca geasfalteerd in het kader van de uitvoering van het asfalteringsprogramma. Dit is een voorname ondersteuning voor onder andere verbetering van het leefmilieu. De in het district ontplooide productieactiviteiten, die voorheen te lijden hadden van een slechte ontsluiting, worden positief beïnvloed.

Het ontwikkelen van Groningen als trekpleister voor toeristen behoort eveneens tot de tastbare mogelijkheden. De bouw van de vaste oeververbinding tussen Hamburg en Uitkijk heeft ervoor gezorgd dat nu zowel in de richting Oost-West als Noord-Zuid een fysieke ontsluiting voor Saramacca aanwezig is.

Centrumvormimg
Groningen
Groningen is de hoofdplaats van het district en de belangrijkste overheidsvoorzieningen zijn er gevestigd. Groningen met zijn historisch pleintje en met historische gebouwen heeft de potentie uit te groeien tot een toeristisch centrum.

Groningen

Het centrum Groningen kan ontwikkeld worden met als basis de grootlandbouw en het toerisme. De zandgronden van Groningen zijn uitermate geschikt voor het opzetten van een modern wooncentrum.
Jarikaba is op Groningen na het kleinste ressort in het district, maar kent de grootste bevolkingsdichtheid. Bovendien zit er groei in de bevolking. De groei staat in direct verband met de grote investeringen die de afgelopen periode gepleegd zijn in de bananensector. Jarikaba is vanwege de voorkomende grootlandbouwbedrijven en zijn veelal halfgerijpte kleigronden minder geschikt voor ontwikkeling van een modern wooncentrum.

Tijgerkreek
Het opzetten van een modern agrarisch centrum te Tijgerkreek West is van belang voor de ontwikkeling van het district. Doel van het opzetten van het centrum is op de eerste plaats lintbebouwing tegen te gaan en ten tweede duurzame ontwikkeling van met name de

pindacultuur te garanderen. De pindacultuur zal als kern binnen de bevolkingslandbouw het karakter van dit centrum kunnen bepalen. De ontwikkeling van de agrarische productie met als basis de bevolkingslandbouw, kan vanuit dit centrum geschieden. In dit centrum zullen de volgende voorzieningen geconcentreerd zijn:

- Wooncomplex
- Management trainingscentra
- Sport- en scholencomplex
- Agrarische trainingscentra
- Agrarische onderzoekscentra
- Zaaizaad- en plantenvermeerderingsbedrijven
- Moderne mall met winkelunits en restaurants
- Overheidsvoorzieningen en nutsbedrijven
- Trainingscentra voor toerismeontwikkeling
- Logeergelegenheden

Ontwikkeling van het ecotoerisme kan eveneens vanuit dit centrum plaats vinden en zal economisch gezien het belangrijkste complement zijn van de bevolkingslandbouw.

Transportinfrastructuur

Vanwege de goede ontsluiting van het district vindt transport van personen doorgaans plaats via de as. Een groot deel van de werkende klasse in het district die voornamelijk bij Staatsolie te werk is gesteld, pendelt dagelijks tussen Paramaribo en hun plaats van bestemming in het district. Er wordt intensief gebruik gemaakt van de lokaal opererende particuliere en overheidsbusdiensten (NVB). Veel toeristenbusjes ingehuurd door tourbedrijven zijn op de weg waar te nemen.

Transport te water vindt voornamelijk plaats voor industriële doeleinden, met name via de steigers van Catharina Sofia en Sara Maria. Hier zijn voornamelijk schepen van de Staatsolie Maatschappij Suriname actief die zware aardolie over zee transporteren. Exploitatie van de grote bacoven- en rijstbedrijven vindt gedeeltelijk plaats via de lucht, waarbij gebruik gemaakt wordt van kleine landbouwvliegvelden die doorgaans op bedrijfsterreinen gevestigd zijn.

Nutsvoorzieningen

Drinkwater

In de gebieden aangesloten op het distributienet van de Dienst Watervoorziening is er grote verbetering opgetreden wat de watervoorziening betreft gedurende deze evaluatie periode. Het aantal aansluitingen van de Dienst Water Voorziening van het ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen is per medio 2014 opgelopen naar 2884. Echter zijn er nog locaties waar er geen drinkwateraansluiting aanwezig is. Afhankelijk van het vermogen van de gezinnen wordt er een

waterput aangelegd op 2 meter diepte of wordt er een eenvoudige constructie geplaatst voor het opvangen van regenwater. In de droge tijd daalt het peil van het grondwater tot beneden de 2 tot 3 meter, zodat geen bruikbaar grondwater beschikbaar is. Ook de regenbakken lopen nagenoeg leeg, aangezien de neerslag in deze periode minimaal is. De Dienst Water Voorziening transporteert onder degeijke omstandigheden water naar diverse gebieden. Dit dekt niet altijd de behoefte.

Elektriciteit
Het aantal aansluitingen aangelegd door de Energie Bedrijven Suriname (EBS) is gegroeid van 4454 in 2009 naar 5101 in 2013.

Telecommunicatie
Het liberaliseren van de telecommunicatiemarkt de afgelopen vijf jaar heeft aanmerkelijke veranderingen teweeg gebracht. De mogelijkheden voor mobiel bellen zijn vergroot en Saramacca gaat mee met alle snufjes op het gebied van telecommunicatie, zoals internet.

Radio en televisie
De landelijk opererende radiostations zijn doorgaans goed te ontvangen in het district. Voor de televisiestations geldt dit slechts voor enkele.

4. MILIEU

Afval
In het district Saramacca vindt er in elk ressort vuilophaal plaats, tweemaal in de week aan de hoofdweg door Openbaar Groen en eenmaal door het commissariaat in de zijwegen. De bewoners moeten zich wel nog meer inzetten om het vuil op de juiste tijdstippen te plaatsen voor hun woning. Omdat zij dit vaker niet doen, kan huisvuil een probleem vormen, doordat honden de vuilniszakken openscheuren en dit tot zwerfvuil maken met alle gevolgen van dien.
Ondanks er verbodborden zijn geplaatst, vormt huis- en zwerfvuil volgens de inwoners toch een groot milieuprobleem in het district. Er vindt ook nog te veel verbranding van vuil plaats. De vuilstortplaats in het district is gevestigd te Groningen.

Milieuboodschap en instructies m.b.t. vuilophaal op ruit supermarkt te Saramacca

In de droge tijd heeft het district last van luchtvervuiling door het opwaaien van stof te Groningen. In het ressort Wayambo zorgen behalve stof ook wateroverlast en stank voor grote milieuproblemen. De ressorten Calcutta, Kampong Baroe en Jarikaba hebben op bepaalde locaties ook veel last van stank. Te Calcutta wordt nabij een waterbron last ondervonden van aanhoudende stank. Kambong Baroe heeft last van de stank van een varkensbedrijf, vooral in de ochtenduren. Te Jarikaba dumpt men het huisvuil vaak op bermen en in lozingen. Dit veroorzaakt verstopping met als gevolg water- en stankoverlast. In dit ressort is er ook sprake van geluidsoverlast veroorzaakt door landbouwvliegtuigen.

Viering World Wetlands Day

In 2012 werd op de Mathoeraschool te Saramacca World Wetsland Day gevierd. Elk jaar, en wel vanaf 1997, wordt deze dag over de hele wereld op 2 februari gevierd. Om stil te staan bij het belang van watergebieden voor het leven op aarde, organiseert de afdeling Natuurbeheer van de

Dienst ‘s Lands Bosbeheer (LBB), samen met WWF-Guianas elk jaar activiteiten op deze dag. Er is in 2012 gekozen voor Saramacca, omdat het enige wetland-gebied, het Coppenamemonding Natuurreservaat dat is opgenomen op de Ramsarlijst, in dit district voorkomt. Suriname treft voorbereidingen om nog twee wetland-gebieden, het Bigi Pan-gebied en het Wia Wia Natuurreservaat, op te laten nemen op de Ramsar-lijst. Het thema in 2012 was: ‘Wetlands and Tourism’. De Surinaamse wetlands zijn vanwege hun rijkdom aan vis en garnalen, kustvogels en Parwa-planten, potentiële gebieden voor het toerisme. De milieubewustwording in het district komt dus op gang door georganiseerde schoonmaakacties en awarenessprojecten. De schoonmaakacties zijn voornamelijk de ‘Krin Kondre’ acties in de grote vakantie. Deze worden georganiseerd door Openbaar Groen. Op scholen wordt er gewerkt aan de milieubewustwording door o.a. de Batrabakru te plaatsen op elke school (zie onderstaande foto). De flessen die hierin worden gegooid worden opgehaald door Stichting Suriname Waste Management (SUWAMA).

Batra bakru bij Openbare school te Saramacca

Wateroverlast

In de regentijd ondervinden alle ressorten wateroverlast. De oorzaak kan gedeeltelijk gezocht worden in verstopte afvoerleidingen als gevolg van verstopping, verwaarloosde of verlaten percelen met een slechte afwatering, onvoldoende onderhoud van afvoerkanalen en slecht beheer van de sluizen. Aangezien de regenperioden in totaal vier tot zes maanden van het jaar kunnen beslaan, is het van belang verbetering te bewerkstelligen.

Geluidshinder, stankoverlast en luchtvervuiling

In het ressort Groningen gaat het persen van stenen gepaard met geluidsoverlast. Te Kampong Baroe heeft de bevolking last van de onaangename geur afkomstig van de varkenskwekerijen. De grote vrachtwagens nabij de zandputten in het ressort Wayambo veroorzaken stofontwikkeling.

Beschermde natuurgebieden

In Saramacca bevinden zich drie beschermde natuurgebieden, waaronder het Coppenamemonding Natuurreservaat (12.000 ha), het Boven-Coesewijne Natuurreservaat, (27.000 ha) en het Noord Saramacca Bijzonder Beheersgebied.

Het Noord Saramacca Bijzonder Beheersgebied heeft een oppervlakte van 88.400 ha en is het grootste Bijzonder Beheersgebied van Suriname. Dit gebied wordt gebruikt voor de visserij en in de ondiepe lagunes vindt nabij de zwampen (legale en illegale) jacht plaats.

5. ECONOMISCHE STRUCTUUR

Aangezien de meeste bewoners van Saramacca nog steeds werkzaam zijn in de agrarische sector, kan gesteld worden dat het district een doorgaans agrarisch karakter heeft. Behalve de grote bacoven- en rijstbedrijven, zijn er nog steeds vele gezinsbedrijven die leven van de bevolkingslandbouw, voornamelijk pindateelt. Pluimvee-, varkens- en runderteelt spelen een prominente rol als middel van bestaan. De in het district gevestigde boorputten te Catharina Sophia, Tambaredjo en Lareco van de Staatsolie Maatschappij vormen de afgelopen vijf jaar de belangrijkste bron van overheidsinkomsten.

Landbouw

Bacoven

Het traject van privatisering is voortgezet en zowel de bedrijven te Jarikaba als die in het district Nickerie zijn geprivatiseerd tot tevredenheid van alle actoren. De verwachting is dat de glorie van weleer zal terugkeren en dat de bedrijven de concurrentie op de Europese markt zullen aankunnen.

Rijst

Saramacca staat op de tweede plaats als het gaat om de productie van rijst. Kenmerkend is het feit dat enerzijds vele nieuwe arealen zijn ingepolderd voor de rijstproductie in het ressort Calcutta. Anderzijds zijn enkele bedrijven gesloten of overgestapt op het houden van runderen.

Pinda

Pinda is de kern van de bevolkingslandbouw in de ressorten Kampong Baroe, Tijgerkreek en Groningen. Alle leden van het gezin hebben bij de pindaproductie een taak. Het gezamenlijk bewerken van de grond door bewoners van dezelfde buurt en het gezamenlijk oosten van het gewas is nog veel van toepassing. Elk gezin verbouwt het gewas op hun eigen perceel. Ook tijdens het drogen, sorteren, branden, verpakken en verkopen leveren verschillende leden van het gezin een bijdrage. Het gaat in deze niet om grote arealen die verbouwd worden maar om kavels van enkele vierkante kettingen. Het areaal dat gezamenlijk verbouwd wordt beslaat enkele tientallen hectaren. De behoefte aan pinda op de lokale markt kan niet gedekt worden. Er

worden grote hoeveelheden pinda geïmporteerd voor de verwerkingsbedrijven. De prijs van pinda op de wereldmarkt is doorgaans zeer gunstig en de productie van pinda voor de export is een van de mogelijkheden die nog onbenut ligt.

Pinda in rijen geplant

Groente

In alle ressorten zijn groentebedrijven, grotendeels gezinsondernemingen, gevestigd. In enkele gevallen wordt de groente verbouwd voor de export. De exportmogelijkheden zijn zeer gunstig echter moet er gewerkt worden aan een gecertificeerde exportorganisatie.

Sierteelt

De toekomst van de sierteelt is gezien de exportmogelijkheden zeer gunstig. Er zijn reeds enige initiatieven en enkele bedrijven exporteren al incidenteel. Ook op de lokale markt is er een grote vraag naar bloemen en sierplanten.

Heliconia (zg.pagara)

Fruit
In de jaren zeventig zijn er gunstige resultaten geboekt bij het teelttechnisch onderzoek naar diverse fruitsoorten in de proeftuinen te La Poule en Dirkshoop. Met West-Indische kers, Markoesa, Papaja, Carambola, Manja, Advocaat en diverse citrussoorten. De dwergkokosnoten in combinatie met ananas gaven eveneens goede resultaten. Er is echter geen vervolg gegeven aan de verdere ontwikkeling van de export of de fruitindustrie. Zowel de goed gerijpte kleigronden op de voormalige plantages als de zandgronden zijn zeer geschikt voor de aanleg van commerciële fruittuinen.

Markoesa of passievrucht

Varkens en pluimvee
Er zijn enkele varkens- en pluimveebedrijven actief in Groningen en Kampong Baroe. De bedrijven produceren uitsluitend voor de lokale markt.

Visserij
Het visserijgebeuren in Saramacca is geconcentreerd te Boskamp, waar zich een centrum bevindt ten behoeve van de bevolkingsvisserij. Vangsten worden gedaan in het visrijke estuariëne gebied tussen de Saramacca- en de Coppenamerivier. Ook te Hildesheim zijn enkele vissers actief. Riviervisserij wordt uitgeoefend in de Saramacca- en de Coesewijnerivier en zwampvisserij vindt plaats in de Coesewijnerivier en de Coesewijnezwamp. De afzet van zowel ingevroren als gerookte vis vindt voornamelijk plaats in Paramaribo.

Bosbouw
In tabel 6 wordt een overzicht gegeven van de productie van rondhout in het district Saramacca. De houtproductie vertoont na 2009 een toename om in 2011 een piek te bereiken van 5.532 kub.

Tabel 6. Rondhoutproductie in Saramacca 2009 - 2013

2009	2010	2011	2012	2013	Totale in m^3
672	2,838	5,532	1,423	993,0	11.458

Bron: SBB

Mijnbouw
Aardolie productie
De fase van productie begint pas wanneer er winbare reserves zijn aangetoond. Er is enorm veel werk nodig om de olie uit de grond te krijgen. De gebieden waar de olie gewonnen moet worden, moeten begaanbaar en bereikbaar worden gemaakt. Ook moeten er gebouwen, pijpleidingen, tanks en installaties voor verwerking komen. Staatsolie begon in 1982 met oliewinning op het Tambaredjoveld in het district Saramacca, 55 kilometers ten westen van Paramaribo. De aardolie ligt ca. 300 tot 500 meter beneden het aardoppervlak, in oliehoudende zandlagen. Voor de boringen op land (het Tambaredjoveld) gebruikt Staatsolie een landboorinstallatie.

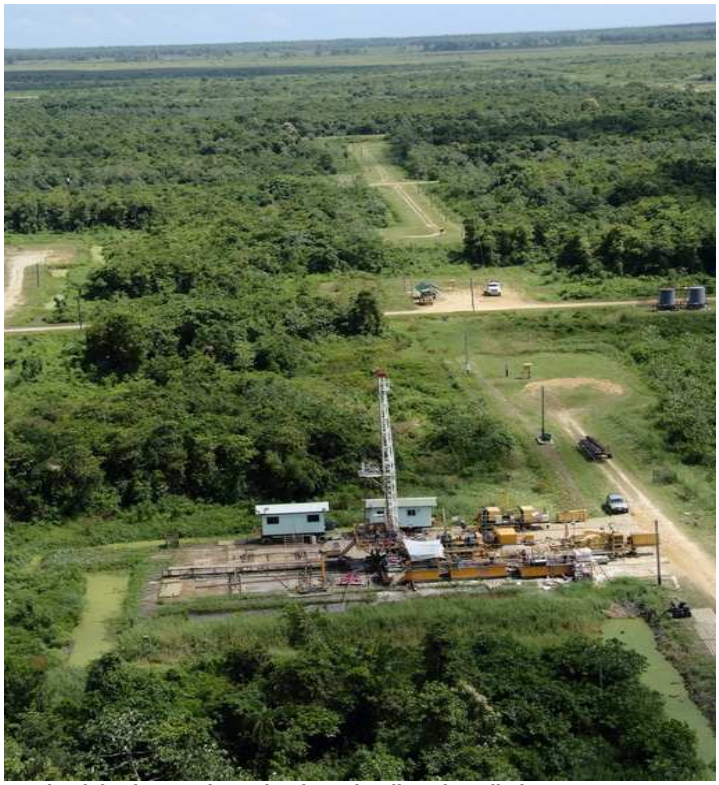

Productieboring op droog land met landboorinstallatie

De aardolieproductie in dit district vindt voornamelijk plaats in het Tambaredjogebied. Staatsolie transporteert via een pijpleiding de gewonnen aardolie naar de raffinaderij te Tout Lui Faut in het district Wanica. Taxatie van de aardoliereserve in het Tambaredjoveld bedraagt ca. 900 miljoen

vaten. Van deze hoeveelheid kunnen 160 miljoen vaten geproduceerd worden met conventionele productietechnieken. Tabel 7 geeft een overzicht van de gemiddelde dagproductie per jaar na 2010.

Tabel 7. Productie Staatsolie in barrels

Jaar	Jaarproductie in barrels
2010	5.860.000
2011	5.990.000
2012*	3.000.000

Bron: Website Staatsolie Maatschappij Suriname/*productie medio 2012

In de afgelopen vijf jaar is de dagproductie opgevoerd met gemiddeld 28 procent naar ruim 16.000 vaten per dag. Staatsolie verricht ook seismisch onderzoek en proefboringen in de kustvlakte naar reserves die van belang kunnen zijn voor de toekomst. In dit kader is de afgelopen vijf jaren, in samenwerking met partners uit de internationale petroleumindustrie, onderzoek verricht naar aardolievoorkomens in de territoriale wateren voor de kust van Suriname.

Op 13 december 2014 werd de nieuwe moderne raffinaderij van Staatsolie formeel in gebruik genomen. Dit megaproject is het grootste dat ooit in Suriname is uitgevoerd. Bij de uitvoering waren consultants en contractanten van 23 nationaliteiten actief betrokken. De investering bedroeg een miljard USD.

Staatsolie raffinaderij in aanbouw

Bouwmaterialen
De exploratie van bouwmaterialen vindt op verschillende locaties plaats met vergunningen van het Ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen via de Geologisch Mijnbouwkundige Dienst (GMD). In tabel 8 wordt een overzicht gegeven van de stand van zaken.

Tabel 8. Rechten voor winning bouwmaterialen per ultimo 2009

Jaar	Aantal Rechten	Oppervlakte in ha
2010	3	389.7
2011	8	246.896
2012	3	105.7
2013	7	335.841
Totaal	**21**	**1078.137**

Bron:Geologisch Mijnbouwkundige Dienst

Toerisme
Het centrum van Groningen, het rooms katholiek bedevaartsoord Batavia en het dorp Santigron zijn momenteel de belangrijkste toeristische trekpleisters van het district. De meeste toeristen bezoeken voor slechts een dag het district, vanwege het ontbreken van voldoende adequate logeerfaciliteiten. Het district beschikt wel over voldoende attracties om toeristen voor langere tijd bezig te houden. De potentie voor ecotoerisme is aanwezig vanwege:

- De Parwa ecosystemen langs de zee in het ressort Wayombo;
- Het tropisch regenbos in de ressorten Calcutta en Kampong Baroe;
- De Coppename- en de Saramaccarivier met de vele recreatiemogelijkheden,
- De Inheemse cultuur,
- De Javaanse cultuur.

Het strekt tot aanbeveling de nodige condities te scheppen voor de uitvoering van een programma ter ontwikkeling van toerisme in Saramacca, waarbij met name lokale ondernemers worden gestimuleerd.

Handel
De lokale handel is een goede weergave van het karakter van het district. Zo zijn er in alle ressorten winkels gevestigd die zijn gespecialiseerd in de handel van agrarische productie- en hulpmiddelen. Onder de ruim twintig supermarkten bevinden zich ook filialen van enkele bekende importeurs als H.J. De Vries. Opvallend is ook het groot aantal eetgelegenheden (warungs) en bars. In Jarikaba is de handelsbedrijvigheid het grootst met zeven bars en tien supermarkten.

6. KNELPUNTEN EN POTENTIES

Saramacca was oorspronkelijk een agrarisch district. Met de exploitatie van aardolie is de mijnbouw er uitgegroeid tot de belangrijkste economische pijler. De activiteiten van Staatsolie Maatschappij Suriname leveren een duidelijke verbetering in de infrastructuur op. Zo zijn de wegen naar de aardoliebronnen goed onderhouden en is door tussenkomst van Staatsolie verbetering gebracht in zowel de drinkwater- als de elektriciteitsvoorziening. De ontwikkelingen op het gebied van de aardoliewinning zijn nog onvoldoende merkbaar als het gaat om centrumvorming. Een groot deel van het personeel van het bedrijf woont niet in het district. Door de aard van de werkzaamheden verricht de maatschappij geen omvangrijke diepte-investeringen in de wingebieden, aangezien de activiteiten zich bij het drooglopen van de bronnen verplaatsen naar andere locaties.

De toekomst van Saramacca ligt in het agrarisch potentieel. Met zijn vruchtbare kleigronden, zand- en schelpritsen en irrigatiecapaciteit leent het district zich bij uitstek voor het opzetten van een fruit-, bloemen-, groente- en rijstindustrie en de productie van kort groeiende eenjarige gewassen. De uitvoeringscapaciteit op basis van de beschikbare menselijke hulpbronnen is echter gering.

De potenties van het district houden nauw verband met het verleden. De oude infrastructuur van plantenbedden met een breedte van 6 tot 9 meter die aansluiten op sloten en trenzen is nog steeds aanwezig in meerdere gebieden langs de Saramaccarivier. Met minimale investeringen kunnen deze oude plantages weer in cultuur worden gebracht. De oude cacao- en koffievariëteiten zouden het nog steeds goed doen.

Uitgaande van de ontwikkelingen op de wereldmarkt zou het voor Suriname beter zijn zich toe te leggen op de productie van fruit op deze plantages. Manja, papaja, markoesa en ander tropisch fruit bieden perspectieven, met name als vers fruit voor het toerisme en pulp voor de verwerkingsindustrie.

De productie van groente en bloemen in kassen bergt ook een aanzienlijke potentie, aangezien er reeds generaties lang groente wordt verbouwd. Een goede infrastructuur voor constante training en begeleiding is in deze onmisbaar. Het houden van groot en klein vee is mogelijk, veelal als onderdeel van het landbouwbedrijf. Een bedrijf dat zich uitsluitend bezig houdt met vee is ook een optie.

De bevolkingslandbouw, waarbij kleine gezinsbedrijven samenwerken en gezamenlijk acties ondernemen, is één van de beste opties voor ontwikkeling van de gebieden. Met de nodige steun en begeleiding kan een stabiele maar vooral veerkrachtige productieketen ontstaan. Het gebied rond Tijgerkreek en Kampong Baroe is geschikt voor dit ontwikkelingsmodel, aangezien het kleine gezinsbedrijven betreft. De huidige productieactiviteiten van Staatsolie leveren de staat aanzienlijke inkomsten op. Het is van belang te beseffen dat deze productieactiviteiten van aflopende aard zijn. De vorming van een fonds voor duurzame agrarische ontwikkeling is

essentieel voor de toekomstige ontwikkeling van het district. Hierdoor kan de ontwikkeling van de agrarische industrie en de bevolkingslandbouw voor de toekomst worden veiliggesteld.

VI. COMMEWIJNE

1. GEOGRAFIE

Het district Commewijne is in het noorden gelegen tussen de 5,50° en 6,02° NB en in het westen tussen de 54,60° en 55,14° WL. Het wordt begrensd d oor de Atlantische Oceaan in het noorden, in het westen door de districten Paramaribo, Wanica en Para, in het oosten door het district Marowijne, en in het zuiden door het district Para. Commewijne heeft een totale oppervlakte van 2.353 km^2 en is onderverdeeld in 6 ressorten.

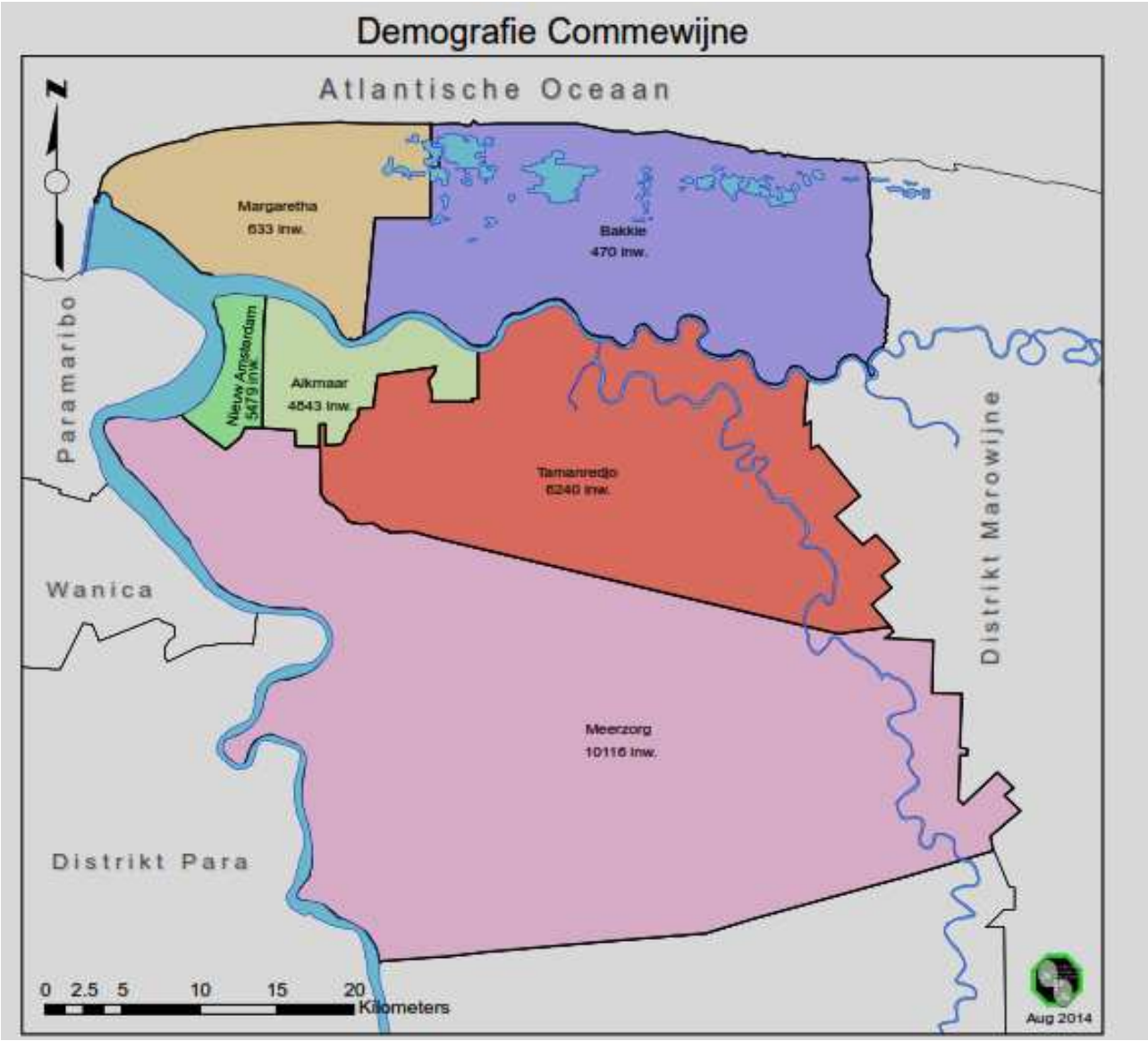

Bron:Planbureau

Tabel 1 verschaft een overzicht van de ressorten. De ressorten Margaretha en Bakki zijn gelegen aan de rechteroever van de Commewijnerivier (Noord-Commewijne), terwijl de overige 4 ressorten zich aan de linkeroever van de Commewijne- en de rechteroever van de Surinamerivier bevinden en via de Oost-Westverbinding met elkaar verbonden zijn. Nieuw

Amsterdam is de hoofdplaats, waar de districtscommissaris resideert en de overige overheidsdiensten gevestigd zijn. Voor het district is ook kenmerkend de deling tussen de rechter- en de linkeroever van de Commewijnerivier, die qua ontwikkelingsniveau opmerkelijk verschillen.

Tabel 1. Oppervlakte der ressorten in Commewijne

Ressort	Oppervlakte (km^2)
Margaretha	191
Bakki	440
Nieuw Amsterdam	48
Alkmaar	81
Tamanredjo	512
Meerzorg	1.081
Totaal	**2.353**

Bron:Planbureau

In de evaluatieperiode 2009 – 2013 is het district in toenemende mate in de belangstelling geraakt voor wat betreft sociaal-economische en ruimtelijke ontwikkelingen. Deze ontwikkelingen betreffen voornamelijk ontginnings- en verkavelingsactiviteiten ten behoeve van de woningbouw, handel en dienstverlening. Het blijft nog altijd een uitdaging om voldoende werkgelegenheid in het district te creëren, opdat de vaste oeververbinding niet slechts zal fungeren voor de lokale bevolking als de gemakkelijkste weg om in Paramaribo te arbeiden.

In het kader van het Decentralisatie programma (DLGP) heeft Commewijne als één der pilot districten in de evaluatieperiode 2009 – 2013 de navolgende ontwikkelingen doorgemaakt: het district verkreeg ‘ownership’, hetgeen inhoudt dat taken die eerst door het ministerie van Regionale Ontwikkeling werden uitgevoerd en de middelen die hiervoor nodig zijn, worden afgestoten naar het districtscommissariaat. Het gaat daarbij om onderhoud aan secundaire en tertiaire wegen, vuilophaal- en reinigingsdiensten en openbare markten ter verbetering van het woon- en leefklimaat in het district. Het district werd gecertificeerd voor Level II, waardoor het lokaal bestuur meer bevoegdheden heeft gekregen om zelfstandig projecten uit te voeren, zoals bestrating van wegen en ontwatering van gebieden. Onderstaand volgt een overzicht van de sociale infrastructuur namelijk demografie, onderwijs, gezondheidszorg en overige overheidsdienstverlening van dit district.

2. DEMOGRAFIE

Per 31 december 2013 bedraagt de bevolking van Commewijne 28.346 zielen. Dit is ca. 6 % van de totale bevolking van Suriname. De bevolking in het district is in de evaluatieperiode 2009 – 2013 gestadig blijven groeien, hetgeen in onderstaande tabel tot uiting komt. Deze groei is in absolute cijfers het grootst in de ressorten Nieuw Amsterdam en Meerzorg.

Tabel 2. Absolute bevolkingscijfers van Commewijne

Ressort	2009	2010	2011	2012	2013	Dichtheid
Margaretha	672	621	629	633	650	3,4
Bakki	501	504	487	470	452	1,0
Nw Amsterd.	5079	5235	5383	5479	5622	117,1
Alkmaar	4679	4828	4839	4843	4882	60.2
Tamanredjo	6078	6037	6214	6240	6359	12.4
Meerzorg	9388	9693	9986	10116	10381	9,6
Totaal	**26.352**	**26.918**	**27.538**	**27.781**	**28.346**	**12,0**

Bron: CBB

Het aantal levendgeborenen blijkt over de periode 2009 - 2012 een dalende trend te vertonen. Voor de jaren 2009, 2010, 2011 en 2012 registreerde het Centraal Bureau voor Burgerzaken respectievelijk 487, 487, 475 en 445 aan levendgeborenen. Circa 96 % van de bevolking woont aan de linkeroever van de Commewijnerivier en wel voornamelijk langs de Oost-West verbinding (lintbebouwing) en de binnenwegen.

Onderwijs

Alle zes ressorten in Commewijne zijn voorzien van scholen voor Gewoon Lager Onderwijs (GLO). De GLO school van het ressort Bakki heeft een dependance te Alliance. Na het GLO zijn de verdere onderwijsmogelijkheden in het district voornamelijk geconcentreerd in de ressorten Alkmaar, Tamanredjo en Meerzorg, met elk twee MULO scholen. De MULO scholen in ressort Alkmaar zijn de Openbare MULO school te Ellen en de A.Salimin school van het E.B.G.S te Leliëndaal. In het ressort Meerzorg zijn gevestigd de Openbare MULO school Meerzorg en de Sewrajsing school van de gemeente Arya Dewaker.

In de evaluatieperiode is in het ressort Tamanredjo een MULO school gebouwd en wel te La Solitude. LBGO-onderwijs is aanwezig in de ressorten Nieuw Amsterdam, Alkmaar en Meerzorg, terwijl de mogelijkheid bestaat voor het volgen van EBO onderwijs in de ressorten Alkmaar (1 klas) en Meerzorg (eveneens 1 klas). Van het totaal onderwijzend personeel voor GLO en VOJ onderwijs is het grootste deel woonachtig in het district en komt er dagelijks een deel vanuit Paramaribo. Het is het streven van de onderwijsinspectie dat alle leerkrachten uit het district zelf afkomstig zijn. Daartoe wordt leerkrachten woonachtig in het district en die zich verder willen bekwamen in het onderwijs, de nodige stimulans geboden door beschikbaarstelling van vervoer naar en van Paramaribo. Met de oplevering van een VOS scholengemeenschap in het ressort Tamanredjo in het jaar 2010 zijn de studenten die middelbaar en hoger onderwijs willen volgen, niet langer aangewezen op Paramaribo. Vanwege het geringe aantal leerlingen in Pomona aan de rechteroever van de Commewijnerivier, is het niet verantwoord om daar een school op te zetten. De leerlingen moeten met de boot naar de school te Nieuw Amsterdam, hetgeen niet zonder gevaar is. In zowel Nieuw Amsterdam als Tamanredjo staat een filiaal van de CCS bibliotheek. Elke school beschikt over een eigen bibliotheek, tegenwoordig met de voorziening

van computers opgetrokken tot mediatheek. In tabel 3 wordt per ressort een overzicht weergegeven van zowel het aantal als de verschillende typen scholen te Commewijne.

Tabel 3. Scholen in Commewijne per ressort per 2013

Ressort	GLO	LBGO	BO	MULO	VOS
Margaretha	2				
Bakkie	3				
Nieuw Amsterdam	3	1			
Alkmaar	5			2	
Tamanredjo	5	1		1	1
Meerzorg	5	1	1	2	
Totaal	**23**	**3**	**1**	**5**	

Bron:Planbureau

Scholengemeenschap Tamanredjo

Gezondheidszorg

De Stichting Regionale Gezondheids Dienst (RGD) is verantwoordelijk voor de primaire gezondheidszorg in dit district. Commewijne behoort tot het werk- en verzorgingsgebied Rayon V van de RGD en telt 4 (vier) poliklinieken (te Tamanredjo, Alkmaar, Nieuw Amsterdam en Meerzorg) en 1 (één) gezondheidscentrum te Alkmaar. Het aantal RGD artsen in het district bedraagt 5. Het district beschikt over 2 (twee) ambulances, 1 (één) lijkenauto en 1 (één) mortuarium te Ellen welk niet in gebruik is. De RGD heeft zich in de evaluatieperiode bijzonder ingezet om de medische dienstverlening in het district te optimaliseren. Zo werd de polikliniek te Johanna Margaretha (ressort Margaretha) in het derde kwartaal van 2012 gerenoveerd en in het eerste kwartaal van 2014 de polikliniek te Kroonenburg (ressort Bakkie) opgeleverd. Bij de samenstelling van deze publicatie werd de polikliniek te Meerzorg ontmanteld en komt er in de plaats hiervan een gezondheidscentrum. Voor de geneesmiddelenvoorziening zijn er 5 (vijf)

hulpapotheken. De gezondheidsvoorzieningen zijn geconcentreerd aan de linkeroever van de Commewijnerivier en de artsen van de ressorten Nieuw Amsterdam en Alkmaar houden tweewekelijks een poli aan de rechteroever. De bevolking van de rechteroever moet voor dringend medisch onderzoek of medische spoed behandeling naar de linkeroever te Nieuw Amsterdam of Ellen. De poliklinieken aan de rechteroever functioneren marginaal. Ten behoeve van de tandheelkundige zorg functioneert een unit van de Stichting Jeugd Tandverzorging te Meerzorg. Er bestaan plannen om te Tamanredjo en Nieuw Amsterdam eveneens units te vestigen.

Tabel 4 verschaft een overzicht van de gezondheidszorgvoorzieningen in het district.

Tabel 4. Overzicht van de gezondheidszorg in Commewijne per 2014.

Ressort	Poli-klinieken	Artsen	Verpleeg-kundigen	Gezondheids-centra	Vroed-vrouwen	Tandartsen	Consultatie-buro's	Mortuaria	Ambulances
Margaretha		1							
Bakki		1							
Nieuw Amsterdam	2	3	3			1			1
Alkmaar	2	2	2	1	1		2	1	
Tamanredjo	2	2	4			1	1		
Meerzorg		6	3						
Totaal	**6**	**15**	**12**	**2**	**1**	**2**	**3**	**1**	**1**

Bron:Bestuursdienst Commewijne + RGD

In Commewijne is er voorts behoefte aan een volledig uitgeruste tandheelkundige praktijk. Vanwege de beschikbare busverbindingen zou een dergelijke praktijk het best gesitueerd kunnen worden in één van de drie woonplaatsen Tamanredjo, Meerzorg en Nieuw Amsterdam.
In de evaluatieperiode zijn er ook door particulieren diverse investeringen gepleegd in de medische voorzieningen voor het district. Zo is er nierdialysecentrum Diapura te Tamansarie in het ressort Meerzorg en zijn er in de ressorten Nieuw Amsterdam, Meerzorg en Tamanredjo enkele prikcentra van de particuliere instellingen MyLab en Health Control gevestigd. In het ressort Meerzorg zijn een particuliere apotheek en opticiën gevestigd. In de evaluatieperiode zijn in samenwerking met de Verenigde Staten van Amerika, enkele humanitaire medische hulpmissies uitgevoerd, waarbij aan patiënten in het district medische hulp door Amerikaans militair personeel is verleend. Het ging daarbij om optische, tandheelkundige en lichte medische ingrepen.

Overige Overheidsdiensten
In de volgende tabel wordt een overzicht gegeven van de aanwezige overheidsdiensten in de ressorten.

Tabel 5. Overheidsdiensten in de ressorten van Commewijne

Ressort	RO	SoZaVo	KPS	KBS	LVV	OW	BiZa/ CBB	NH
Margaretha	x				x			x
Bakki	x				x		x	
Nieuw Amsterdam	x	x	x	x	x	x	x	
Alkmaar	x	x	x		x		x	x
Tamanredjo	x	x	x	x	x	x	x	
Meerzorg	x	x	x		x		x	x

Bron:Planbureau

Uit de tabel kan worden afgeleid dat Nieuw Amsterdam het ressort is met de meeste overheidsdiensten, gevolgd door de ressorten Tamanredjo en Meerzorg. Dit sluit immers goed aan op het feit dat Nieuw Amsterdam hoofdplaats en bestuurscentrum van het district is. De meeste overheidsdiensten van het ressort Alkmaar zijn gevestigd te Ellen of te Mariënburg.
Op het Commissariaat is de afdeling Centrale Betaaldienst (subbetaalmeester) van het ministerie van Financiën, gevestigd. Te Meerzorg en Peperpot zijn bedrijfsemplacementen van de Dienst Watervoorziening gevestigd. Om de plaatselijke bevolking in dit district tegemoet te komen in de dienstverlening werd in 2013 in het ressort Meerzorg een afdeling van het Ministerie van Ruimtelijke Ordening, Grond en Bosbeheer ondergebracht.

Openbare Orde en Veiligheid
De politie is thans in het district Commewijne gevestigd op de navolgende locaties: de hoofdplaats Nieuw Amsterdam (gelijknamig ressort), Mariënburg (ressort Alkmaar), in het centrum van het ressort Tamanredjo en te Richelieu, en aan de Oost-Westverbinding in het ressort Meerzorg. In de evaluatieperiode werd de politiepost te Richelieu opgezet in het ressort Tamanredjo en werd de post te Mariënburg gerenoveerd. Ook is een controlepost te Stolkertsijver opgezet bij de grens met het district Marowijne. Vanuit de lokale bevolking aan de rechteroever van de Commewijnerivier (ressorten Margaretha en Bakki) is de behoefte aangegeven aan tenminste 1 (één) post.
Ten behoeve van de waarborging van de veiligheid en stabiliteit is het van belang dat het Nationaal Leger enkele militaire bases opzet in het district. Gebieden die daarvoor in aanmerking komen zijn Pomona/Braamspunt, de omgeving van de Wia Wiabank en Matapicagebied alsmede te Zoelen/Voorburg waar een vooruitgeschoven marinepost gepland is. De eerste twee locaties

houden mede verband met de bijzondere taken aangaande de bescherming van de visgronden voor de Surinaamse kust.
Het Korps Brandweer Suriname is in het district gevestigd op de locaties Nieuw Amsterdam (gelijknamig ressort) en Tamanredjo (gelijknamig ressort). In het jaar 2010 werd de nieuwe brandweerkzerne in Tamanredjo opgeleverd en in gebruik genomen. Vanuit de bestuursdienst van het ressort Meerzorg is de behoefte aan een brandweerkazerne aangegeven, gelet op de toegenomen bouw- en handelsactiviteiten.

Sport, Recreatie en Cultuur
De meeste sportfaciliteiten in het district zijn voetbalvelden. Voorts zijn de navolgende sportaccommodaties aanwezig:

- twee voetbalstadions te Meerzorg, één te Nieuw Amsterdam en één te Tamanredjo;
- een sportcomplex (voetbalveld en mini-zwembad) gelegen aan de Pandit Murliweg in het ressort Meerzorg;
- één zwembad aan de Oost-Westverbinding in het ressort Meerzorg en één te Tamanredjo

In de evaluatieperiode heeft het ministerie van Sport en Jeugdzaken projecten uitgevoerd om enkele takken van sport in het district te ontwikkelen, vooral de wielren- en bokssport.
Het aantal recreatiefaciliteiten in Commewijne heeft zich in de evaluatieperiode uitgebreid. Onder andere werd in 2010 het ‘Mambo River resort’ te Peperpot opgezet.
Een belangrijke trekpleister op cultuurgebied vormt het jaarlijkse Suriname Heritage Festival, een jaarlijks evenement rond de thema’s cultureel erfgoed en natuur. Daarbij worden op verschillende plaatsen in het district tal van culturele activiteiten gehouden, variërend van fiets- en wandeltochten langs oude plantages, muziekvoorstellingen, foto-exposities tot hengelwedstrijden.

3. FYSIEKE INFRASTRUCTUUR

De rehabilitatie van de fysieke infrastructuur werd in de evaluatieperiode 2009 - 2013 structureel aangepakt. Als onderdeel van het beleid ten aanzien van de infrastructuur is het Ministerie van Openbare Werken eind 2009 van start gegaan met de bouw van de dijken aan de rechteroever van de Suriname- en de linkeroever van de Commewijnerivier. Deze dijken zullen de woongebieden van Lust en Rust tot Nieuw Amsterdam en van Alkmaar tot Montresor moeten beschermen tegen afkalving van de oevers door het oprukkende rivierwater.

Nieuw Amsterdam

Ook vonden op de rechteroever van de Commewijne rivier structurele verbeteringen plaats aan de infrastructuurwerken. Zo werden de binnenwegen tussen de plantages Kroonenburg, Reinberk, Schaapstede en Goede Vriendschap gerehabiliteerd en kunnen de bewoners van deze plantages zich makkelijker verplaatsen.

Centrumvorming

Een groot probleem binnen Commewijne vormt de lintbebouwing, onder andere langs het gedeelte van de door het district lopende Oost-Westverbinding. Als gevolg van de voorkomende lintbebouwing is een optimaal voorzieningenniveau relatief kostbaar en daardoor voor velen onbereikbaar. Het is noodzakelijk om de werkingssfeer van de Stedenbouwkundige wet te verruimen naar onder andere het district Commewijne, teneinde de verkavelings- en bouwactiviteiten in goede banen te leiden. Door de makkelijke bereikbaarheid van het district, als gevolg van de vaste oeververbinding over de Surinamerivier nemen de bestaande sociaal-economische activiteiten toe in met name de woonplaatsen Meerzorg, Tamansarie, Alkmaar, Tamanredjo en Nieuw Amsterdam. Deze locaties worden steeds meer beschouwd als alternatieve woongebieden ten opzichte van Paramaribo. Dit brengt met zich mee gebrekkig planmatige verkaveling van potentieel goede agrarische gronden met als gevolg negatieve

effecten, zoals wateroverlast, onverantwoorde belasting van het milieu en onvoorziene verkeerssituaties. In dit kader wordt aanbevolen om deze woonplaatsen per Staatsbesluit te doen bestemmen als woongebied. Hierdoor wordt het mogelijk om een structuurplan en één of meerdere bestemmingsplannen voor deze woongebieden op te stellen.

Nieuw Amsterdam vanuit de rivier

Woningbouwprojecten

In de evaluatieperiode 2009 - 2013 hebben er zich tal van woningbouwprojecten in het district ontwikkeld, zowel in de overheids- als particuliere sfeer. De meest ambitieuze betrof het ontwikkelingsplan Richelieu, een voormalige plantage in het ressort Meerzorg, dat als pilot wordt uitgevoerd in het kader van de uitvoering van het Meerjaren Programma Huisvesting (MPH) van het ministerie van Sociale Zaken en Volkshuisvesting. Richelieu kan worden gezien als een uitdaging omdat hiermee een nieuwe trend van de Overheid op het gebied van de invulling van woningnood en woningbehoefte ingezet wordt. Langs de Oost-Westverbinding, tussen Meerzorg en Tamanredjo en langs de verschillende hoofdwegen, hebben zich verkavelingsactiviteiten voltrokken. Zowel in de omgeving van de Engelbrechtweg (weg waar de brug over de Surinamerivier op aansluit) als langs de Oost-West verbinding en de weg naar Nieuw Amsterdam vindt verstedelijking plaats. Dit uit zich in de vestiging van zakenpanden, toenemende ontplooiing van handelsactiviteiten en de verkaveling van enkele plantages ten behoeve van de woningbouw.

Het verkavelingsproject Voorburg, welk door het, ministerie van Defensie gedurende de periode 2003 - 2009 werd opgezet, is overgedragen. Op de plantages La Paix en Tamansari zijn 150

volkswoningen gebouwd. Naast deze overheidsprojecten zijn er ook particuliere verkavelingen in Commewijne ten zuiden van Voorburg. Het meest prestigieuze particulier verkavelingsproject is Palm Village. De plantages Leliëndaal en Sorgvliet worden verkaveld door NVDe Ploeg. In het ressort Alkmaar te plantage Zorgvliet is in de evaluatieperiode een verkavelingsproject gestart.

Transportinfrastructuur
Wegennet
In de evaluatieperiode zijn er door de daartoe betreffende ministeries en instanties diverse werkzaamheden uitgevoerd, die hebben geresulteerd in verbetering van het wegennet in het district. Zo werd in het derde kwartaal van 2010 de ca. 8,5 kilometer lange Weg naar Mariënburg geasfalteerd ten behoeve van de aanvoer van benodigd kleimateriaal voor de aanleg van de dijken aan de rechteroever van de Suriname- en de linkeroever van de Commewijnerivier. Aan de rechteroever van de Commewijnerivier werden de binnenwegen tussen de plantages Kroonenburg, Reinberk, Schaapstede en Goede Vriendschap gerehabiliteerd, waardoor plantages zich makkelijker kunnen verplaatsen. Het wegennet in dit district kan worden onderverdeeld in intraregionaal en interregionaal wegennet.

Intraregionaal wegennet
De ressorten Nieuw Amsterdam, Alkmaar en Meerzorg aan de linkeroever van de Commewijnerivier zijn met elkaar verbonden door verbindingswegen (ringwegen). Bovengenoemde wegen verkeren in een goede conditie. De linkeroever heeft een goede transportinfrastructuur ten behoeve van transport van burgers. De busverbindingen worden zowel door de Overheid (via het Nationaal Vervoer Bedrijf) als door particulieren verzorgd. Dagelijks vertrekken zowel vanuit Paramaribo via de Jules Albert Wijdensbosch brug als vanuit het veerplein te Meerzorg diverse staats- en particuliere bussen, die de routes binnen het district onderhouden.

Interregionaal wegennet
De Oost-West verbinding is een zeer belangrijke ontsluitings- en verbindingsweg tussen de districten Commewijne en Marowijne enerzijds en het district Paramaribo anderzijds.

Oost-West verbinding nabij Tamanredjo

In de evaluatieperiode is de rehabilitatie van het weggedeelte Meerzorg-Albina, welke werd gefinancierd door de Inter Amerikaanse Ontwikkelingsbank (IDB) en de Agence Francaise de Developpement (AFD) opgeleverd.

Waterwegen

De ressorten Margaretha en Bakkie aan de rechteroever van de Commewijnerivier zijn slechts via bootverbindingen verbonden met de overige ressorten. Het ressort Margaretha beschikt over 3 aanmeersteigers. Openbaar riviertransport wordt in Commewijne verzorgd door de Scheepvaart Maatschappij Suriname (SMS) en particulieren. De SMS verzorgt de rivierbootdienst Paramaribo - Bakkie v.v. Deze dienst wordt gemiddeld drie keren per week uitgevoerd, waarbij de verschillende plantages aan zowel de linkeroever als de rechteroever van de Commewijnerivier tot en met Bakki worden aangedaan. Particulieren onderhouden met kleine boten oversteekdiensten en routes tussen Paramaribo en Meerzorg; Leonsberg en Nieuw Amsterdam; Nieuw Amsterdam en Pomona; Nieuw Amsterdam en Rust & Werk; Kroonenburg en Alkmaar/Montresor/Ellen/Leliëndaal; Laarwijk en Domburg. Langs de Surinamerivier is er de haven van XIN WANG JI TUANG GROUP & CO gelegen. Er zijn enkele aanmeersteigers van zowel de overheid als particulieren die als aanlandingsplaats worden gebruikt. Enkele van deze aanmeersteigers zijn gerenoveerd of vernieuwd. De aanmeersteiger te Alkmaar is met financiering van particuleren in het laatste kwartaal van 2010 vernieuwd.

Transport

Het personentransport in het district wordt door zowel particulieren als de Overheid verzorgd. Ten opzichte van de rechteroever is het transport aan de linkeroever van de Commewijnerivier redelijk tot goed te noemen. Dagelijks vertrekken vanuit het veerplein te Meerzorg diverse

particuliere bussen die de routes binnen het district onderhouden. Ook de Overheid heeft op de behoefte van de bevolking ingespeeld en staatsbussen ingezet.

Veerplein Meerzorg

Nutsvoorzieningen

Drinkwater

De drinkwatervoorziening in het district Commewijne welke onder beheer staat van de Dienst Watervoorziening (ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen) is in de evaluatieperiode niet altijd optimaal geweest. In de ressorten Margaretha en Bakkie aan de rechteroever geschiedt de drinkwatervoorziening nog vanuit waterputten. Ook wordt regenwater opgevangen in bakken of tonnen. Enkele gemeenschappen, zoals Ellen, Zoelen, Jagtlust, Tamanredjo en woonkernen langs de Oost-West verbinding, ontberen goed of voldoende drinkwater. Het drinkwaterstation te Meerzorg kan het district niet van voldoende drinkwater voorzien. Vanuit de lokale bevolking is de behoefte aan extra aansluitingen, verbetering van de waterdruk en schoon drinkwater vaker aangegeven. De Dienst Watervoorziening heeft mede vanwege de lintbebouwing een netwerk van enkele kilometers buizen aangelegd om zodoende honderden gezinnen van drinkwater te voorzien. Vanwege de geringe capaciteit van het drinkwaterstation is gedurende enkele uren geen water uit de kraan beschikbaar.

Elektriciteit

De elektriciteitsvoorziening in het district Commewijne valt onder het beheer van de NV Energie Bedrijven Suriname (EBS). De Dienst Elektriciteitsvoorziening van het ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen zorgt voor de elektriciteitsvoorziening te Pomona (ressort Margaretha). Bepaalde woongebieden en enkele plaatsen langs de Oost-Westverbinding, waaronder Tamansari en

Nieuwzorg, zijn verstoken van elektriciteit. De lokale bevolking heeft via hoorzittingen de behoefte aan extra aansluitingen en straatverlichting benadrukt. Het aantal aansluitingen in het district steeg in de evaluatieperiode van 7513 in 2009 naar 8931 in 2013.

Telecommunicatie

Het telecommunicatiebedrijf Telesur verzorgt de vaste telefoon en mobiele verbinding in het district, welke redelijk te noemen is.Telesur beschikt over een bijkantoor te Tamanredjo. Ook hebben de twee particuliere bedrijven Uniqa en Digicel in diverse delen van het district antennemasten (cellsites) geïnstalleerd. De rechteroever heeft geen telefoonverbinding.

Voorts hebben particulieren in de evaluatieperiode 2009 – 2013 verder ingespeeld op de behoefte aan internetcafé`s. De lokale bevolking heeft aangegeven behoefte te hebben aan extra aansluitingen, bereikbaarheid, toegankelijkheid en internetfaciliteiten.

De meeste radiostations die uitzenden vanuit Paramaribo zijn te beluisteren in Commewijne. Niet alle televisiestations die vanuit Paramaribo uitzenden zijn in het gehele district te ontvangen. De post van het district wordt vanuit de postkantoren te Meerzorg en Nieuw Amsterdam verzorgd.

4. MILIEU

In het district Commewijne vindt in alle ressorten met uitzondering van Bakki, vuilophaal plaats. Huis- en zwerfvuil vormen het grootste probleem van het district. Vaak gaat de locale gemeenschap op onverantwoorde wijze om met plastic flessen en zakken. Dit zorgt voor ongewenste situaties, zoals het verstopt raken van inrastructuur met als wateroverlast bij regens. Vuil wordt langs de openbare wegen en braak staande terreinen en percelen gedumpt. Dit is vooral het geval te Meerzorg en Tamanredjo. Te Alkmaar vormt ook grofvuil een groot probleem. Ook in dit district zijn er in het ressort Tamanredjo gevallen van de virale infectieziekte Chikungunya geregistreerd. De Stichting Lust & Rust wil Commewijne, in het bijzonder Mariënburg, Ellen en Zoelen, vrijwaren van plastic afval. In dit kader lanceerde de stichting in 2013 in samenwerking met de Consumentenkring Suriname, Bureau Interconnect Caribbean en de UNDP Small Grants Programme te Mariënburg het project Terugdringen Negatieve Effecten van Plastic Afval in Mariënburg en omgeving. Ook in Commewijne vindt de Krin Kondre actie plaats. De scholieren welke de afgelopen jaren hebben meegedaan aan deze actie, hebben behalve het verrichten van schoonmaakwerkzaamheden, ook folders uitgedeeld over de mileubewustwording. De milieuorganisatie Samarja is in 2011 begonnen met milieubewustwordingsactiviteiten in het district. Ruim 80% van de basis- en VOJ scholen participeren in het recyclingproject. Het gaat om het recyclen van plastic- en aluminiumflessen en wit papier. Tijdens de lancering van het project zijn ook drie milieubrigadiertjes van de lagere school beëdigd. De scholen zijn voorzien van netzakken, ter verzameling van het afval, netzakhouders, milieuborden en handgrijpers. De stichting traint leerkrachten van de scholen ook

in het geven van voorlichting. De hoofdvoorlichter bezoekt de onderwijsinstellingen om zelf voorlichting te geven. Het project dat in Commewijne is gelanceerd, maakt deel uit van het landelijke Samarja Integraal Plan. Dit plan combineert belangrijke aspecten als bewustwording, ophalen, opslaan en coördinatie, om het afvalprobleem duurzaam aan te pakken.

Petflessenboom bij lagere school Commewijne

5. ECONOMISCHE STRUCTUUR

Commewijne is een district, waarbij de fysieke infrastructuur voornamelijk ten behoeve van de agrarische sector is ingericht. De primaire sectoren landbouw, visserij (met name bevolkingsvisserij) en aquacultuur, veeteelt alsmede de tertiaire sector handel kunnen als belangrijk voor het district worden gezien. Werkgelegenheid wordt zowel geboden door de agrarische sector (tuinbouw, bevolkingsvisserij en de veeteeltsector) als door de Overheid en de handel. Ook verdient een deel van de werkzame bevolking van Commewijne haar brood in Paramaribo bij de Overheid of bij particuliere bedrijven. De agrarische sector vertoont stagnatie in haar ontwikkeling en dit heeft zijn weerslag op toeleveringsbedrijven in andere sectoren. Potentieel goede agrarische gronden worden verkaveld ten behoeve van de woningbouw.

Landbouw

Commewijne kenmerkt zich op landbouwgebied door een ruime diversiteit aan landbouwgewassen, variërend van sinaasappel tot groente. In het jaar 2008 werd ook in dit district de Vijfde Landbouw Telling gehouden. Uit de resultaten voor dit district kwam naar voren dat bij zowel de mannen als de vrouwen het grootste aantal landbouwers in de leeftijdsklasse 45 tot 54 jaar zit. Van het totale beschikbare areaal van 13.298,61 ha, was 89,71 ha in gebruik voor eenjarige gewassen, 60,03 ha voor semi-meerjarige gewassen en 519,51 ha voor meerjarige gewassen. Ca. 3540 ha was in gebruik als cultuurgrasland. In Commewijne waren de meeste bedrijven met eenjarige gewassen afkomstig uit de gewasgroep vruchtgroenten, gevolgd door aardvruchten en peulvruchten.

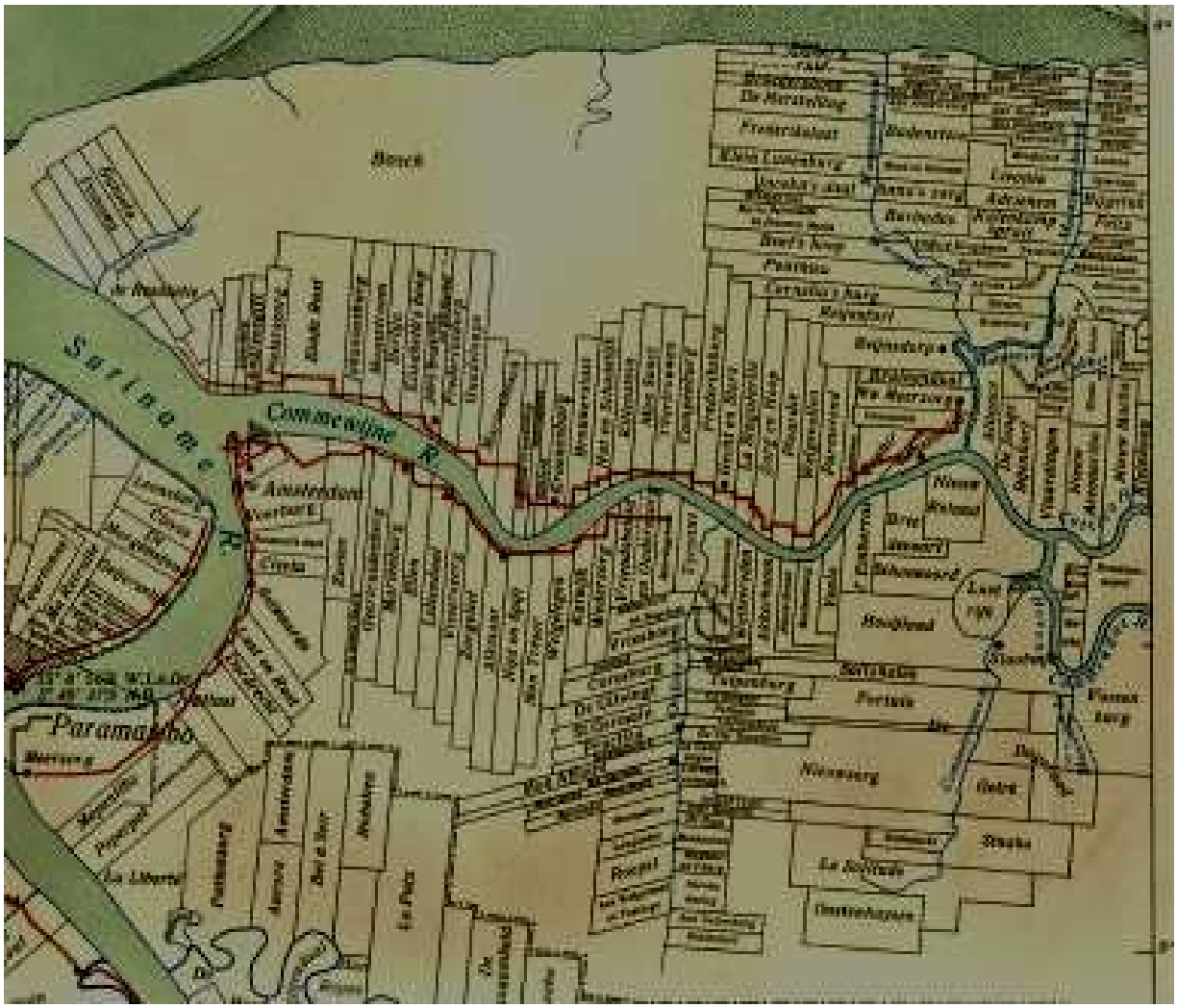

Historische kaart Commewijne

De jaren geleden ingezette trend van verschuiving van de dominante rol van de Overheid in de agrarische productie naar de particuliere sector heeft zich voortgezet. Het betreft hier voornamelijk kleine bedrijven die zich overwegend op de uitoefening van tuinbouw richten. Ook zijn er enkele bedrijven die biologische landbouw uitoefenen. Risico's als gevolg van de onzekere waterwerken en de dreigende invloed van het rivierwater blijven stagnerend werken op de landbouwproductie. In de ressorten Alkmaar (te weten aan de Pandit Tilakdharieweg en Sorgvliet), Tamanredjo en Meerzorg wordt overwegend aan land- en tuinbouw gedaan.

Veeteelt

In Commewijne wordt aan zowel rund- als pluimveeteelt gedaan. Evenals bij de landbouw zijn de meeste veebedrijven kleinschalig. In het district wordt in verschillende gebieden aan veeteelt gedaan. Aan de rechteroever van de Commewijnerivier, op de voormalige plantage Rust en Werk is een ondernemer op grote schaal bezig met runderteelt. Op de plantages Spieringshoek, Wederzorg en Leliëndaal worden er eveneens op grote schaal runderen gehouden.

Visserij & Aquacultuur

De visserijactiviteiten zijn onder te verdelen in zwamp-, pan-, riviermond- en kustvisserij. Deze activiteiten zijn geconcentreerd in Noord-Commewijne (de rechteroever) en Nieuw Amsterdam en omstreken. In de evaluatieperiode is het Visserijcentrum te Nieuw Amsterdam gerehabiliteerd. Te Pomona, aan de rechteroever van de Commewijnerivier, worden door een particulier bedrijf in vijvers en bakken brakwatergarnalen geteeld. Op plantage Rust en Werk (eveneens aan de rechteroever van de Commewijnerivier) worden door een particulier bedrijf zoetwatergarnalen geteeld. Het gehele gebied aan de rechteroever van de Commewijne rivier zal tot Bijzonder Beheersgebied moeten worden verklaard om duurzame ontwikkeling van de aquacultuur te waarborgen. Aquacultuur is zeer gevoelig voor agro-chemicaliën. Een potentiële bedreiging wordt gevormd door de goudwinningsactiviteiten aan de bovenloop van de Commewijnerivier, waarbij kwik in de rivier terecht komt.

Bosbouw

Het district Commewijne maakt geen deel uit van de Bosgordel. Het district is laag gelegen en het landschap wordt veelal gekarakteriseerd door overwegend zwampvegetatie, welke rijk is aan palmen en struikgewassen. De voorkomende bomen zijn overwegend watra bebe, bospapaja en baboen. De baboenvoorkomens zijn in het verleden grotendeels geveld ten behoeve van de spaanplaatproductie. Op de hoog gelegen delen van het secundair bos in het district komen enkele waardevolle houtsoorten voor, zij het in mindere mate dan in de bosgordel en derhalve minder aantrekkelijk voor exploitatie. In tabel 6 wordt een overzicht gegeven van de productie van rondhout in de evaluatieperiode.

Tabel 6. Rondhoutproductie in het district Commewijne

2009	2010	2011	2012	2013	Tot. in m^3
471	1,706	1,924	1,349	2,318	7,768

Bron;SBB

Mijnbouw

In Commewijne is er in 2011 1 (één) concessie uitgegeven voor de winning van goud en andere mineralen. Voor het winnen van bouwmaterialen zijn 38 rechten toegewezen voor de exploitatie van bouwmaterialen.

Tabel 7. Overzicht toegewezen concessies

Jaar	Aantal Rechten	Oppervlakte in HA
2010	14	1645.47
2012	9	1020.3
2013	15	2198.2
Totaal	**38**	**4863.97**

Industrie

De voornaamste industriële activiteiten in het district betreffen de agro-industrie, voornamelijk kleinschalige particuliere bedrijven voor citrus-, fruit- en visverwerking. Ten minste twee grote particuliere bedrijven zijn actief in respectievelijk visverwerking en houtverwerking. Overige industriële activiteiten in het district betreffen enkele houtverwerkings- en meubelbedrijven, alsook las- en constructiebedrijven, die overwegend aan de primaire uitvalswegen zijn gevestigd.

Toerisme

Het Openlucht Museum te Nieuw Amsterdam aan de linkeroever van de Commewijnerivier is in de evaluatieperiode met ondersteuning van derden verder gerehabiliteerd. Het aantal toeristische attracties is verder uitgebreid in de evaluatieperiode, zowel aan de rechter- als de linkeroever van de Commewijnerivier. Zo werden plantages met waardevolle historische gegevens gerehabiliteerd

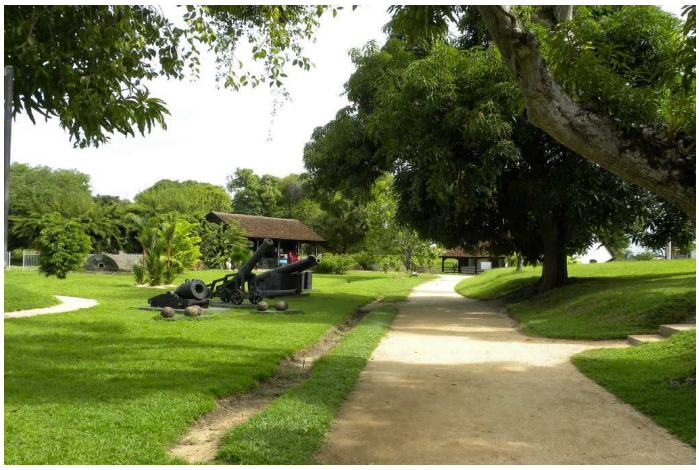

Openlucht Museum te Nw.Amsterdam

Tabel 8. Toeristische plaatsen in Commewijne

Plaats	Locatie	Ressort	Licht	Water	Tel.	Overnachtings-mogelijkheden
Alliance	Commewijne-rivier	Bakki	x	X		x
Bakki	Warapakreek	Bakki		X		x
Braamspunt	Commewijne-rivier	Margaretha		X		
Commewijne-rivier	District Commewijne					
Cottica	District Commewijne					
Frederiksdorp	Warapakreek	Bakki		X	x	x
Matapica	Matapicakanaal	Bakki		X		x
Nieuw Amsterdam	Surinamerivier	Nieuw Amsterdam	x	X	x	x
Rust en Werk	Commewijne-rivier	Margaretha				

Bron: STS

en van de nodige faciliteiten voorzien. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de toeristische attracties in het district. Een nieuwe eco-toerisme attractie is Peperpot Nature Park, een beschermd gebied dat vanaf 2009 als stichting formeel is opgericht door de Surinaamse Cultuurmaatschappij NV om het behoud van de natuur en de biodiversiteit alsook het culturele erfgoed van het Peperpotgebied op georganiseerde en duurzame wijze te realiseren. Bij de samenstelling van deze publicatie werden voorbereidingen getroffen voor de bouw van het zogeheten Peperpot Nature Park Discovery Center, een educatief centrum voor natuureducatie, training, onderzoek en ecotoerisme.

Handel

Vanwege de nabijheid en de vaste oeververbinding met Paramaribo heeft de handel in Commewijne zich beter ontwikkeld dan in bijvoorbeeld Coronie en Saramacca het geval is. Het aantal supermarkten is zichtbaar toegenomen. Commewijne bezit evenals Paramaribo, Wanica en Nickerie, ook filialen van enkele grote handelsondernemingen, die in en rond Meerzorg en Tamanredjo zijn gevestigd, zoals CHM en HJ de Vries. In de evaluatieperiode heeft er geen uitbreiding van het bankwezen plaatsgevonden. Het filiaal van de Hakrinbank te Tamanredjo is gemoderniseerd. De Landbouwbank functioneert nog. De assurantiemaatschappij Parsasco heeft in 2012 als eerste verzekeraar in het district een filiaal geopend.

6. KNELPUNTEN EN POTENTIES

Knelpunten

Ruimtelijke Ordening is in het district Commewijne dringend gewenst, gelet op de toegenomen sociaal-economische activiteiten, zoals woningbouw. Een ander knelpunt betreft de verouderde en verwaarloosde fysieke agrarische infrastructuur, dat ondanks de in de evaluatieperiode verrichte rehabilitatie nog te kampen heeft met achterstallig onderhoud.

Potenties

Voor de verdere ontwikkeling van de agrarische sector in het district Commewijne zijn er, ruimtelijk-fysiek bekeken, voldoende mogelijkheden. In dit kader wordt aanbevolen de voor agrarische activiteiten geschikt bevonden gebieden zoveel als mogelijk daarvoor te bestemmen. De verder gerijpte, minder doorlaatbare kleien van de Jonge Kustvlakte komen in aanmerking voor de aanleg van grasland ten behoeve van rundveeteelt. Meer naar het midden in dit district ligt de Oude Kustvlakte die hoofdzakelijk is opgebouwd uit mariene afzettingen van de Boven-Coropina formatie. De Oude Kustvlakte bestaat uit zand, leem- en kleigronden en kan onderverdeeld worden in het Oude Ritsenlandschap en het Paralandschap. De zandgronden van het Ritsenlandschap zijn geschikt voor een aantal agrarische activiteiten, zoals de aanleg van grasland ten behoeve van rundvee. De kleigronden van het Paralandschap bieden

ontwikkelingsmogelijkheden voor extensieve veeteelt. Voorts bieden de vele ritsen uitgestrekt over het gehele district mogelijkheden, vooral de ritsen gelegen aan beide zijden van de Oost-Westverbinding. De mogelijkheden voor veeteelt in Peperpot en de nabije omgeving (ressort Meerzorg) zijn goed.

Het gebied ten zuiden van de Oost-Westverbinding dat bestaat uit oude zeeklei (het Lelydorplandschap) is geschikt voor de uitoefening van intensieve melk- en slachtveeteelt. De hoger gelegen oevergronden aan de rechteroever van de Commewijnerivier bieden mogelijkheden voor het houden van grootvee.

De vooruitzichten van aquacultuur aan de rechteroever van de Commewijnerivier en zijn van dien aard, dat op korte termijn deze oever geheel zal moeten worden bestemd voor de aquacultuur. De implementatie van deze plannen zal verder moeten worden aangevuld met een verbod op goudwinning aan de Boven-Commewijnerivier en de Cotticarivier, ter bescherming van de garnalenkweek.

Aan de hand van de diverse studies voor de ontwikkeling van Commewijne zal een structuur moeten worden geschapen, waarbij door ontsluiting, de productiegebieden in het zuiden van het district binnen het bereik van de ondernemingslandbouw en de bevolkingslandbouw worden gebracht. Deze ingreep geeft de garantie dat de te ontplooien activiteiten, die storend zullen werken op de garnalenteelt, op een veilige afstand kunnen worden gehouden. Ook kunnen bevloeiing en lozing via de Surinamerivier plaatsvinden.

Het gebied ten zuiden van Tamanredjo biedt voldoende braakliggende domeingronden, die kunnen worden ingericht als polderland, weidegrond en voor het telen van een- en meerjarige gewassen. Voorts kan het achterliggend land worden benut voor bosexploitatie, die ten dele reeds in het Para en Commewijne plaatsvindt. Door het ontsluiten van dit gebied ten behoeve van de productie kan de verdiencapaciteit van het district worden opgevoerd en kan de werkgelegenheid in diverse sectoren een stimulans krijgen.

VII. MAROWIJNE

1. GEOGRAFIE

Het district Marowijne is in het noorden gelegen tussen de 5,20° en 5,97° NB en in het westen tussen de 54,00° en 54,73° WL. Het district grenst ten noorden aan de Atlantische Oceaan, ten westen aan het district Commewijne, ten zuiden aan het district Sipaliwini en ten oosten aan Frans Guyana. Marowijne heeft een totale oppervlakte van 4.627 km^2 en is onderverdeeld in 6 administratieve ressorten: Moengo, Wanhatti, Galibi, Moengo Tapoe, Albina en Patamacca (zie tabel 1). Albina is het kleinste ressort en Patamacca het grootste.

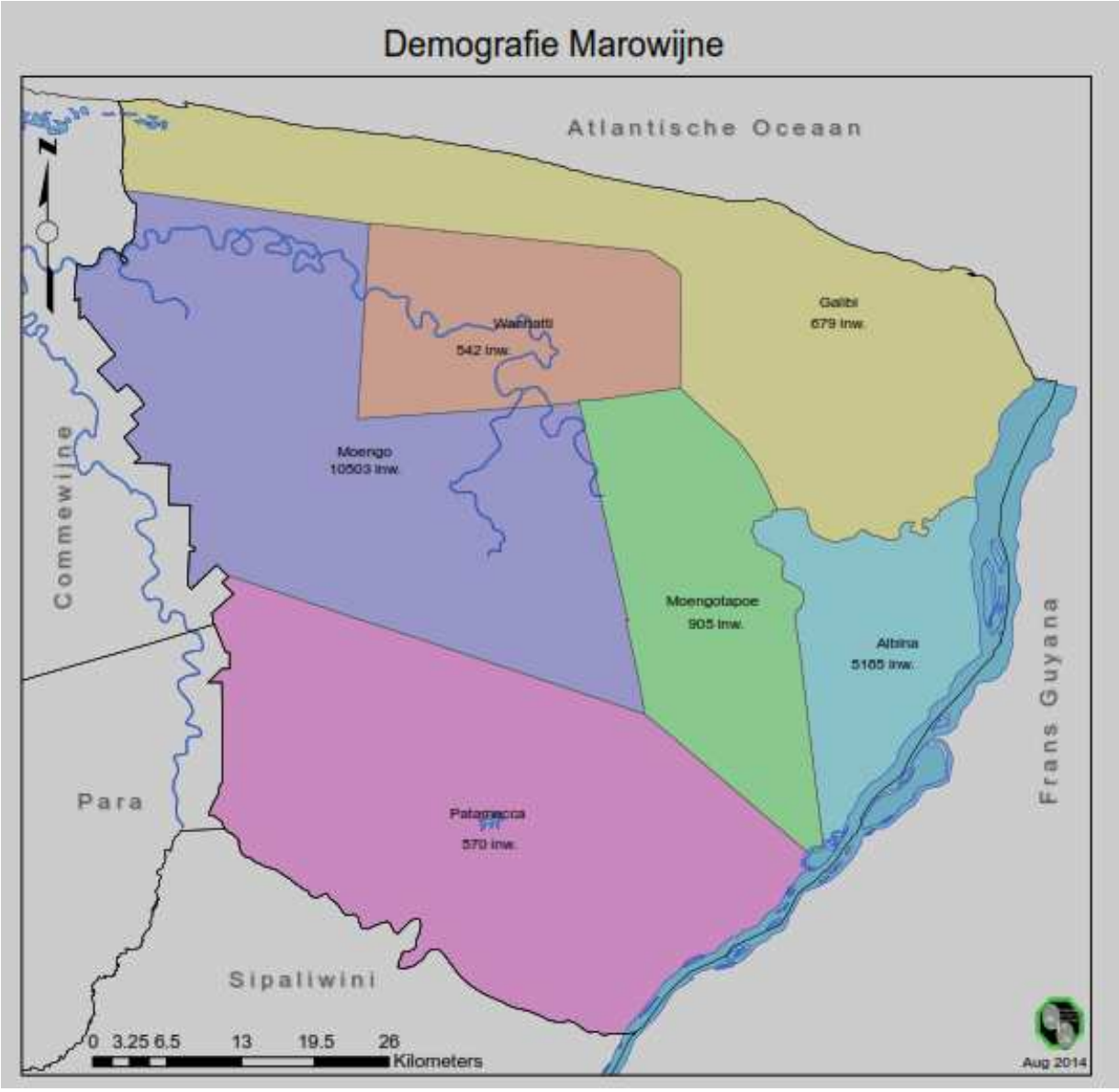

De hoofdplaats van het district is Albina, maar het districtsbestuur geschied zowel vanuit Moengo als Albina. Aangezien Marowijne voornamelijk bewoond wordt door tribale gemeenschappen, wordt dit district tot het binnenland gerekend.

In de evaluatieperiode 2009 – 2013 heeft Marowijne in het kader van het Decentralisatieprogramma (DLGP) en als pilot district, de navolgende activiteiten uitgevoerd: het district werd gecertificeerd voor Level II, hetgeen inhoudt dat het lokaal bestuur meer bevoegdheden heeft gekegen voor de zelfstandige uitvoering van projecten, zoals bestrating van wegen, ontwatering, vuilophaaldienst, enz.

Tabel 1. Oppervlakte der ressorten in Marowijne

Ressort	Oppervlakte (km^2)
Moengo	1117
Wanhatti	461
Galibi	1014
MoengoTapoe	455
Albina	397
Patamacca	1183
Totaal	**4627**

Bron: Planbureau

2. DEMOGRAFIE

De bevolkingsomvang bedroeg in 2009, 2010, 2011,2012 en 2013 respectievelijk 17.182, 17.981, 18.238, 18.384 en 18407 inwoners, ca. 4% van de totale bevolking van Suriname. De bevolkingsdichtheid is het grootst in het ressort Moengo en het laagst in het ressort Patamacca (respectievelijk 13,1 en 0,5). Tabel 2 verschaft een overzicht van de absolute bevolkingscijfers van Marowijne.

Tabel 2. Absolute bevolkingscijfers district Marowijne 2009-2012

Ressort	2009	2010	2011	2012	2013	dichtheid 2013
Moengo	9868	10229	10357	10503	10512	9,4
Wanhatti	551	555	551	542	520	1,2
Galibi	562	660	682	679	651	0.7
Moengo Tapoe	902	926	915	905	891	2,0
Albina	4724	5027	5141	5185	5245	13,1
Patamacca	575	584	592	570	568	0,5
Totaal	**17.182**	**17.981**	**18.238**	**18.384**	**18.407**	**3,9**

Bron: CBB

Onderwijs

Lagere school Alfonsdorp

In Marowijne zijn alle zes ressorten voorzien van GLO-scholen.In de ressorten Moengo en Albina zijn voorts de volgende typen onderwijs vertegenwoordigd: Meer Uitgebreid Lager Onderwijs (MULO) en Lager Beroeps Onderwijs (LBO). De betreffende scholen worden beheerd door verschillende instanties, waaronder de Overheid, het Rooms Katholiek Bijzonder Onderwijs (RKBO), de Evangelische Broedergemeente Suriname (EBGS), de Wesleyaanse Gemeente (WG), de Zevendedags Adventisten en de Stichting Islamitische Gemeenten Suriname (SIS). Tabel 3 verschaft een overzicht van de spreiding van onderwijsfaciliteiten in de ressorten.

Tabel 3. Scholen in Marowijne per ressort

Ressort	GLO	LBGO	LTS	MULO
Moengo	11	1	1	1
Wanhatti	2			
Galibi	1			
Moengo Tapoe	1			
Albina	5	1		1
Patamacca	1			
Totaal	**20**	**2**	**1**	**2**

Bron:Planburo

Het aantal GLO-scholen is in de evaluatieperiode toegenomen met 7. Het ressort Moengo telt 11 GLO-scholen; 2 staan in Moengodorp, te weten de Sint Theresiaschool (RKBO) en de Fred Murrayschool (EBGS). De Bambieschool (OS) is te Julianadorp gevestigd. De woongemeenschap Wonoredjo heeft twee scholen, te weten SIS-Hadji-Siregar en OS Wonoredjo. Te Santen bevindt zich de OS Santen. De overige 2 GLO-scholen staan in de dorpen Abadoekondre (RKBO La Providentiaschool) en Pelgrimkondre (WG Leonard Leitzelschool). Op het scholencomplex te Abadoekondre staat de technische trainingswerkplaats, welke onder supervisie staat van de Pater Ahlbrinck Stichting (PAS). Te

Petondro bevindt zich de Emanuel Da Kettieschool en te Ricanaumofo staat de OS Ricanaumofo. Te Zinkampoe in het schooljaar 2013/2014 een GLO school in gebruik genomen. In het ressort Wanhatti staan de GLO-scholen te Wanhatti (EBGS Wanhatti) en Tamarin (RKBO Sint Angelinaschool). Het ressort Galibi heeft een GLO-school. In het ressort Moengo Tapoe staat de GLO-school Sint Petrus Claver. Van de 5 GLO-scholen in het ressort Albina staan 3 in het regionaal centrum Albina, te weten RKBO Gerardus, EBGS Aaron en OS Albina. De overige staan te Erowarte (Zevendedags Adventisten-Erowarte) en Bigiston (OS Bigiston). De in het ressort Patamacca aanwezige openbare lagere school (OS Maria's hoop) is gevestigd te Mopikondre.

De MULO- en LBO-scholen in het district bevinden zich in de ressorten Moengo en Albina; in het wooncentrum van ressort Moengo zijn respectievelijk de Hubertus Waaldijkschool (MULO) en de Barronschool (LBO) gevestigd. Het wooncentrum van ressort Albina heeft een gecombineerde scholengemeenschap voor LBO en MULO. Van het LBGO is slechts de eerste klas operationeel op Albina. De leerlingen van de overige klassen moeten naar Moengo afreizen voor het volgen van onderwijs. Dit zorgt op termijn voor de nodige problemen, daar de leerlingen woonachtig langs de Marowijnerivier, niet op tijd kunnen reizen naar Moengo en daardoor afhaken van school.

Over het algemeen zijn de scholen redelijk eenvoudig te bereiken. Er worden op alle trajecten waar nodig bussen en kleine boten ingezet. De huisvesting van leerkrachten is in de evaluatieperiode verbeterd. Behalve dat het district te kampen heeft met een tekort aan leerkrachten, die bereid zijn om les te geven, schort het ook nog aan bevoegde leerkrachten. Alhoewel het een positieve ontwikkeling is dat er dagelijks leerkrachten in de middaguren naar Paramaribo vertrekken voor vervolgopleidingen, verdient het aanbeveling om deze opleidingen in de naaste toekomst dichterbij huis te verzorgen. Dit uit oogpunt van tijd- en kostenbesparing. Als mogelijke locatie voor vervolgopleidingen zou de VOS-scholengemeenschap te Tamanredjo in het district Commewijne kunnen dienen.

Er zijn twee internaten in het district:

1. Het Pelgriminternaat
2. Het Maria Consulatrix internaat te Abadoe Kondre

De kinderen in het internaat zijn afkomstig van omliggende dorpen, het centrum van Moengo en Paramaribo. Tot en met het jaar 2012 was een internaat van de Baptisten gemeente actief in Albina. In Moengo is een filiaal van de CCS-bibliotheek gevestigd. Hierin zal verandering moeten worden gebracht. Tegen het einde van het jaar 2011 werd er in Alfonsdorp een nieuw schoolgebouw opgezet door het ministerie van Onderwijs en Volksontwikkeling. Ook werd in de

evaluatieperiode een nucleuscentrum opgezet in Albina. Enkele scholen en woningen in de ressorten Moengo, Wanhatti, Albina en Galibi werden uitgebreid of gerenoveerd.

Tabel 4: Overzicht dorpen en voorzieningen in Marowijne per ressort

Dorp	Stam	Ressort	Polikliniek	School	Energie	Water
Benatti moffo	AUC	Moengo				
Krabu olo	AUC	Moengo			DEV	
Langa oekoe I & 2	AUC	Moengo			DEV	
Pelgrimkondre	AUC	Moengo	HP	Leonard Leitzel (WG)		
Abadu kondre	AUC	Moengo	HP	La Providentia (RKBO)	EBS#	
Akalekondre	AUC	Moengo		Dependance (WG)	EBS	
Akujutukondre	AUC	Moengo				
Pikien Santi	AUC	Wanhatti			DEV	DWV
Lanti we	AUC	Wanhatti	HP		DEV*	
Pina tjari mi	AUC	Wanhatti		Dependance (RKBO)	DEV	
Tamarin	AUC	Wanhatti		St. Angelina (RKBO)		
Wanhatti	AUC	Wanhatti	HP	Wanati (EBGS)	DEV	DWV
Calbo	CAR	Wanhatti				
Christiaankondre	CAR	Galibi	HP	==	DEV**	DWV**
Langamankondre	CAR	Galibi	==	St Antonius (RKBO)	DEV**	DWV**
Adjuma kondre	AUC	Moengo Tapoe			DEV	
Ricanau mofo	AUC	Moengo Tapoe	HP		DEV	
Tukopi	AUC	Moengo Tapoe			DEV	
Akoloikondre	AUC	Albina				
Alfonsdorp	ARO	Albina	HP**		DEV	
Bambusi	ARO	Albina				
Marijkedorp	ARO	Albina			EBS	
Erowarte	CAR	Albina		Erowarte 7de daags)	EBS	SWM
Konikaikondre	AUC	Albina				
Manjabonkondre	AUC	Albina				
Papatam kondre	ARO	Albina				
Malokokondre	AUC	Albina			DEV*	
Bigi Ston	AUC/ARO	Albina	HP	Bigi Ston (OS)	DEV	DWV
Piere kondre	CAR	Albina			DEV.	
Tapu uku	CAR	Albina			EBS	DWV
Poitekondre	AUC	Patamacca				
Abeso Kampu	AUC	Patamacca			PART.	
Ageni-Dolin Kampu	AUC	Patamacca				
Pakosi Kampu	AUC	Patamacca				
Saliga Kampu	AUC	Patamacca				
Bastionkondre	AUC	Patamacca				
Pai kampu	AUC	Patamacca				
ApaiKampu	AUC	Patamacca				
Lemkibontabiki	AUC	Patamacca				
Maria kondre	AUC	Patamacca				
Mopi kondre	AUC	Patamacca	HP	Mopikondre (OS)		
Pakirakondre	AUC	Patamacca	HP	Pakirakondre (OS)	DEV	DWV
Sooke Kampu	AUC	Patamacca				
Telegi Kampu	AUC	Patamacca				
Abenekondre	AUC	Patamacca				
Dan Tapu	AUC	Patamacca			DEV*	
Kasaba olo	AUC	Patamacca				
Me de nanga Lanti	AUC	Patamacca				
Ofia olo	AUC	Patamacca			DEV	
Patamacca	AUC	Patamacca		Patamacca (OS)	MIJ	MIJ

#defect; in aanbouw/wordt geïnstalleerd / HP=Hulp-polikliniek/ RKBO Rooms Katholiek Bijzonder Onderwijs
EBS=Energie Bedrijven Suriname/ DEV=Dienst Elektriciteit Voorziening/ SWM = Surinaamsche Waterleiding Maatschappij/ DWV = Dienst Water Voorziening /MIJ= Bedrijf Pattamacca
WG = Wesleyaanse Gemeente ,OS = Openbare School , ** = functioneert niet

Dorp in Marowijne

Gezondheidszorg

De Regionale Gezondheidsdienst (RGD) is belast met de primaire gezondheidszorg in Marowijne. Daartoe zijn enkele poliklinieken ingericht, onder andere te Moengo en te Wonoredjo. Voorts beschikt de RGD in de dorpen Galibi, Mopikondre en Bigi Ston over hulppoliklinieken. De dorpen, die langs de Marowijnerivier liggen (waaronder Galibi, Mopikondre, Bigiston tot en met Pakirakondre) worden tweewekelijks bezocht door de RGD-arts en verplegend personeel. Voor wat de tandheelkundige voorzieningen betreft, is er geen permanente tandarts in het district gevestigd. Waar nodig verrichten de algemeen artsen van de RGD tandextracties.

Voor opnamen zijn patiënten aangewezen op Paramaribo of Frans Guyana. Met financiering van het Franse ontwikkelingsagentschap AFD, de IDB en de overheid is een nieuw ziekenhuis in aanbouw in het ressort Albina.

Het ziekenhuis zal volledig voorzien zijn van basisspecialisten, zoals een internist, chirurg en kinderarts alsook de vereiste apparatuur. Met de bouw hoopt zowel de Surinaamse als de Franse overheid opname van de stroom Surinaamse burgers die voor geneeskundige behandeling naar Frans Guyana gaan. Ook zijn Franse staatsburgers, die Marowijne aandoen, verzekerd van kwalitatief goede gezondheidszorg.

Na de oplevering van dit ziekenhuis zal het oude streekziekenhuis, welk onder de verantwoordelijkheid van de RGD valt, worden gerenoveerd en zullen behalve de RGD ook het Bureau voor Openbare Gezondheidszorg (BOG), het Nationaal Aids Programma (NAP) en Stichting Lobi hun diensten aan de gemeenschap verlenen.Te Albina en te Wonoredjo heeft de RGD een ambulance ter beschikking. In de evaluatieperiode 2009 – 2013 heeft het Ministerie van Volksgezondheid in samenwerking met de RGD en de Verenigde Staten van Amerika enkele medische hulpverleningsprojecten uitgevoerd in Moengo. Daarbij werd voornamelijk minder draagkrachtigen kosteloos medische hulp verleend door Amerikaans medisch militair personeel.

Tabel 5 geeft een overzicht van de verleende diensten in de gezondheidszorg van het district.

Tabel 5. Diensten gezondheidszorg Marowijne

Ressort	Artsen	Verpleeg-kundigen	Zieken-huizen	Gezondheids-centra	Vroed-vrouwen	Tandartsen	Consultatie-bureaus	Mortuaria	Ambulances
Moengo	1	10		1	1	1	1		1
Wanhatti		1		1	1		1		
Galibi		1		1					
Moengo Tapoe									
Albina	2	3	1				1	1	1
Patamacca	1	3							
Totaal	**4**	**18**	**1**	**3**	**2**	**1**	**3**	**1**	**2**

Overige overheidsdiensten

Het bestuur van Marowijne geschiedt vanuit Albina en Moengo. De Bestuursdienst beschikt over onvoldoende transportmiddelen om het werk adequaat aan te pakken. Wel is voldoende communicatieapparatuur beschikbaar. In het ressort Moengo is kwalitatieve groei te constateren bij overheidsdiensten, met name de Ministeries van Regionale Ontwikkeling, Openbare Werken, Natuurlijke Hulpbronnen en Justitie en Politie. Te Galibi zijn medewerkers van de Ministeries van Regionale Ontwikkeling, Natuurlijke Hulpbronnen en Sociale Zaken en Volkshuisvesting gestationeerd. Bij de samenstelling van deze publicatie werd een dependance van het Ministerie van Handel en Industrie te Moengo in gebruik genomen. Zowel Moengo als Albina beschikken over een openbare markt voor verkoop van groenten en andere producten. In Tabel 6 wordt een overzicht gegeven van de overheidsdiensten in Marowijne.

Tabel 6. Overheidsdiensten in Marowijne

Ressort	RO	SoZaVo	KPS	LVV	OW	BiZa/CBB	NH	TCT	Minov	Financiën
Moengo	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
Wanhatti									x	
Galibi	x	x					x			
Moengo Tapoe	x						x			
Albina	x	x	x			x		x	x	x

In de evaluatieperiode is de Overheid gestart met het opzetten van bestuursvoorzieningen in de ressorten Patamacca, Wanhatti en Moengo Tapoe. Dit zal er mede toe moeten leiden dat de regionale organen gaan functioneren.

Openbare Orde en Veiligheid

Voor de handhaving van de openbare orde en veiligheid in het district zijn het Korps Politie Suriname en het Nationaal Leger verantwoordelijk. De politie is gevestigd in het centrum van Moengo en Albina.

Surinaamse militairen

Het politiestation te Moengo is adequaat bemenst en heeft de beschikking over dienstvoertuigen. De ordehandhaving in overige delen van het district, zoals de ressorten Wanhatti, Galibi, Moengo Tapoe en Patamacca, alsook de controle langs de Oost-Westverbinding, is nog niet optimaal. Te Albina staat een politiepost en zijn dienstwoningen en voertuigen ter beschikking. Het tegengaan van smokkel van en naar Frans Guyana is een zorgpunt dat de nodige maatregelen behoeft. Met de Franse autoriteiten bestaat een overeenkomst met betrekking tot illegale smokkelpraktijken en voor uitlevering van verdachte personen. Het Nationaal Leger is er gevestigd met twee kazernes, te weten de Akontoe Velanti kazerne op Albina en de kazerne te Moengo. Te Albina zijn ook de Douane en de Militaire Politie gestationeerd voor het faciliteren van en controle op reizigers van en naar Frans Guyana. De marginaal ontsloten dorpen zijn aangewezen op het traditioneel gezag voor de dagelijkse ordehandhaving. Vanwege de verruwing van de criminaliteit, hebben de bewoners van deze dorpen aangegeven dat zij dringend behoefte hebben aan leger- en politie-eenheden.

In de evaluatieperiode is door de Overheid geïnvesteerd in het opzetten en renoveren van gebouwen ten behoeve van de politie, brandweer en het Nationaal Leger. Deze investeringen volden op de ernstige onlusten die zich eind 2009 in het ressort Albina (in de plaatsen Papatam en Albina) hebben voorgedaan. Zo is er een brandweerkazerne te Moengo in aanbouw, het aantal gestationeerde manschappen uitgebreid en werden transportmiddelen beschikbaar gesteld ten behoeve van de politie en brandweer. Ook is een vrijwilligerskorps ten behoeve van de brandweer opgezet.

Sport, Recreatie en Cultuur
Zowel in ressort Moengo als Albina zijn de voornaamste takken van sport die beoefend worden voetbal, basketbal, slagbal en atletiek. In de overige vier ressorten worden voornamelijk de voetbal en slagbalsport beoefend. Vrijwel elk dorp in Marowijne heeft een voetbal/slagbalveld dat door de gebruikers wordt onderhouden. De sportvereniging Inter Moengo Tapoe neemt deel aan de nationale hoofdklassevoetbalcompetitie.

3. FYSIEKE INFRASTRUCTUUR

Centrumvorming
Albina is met zijn ligging langs de Marowijnerivier en de informele functie als 'poort naar Europa' (Frans Guyana) uitermate geschikt voor ontwikkeling tot een moderne stad met toeristisch karakter.

Overzichtskaart Albina

De potentie van dit district ligt dan ook in het opzetten van toeristische attracties en aan de tijd aangepaste winkelcentra. Identificatie van een ontwikkelingsplan voor Albina is een dringende

noodzaak. Een ander potentieel centrum voor Marowijne is de woonplaats Moengo, dat stedebouwkundig vrij goed gestructureerd is. Moengo fungeert thans als bestuurscentrum van het district en kan door het vestigen van woon-, onderwijs-, onderzoeks- en trainingscentra tot een stad ontwikkeld worden, die voorziet in infrastructuur voor duurzame agrarische, bosbouw- en toerismeontwikkeling.

Transportinfrastructuur
Wegennet
Marowijne vormt via de Oost-West verbinding de belangrijkste schakel in de ontsluiting naar het oosten van het land. Daarom is er eind 2009 een aanvang gemaakt met de structurele reconditionering van deze wegverbinding middels het project 'Rehabilitatie Weg Meerzorg naar Albina'. Om te voldoen aan de normen van de 'Initiative for the Integration of the Regional Infrastructure of South America' (IIRSA), is de weg in de evaluatieperiode verbreed en zijn vanwege de verkeersveiligheid de bruggen langs deze weg herbouwd en voet- en rijwielpaden aangelegd. De reconditionering van deze weg moet als een noodzaak worden gezien, mede met het oog op de verdere ontwikkeling van toerisme en de primaire productie.

Oost-west verbinding

Waterwegen
In de evaluatieperiode zijn door zowel de NV Havenbeheer als particuliere ondernemers mogelijkheden bekeken om de haven te Moengo op commerciële wijze aan te wenden voor de lokale ontwikkeling.
De particuliere havenfaciliteiten te Moengo worden sporadisch gebruikt. De plaatselijke haven is door Suralco aangelegd ter verscheping van bauxiet van naar Paranam. Deze haven wordt nu gebruikt om goederen uit Frans Guyana aan te voeren.Te Coermotibo staat een aanlegplaats voor duwboten.

Centrum van Albina

Vliegvelden
Zowel Moengo als Albina beschikt over een airstrip die incidenteel worden gebruikt.

Transport
Het Nationaal Vervoersbedrijf (NVB), een parastataal bedrijf van het Ministerie van Transport Communicatie en Toerisme (TCT), onderhoudt dagelijks per busdienst het traject Paramaribo-Moengo-Albina vice versa en naar dorpen die via de weg te bereiken zijn.
Ook particuliere bus- en taxibedrijven transporteren passagiers op dit traject. De overige dorpen kunnen worden bereikt via riviertransport per motorboot of korjaal. Dit geldt met name voor dorpen langs de Cottica- en Marowijnerivier, waaronder Galibi. Deze vorm van transport is te kostbaar voor de meeste dorpelingen.

Korjalen langs de marowijnerivier

Nutsvoorzieningen
In de evaluatieperiode is de verbetering van de nutsvoorzieningen voortgezet. Onderstaand volgt een overzicht van de stand van zaken ten aanzien van de elektriciteits-, drinkwater- en telecommunicatievoorzieningen.

Elektriciteit
De NV Energie Bedrijven Suriname (EBS) verzorgt de levering van elektriciteit aan Albina omliggende dorpen, waaronder Marijkedorp, Pierrekondre en Tapoe-oekoe (zie tabel 4). Ook voorziet EBS middels de energiecentrale te Moengo de woonkernen Bernarddorp, Julianadorp en Wonoredjo. Het aantal door de EBS geregistreerde elektriciteitsaansluitingen te Moengo is tussen 2009 en 2013 gestegen van 1.479 naar 1.567, terwijl dat voor Albina in dezelfde periode steeg van 692 naar 884. De Dienst Elekticiteits Voorziening (DEV) van het ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen verzorgt de elektriciteitsvoorziening in de verschillende dorpen in voornamelijk de ressorten Wanhatti, MoengoTapoe .

Drinkwater
De drinkwatervoorziening te Moengo en directe omgeving alsook Albina wordt verzorgd door de Surinaamsche Waterleiding Maatschappij (SWM) Vestiging Oost. Ook maken huishoudens buiten het centrum gebruik van een gemeenschappelijke kraan, waterputten of in bakken of tonnen opgevangen regenwater. De waterproductie en consumptie door de SWM over de jaren 2008 – 2010 is opgenomen in tabel 7.

Tabel 7. Waterproductie SWM

Jaar	Productie (in 1000 m^3)	Consumptie (in 1000 m^3)
2008	771.9	n.b.
2009	779.9	496.9
2010	827.0	541.1

Bron: SWM

De dorpen langs de Cotticarivier tot Ricanaumofo worden van drinkwater voorzien door de Dienst Watervoorziening (DWV) van het ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen. De overige dorpen langs de Marowijnerivier maken gebruik van put- en oppervlaktewater. Als gevolg van de vervuiling veroorzaakt door goudwinning, neemt het gebruik van oppervlaktewater af. Het is daarom in toenemende mate van belang grondwaterbronnen aan te boren en te voorzien van waterpompen.

Telecommunicatie
Het vaste telefoonverkeer via Telesur te Albina werd, hoewel in de evaluatieperiode verbeterd, nog altijd als gebrekkig ervaren. Er worden 2 systemen toegepast, namelijk zonnepanelen voor de mobiele toestellen en het oudere kabelsysteem. In het centrum Albina is de mogelijkheid via de kabel te telefoneren beperkt. Vanuit Galibi is het mogelijk met een fixed-cellulair te bellen, maar publieke telefoon ontbreekt.
Op Albina is het mogelijk het radiostation SRS te ontvangen evenals radiostations, die vanuit Frans Guyana uitzenden. De ontvangst van de radiostations Garuda, Apintie en SRS alsmede van de televisiezender STVS is goed te Moengo. Te Galibi is Radio Galibi actief, die enkele uren

per dag uitzendt. Mobiel telefoonverkeer is mogelijk te Moengo en Albina. Buiten deze locaties is het bereik slecht. In het ressort Galibi is een Telecenter gevestigd.
In de eerste helft van 2011 werd door de Telecommunicatie Autoriteit Suriname (TAS) het eerste e-learning center in Marowijne geopend. Deze faciliteit, welke gevestigd is bij de Hubertus Waaldijkschool (MULO) in het ressort Moengo, is voornamelijk bestemd voor de scholieren, maar ook voor functionarissen van de bestuursdienst en andere actoren in het district.

4. MILIEU

De ressorten Moengo en Albina beschikken over een vuilstortplaats en er is een reguliere vuilophaaldienst beschikbaar. In ressort Moengo Tapoe wordt niet overal huisvuil opgehaald, terwijl de overige ressorten een dergelijke dienstverlening ontberen. In de omgeving van Galibi en omliggende dorpen is veel zwerfvuil waarneembaar langs zowel de weg als de rivieroever, hetgeen een onhygiënische indruk wekt. Ook de waterkant van Albina, waar de meeste buitenlanders het grensstadje binnenkomen, is vervuild en niet bepaald toeristvriendelijk. Behalve huisvuil, zijn ook gebruikte smeerolieflessen te zien in de rivier en langs de oever. De flessen worden er achteloos gedumpt door bootslieden. Ook buitenlanders maken zich schuldig aan milieuvervuiling, te meer omdat afvaltonnen en verwerkingsfaciliteiten veelal ontbreken. Verandering van houding middels voorlichting, faciliteiten en projecten voor een schoon milieu zijn van belang met het oog op ontwikkeling van het toerisme. De locatie van de vuilstortplaats in het ressort Albina zal moeten worden verplaatst met het oog op het ziekenhuis dat aan de overzijde in aanbouw is.

Kwikvervuiling

Activiteiten van de veelal illegale goudzoekers in en langs de Marowijnerivier en in de omgeving van de Pakirakreek veroorzaken aanzienlijke schade aan het milieu. Dit is duidelijk te zien aan de verkleuring van het water in de Marowijne vanaf Pakira Kondre. De rivier is vanaf dat punt verontreinigd. De gevolgen van deze milieuonvriendelijke activiteiten zijn niet te overzien. Het treffen van ordenende maatregelen in dit gebied is een dringende noodzaak.

Zeeschildpadden

De belangrijkste legstranden voor zeeschildpadden in de West Atlantische Regio komen voor in Galibi. Bijna de helft van ’s werelds gezonde lederschildpaddenpopulaties komt in Galibi nesten. De dieren worden ernstig bedreigd, voornamelijk door de mens. De eieren worden geraapt en de zeeschildpadden worden gevangen voor hun vlees, vet en schilden en komen ook als bijvangst terecht in de netten van vissers. Een ander probleem is de klimaatverandering. Door de zeespiegelstijging verdwijnen steeds meer laaggelegen legstranden. Ook verandert door de

stijgende temperatuur bij sommige soorten het schildpadje in het ei van sekse. De mannetjes worden vrouwtjes met als gevolg dat het biologisch evenwicht in de populatie wordt verstoord.

Zeeschidpad

Beschermde natuurgebieden

Het district beschikt over de meeste beschermde natuurgebieden in Suriname: drie natuurreservaten en een bijzonder beheersgebied, namelijk het Noord Commewijne-Marowijne Bijzonder Beheersgebied (opgericht in 2002, 61.500ha). Onder de natuurreservaten vallen het Wia Wia Natuurreservaat (opgericht in 1966, 36.000 ha), het Wanekreek Natuurreservaat (opgericht in 1986, 45.000 ha) en het Galibi Natuurreservaat (opgericht in 1969, 4000 ha). Dit reservaat aan de Atlantische kust is vooral bekend vanwege de verschillende soorten reuzeschildpadden, die aan land komen om tussen februari en juli eieren te leggen. In die periode is een bezoek aan het reservaat dan ook alleen mogelijk onder strikt toezicht. Aangezien het aantal schildpadden in Galibi blijft dalen, richten onderzoeken zich steeds meer op het verzamelen van informatie over broedpatronen om deze bedreigde diersoort voor uitsterven te behoeden.

5. ECONOMISCHE STRUCTUUR

De economische structuur van Marowijne werd in de evaluatieperiode nog steeds gedomineerd door de informele sector. Behalve de goudwinning vindt een levendige handel plaats in artikelen afkomstig uit Frans Guyana en Paramaribo. De handel in producten vindt voornamelijk plaats vanuit Albina en is vanwege de eenvoudige oversteek naar Frans Guyana veelal grensoverschrijdend. De winning van bauxiet is in een aflopende fase en marginaal. De houtkap

vervult een belangrijke rol in het economisch gebeuren nabij de dorpen. In de dienstensfeer is de Overheid de grootste werkgever te Moengo en Albina.

Landbouw
De landbouw in het district is voornamelijk afgestemd op het zoveel mogelijk voorzien in de eigen behoeften van de lokale gemeenschappen. In het ressort Moengo en wel in de omgeveing van Ricanaumofo worden pomtayer, chinese tayer en gember verbouwd. Rondom het wooncentrum worden bladgroenten, zoals kool, amsoi en kouseband geteeld, vanwege de gunstige afzetmogelijkheden ter plaatse als handel- en dienstencentrum. In het ressort Patamacca wordt er voornamelijk aan cassaveteelt gedaan, terwijl langs de Cotticarivier en de Oost-Westverbinding watermeloen wordt verbouwd.
In de evaluatieperiode 2009 – 2013 zijn initiatieven ondernomen om de teelt en verwerking van Podosiri wijdverbreid in het district ter hand te nemen.

Veeteelt
De veeteeltactiviteiten in dit district bestaan hoofdzakelijk uit pluimveeteelt, welke bestemd is voor eigen gebruik.

Visserij
De visserij is slechts van betekenis voor de zelfvoorziening. Eventuele overschotten worden op de lokale markt en/of in Frans Guyana verhandeld. In het ressort Patamacca wordt er aan riviervisserij gedaan, terwijl in de ressorten Wanhatti en Moengo Tapoe zowel de rivier- als zwampvisserij plaatsvindt. In het ressort Galibi vindt zowel kust- als riviervisserij plaats.

Bosbouw
Een belangrijk deel van de bosgordel ligt in Marowijne. Derhalve is bosbouw van grote betekenis voor de lokale economie. De gemeenschappen beschikken over Hout Kap Vergunningen (HKV), die hoofdzakelijk worden aangewend voor het handhaven van werkgelegenheid in en rond de dorpen. Tabel 8 verschaft een overzicht van de productie van industrieel rondhout in de referentieperiode.

Tabel 8. Productie rondhout in het district Marowijne 2009 tot medio 2013

2009	2010	2011	2012	2013	Totaal in m^3
48,959	51,839	64,006	44,214	46,283	255,301

Bron: SBB

Mijnbouw
De goudwinning is de belangrijkste mijnbouwactiviteit in het district en wordt uitgeoefend op diverse locaties langs de Marowijnerivier en diens vertakkingen. Onder andere kunnen worden genoemd de linkeroever van de Marowijnerivier in de omgeving van Abenekondre, langs de weg

naar Langatabbetje, de oever van de Marowijnerivier nabij Lemmetje Tabbetje en aan weerszijden van de Pakirakreek. In de evaluatie periode zijn er volgens de Geologisch Mijnbouwkundige Dienst voor het mijnen van goud geen nieuwe concessies verstrekt in het district Marowijne. De bauxietwinning door de Suralco behoort na bijna 100 jaar anno 2014 tot het verleden. In tabel 9 wordt een overzicht gegeven van de oppervlakte van de toegewezen concessies voor het mijnen van bouwmaterialen.

Tabel 9. Oppervlakte en aantal rechten voor mijnen van bouwmaterialen 2010 tot 2013 Marowijne.

Jaar	Aantal Rechten	Oppervlakte in ha
2010	14	2206.58
2011	4	385
2012	8	821.82
2013	23	3618.253
Totaal	**49**	**7031.653**

Bron;GMD

Goudstaven

Toerisme
Het district heeft een reeks toeristische attracties, waarvan de zeeschildpadden te Galibi de populairste zijn.

Galibi

De Inheemse culturen in de dorpen Christiaan Kondre, Langaman Kondre en Bigi Ston vormen ook een trekpleister voor toeristen. Albina, bekend vanwege zijn rivierstranden, wordt veel bezocht door toeristen uit Paramaribo en Frans Guyana.

Handel
Vanuit Albina wordt met dorpen en de veelal illegale goudvelden een levendige handel gedreven in producten uit Frans Guyana en Paramaribo. Vooral vrouwen vinden hierin een bestaan. In de evaluatieperiode 2009 – 2013 werd een bankfiliaal van Godo, voorzien van een geldautomaat in Albina centrum gevestigd. De meeste handelsactiviteiten die in de ressorten plaatsvinden, betreffen de verkoop van levensmiddelen en andere huishoudelijke producten door kleine winkels aan de lokale bewoners.

6. KNELPUNTEN EN POTENTIES

Met het afsluiten van de mijnoperaties te Moengo is een leemte ontstaan in plaatselijke werkgelegenheid met als direct gevolg urbanisatie. Hiermee zijn ook andere problemen ontstaan:

- grote werkloosheid onder de jongeren;
- onvoldoende lokale ontplooiingsmogelijkheden;
- criminaliteit;
- milieuvervuiling;
- geringe bevolking;
- geringe openbare veiligheid en
- slechte ontsluiting.

Marowijne worstelt nog altijd met de naweeën van de binnenlandse oorlog, met als gevolg dat er onvoldoende investeringen in het district plaatsvinden. Hierdoor wordt de werkloosheid niet terug gedrongen en zijn er geringe impulsen voor ontplooiing van vooral jongeren. Albina is met zijn ligging langs de Marowijnerivier en de informele functie als 'poort naar Europa' (Frans Guyana) uitermate geschikt voor ontwikkeling tot een moderne stad met een toeristisch karakter. De potentie van dit district ligt dan ook in het opzetten van ecotoeristische attracties en aan de tijd aangepaste winkelcentra. Het district is bij uitstek geschikt voor toerisme. Om deze sector verder op gang te helpen, is in de eerste plaats versterking nodig van overheidsdiensten. De potentie voor het toerisme zou beter kunnen worden benut door overnachtingsverblijven op te zetten of daarvoor locaties te reserveren voor mogelijke investeerders. De voorzieningen in Marowijne als grensdistrict moeten zodanig worden gerehabiliteerd, dat het reizend publiek wordt gediend. Om het toeristisch product te verruimen, zullen de wegen langs de Marowijnerivier in zowel noordelijke als zuidelijke richting moeten worden verlengd richting respectievelijk Galibi en Bigiston. In het kader van verdere stimulering van het plaatselijk toerisme is recentelijk een bezoekerscentrum geopend in Galibi. Ter plekke wordt informatie verstrekt over de cultuur van de Caraïben en het Galibi-natuurreservaat. De vraag naar producten uit bittere cassave, zoals cassavebrood en pepersoep (pepre watra), is groot onder de lokale bevolking, toeristen en in Frans Guyana. Ook kunnen wandelparken worden aangelegd op de heuvel langs de Luitenant Weyneweg. Bij de verlenging van de wegen naar het noorden en zuiden van Albina mag bebouwing niet worden toegestaan in de strook tussen de weg en de rivieroever, aangezien dit afbreuk zal doen aan het toeristisch product, zoals nu het geval is bij Albina.

Een andere potentie die Marowijne biedt, betreft de agrarische sector. Ter verruiming van de mogelijkheden om in de eigen voedselbehoefte te voorzien, is het aan te bevelen de Powisie- en de Anjoemarapolder in gereedheid te brengen en uit te geven aan landbouwers. Voor de verdere uitbouw van de agrarische sector zijn gebieden ten noorden en ten zuiden van Albina geïdentificeerd. Het eerste betreft een gebied voor veeteelt van ca. 2000 ha ten westen van Galibi. Het tweede gebied, een areaal van ca. 2000 ha, ligt ten noorden van Galibi en kan voor de bevolkingslandbouw (kokos) worden aangewend. Meer naar het zuiden toe, in de omgeving van Lemkibon Tabiki, dichtbij de oever van de Marowijnerivier, is een aaneengesloten gebied van ca. 500 ha goed bevonden voor het verbouwen van oliepalm op ondernemingsniveau. Dit gebied zal worden ontsloten door het verlengen van de weg vanuit Albina. Rehabilitatie van de palmolie-industrie verdient bijzondere aandacht, vooral met het oog op werkgelegenheid. De Overheid zal derhalve moeten voorzien in bouwrijpe woonkavels buiten het concessiegebied ten behoeve van de werknemers.

De noordelijke ritsen langs de weg naar Wanhatti kunnen worden gebruikt voor tuinbouw en meerjarige gewassen. In de nabijheid van dit dorp kunnen gronden in gereedheid worden gebracht voor landbouw ten behoeve van de lokale voedselvoorziening.

Voor wat betreft de bosbouw zal gestreefd moeten worden naar een zo volledig mogelijke verwerking van het hout ter plaatse, waardoor werkgelegenheid wordt gecreëerd. Voor nadere informatie wordt verwezen naar het Ontwikkelingsplan Albina en het Regionale Ontwikkelingsplan Oost Suriname.

Overige potenties van het district Marowijne betreffen:

- De bodemgesteldheid van het gebied tussen Albina en Patamacca. De grond is zeer geschikt voor ontwikkeling van gemechaniseerde landbouw. Gewassen als maïs, pinda en suikerriet kunnen er gemechaniseerd verbouwd worden.
- De palmolie-industrie heeft zich bewezen en is een van de meest voor de hand liggende mogelijkheden voor duurzame lokale ontwikkeling.
- De uitgemijnde gebieden rond Moengo die geschikt zijn voor houtteelt en het aanleggen van graslanden voor het houden van zowel groot als klein vee.
- Perspectieven voor riviervisserij die met de nodige begeleiding ontwikkeld moeten worden.
- Gunstige omstandigheden voor ecotoerisme

VIII. PARA

1. GEOGRAFIE

Het district Para is in het noorden gelegen tussen de 4,98° en 5,70° NB en in het westen tussen de 54,58° en 55,98° WL. De hoofdplaats is Onverwach t in het ressort Zuid Para. Het commissariaat en overige diensten zijn er gevestigd. Het district Para is verdeeld in vijf administratieve ressorten en is omringd door de districten Saramacca, Wanica, Commewijne en Brokopondo.

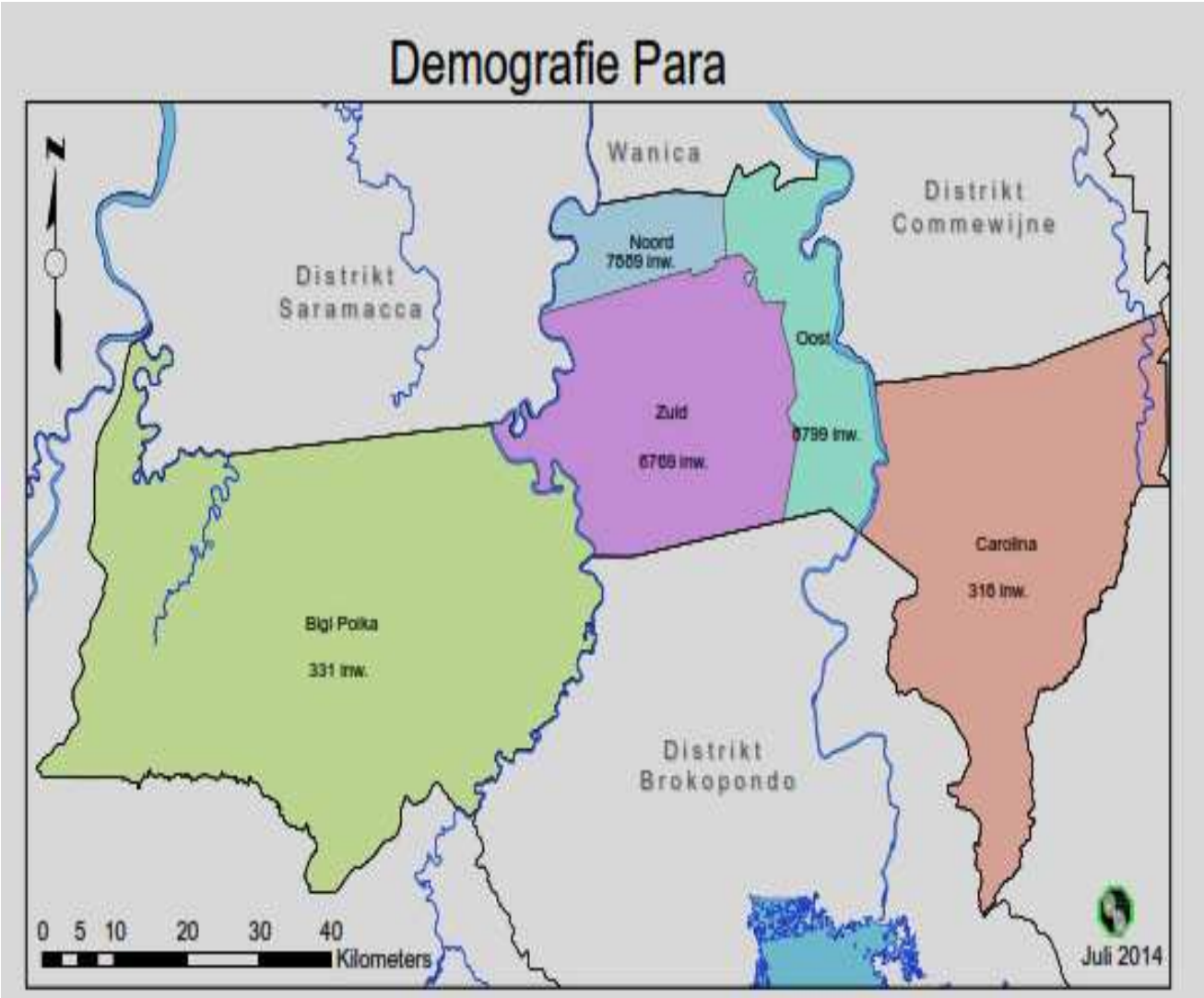

Tabel 1. Oppervlakte der ressorten in Para

Ressort	Oppervlakte (km^2)
Para Noord	236
Para Oost	446
Para Zuid	909
Bigi Poika	2361
Carolina	1441
Totaal	**5.393**

Bron: Planbureau

In de evaluatieperiode zijn de recreatieoorden in het district Para in trek gebleven van vooral de dagtoeristen. Ook is belangstelling voor ontwikkeling van de cassaveteelt sterk aan de orde geweest. De productie van mineraalwater heeft gestaag voortgang gehad. Onderstaande paragrafen verschaffen een inzicht van de demografie, voorzieningen en dienstverlening in het district.

2. DEMOGRAFIE

Tabel 2 verschaft een inzicht van de ontwikkeling van de bevolking in het district Para, per ressort. De bevolkingsomvang bedroeg per 31 december 2013, 24.808, dat is 5% van de totale Surinaamse bevolking.

Tabel 2. Absolute bevolkingscijfers van het district Para

Ressort	2009	2010	2011	2012	2013	Dichtheid
Para Noord	6839	7274	7635	7889	8177	34,6
Para Oost	8039	8312	8672	8799	9029	20,2
Para Zuid	6082	6352	6614	6769	6994	7,7
Bigi Poika	346	350	347	331	341	0,1
Carolina	311	313	311	316	348	0,2
Totaal	**21595**	**22601**	**23579**	**24104**	**24880**	**4,47**

Bron; CBB/bewerking Planbureau

Ten opzichte van 2009 is de geregistreerde bevolking van het district toegenomen met 5050 zielen. Met name in de ressorten Para Noord en Para Oost is de toename meer dan 2000. Per 31 december 2013 is de gemiddelde bevolkingsdichtheid 4,47 personen per km^2, met de hoogste dichtheid in het ressort Noord Para (33,4) en de laagste in het ressort Bigi Poika (0,14). Het ressort Oost Para heeft de hoogste bevolkingsomvang, gevolgd door Para Noord.

Kreek nabij dorp Powaka

Tabel 3. Overzicht dorpen en voorzieningen in stamverband levenden in Para

Dorp	Stam	Ressort	GLO-Scholen	Polikliniek	Water	Elektra
Bernharddorp	Caraïben/ Arowakken	Oost Para Noord Para	RKBO-St.Bernharddus school	RGD Poli	Ja	Ja
Powakka	Arowakken	Oost Para	RKBO St Wilhelmus	MZ Poli	Ja	Ja
Wit Santi Zanderij	Caraïben	Zuid Para	-	- RGD Poli	Ja	Ja
Cabendadorp	Caraïben	Zuid Para	-	HP	-	Ja
Matta	Arowakken	Zuid Para	OS Matta	HP HP	Ja	Ja
Hollandse Kamp	Arowakken	Zuid Para		HP	Ja	Ja
Pikien Saron	Caraïben	Zuid Para	OS Pikin Saron	HP MZ Poli	Ja	X
Bigi Poika	Caraïben	Bigi Poika	OS Bigi Poika	HP MZ Poli	Ja	X
Pierre kondre	Caraïben	Carolina	-		Ja	X
Cassipora	Arowakken	Carolina	-		Ja	X
Redi Doti	Caraïben	Carolina	RKBO Johan Chelius		Ja	X

Bron: Planbureau
X = Niet aangesloten op het elektriciteitsnet van de EBS, maar op lichtmotoren van de Dienst Elektrificatie (Ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen), de dorpen beschikken enkele uren per dag over elektriciteit
HP = Hulppolikliniek

Inheemse dans in kostuum

Onderwijs

Het district beschikt momenteel over 36 scholen die onder het beheer staan van Openbaar Onderwijs, Evangelische Broedergemeente Suriname, Rooms Katholiek Bijzonder Onderwijs en de Djamaithul Islamiah Stichting**.** In de evaluatieperiode is het aantal LBGO- en Muloscholen met respectievelijk drie en twee scholen toegenomen. Het aantal Kleuter- en GLOscholen neemt elk af met één.

Tabel 4. Overzicht Onderwijsvoorzieningen in het district Para

Ressort	Kleuter	GLO	LBGO	MULO	BO
Noord Para	3	3	1	1	
Oost Para	7	7	2	2	1
Zuid Para	6	6	2	2	
Bigi Poika		1			
Carolina	1	1			
Totaal	**17**	**18**	**5**	**5**	**1**

Gezondheidszorg

Tabel 5. Overzicht voorzieningen gezondheidszorg Para

Ressort	Poliklinieken	Artsen	Verpleeg-kundigen	Vroed-vrouwen	Consultatie-bureaus
Nrd. Para		2	4		1
Oost Para	1	1			2
Zuid Para	4	2	10	1	2
Bigi Poika					
Carolina					
Totaal	**5**	**5**	**14**	**1**	**5**

De primaire gezondheidszorg in het district Para is in handen van de Stichting Regionale Gezondheidsdienst. Te Onverwacht is naast de polikliniek ook een apotheek van de RGD gevestigd. In de evaluatiepreiode is het aantal artsen stationair gebleven. Het aantal consultatiebureaus is toegenomen met èèn.

Tabel 6. Overzicht overheidsvoorzieningen

Ressort	RO	SoZaVo	KPS	KBS	LVV	OW	BiZa/CBB	NH	RGB
Noord Para	x		x						
Oost Para	x	X	x				x		
Zuid Para	x	X	x		x		x		
Bigi Poika	x							x	
Carolina								x	

Bron; Planbureau

Het ministerie van Regionale Ontwikkeling is op het ressort Carolina na de in alle resorten vertegenwoordigd. De navolgende overheidsdiensten hebben een dependance te Osembo :

- Het Districtscommissariaat
- Bestuurressort Zuid Para
- Het Centraal Bureau voor Burgerzaken
- LVV kantoor ressort Para
- De Centrale Betaal Dienst
- Het Ministerie van Sociale Zaken Wijkkantoren

Er zijn dependances van het ministerie van Sociale Zaken en Volkshuisvesting te Onverwacht en in de Commissaris Simonspolder gevestigd. Te La Vigilantia is een kantoor van het Centraal Bureau voor Burgerzaken (CBB) gevestigd. Op de Johan Adolf Pengel-luchthaven zijn de Luchtvaartdienst en de NV Luchthavenbeheer ondergebracht. De douane houdt behalve op de Johan Adolf Pengel-luchthaven, ook kantoor in de haven van Smalkalden, in het ressort Oost-Para. Het ministerie van Defensie is vertegenwoordigd door het Nationaal Leger, dat een trainings- en opleidingscentrum bezit te Bosbivak en de Ajoko Kazerne in het ressort Para-Zuid. De internationale luchthaven Johan Adolf Pengel-luchthaven is in de evaluatieperiode verder volledig gerenoveerd, gemoderniseerd. De landingsbaan is vervangen en verlengd. Te Zanderij is behalve een brandweerstation, ook een radarstation gevestigd ten behoeve van de veiligheid in het luchtruim boven het grondgebied van Suriname.

Johan Adolf Pengel Internationale Luchthaven

Openbare Orde

De politie is in het district Para vertegenwoordigd op de volgende locatiest: Rijsdijk in het ressort Noord-Para, Zanderij in het ressort Zuid-Para, Onverdacht (Billiton) en Paranam in het ressort Oost-Para. In de overige ressorten van het district Para, te weten Carolina en Bigi Poika, is de politie nog niet vertegenwoordigd. Te Kraka, in het ressort Carolina, bezit de politie een recreatieoord.

3. FYSIEKE INFRASTRUCTUUR

Centrumvorming

De hoofdplaats van het district Para, Onverwacht, is ongunstig gesitueerd ten opzichte van de locaties waar productieactiviteiten plaatsvinden. Het dienstencentrum Lelydorp (in Wanica) heeft een hoog voorzieningenniveau, hetgeen een aantrekkingskracht uitoefent op de bevolking van en werkenden in Para.

Onverwacht

Ook heeft Para veel gebieden, die allodiaal eigendom zijn: Door onvoldoende ontsluiting van deze gebieden stagneert de plaatselijke ontwikkeling. Zanderij vormt een belangrijke knooppunt voor het verkeer naar zowel de zuidoostelijke als de zuidwestelijke richting van het land. Het vestigen van een centrum te Zanderij zal het toerisme een belangrijke impuls geven.

Transportinfrastructuur

Het wegennet

In de evaluatieperiode is de verbindingsweg tussen Zanderij en de Afobakaweg geasfalteerd, hetgeen heeft geresulteerd in een verbetering in de ontsluiting van de recreatieoorden langs deze weg en het plaatsje Kabendadorp.

Door het district lopen de volgende primaire wegen:

- De Indira Gandhiweg en de Kennedy Highway in noord zuidelijke richting, vanaf de Palisadeweg tot Zanderij, met een totale lengte van ca. 21 km.
- De Martin Luther Kingweg in noordzuidelijke richting vanaf Concordia tot Paranam, met een lengte van ca. 6 km
- De Afobakkaweg vanaf Paranam tot Kraka in noordzuidelijke richting met een lengte van

ca. 30 km.

- De Sir Winston Churchillweg in noordzuidelijke richting vanaf Simons Polder tot La Vigilantia met een lengte van ca. 6 km.
- De Meursweg in oost westelijke richting vanaf La Vigilantia tot Onverwacht met een lengte van ca. 12 km
- De zuidelijke Oost-west verbinding vanaf de districtsgrens in het oosten tot de districtgrens in het westen met een totale lengte van ca. 150 km.

Als secundaire wegen kunnen worden aangemerkt:

- De Loswijkstraat, de Bernhard Vyentweg te Onverwacht met een totale lengte van ca. 600 m
- De Kensenhuysstraat te Osembo met een lengte van ca. 700 m
- De Akrumstraat met een lengte van ca. 500 m
- De ontsluitingsweg naar Matta met een lengte van ca. 6 km
- De ontsluitingsweg naar Bigi Poika met een lengte van ca. 7 km

Door het district Para lopen interregionale wegen die belangrijke delen van het district ontsluiten en waar de voorzieningen geconcentreerd zijn. Ook is het gebied rondom Zanderij belangrijk als knooppunt van productie-ondersteunende infrastructuur in zowel zuidoostelijke als in zuidwestelijke richting. Bekende interregionale routes zijn in dit kader de zuidoostelijke trajecten Martin Luther Kingweg - Afobakka weg, met daarop aansluitend o.a. de bosontsluitingsweg naar het Patamacca gebied, en de zuidwestelijke trajecten Indira Gandhiweg- Kennedyweg – Zanderij - West Suriname met daarop aansluitend de oost-west lopende Meursweg. Het interregionaal verkeer is vrij intensief, waardoor de verkeersafwikkeling bijzondere aandacht behoeft. De Saronbrug over de Saramaccarivier is in 2013 en de Carolinabrug over de Surinamerivier is in 2014 opgeleverd. De bruggen zullen zowel de bosbouw als het toerisme ten goede zal komen. Het openbaar personenvervoer in Para wordt dagelijks onderhouden door particuliere bushouders en het Nationaal Vervoersbedrijf. In het district zijn voor het transport over water drie havens gesitueerd langs de Suriname rivier te weten de Paranam haven, Rudisa Holding haven en de La Vigilantia haven. De internationale luchthaven Johan Adolf Pengel-luchthaven is in de evaluatieperiode verder volledig gerenoveerd, gemoderniseerd. De landingsbaan is vervangen en verlengd.

Nutsvoorzieningen
Elektriciteit
De Energie Bedrijven Suriname voorziet de gebieden langs de belangrijkste primaire en secundaire wegen van elektriciteit. Het aantal aansluitingen in het district Para is opgelopen van 3716 in 2009 naar 4416 in 2013, een groei van 720 aansluitingen.

Tabel 7. Aansluitingen EBS per jaar(2009-2013)

Jaar	2009	2010	2011	2012	2013
Aansluitingen	3716	3919	4155	4269	4436

Water
Het district Para is een belangrijke leverancier van drinkwater voor Paramaribo en Wanica. De drinkwaterbronnen in Para zijn gelegen langs de Van Hattemweg en staan onder beheer van de Surinaamsche Waterleiding Maatschappij. Vanwege de grote afstanden tussen de dorpen en de primaire waterbronnen is de distributie in de ressorten Carilina en Bigi Poika nihil. Slechts de woonkernen en dorpen in de ressorten Noord Para, Oost- en Zuid Para zijn redelijk goed voorzien. De woonkernen en dorpen in de twee overige ressorten moeten veelal gebruik maken van regen-, put- of rivierwater, waarvoor ter plaatse voorzieningen zijn getroffen. Bij extreme droogte in voornamelijk de maanden augustus, september en oktober wordt er water gedistribueerd met behulp van een tankwagen van de Dienst Watervoorziening in de gebieden die bereikbaar zijn via wegverbindingen.

Telecommunicatie
Zowel telefoon, radio, televisie ala internet zijn vanwege bedrijven in Paramaribo ook in het district beschikbaar.

4. MILIEU

In Para beschikken alle ressorten over een reguliere vuilophaaldienst. De ressorten Para Oost en Para Noord hadden te lijden van huisvuil en stof- en wateroverlast. Vanuit de bestuursdienst is in de referentieperide actie ondernomen waarbij door voorlichting, introductie van goedkope vuilzakken en controle verbetering is gebracht in deze situatie. Para Zuid ondervindt nog last van het door derden achtergelaten vuil. Het betreft vooral bezoekers van vakantieoorden die verplicht worden hun afval mee te nemen. Het afval wordt dan niet naar huis gebracht, maar langs de weg gedumpt.

Milieubewustwording
De milieubewustwording neemt in Para vooral toe bij de jongeren. Met de slogan ‘Opgroeien doe je niet alleen, denk aan de wereld om je heen’ werd het Kinderboekenfestival in 2014 gehouden in Nickerie, Marowijne en Paramaribo en werd het festival afgesloten in Para. Tijdens dit festival

te Onverwacht organiseerde Fernandes Bottling Company voor het eerst een petflessen inzamelingswedstrijd voor scholieren. De scholen hebben tijdens het festival honderden zakken met een totaalgewicht van 900 kilo aan lege petflessen ingeleverd, die rechtstreeks naar Amazona Recycling Company zijn vervoerd om te worden verwerkt voor recycling. De Stichting Samarja verzorgde tijdens dit festival tevens een korte interactieve presentatie over de gevolgen van zwerfafval en de mogelijkheden voor recycling van petflessen. De bestuurdienst is ertoe overgegaan langs de ontsluitingswegen fraaie palmbomen te planten om het district bekoorlijk en milieuvriendelijk te maken.

5. ECONOMISCHE STRUCTUUR

De werkgevers zijn de Overheid en de bauxietmaatschappij Suralco. De toeristische industrie maakt nabij enkele kreken en langs de Surinamerivier een trage maar stabiele opmars. De agrarische sector, met name de sub-sector veeteelt, maakt ook een trage groei door terwijl de pluimvee-industrie goed ontwikkeld is. Er zijn kleine particuliere bedrijven in het gebied rond Rijsdijk, die actief zijn in de land- en tuinbouw. Langs de Martin Luther Kingweg en de Meursweg en omgeving in de ressorten Oost Para en Zuid Para, zijn enkele bedrijven gevestigd die voornamelijk op contractbasis als toeleveringsbedrijven fungeren voor de bauxietindustrie in de sectoren bouw en constructie.

Landbouw

Para is van oudsher een landbouwdistrict en na inventarisatie van het ministerie van Landbouw Veeteelt en Visserij ontstaat de indruk dat de landbouwactiviteiten een toenemende trend vertonen. Met name de teelt van cassave is op gang gekomen met een productieareaal van rond de 500 hectare. Ook de productie van groente met als uitschieter kouseband (275 ha.) begint op gang te komen. In de evaluatieperiode zijn de productie van ananas en rambutan flink ter hand genomen en zijn de arealen in 2012 toegenomen tot respectievelijk 240 en 339 hectare.

Rambutan

Bosbouw

Het district Para is bekend vanwege haar vele houtplantages en beslaat een belangrijk deel van de bosgordel. Para behoort tot de grote houtgebieden en is doorgaans verantwoordelijk voor een belangrijk deel van de nationale houtproductie. Het rondhout wordt veelal getransporteerd naar zagerijen in en rond Paramaribo. De fysieke infrastructuur van het district leent zich uitstekend voor het rationaliseren van de bosbouw en het aanleggen van houtplantages. In Tabel 8 wordt een overzicht gegeven van de rondhout productie in de evaluatieperiode.

Tabel 8. Rondhoutproductie in het district Para

2009	2010	2011	2012	2013	Totale in m^3
70,335	68,576	85,688	94,346	99,748	418.741

Bron:SBB

Goud

De mijnbouwsector vervult een belangrijke functie in het district Para. Ten behoeve van de exploiratie van goudvoorkomens en andere mineralen zijn vergunningen toegewezen aan diverse ondernemingen. In tabel 9 wordt een overzicht gegeven van de uitgifte op jaarbasis.

Tabel 9. Oppervlaktes concessies voor exploitatie goud en andere mineralen.

Jaar	Opp./ha.
2010	32920
2011	1775
2012	82360
3013	4300
Totaal	**121355**

Bron GMD

Bouwmaterialen

Het exploitatie van grind en andere grondstoffen ter vervaardiging van bouwmaterialen vindt plaats op verschillende locaties in het district. In de onderstaande tabel is het geheel opgenomen van de het aantal rechten en oppervlaktes.

Tabel 10. Rechten voor winning van bouwmaterialen in Para

Jaar	Aantal rechten	Oppervlakte in ha.
2010	14	2206.58
2011	4	385
2012	8	821.82
2013	23	3618.253
Totaal	**49**	**7031.653**

Bron GMD

In het district Para komen enkele belangrijke waterwingebieden met bronwater van hoge kwaliteit voor, onder andere te Republiek en aan de Van Hattemweg. Zoet water is schaars in de wereld en water kan in de nabije toekomst een belangrijk exportproduct worden, met name naar het Caribisch gebied. Een vereiste is hierbij dat regulerende maatregelen worden getroffen ter bescherming van de waterbronnen tegen vervuiling.

Industrie

De industriële activiteiten zijn hoofdzakelijk gekoppeld aan de bauxietwinning. De verwerking van het bauxiet tot aluinaarde in de raffinaderij te Paranam. De winning van bronwater is een op gang gekomen industriële activiteit, evenals de verwerking van cassaveknollen tot cassavemeel.

Toerisme

Het district Para heeft een zee van bekoorlijke plekken langs de rivieren en kreken. Deze attracties hebben de potentie zich te ontwikkelen tot een voor de economie interessante toeristische industrie. De nodige investeringen ter ontwikkeling van een toeristisch product op internationaal niveau zijn noodzakelijk. Het gaat in deze om langetermijninvesteringen in de menselijke hulpbronnen, sanitaire voorzieningen, logeergelegenheden, afvalverwerking, restaurants, medische zorg, sportvoorzieningen, veiligheid etc.

De oude plantages in Para staan bekend als trekpleister voor vakantiegangers. In het ressort Para-Zuid bevinden zich een aantal bekende recreatieoorden, waaronder Colakreek, Republiek, Bersaba, Zanderij en Carolinakreek. In het ressort Carolina zijn de bekende oorden Blakawatra en Jodensavanne. Deze oorden zijn makkelijk te bereiken over de weg. Er komen meer dan zestig recreatieoorden in dit district voor die zeer geschikt zijn voor dagtochtjes. Ook kan men er overnachten. Vanwege het witte zand in dit gebied en het donker en koele kreekwater, zijn de recreatieoorden ook zeer geschikt om te zwemmen. De meeste van deze oorden komen voor in het zuidelijke gedeelte van dit district namelijk het ressort Para Zuid. Het bezoekersaantal wordt geschat op ca. 400.000 per jaar door het burger informatiecentrum van de bestuursdienst Para.

Republiek

White Beach

Colakreek

Zanderij 1

Tabel 11 Overzicht van vakantieoorden in het district Para

Naam recreatie-oord	Lokatie
Para Zuid	
Jan Starke opleidings-centrum	Zanderij 1
Marinalex	Rijweg naar Apoera
Derde brug	Rijweg naar Apoera
Kinderboerderij	Rijweg naar Colakreek
Carolinakreek	Rijweg Kraka
Eerste Brug	Rijweg Apoera
Sabana Park	Rijweg naar Krakka
La Prosperité	Bersaba
Mets	Cola Kreek
Jungle Camp	Rijweg Krakka
Tita's Recreatie-oord	Bigi Kroetoe
Republiek	Republiek
Vierkinderen	Vierkinderen
Maripa Kondre	Kennedyweg 681
Berlijn recreatie-oord	Berlijn
Sabakoe	Rijweg Krakka
Para Oost	
Leguana Park	Muurvarensweg 412
Waterpark	Accaribo
White Beach	Accaribo
Nana Beach	Accaribo
Le Jardin	Accaribo
Rocky's Waterpark	Ds . Martin Luther Kingweg Km 20
Overbrigde	Afobakkaweg
Syrohoro	Powakka
Paratjima	Powakka
La Louka	Powakka
Wakoeri	Powakka
Afobakka mast 36	Afobakka weg
Parabello	Stowelweg
Echo Djadorsi Eco	Stowelweg

Handel

De bestedingen door de werkers in de belangrijkste sectoren, te weten luchttransport en bauxietindustrie, vinden voornamelijk buiten het district plaats, waardoor de handel in deze regio

in onvoldoende mate van deze activiteiten profiteert. Uit resultaten van het onderzoek verricht tijdens de algemene bedrijventelling, uitgevoerd door het Algemeen Bureau voor de Statistiek is komen vast te staan dat ruim 200 handelsbedrijven in Para gevestigd zijn. Het is aan te bevelen om een regionaal ontwikkelingsplan voor Para op te zetten, waardoor economische activiteiten worden gestimuleerd.

6. KNELPUNTEN EN POTENTIES

Het district Para heeft een zeer grote rijkdom aan hernieuwbare natuurlijke hulpbronnen. Het ontwikkelen en benutten van deze hulpbronnen zal op een duurzame wijze moeten geschieden. Het gebruik van de natuurlijke hulpbron grond ten behoeve van de agrarische productie is één van de duurzame benuttingsmogelijkheden.

Het district kampt met het probleem van onverdeelde boedels. Bij de oplossing van dit vraagstuk dienen de Paranen, die belang hebben bij de grondverdeling en het district tot ontwikkeling willen brengen, daartoe de gelegenheid te krijgen zonder obstakels als de boedelkwestie.

Door deze aanwending kan uitvoering gegeven worden aan de verdere ontwikkeling, rehabilitatie en diversificatie van de agrarische sector in relatie tot voedselproductie en exportbevordering.

Een vereiste is wel dat na inventarisatie en evaluatie de meest geschikt bevonden gebieden voor een duurzame agrarische ontwikkeling nader onderzocht worden. Bij het implementeren van dit ontwikkelingsprogramma zal het gehele land in beschouwing moeten worden genomen. Aandacht moet besteed worden aan gebieden waar reeds mensen wonen, terwijl tegelijkertijd onderzocht moet worden hoe, gegeven de aanwezigheid van gunstige bestaande en/of nog te ontwikkelen productieve mogelijkheden, nieuwe woon- en werkgebieden gecreëerd kunnen worden. Dit zou kunnen resulteren in de fysieke decentralisatie en diversificatie van de agrarische sector. Het bovenstaande is ten dele uitgewerkt in het plan voor het gebied tussen Matta en de Rijsdijkweg, het z.g. Matrijsgebied. Bij het implementeren van het voorgenomen ontwikkelingsplan voor het onderhavige gebied is de nadruk in eerste instantie gelegd op de bevordering van de agrarische productie en centravorming.

Het projectgebied maakt deel uit van het ontwikkelingsgebied aan de rechteroever van de Saramaccarivier, tussen het dorp Matta en de Rijsdijkweg. Volgens de districtsindeling ligt het te ontwikkelen gebied in het district Para en wel in de ressorten Noord Para en Zuid Para.De begrenzing is als volgt: de westgrens wordt gevormd door de rechteroever van de Saramaccarivier; de oostgrens valt samen met de westgrens van de allodiale eigendoms-gronden, gelegen in de directe omgeving van de oude spoorbaan, de noordgrens wordt gevormd door de Rijsdijkweg en het verlengde daarvan en de zuidgrens door de tweede Oost westverbinding achter Zanderij.

Het oppervlak van het te ontwikkelen areaal wordt geschat op ongeveer 40.000 ha en bestaat volledig uit vrije domeingrond. Door deze keuze is de ontwikkeling van dit district voorlopig

losgekoppeld van het boedelvraagstuk dat nog opgelost dient te worden na gedegen onderzoek. Uitgegaan wordt van gefaseerde ontwikkeling, waarbij het totaal areaal van ca. 40.000 ha in drie fasen zal worden ontwikkeld, te weten:

- Fase 1: Het noordoostelijk gedeelte van het gebied (ca. 12.000 ha);
- Fase 2: Het noordwestelijk gedeelte van het gebied (ca. 12.000 ha);
- Fase 3: Het zuidelijk gedeelte van het gebied (ca. 18.000 ha).

Het district heeft een regionaal centrum nodig met een hoog niveau van voorzieningen, van waaruit richting kan worden gegeven aan de gewenste ontwikkelingen en deze ook kunnen worden begeleid.

IX. BROKOPONDO

1. GEOGRAFIE

Het district Brokopondo is in het noorden gelegen tussen de 3,95° en 5,33° NB en in het westen tussen de 54,74° en 55,55° WL. Het district is centraal gelegen in Suriname en grenst in het noorden aan het district Para, terwijl het ten westen, ten zuiden en ten oosten aan het district Sipaliwini grenst.

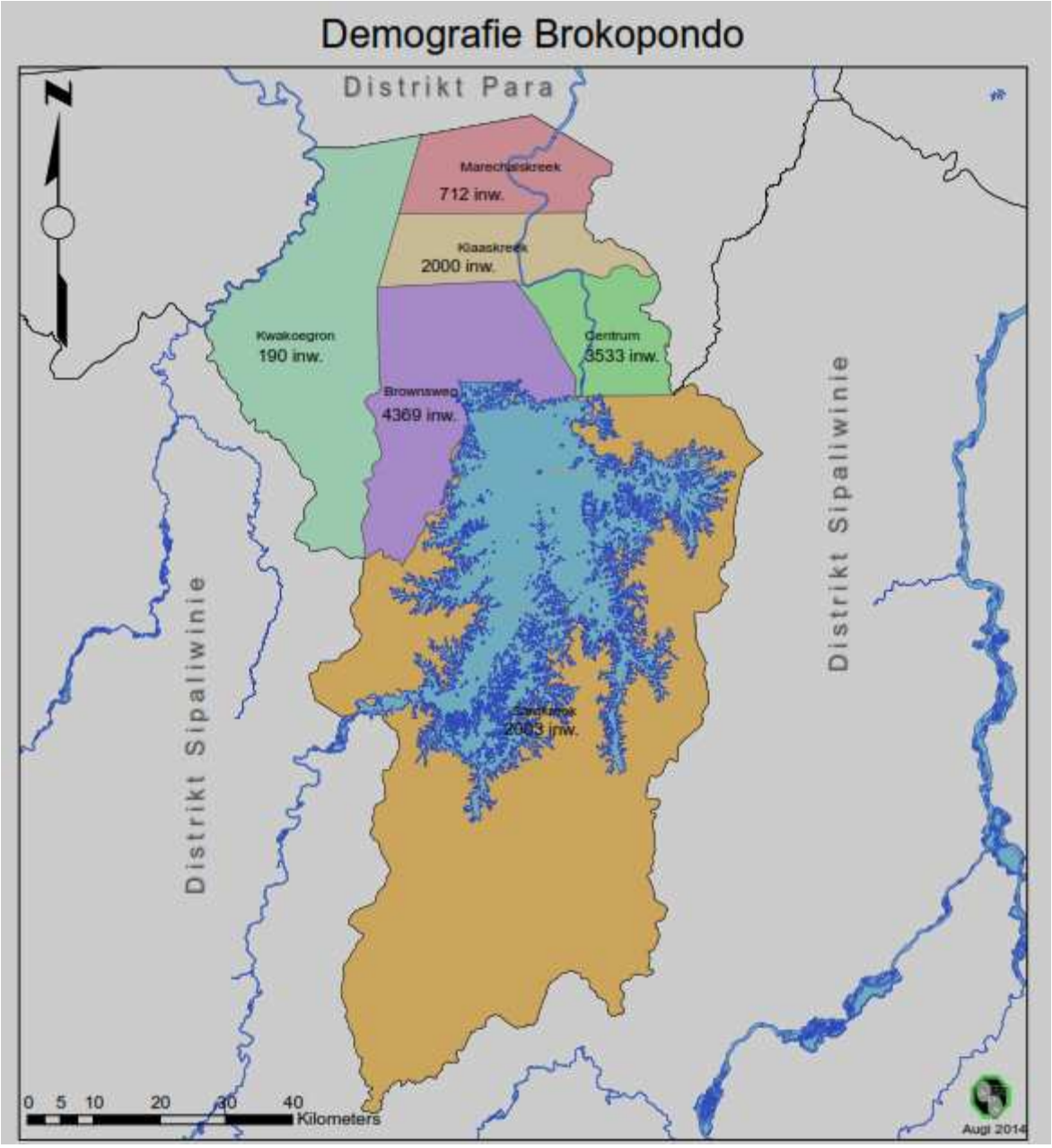

Het stuwmeer, dat in het begin van de jaren zestig is aangelegd ten behoeve van de opwekking van witte steenkool, is zeer prominent aanwezig. Het meer heeft een oppervlakte van circa 1.560 vierkante kilometers.

Het district Brokopondo, dat onderverdeeld is in 6 administratieve ressorten, heeft een totale oppervlakte van ca. 7.386 km2 (zie tabel 1). Het centrum van het dorp Brokopondo aan de Surinamerivier is de hoofdplaats van het district, waar de Districtscommissaris zetelt en de overige overheidsdiensten gevestigd zijn. Het district Brokopondo wordt voornamelijk bewoond door tribale gemeenschappen.

Tabel 1. Oppervlakte der ressorten in Brokopondo

Ressort	Oppervlakte (km^2)
Kwakoegron	1050
Marchallkreek	354
Klaaskreek	349
Centrum	340
Brownsweg	731
Sarakreek	4562
Totaal	**7386**

Bron: Planbureau

In de volgende paragrafen wordt een overzicht gegeven van de stand van zaken ten aanzien van de demografie, de voorzieningen en de dienstverlening in het district.

2. DEMOGRAFIE

De bevolkingscijfers van het district worden in tabel 2 gepresenteerd. De bevolking van het district Brokopondo bedroeg 13.027 per 31 december 2013. De bevoklingsdichtheid bedroeg in 2013 ongeveer 1,8 persoon per km². Ten opzichte van 2005 is het totaal aantal geregistreerde inwoners van het district Brokopondo gegroeid met 2958 zielen. De bevolking is voornamelijk geconcentreerd in de ressorten Brownsweg en Centrum. Het ressort Kwakoegron heeft het laagste aantal inwoners.

Tabel 2. Absolute bevolkingscijfers van het district Brokopondo

Ressort	2009	2010	2011	2012	2013	Dichtheid 2013
Kwakoegron	190	195	193	190	185	0,2
Marchallkreek	547	636	695	712	762	2.1
Klaaskreek	1843	1992	2024	2000	2031	5,8
Centrum	3297	3467	3551	3533	3609	10,6
Brownsweg	3787	4115	4267	4369	4434	6,0
Sarakreek	1688	1956	2014	2003	2006	0,4
Totaal	**11530**	**12361**	**12744**	**12807**	**13027**	**1,8**

Bron: CBB/bewerking Planbureau

De inwoners van het district Brokopondo leven in dorpen langs wegen en rivieren en voorzien grotendeels in hun levensbehoeften via de traditionele kostgrondjeslandbouw. Het bos uit de directe omgeving wordt daarbij open gekapt om plaats te maken voor kostgrondje (z.g. shifting cultivation). Van de Marrongemeenschappen zijn de Saramaccaners het sterkst

vertegenwoordigd, gevolgd door de Aucaners en een kleinere groep Matuariërs die geconcentreerd zijn in het ressort Kwakoegron.

Kostgrondje (z.g. shifting cultivation)

Dorp langs de rivier

Tabel 3. Overzicht Dorpen en voorzieningen in Brokopondo

Ressort	Dorpen	Hoofd Kapitein	M	V	Kapitein	M	V	Basja's	M	V
Kwakoegron	Commisariskondre	----------	-----	---	1	X	-----	----------	----	---
Marchallkreek	Koinakondre	----------	-----	---	1	X	-----	2	1	1
	Rama	----------	---	---	1	X	-----	1	----	1
	Marchallkreek	----------	-----	---	1	X	-----	7	4	3
Klaaskreek	Klaaskreek	3	3	---	12	6	6	3	3	----
	Njun Lombe	2	2	---	9	5	4	2	2	-----
	Mujékiki	1	1	---	4	2	2	1	1	-----
	Kapasikélé;	1	1	---	4	2	2	1	1	----
Centrum	Tapoeripa									
	Asigron									
	Boslanti									
	Drepada									
	Baling Soela									
	Compagniekreek									
Ressort	**Dorpen**	**Hoofd Kapitein**	**M**	**V**	**Kapitein**	**M**	**V**	**Basja's**	**M**	**V**
	Tapoeripa									
Brownsweg	Wakibasoe 1				1	X	-----	4	----	----
	Wakibasoe 2				1	X	------	9	----	---
	Wakibasoe 3				1	X	------	9	---	-----
	Ganze				2	X	------	3	----	----
	Bierhoedoematoe				1	-----	------	4	---	---
	Djankakondre				0	-----	------	4	----	----
	Kadjoe				2	-----	-------	11	----	----
	Makambi				0	-----	------	8	----	----
	Koffiekamp				1	----	------	6	----	----
Sarakreek	Baikoetoe				1	X	-------	4	----	----
	Bakoe				1	X	------	5	----	---
	Banavookonde				1	X	-----	4	---	-----
	Bekiokonde				-	-	------	4	----	----
	Duwatra				1	X	------	4	---	---
	Lebidoti				3	X		2	----	----
	Pikinpada				-------	-----	------	2	----	----
	Pisjan				0	X		4	----	----

Bron: Planbureau 2013
S = Saramaccaners
M = Matuariërs
A = Aucaners
GC = Gezondheidscentrum
HP = Hulppolikliniek
BP = Basispolikliniek
J = Ja
DC = Districtscommissaris / BO = Bestuursopzichter / Apos = Apostolisch

Onderwijs

De onderwijsfaciliteiten staan onder beheer van de Overheid (OS), Rooms Katholiek Bijzonder Onderwijs (RKBO) en Evangelische Broedergemeente Suriname (EBGS).

Tabel 4. Overzicht van scholen in het district Brokopondo en per ressort

Ressort en	Dorpen	Naam v.d. school per ressort	Nivo	Type	Leer Krachten	Leer lingen	Aantal lokalen
Kwakoegron	Kwakoegron	Christiaan King	GLO	EBGS	6	59	7
Marchalkreek	Marchallkreek	W.A Liefde	GLO	EBGS	11	98	11
		Phedra	GLO	OS	14	118	9
		Afobaka	GLO	OS	14	187	9
Klaaskreek	Klaaskreek	Daniël Eiferaar	GLO	EBGS	15	210	11
	Njun Lombé	St. Gerardus Majella	GLO	RKBO	15	182	
Centrum Brokopondo		Brokopondo	GLO	OS	14	263	10
	Ballingsoela	Ballingsoela	GLO	OS	13	244	11
	Compagniekreek	Compagnie	GLO	OS	9	125	9
	Victoria	Victoria	GLO	OS	11	134	10
	Tapuripa	Frans Pryor	GLO	EBG	14	260	10
	Centrum Brokopondo	Mulo Brokopondo	VOJ/ Mulo	OS	18	303	
	Centrum Brokopondo	Lbgo Brokopondo	VOJ/ Lbgo	OS	17	263	12
	Centrum Brokopondo	S.A.T.S. Brokopondo	VOJ/ LTS	OS			
	Centrum Brokopondo	Avond Onderwijzers Akte Brokopondo		OS	12	60	
	Centrum Brokopondo	Bigi Sma Skoro		OS	9	24	
	Afobaka	Afobaka	GLO	OS	5	60	4
Brownsweg	Wakibasu 2	Pater van der Pluym	GLO	RKBO	20	385	10
	Nieuw Ganze	Ds. R.M. Schmidt	GLO	EBGS	23	434	17
	Nieuw Koffiekamp	Johannes Kwamie	GLO		7	58	8
	Brownsweg	Brownsweg	GLO	OS	11	251	10
		Bigi Sma Skoro					
Sarakreek	Lebidoti	Lebidoti	GLO	OS	nb	nb	nb
	Bakoe	Bakoe	GLO	OS	nb	nb	nb
	Duwatra	Duwatra	GLO	EBGS	nb	nb	nb

Bron; Planbureau

In de evaluatieperiode is het aantal GLO-scholen toegenomen van 15 naar 19. In Centrum Brokopondo zijn de LTS, Mulo, Avond Technische School en LBGO gevestigd. In het dorp Atoni is er een internaat gebouwd ter opvang van de shoolgaande jeugd uit de dorpen nabij het stuwmeer.

Gezondheidszorg

De primaire gezondheidszorg is geheel in handen van de Stichting Medische Zending Suriname, kortweg genoemd Medische Zending (MZ). De Stichting Medische Zending Suriname (Primary Health Care Suriname) is een private, non profit, primary health care organisatie die reeds decennia lang de gezondheidszorg in het afgelegen binnenland van Suriname verzorgt. De MZ heeft als primair doel de gezondheid, met name de basisgezondheidszorg te garanderen van de bewoners in het binnenland, vaak op honderden kilometers van de hoofdstad. Gedreven door christelijke beginselen streeft de MZ naar het aanbieden van optimaal toegankelijke kwaliteitsgezondheidszorg en het continu verder ontwikkelen van toelevering- en communicatiesystemen in de basisgezondheidszorg voor de bewoners van de rurale (binnenland) gebieden. De doelgroepen van de MZ zijn de bewoners van het binnenland die van overheidswege kosteloze gezondheidszorg genieten en organisaties en individuen die in het binnenland werkzaamheden verrichten en tegen betaling gebruik kunnen maken van de dienstverlening. De gezondheidszorg wordt verleend door gezondheidswerkers van verschillend opleidingsniveau met een duidelijk afgebakend, getrapt verantwoordelijkheidsniveau. Het merendeel van de gezondheidswerkers betreft personen uit lokale gemeenschappen die door de Medische Zending zijn opgeleid. Het dienstenpakket dat de Medische Zending PHCS verstrekt, omvat een algemeen spreekuur volgens gestandaardiseerde protocollen met medicamenten uit de essentiële geneesmiddelenlijst naar WHO-standaarden. In het district Brokopondo heeft de MZ in alle 6 ressorten poliklinieken met aan het hoofd een Gezondheids Assistent (GZA). De GZA wordt bijgestaan door malariamicroscopisten, die met behulp van de microscoop patiënten kunnen onderzoeken op malaria. Ook zijn er hulpkrachten die in teamverband de overige werkers ondersteunen. De primaire gezondheidszorg is geheel in handen van de Medische Zending. Hiertoe beschikt deze stichting over poliklinieken in alle ressorten van het district.

Gezondheidscentrum Marchallkreek

Tabel 5. Overzicht gezondheidszorg Brokopondo

Ressort	Dorpen	Poli	GZA	Apotheek	Poli assistenten /medewerkers	Ambulance	Patiënten bestand
Marchallkreek	Phedra	J	------	J		Geen	± 105
	Marchallkreek	J	1	J		Geen	± 195
Klaaskreek	Klaaskreek	J	1	J	3	Geen	± 1700
	Njun Lombé	J	1	J	2	Geen	± 905
Centrum	Balingsoela	J	1	---	1	Geen	± 835
	Centrum	J	1	J	4	Aanwezig	± 2480
	Victoria	J	1	----	-------	Geen	± 471
Brownsweg	Brownsweg	J	1	J	7	Aanwezig	± 4170
	Nieuw Koffie kamp	J	1	----	------	Geen	± 437
Kwakoegron	Kwakoegron	J	1	J	1	Geen	± 260
Sarakreek	Lebidoti	J	1	J	1	Geen	± 1630
	Duwatra	J	1	J		Geen	± 660

Bron: Planbureau

Tabel 6. Structuur van de gezondheidszorg in het district Brokopondo

Ressort	Artsen	Verpleeg-kundigen	Gezondheids-centra	Vroed-vrouwen	Consulta-tieburo's	Ambulances
Kwakoegron		1	1			
Marchallkreek		1	2	1		
Klaaskreek		6	2	4	2	
Centrum	1	11	4	3	1	1
Brownsweg	1		2			1
Sarakreek	2		2	2		
Totaal	***4***	***19***	***13***	***10***	***3***	***2***

Bron Planbureau

Overheidsdiensten

In tabel 7 wordt een overzicht gegeven van de overheidsdiensten in Brokopondo

Hoofdkwartier Districtcommissaris Brokopondo

Tabel 7. Overzicht van overheidsdiensten district Brokopondo

Ministeries	Afdelingen	Marchallkreek	Klaaskreek	Centrum	Kwakoegron	Brownsweg	Sarakr
J&P	KPS		X	X	X	----------	----------
SoZaVo	DA			X		X	--------
NH	DW	X	X	X	X	X	
NH	DEV	X	X	X	X	X	
RO	Bestuursdienst	X	X	X	X	X	X
Biza	CBB		X	X	X	X	X
LVV	DA/Wijkkantoor		X	X			
OW	Gebouwen		X	X			
Defensie	Nationaal Leger			X			
S &J	Sport			X			
VG	SZF			X			

Bron: Planbureau

Afkortingen

J&P = Justitie & Poltie; SoZaVo = Sociale Zaken & Volkshuisvesting; NH = Natuurlijke Hulpbronnen; RO= Regionale Ontwikkeling ; Biza = Binnenlandse Zaken ; LVV= Landbouw Veeteelt & Visserij; OW= Openbare Werken ; S&J= Sport & Jeugdzaken; VG = Volksgezondheid; KPS = Korps Politie Suriname; DA = District Afdeling; DW= Dienst Watervoorziening; DEV= Dienst Elektriciteit Voorziening; CBB = Centraal Bureau voor Burgerzaken; SZF = Staats Zieken Fonds

Openbare Orde

De asfaltering van de Afobakeweg heeft een vergroting van activiteiten in het district te weeg gebracht. Het verkeer van personenauto's op de weg is drastisch toegenomen. Het is van eminent belang dat maatregelen worden genomen om de veiligheid op de weg te verbeteren en te garanderen. Het aanleggen van servicestations om de 15 tot 20 kilometer langs de weg, waar weggebruikers een sanitaire stop kunnen maken, een drankje kunnen nuttigen of tanken, is essentieel. Het weggedeelte naar de nederzetting te Atjonie moet deze voorzieningen eveneens krijgen.

Sport, Recreatie en Cultuur
De scholen in de dorpen zijn veelal verbonden aan kerkgenootschappen. Alle ressorten zijn voorzien van een sportveld en een recreatiezaal. In Centrum Brokopondo is het multifunctioneel trainingscentrum Zunta gevestigd. In de evaluatieperiode is een voetbalveld aangelegd in het dorp Wakibasoe gelegen in het ressort Brownsweg.

Rivierstrand nabij de stuwdam

3. FYSIEKE INFRASTRUCTUUR

Brokopondo heeft een goede infrastructuur in de vorm van ontsluitingswegen, vanwege de diverse economische activiteiten van het goudbedrijf IAM Gold. In de evaluatieperiode is ruim aandacht besteed aan verbetering van nutsvoorzieningen ten behoeve van de tribale gemeenschappen. Hieronder volgt een evaluatie van de stand van zaken ten aanzien van de centra, transportinfrastructuur en de nutsvoorzieningen.

Centrumvorming
Centrum Brokopondo
Het Brokopondocentrum is het regionaal centrum van het district Brokopondo. Hoewel het fraai gelegen is langs de Surinamerivier en het voorzieningenniveau redelijk tot goed is te noemen, is de effectiviteit minimaal naar de overige delen van het district. Het centrum Brokopondo heeft de potentie om uit te groeien tot een centrum voor ecotoerisme. Het centrum is gunstig gelegen langs de Suriname rivier met de potentie voor het opzetten van rivierstranden. Ontwikkeling van het toerisme zal verandering brengen in de omstandigheid dat de belangrijkste economische activiteiten niet plaats vinden in de directe omgeving van het Centrum Brokopondo.

Centrum Brokopondo

Brownsweg

Het dorp Brownsweg is centraal gelegen ten opzichte van de overige dorpen en is het dichtst bevolkt. Brownsweg is derhalve de juiste plaats voor het vestigen van de elementaire infrastructuur en voorzieningen ter verbetering van het welzijn van de lokale gemeenschap. Met name is er ruimte voor scholencentra, sportcentra, een instituut ter ontwikkeling van milieuvriendelijke goudwinning, centra ter ontwikkeling van moderne landbouw en duurzame bosbouw, wooncentra, centrum ter ontwikkeling van het ecotoerisme, politie, brandweer & militaire kazerne en een modern winkelcentrum. Het ontwikkelingscentrum Brownsweg moet gezamenlijk ontwikkeld worden met de bevolkingsstructuren. Het karakter van dit centrum zal omvatten toerisme, bevolkingslandbouw, duurzame bosbouw en nationale veiligheid.

Pokigron

Het dorp Pokigron is centraal gelegen ten opzichte van het stuwmeer en functioneert als poort naar de gebieden ten zuiden van het stuwmeer. Het is van belang de volgende voorzieningen in dit dorp te treffen wooncentrum, medisch centrum, militaire kazerne, grote politiepost, scholen- en sportcentrum, winkelcentrum en alle overheidsvoorzieningen. Het dorp zal moeten uitgroeien tot een centrum voor de bewoners van de dorpen langs de bovenloop van de Surinamerivier met het karakter van een toeristencentrum.

Transportinfrastructuur

Transport

De busroutes naar Klaaskreek, Brownsweg, Victoria en Brokopondo-centrum worden dagelijks onderhouden door het Nationaal Vervoersbedrijf (NVB). Ook verlenen particuliere truck- en bushouders dagelijks transportdiensten. Vanwege de gevoeligheid van het traject worden de aanhangwagens van de trucks omgezet in cabines en voorzien van stoelen. Riviertransport is essentieel voor de dorpen ten oosten van de Surinamerivier en in het Sarakreekgebied vanuit het Stuwmeer. Het laatste is in betekenis toegenomen door de goudwinningsactiviteiten die er plaatsvinden.

Nutsvoorzieningen

Elektriciteit

De elektriciteitsvoorziening wordt verzorgd door het ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen, afdeling Elektrificatie. De dorpen die aangesloten zijn op de transmissielijn zijn Brokopondo Centrum, Balingsula, Tapoeripa, Boslanti, Compagniekreek, Victoria, Asigron, Brownsweg, Klaaskreek, Reinsdorp, Njun Lombé, Sarakreek, Marchallkreek en Nieuw Koffiekamp.

Generator te ressort Sarakreek

In enkele dorpen vindt de energievoorziening plaats middels dieselgeneratoren, waaronder Duwatra, Pikin Pada, Baikoetoe, Bekiokondre, Banavookondre, Lebidoti, Pisjan en Bakoe. In de kampen langs de Afobakaweg vindt de energievoorziening plaats middels generatoren, namelijk Obelie, Judea, Wi Sa Winie, Voorzorg, Bigi Batra, Santo Domingo, Loekoe Arnie, Jeggi Kampoe en Foe-Ka-Tja-Mi.

Water

Het Ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen is belast met de drinkwatervoorziening. Niet alle dorpen zijn aangesloten op het drinkwaternet, zeker niet de dorpen in het stuwmeergebied. Boringen naar drinkwater te Brownsweg hebben uitgewezen dat er geen grondwater is in de directe omgeving.

Watertoren in het ressort Sarakreek

Telecommunicatie

Het tijdperk dat er met het binnenland voornamelijk werd gecommuniceerd via radiozenders is in de evaluatie periode tot het verleden gaan behoren. De telecomproviders Digicel en Telesur hebben in de bewoonde delen van het binnenland masten geplaatst. Het gebruik van mobiele telefoons en de toegang tot het internet is nu in de meeste dorpen mogelijk. In 2014 heeft ook de mogelijkheid voor ontvangst van digitale televisie in Brokopondo zijn intrede gedaan. Het binnenland van Suriname is echter zèèr uitgestrekt derhalve speelt de radiozender op vele plaatsen waar de bevolkingsdichtheid gering is nog steeds een essentiële rol.

4. MILIEU

In het district Brokopondo is er nauwelijks sprake van een reguliere vuilophaaldienst. Van de zes ressorten beschikken alleen Centrum en Kwakoegron hierover. Te Sarakreek, waar geen vuilophaal plaatsvindt, wordt het vuil voornamelijk verbrand. Het district beschikt over vier vuilstortplaatsen. In sommige gevallen gaat het om een groot vuilnisgat dat gedeeltelijk gedicht wordt met zand. Het deel dat niet gedicht wordt, zorgt voor stankoverlast. In maart 2014 is een groot vuilnisgat gedicht. Visafval van dorpsbewoners en vleesresten van jagers zorgen vaak voor zwerfafval en stank op verschillende locaties. Ook petflessen dragen bij tot de zwerfvuilproblematiek in het district. Eén van de oorzaken van deze problematiek is dat er nauwelijks afvaltonnen aanwezig zijn.

Stof- en wateroverlast zorgen ook voor problemen in het district. In de regentijd kan het stuwmeer vollopen en is er daardoor in zeker drie dorpen te Sarakreek sprake van wateroverlast.

Tegenover het dorp Balingsula te Centrum bevindt zich veel industrieel stofoverlast. Op deze locaties is er ook veel geluidsoverlast. Ook in het ressort Kwakoegron zijn er klachten over luide muziek van auto's en bromfietsen. Grote mijnbouwbedrijven houden zich wel aan milieubeschermende maatregelen, maar de porknokkers niet. Goudwinning met kwikvervuiling wordt daarom vaak genoemd als grootste milieuprobleem in het district. Behalve de nadelige gevolgen van kwik, veroorzaakt de goudwinning ook troebel water, waardoor schoon drinkwater schaars wordt in bepaalde gebieden. Ook in het natuuurpark Brownsberg vindt nog steeds goudwinning plaats met alle milieugevolgen van dien. Junior Chamber International Suriname (JCI Suriname) heeft samen met de Stichting Marronage in oktober 2013 drie milieugerelateerde activiteiten simultaan uitgevoerd te Brownsweg om invulling te helpen geven aan de Millennium Development Goals. De doelgroepen bij dit project waren jongeren en leden van niet gouvernementele organisaties (ngo's) die binnen het gebied actief zijn.
Kinderen van de EBG-school te Brownsweg kregen de kans om spelenderwijs meer te leren over water, het gebruik, de schaarste en vervuiling daarvan. De kinderen kregen ook de kans verandering te brengen binnen hun leefomgeving door het schoolterrein samen met de JCI-leden op te ruimen en amandelbomen te planten in de speeltuin. De leden van de ouderparticipatiegroep van Brownsweg en andere ngo's die zich bezighouden met het uitvoeren van projecten in het district, kregen een training projectmanagement. Het doel van JCI was een bijdrage te leveren aan een stukje zelfstandigheid bij het initiëren en uitvoeren van projecten.

Huisvuil
De verwerking van vuil afkomstig uit de dagelijkse huishoudens is in de ressorten zorgwekkend. Er is geen regeling waarbij de bevolking op structurele wijze omgaat met het verzamelen en verwerken van hun eigen afval. Deze gang van zaken zal in de toekomst moeten veranderen aangezien de gezondheid van de mensen door dit onverantwoord gedrag in gevaar komt. De ontwikkeling van het ecotoerisme komt eveneens in gevaar zonder goede organisatie ter verwerking van het afval. Er is behoefte aan voorbereiding van projecten die gezamenlijk met de lokale gemeenschappen kunnen worden uitgevoerd ten einde een structurele oplossing te brengen in deze omstandigheden.

Sanitaire voorzieningen
In de dorpen zijn veelal onvoldoende sanitaire voorzieningen aanwezig, met name stromend water en toiletten. Dit leidt vooral in de droge tijd tot zeer onhygiënische toestanden. Vanwege het feit dat bewoners en vooral bezoekers vaak niet permanent in een dorp blijven, is er geen attitude om hierin verbetering te brengen. In dorpen met grote bedrijvigheid in het begeleiden van toeristen of goudzoekers, komt vaak stankontwikkeling voor aangezien velen dun dagelijkse behoefte in de omliggende boschages doen. Ook het kreek- en rivierwater moet in sommige

gebieden de functie van privaat vervullen. Er kan middels voorlichting, bouw van eenvoudige en moderne privaten hierin verandering worden gebracht. Bezoekers en toeristen moeten tegen betaling naar het toilet en in het openbaar hun behoefte doen en urineren in het openbaar moet bij wet verboden worden net als in alle goed georganiseerde op toeristische industrie gerichte landen.

Landdegradatie

Het delven van goud gaat niet alleen gepaard met ontbossing, maar er ontstaan ook grote kraters met dieptes van boven de tien meter en oppervlaktes van enkele vierkante ketting. Er ontstaan op deze wijze kleine en grote meren. Ook wordt ontbost voor het aanleggen van emplacementen. De ravage die aan het bos wordt gebracht is goed te zien vanuit het vliegtuig. Ook vanaf de top van het natuurpark Brownsberg zijn de vele kraters in de directe omgeving zichtbaar. De humuslaag van 1,5 tot 2 meter waarop het tropisch regenbos van Suriname staat, heeft als onderliggende laag overwegend onvruchtbare rotsbodems. Regeneratie van het bos is zonder intensief ingrijpen derhalve niet mogelijk. Dit impliceert dat de kraters een permanent karakter zullen krijgen. Het bos is vanwege deze landdegradatie door dit menselijk ingrijpen niet meer in staat haar waterregulerende functie adequaat te vervullen. Overstromingen in de dorpen langs de Suriname rivier zullen derhalve en permanent karakter krijgen. Goudzoekers moeten worden verplicht het bos na goudexploitatie opnieuw te herstellen door te beplanten met snelgoeiers in combinatie met groenbemesters.

Erosie

Als gevolg van de ontbossing kan het bos de bodem niet meer beschermen. Dit veroorzaakt erosie tijdens de regen. De vruchtbare toplaag spoelt uit en de bodem wordt onvruchtbaar. Bij erosie worden ook de stofdeeltjes met het water meegenomen naar de laag gelegen gebieden en kreken. Het regenwater dat onder normale omstandigheden transparant en schoon zou zijn is dan vuil en niet transparant. De in het water levende organismen gaan als gevolg dood of trekken weg als ze hiertoe staat zijn. De functies van deze organismen kunnen dan niet meer worden verricht en er ontstaat verstoring in het biologisch evenwicht.

Kwikvervuiling

Het gebruik van kwik bij het kleinschalig en grootschalig winnen van goud heeft een lange geschiedenis in Suriname. Reeds is door onderzoek bewezen dat de hoeveelheden kwik in de omgeving van de goudvelden alarmerend zijn. De hoeveelheden die zijn aangetoond zijn dan ook niet afkomstig van de afgelopen decennia maar van lang daarvoor. In die tijd was de wetenschap over het gevaar van dit zware element voor het milieu nog niet goed ontwikkeld. De import van kwik is nu reeds verboden. Het is van belang dat ook het gebruik van kwik wordt verboden en dat er een adequate infrastructuur wordt opgezet om dit te controleren. Kwik is

vluchtig, gaat met de wind mee en slaat neer in gebieden die heel ver van de plaats van verspreiding kunnen liggen. Het kwik breekt niet af en hoopt zich op in het milieu. In grote hoeveelheden heeft het een toxische werking die tot een nogal gruwelijke dood leidt. De grote hoeveelheden die gebruikt worden in het binnenland van Suriname hebben reeds tot gevolg dat het gebruik van het rivierwater zeer riskant is. Tot in de zwampen van Commewijne, in de kustvlakte, zijn vissen ontdekt met afwijkingen in hun groeiontwikkeling als gevolg van kwik in het milieu. Het grootschalig gebruik van kwik in Suriname is derhalve ook een groot gevaar voor de buurlanden Guyana en Frans-Guyana. Dit zal in de toekomst tot internationale conflicten leiden. Met dit kwikgebruik geeft Suriname aan niet in staat te zijn het beheer van het land op een fatsoenlijke wijze te verrichten. Het is zaak dat hierin verandering komt middels het uitvoeren van projecten ter reorganisatie van de goudindustrie in milieuvriendelijke zin.

Klimaatsverandering

Gedurende het jaar 2014 is de neerslag in het binnenland afgenomen getuige het feit dat het waterpeil in het stuwmeer ver beneden het gewenste niveau is gedaald. Dit fenomeen heeft consequenties met zich meegebracht. De opwekkingscapaciteit van de Brokopondo krachtcentrale is afgenomen met 35 tot 40 % waardoor de nationale energie voorziening ernstig in problemen is geraakt gedurende de droge perioden van het jaar.

Lage waterstand van Blommenstijn stuwmeer in derde kwartaal 2014

5. ECONOMISCHE INFRASTRUCTUUR

Het Professor Dr. Ir van Blommenstijn stuwmeer met stuwdam en waterkrachtcentrale vormT een belangrijke pijler van de Surinaamse economie. Behalve de gezinshuishoudens zijn landelijk vrijwel alle industrieën afhankelijk van de energie welke grotendeels geleverd wordt vanuit de Afobaka krachtcentrale. De Iamgold goudmijn te Gross Rosebel is een belangrijke werkgever in het district.

Iamgold goudmijn vanuit de lucht

De afgelopen periode is een zeer positieve opleving te bespeuren rond de opkomst van het toerisme in het district. Dit gaat gepaard met werkgelegenheid in de directe omgeving van de lokale bevolking. Een belangrijke werkgever is de Overheid, met name de ministeries van Regionale Ontwikkeling en Onderwijs & Volksontwikkeling. Daarnaast wordt zij het in geringe mate, werkgelegenheid geboden door de houtmaatschappijen in de directe omgeving en door de steenslag-, grind- en zandwinningsbedrijven. Verder wordt op incidentele basis werkgelegenheid geboden bij de uitvoering van projecten, zoals de aanleg van wegen, nutsvoorzieningen en de woningbouw. In de informele sfeer biedt de goudwinning werkgelegenheid in de vorm van dienstverleningsactiviteiten als transportdiensten, levering van brandstof en handel in consumptie en gebruiksartikelen.
Gezien de uitgestrektheid van het district en de marginale infrastructuur is er onvoldoende overzicht en overwicht op veel van de lokale economische activiteiten. In de evaluatieperiode zijn via de Commissie Ordening Goudsector de activiteiten rond de kleinschalige goudexploitatie in beeld gebracht. Dit is vanwege de complexe infrastructuur en de grote dynamiek bij de winning van goud een moeizaam proces. De ordening van de sector is nog in volle gang en zal gezien de ervaring van de afgelopen periode, nog enige tijd voortduren.

Landbouw
Het aanleggen en exploiteren van kostgronden veelal in de directe omgeving van de dorpen is nog steeds de belangrijkste landbouwactiviteit in het district. Dit is een vorm van landbouw die nauw verweven is met de cultuur van de tribale gemeenschappen. Het teeltsysteem (shifting cultivation) waarbij er om de 2 á 3 jaar een uitgeput areaal wordt verlaten om een nieuw areaal te ontbossen, is niet duurzaam en toepassing van dit systeem kan op lange termijn fataal zijn voor het voortbestaan van het tropisch regenwoud. Voorlichting is noodzakelijk om de tribale

gemeenschappen waar mogelijk ertoe over te halen geleidelijk aan over te stappen op permanente bevolkingslandbouw zonder dat dit het cultureel gebeuren in de dorpen negatief beïnvloed. Doorgaans wordt er in het gebied geen vee gehouden. Op het staatsbedrijf van de Stichting Experimentele Landbouwbedrijven (SEL) wordt slachtvee gehouden.

Visserij
Vis is de belangrijkste eiwitbron van de lokale bevolking. Er wordt dagelijks gevist om in de behoefte te voorzien. Uit diverse onderzoekingen is definitief komen vast te staan dat er ophoping van kwik in de vissen plaatsvindt. Reeds wordt geadviseerd de vis niet te veel te consumeren vanwege de kans op kwikvergiftiging. Als de trend van vervuiling zich voortzet zal de vis afkomstig uit het gebied in de toekomst niet meer geschikt zijn voor consumptie.

Bosbouw
Het district Brokopondo beschikt over een groot deel van de nationale houtvoorraden. De ontsluiting van het gebied is goed en de indruk bestaat dat de huidige producties geen weergave zijn van de werkelijke houtopstand. De Hout Kap Vergunningen (HKV`s.), die speciaal worden verstrekt om de lokale bevolking de kans te geven hun eigen omgeving te exploiteren, worden nog onvoldoende benut.

Tabel 8. Rondhoutproductie in Brokopondo

2009	2010	2011	2012	2013	Totaal in m^3
44,231	51,188	101,509	143,011	88,789	428.728

Bron: SBB.

Rondhout

Mijnbouw
De mijnbouwactiviteiten in het district Brokopondo beperken zich voornamelijk tot de goudwinning en de exploitatie van bouwmaterialen. In Brokopondo komt zowel primair als secundair goud voor in de zogenaamde greenstonebelt van de Marowijnegroep. Er wordt op kleine schaal alluviaal goud gewonnen in talloze kreekbeddingen. Locaties voor goudwinning zijn

onder andere rond het stuwmeer, de Surinamerivier vanaf de monding van de Bosmankreek, aan weerszijden van de Marowijnekreek, ten westen van de Mindrienetiekreek, de stroomgebieden van de Koemboekreek en de Cederkreek, aan weerzijden van de oude spoorbaan bij onder andere de Anjoemarakreek, ten westen van de rijweg naar Pokigron en ten noorden van Berg en Dal. Het gebruik van zwaar materieel voor de goudwinning is toegenomen vanwege de verbeterde toegankelijkheid van de gebieden. Rivieren en kreken zijn sterk vervuild door kwik en sedimentatie als gevolg van de mijnbouwactiviteiten. Ook hebben de gemeenschappen te kampen met de negatieve sociale gevolgen van de goudwinning. Met name het natuurpark Brownsberg, Compagniekreek en Balingsula zijn ernstig getroffen. In tabel 8 wordt een overzicht gegeven van de oppervlakte van het district Brokopondo dat is uitgegeven in concessie ter exploitatie van goud en andere mineralen.

Tabel 9. Oppervlakte goudconcessies in Brokopondo

Jaar	Oppervlakte ha
2010	53976
2011	26330
2012	44568
2013	5000
Totaal	**129874**

Bron: GMD

De activiteiten voor de winning van bouwmaterialen vinden verspreid plaats en wel in de directe omgeving van Phedra en de Reynesberg, langs de oude spoorbaan bij Koffiekamp, de rechteroever van de Surinamerivier in de omgeving van de Jakkiekreek, in de Surinamerivier in de omgeving van Berg en Dal, Rama en Marchallkreek; verder ten westen van de Brownsweg, de directe omgeving Balingsula en ten zuiden van de Janu Maukreek. In de Surinamerivier, in de omgeving van het Brokopondo Centrum, wordt rivierzand gewonnen. In tabel 9 wordt een overzicht gegeven van het aantal concessierechten

Tabel 10.Oppervlakte concessies bouwmaterialen

Jaar	Aantal Rechten	Oppervlakte in ha
2010	21	**4909.6**
2011	12	2400
2012	11	2221.4
2013	22	4914
Totaal	**66**	**14445**

Bron:GMD

Steenslag exploitatie

Toerisme

Met de asfaltering van de afobakaweg is de kwaliteit van het district met grote sprongen vooruit gegaan. De toeristische producten zijn hierdoor drastisch verbeterd en het aantal oorden is toegenomen. Het toerisme zal in de toekomst een onmisbaar complement bij overige economische activiteiten worden. Ontwikkeling van het toerisme wordt derhalve gezien als onmisbaar. Producten als natuurparken met wandelpaden, gebieden voor jacht en visvangst, rivierstranden, uitzichtposten, culturele attracties, kabelbanen, soelas en andere zullen op professionele wijze geëxploiteerd moeten worden.

Surinam Airways Boeing 737

Kano avontuur

Sportvissen

Trompetvogels (Kami kami) op Brownsberg

Tabel 11. Overzicht van vakantie oorden in het district Brokopondo

No	Naam	Locatie	Ressort
1	Afobakka	Brokopondo stuwmeer	Centrum
2	Baakaboto	Brokopondo stuwmeer	Sarakreek
3	Babunhol	Suriname rivier	Marchalkreek
4	Brokopondo Stuwmeer	Brokopondostuwmeer	Sarakreek
5	Brownsweg Natuur Reservaaat	Brokopondo	Brownsweg
6	Danta Bai	Brokopondostuwmeer	Sarakreek
7	Kwakoegron	Saramaccarivier	Kwakoegron
8	Kwana Eiland	Brokopondostuwmeer	Sarakreek
9	Olobanda	Surinamerivier	Klaaskreek
10	Paradise Island	Brokopondo stuwmeer	Sarakreek
11	Sarakreek	Boven stuwmeer	Sarakreek
12	Tonka eiland	Brokopondo stuwmeer	Sarakreek
13	Tukunarie eiland	Brokopondo stuwmeer	Sarakreek
14	Ananistrand	Surinamerivier	Centrum
15	Berg en Dal	Weg naar Afobakka /Suriname rivier	Klaaskreek

Bron; Planbureau

6. KNELPUNTEN EN POTENTIES

Knelpunten

Malaria was voorheen een belangrijk knelpunt in de ontwikkeling van het district. Dit fenomeen is door succesvol optreden van het Ministerie van Volksgezondheid in samenwerking met de lokale gemeenschappen en internationale ondersteuning geheel onder controle gebracht en het gevaar is tegenwoordig marginaal. Met het oog op de grote potentie van het district worden de volgende aspecten geïdentificeerd als knelpunten die mogelijk een versnelde ontwikkeling van het district in de weg kunnen staan:

- Het ontbreken van een sterk overheidsgezag in het onontsloten gebied,
- Geringe infrastructuur voor ontwikkeling en begeleiding van de agrarische productie,
- Achterstand in het milieuvriendelijk denken, handelen en milieuwetgeving,
- Het ontbreken van een modern ontwikkelingscentrum,
- Het tekort aan hoger en middenkader
- Tekort aan arbeidskrachten.

Potenties

Het district Brokopondo is in vele opzichten gunstig gelegen en heeft de potentie om in de toekomst uit te groeien tot generator van de Surinaamse economie. De volgende potenties worden is dit kader geïdentificeerd;

- Palmolieindustrie
- Duurzame bosexploitatie
- Agroforestry industrie
- Grootschalige runderhouderij
- Gemechaniseerde teelt van eenjarige gewassen met verwerkingindustrie

- Toerisme met relevante industrie
- Opwekken van zonne-energie
- Stad en centravorming.

Oliepalmbedrijf Victoria vanuit de lucht in 1975 (in de glorietijden)

In het Regionaal Plan Brokopondo zijn de contouren ter ontwikkeling van het district op lange termijn in beeld gebracht op basis van de visie van de regering vervat in het Ontwikkelingsplan 2012- 2016.

X. SIPALIWINI

1. GEOGRAFIE

Het district Sipaliwini is in het noorden gelegen tussen de 2,00° en 5,51° NB en in het westen tussen de 54,00° en 58,00° WL. Sipaliwini ligt in h et zuiden van Suriname en wordt ten noorden begrensd door de districten Brokopondo, Coronie, Marowijne, Nickerie en Para. In het oosten, het zuiden en het westen grenst dit district aan respectievelijk Frans Guyana, de Verenigde Staten van Brazilië en de Coöperatieve Republiek Guyana.

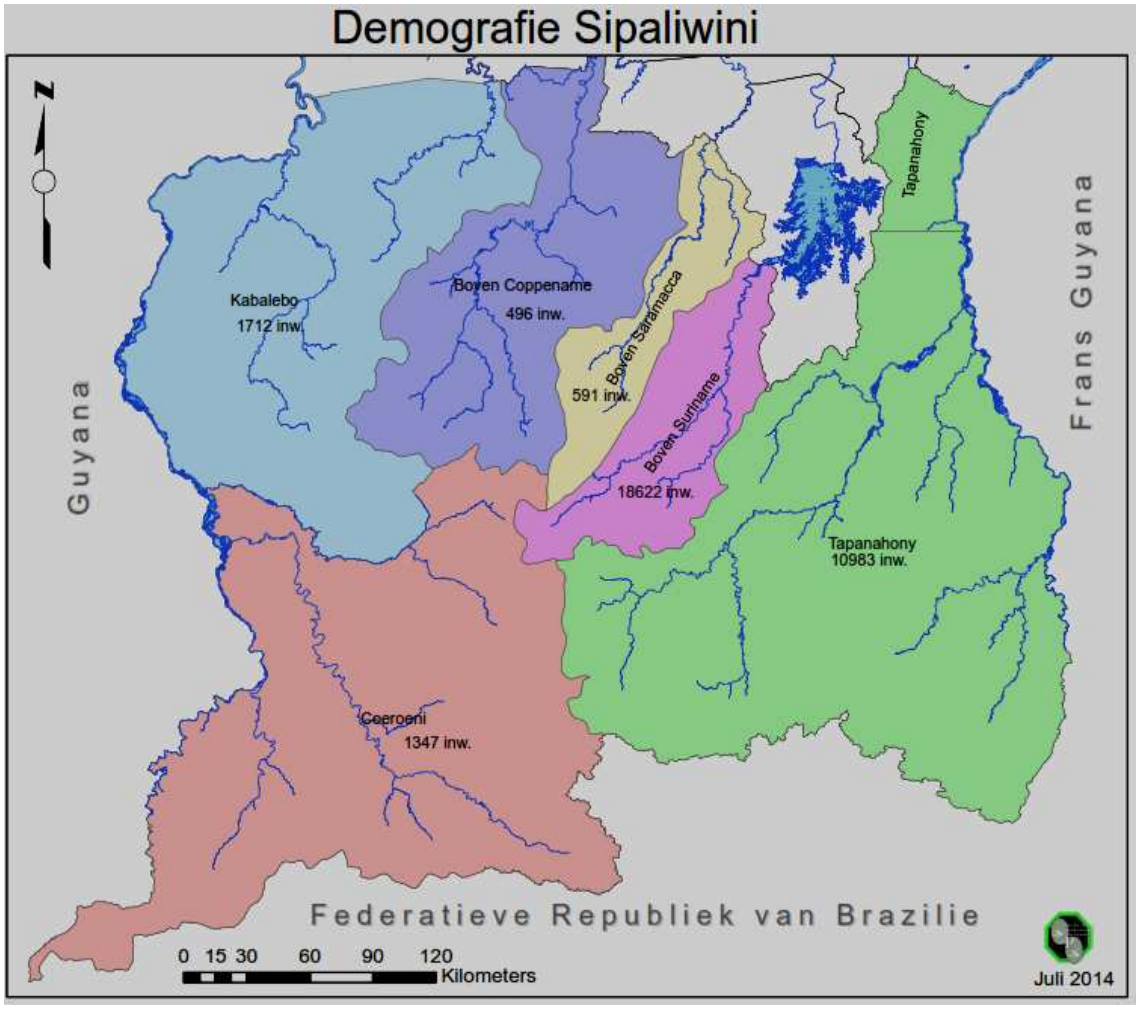

Sipaliwini beslaat bijkans 80% van de totale oppervlakte van grondgebied Suriname en is volledig Bedekt met het tropisch regenwoud. De grote gebieden in dit district zijn nog braak en onbewoond. In de bewoonde gebieden leven de gemeenschappen veelal in traditioneel tribaal verband. De sociale infrastructuur van Sipaliwini is over het algemeen niet naar westerse normen ontwikkeld. Zowel het Centraal Suriname Natuur Reservaat als het Sipaliwini Savanne Natuur Reservaat liggen in dit district. In de volgende paragrafen wordt een beschrijving gegeven van de stand van zaken ten aanzien van de demografie, de voorzieningen en dienstverlening.

Tabel 1. Oppervlakte van de bestuursressorten in Sipaliwini

Ressort	Oppervlakte (km^2)
Paramacca	3233
Tapanahony	38965
Boven-Suriname	7512
Boven-Saramacca	5929
Boven-Coppename	15839
Kabalebo	25955
Curuni	33133
Totaal	**130566**

Bron: Planbureau

Vanwege de uitgestrektheid van het gebied met als gevolg hiaten in transport- en communicatiemogelijkheden, is de regering in de evaluatieperiode ertoe overgegaan het aantal Districtscommissarissen in het gebied op te voeren met als doel efficiëntie en intensiteit in het beheer van het gebied te bevorderen. Zo beschikken sinds 2011 de ressorten Tapanahony, Boven Suriname, Boven Saramacca, Paramacca en Kabalebo over een eigen districtscommisaris. De ressorten Boven Coppename en Coeroeni hebben nog geen eigen Districtscommissaris.

2. DEMOGRAFIE

Tabel 2 verschaft een overzicht van de bevolkingscijfers van Sipaliwini. Met een bevolking van 33.046 bewoners per ultimo december 2013 huist Sipaliwini circa 6 % van de totale Surinaamse bevolking. Tussen 2009 en 2013 is er een groei geweest van de bevolking in de ressorten.

Tabel 2. Absolute bevolkingscijfers van het district Sipaliwini

Ressort	2009	2010	2011	2012	2013	Bevolkings dichtheid per 2013-
Tapanahony	10087	10667	11050	10983	10608	0,3
Bov.Suriname	17254	18372	19053	18622	18267	2,5
Bov.Saramacca	600	593	586	591	577	0,1
Bov.Coppename	528	523	518	496	488	0,03
Kabalebo	1606	1668	1707	1712	1743	0,07
Curuni	1295	1376	1341	1347	1363	0,04
Totaal	**31370**	**33199**	**34255**	**29250**	**33046**	**0,25**

Bron: CBB

Tapanahony en Boven Suriname. Dit is het gevolg van de toename in de werkgelegenheid als gevolg van de kleinschalige mijnbouw en het toerisme. De gemiddelde bevolkingsdichtheid is in 2013, 0,25 persoon per km^2. Het dichtstbevolkte ressort is Boven-Suriname met een dichtheid van 2,5 personen per km^2, gevolgd door Tapanahony met een dichtheid van ca. 0,3 personen per km^2. Curuni is het dunst bevolkt met 0,04 inwoners per km^2. Het grootste deel van de bevolking (ca. 90%) is geconcentreerd in de oostelijke ressorten Boven-Suriname, Tapanahony

en Paramacca. Het bestuursressort Boven-Suriname telt ongeveer 69 Saramaccaanse dorpen en heeft het hoogste aantal inwoners van het district. De Granman der Saramaccaners zetelt in het dorp Asidonhopo aan de Pikin Rio. Het bestuursressort Tapanahony telt ongeveer 49 Aucaanse dorpen en 14 Inheemse (Trios en Wayanas) dorpen. De Aucaanse dorpen zijn geconcentreerd aan de Boven Marowijne-, de Lawa- en de Tapanahonyrivier, terwijl de Granman der Aucaners te Dritabiki zetelt.

Het nieuw ingestelde bestuursressort Paramacca telt ca. 13 Paramaccaanse dorpen en de Granman der Paramaccaners zetelt te Langatabiki. Deze Paramacaanse dorpen liggen voornamelijk aan de Beneden Marowijnerivier.

In het bestuursressort Curuni is slechts 1 dorp gesitueerd dat bewoond wordt door Trio's. De 3 dorpen in het bestuursressort Kabalebo worden bewoond door een gemengde gemeenschap, voornamelijk Arrowakken en Warraus.

In het bestuursressort Boven-Coppename zijn 2 inheemse dorpen die bewoond worden door Caraïben, terwijl 6 door Kwinti’s worden bewoond.

De dorpen in het bestuursressort Boven-Saramacca worden uitsluitend door Kwinti’s bewoond. De hoofdkapitein van de Trio’s zetelt te Peleletepu en die van de Wajana’s te Apetina. De dorpen met voorzieningen zijn meestal permanent bewoond, terwijl de dorpen waar de voorzieningen ontbreken, voor kortere of langere perioden onbewoond kunnen zijn. Zie verder tabel 3.1, 3.2, 3.3 en 3.4 overzicht van de dorpen per ressort, en per stam, alsmede een overzicht van de fysieke en sociale voorzieningen.

Tabel 3.1. Bestuursressort Tapanapony, overzicht van dorpen en voorzieningen in Sipaliwini

Dorp	Stam	Poli kliniek	School	Licht	Water	Sportv.	BO	Kerk
Abetwakondre	A							
Acote	A							
Ajokajokampu	A							
Alahe	I							
Aluwike	I							
Aneewakondre	A							
Apetina	I	HP	J	J				
Apukakondre	A							
Apumatapu	A	HP				J	J	
Asidonkondre	A							
Atipakondre	A							
Awarasula	I							
Benanu	A							
Benzdorp	A							
Biakronie	A							
Cottica lawa	A	HP	EBGS Cottica	J				
Dablasiekondre	A							
Daguhede	A							
Dakonde	A							
Dritabiki	A	SZ	OS Dritabiki	J	J			EBGS
Godoholo	A	HP	EBGS Godoholo	J				JG/EBGS
Gostu	A							JG
Granbori	A							
Gransanti	A							
Jawsa	A				J			
Kaminatabiki	A							
Karmel	A	P	EBGS J. Bandaschool					EBGS
Kawanhakan	I	HP		J				
Kisai	A			J				
Klementi	A							
Kofikamisa	A							
Kumakapan	I							
Loabi	A							

Bron: Planbureau

Tabel 3.1. Ressort Tapanapony, overzicht van dorpen en voorzieningen in Sipaliwini (vervolg)

Dorp	Stam	Poli kliniek	School	Licht	Water	Sportv.	BO	Kerk
Lobotu	A							
Mainsi	A							
Malawat	I							
Malobi/Agaigoni	A		OS Malobi	J				Meth
Moitaki	A		EBGS Moitaki	J	J			
Mongoskin	A							
Mpusu	A							
Niki	A							
Njun Fri	A							
Palumeu	I	HP						J
Peleike	I							
Pidima	I							
Pikien kondre	A							
Pikien Saniki	A							
Pipakondre	A							GB/VE
Poketi	A			J				Meth
Ponawe	I							
Powi	A							
Prodo kaba	A			J				
Pulugudu	A							
Saje	A							
Salinkondre	A							
Sanbendumi	A							
Sangamasusa	A							
Sannakampu	A							
Stoelmanseiland	A	SZ	EBGS Pr. Beatrixschool	J		J	J	EBGS
Tabiki hede	A			J				
Tapontekampu	A							
Tepu	I	HP	School	J			J	
Tjon-tjon	A	HP						
Tuwanke	I							
Ulemarie	I							
Vandaki	A							
Visiti	A							
Wanfinga	A							

Bron: Planbureau

I = Inheemsen ***SZ = Streekziekenhuis*** ***J = Ja***
A = Aucaners ***HP = Hulppolikliniek*** ***Meth = Methodisten Gemeente***
JG = Jehovah's Getuigen ***RK = Rooms Katholiek***
EBGS = Evangelische Broedergemeente Suriname
VE = Volle Evangelie
GB = God's Bazuin

Tabel 3.2. Ressort Paramacca, overzicht van dorpen en voorzieningen in Sipaliwini

Dorp	Stam	Poli kliniek	School	Licht	Water	Sportv	BO	Kerk
Abetredjuka	P							
Akati	P							
Atemsa	P					J		
Bandatabiki	P							
Bethel	P							VE
Bonidoro	P							
Dutabikimofo	P							
Gakaba	P		OS Gakaba			J		JG
Langatabiki	P	SZ	EBGS Langatabiki	J	J	J	J	EBGS
Lokaloka	P			J		J		
Nason	P	HP	RKBO Anton Domici	J		J		RK
Pakiratabiki	P							
Pikientabiki	P							
Skintabiki	P			J				

Bron: Planbureau
P=Paramaccaners

Traditionele dans

Tabel 3.3. Bestuursressort Boven-Suriname, overzicht van dorpen en voorzieningen in Sipaliwini

Dorp	Stam	Poli kliniek	School	Licht	Water	Sportv.	BO	Kerk
Abenaston/Sukunale	S	HP	EBGS Abenaston	J		J		EBGS
Adawai	S			J				
Akisiamau	S			J		J		
Akwaukondre	S							
Amakakondre	S			J		J		
Asaubasu	S							
Asidonhopo	S	HP	EBGS kleuterschool	J	J		BO	
Bende kondre	S							
Bendikwai	S		Baha'I					
Bendiwatra	S							
Begron	S							
Birudumatu	S			J				
Bofrukule	S		Baha'I					
Botopasi/Debiki	S	GC	EBGS Botopasi	J	J	J		EBGS
Dahome	S							
Dan	S		OS Dan					
Dangogo	S			J				
Deboö	S							
Djumu	S	GC	EBGS Djumu	J	J	J		EBGS
Futunakaba	S		VE	J				VE
Gingiston	S			J		J		
Godo	S							
Godowatra	S							
Gran Pada	S							
Granslee	S							
Grantatai	S		EBGS					
Gujaba	S		EBGS Gujaba	J	J	J	BO	
Gunsi	S		EBGS kleuter					
Hekununu	S	HP			J			
Jaw Jaw	S	HP	RKBO Ptr. Voorbraak	J		J		RK
Kajana	S	HP	EBGS Kajana	J				
Kajapati	S		RKBO Ptr. Voorbraak	J		J		RK
Kambalua	S	HP						
Kampu	S							
Koönow	S							
Krututin	S							
Laduani	S	GC		J	J			
Lafanti	S							
Lespansi I	S							
Lespansi II	S							
Ligorio	S		RKBO Kpt. Mango			J		RK
Maka kondre	S							
Malobi	S							
Masiakriki	S		RKBO Kankantrie			J	BO	
Moitori	S							

Bron: Planbureau

Tabel 3.3. Ressort Boven-Suriname, overzicht van dorpen en voorzieningen in Sipaliwini (vervolg)

Dorp	Stam	Poli kliniek	School	Licht	Water	Sportv.	BO	Kerk
Njun Aurora	S		EBGS J. Arabie	J	J	J	BO	EBGS
Njun kondre	S			J				
Palulubasu	S			J				
Pamboko	S		RKBO Ptr. Voorbraak	J		J		RK
Penpen	S							
Pikienslee	S		RKBO Ptr. Willebrands	J		J		
Pokigron	S	HP	EBGS Pokigron	J		J	BO	EBGS
Semoisi	S	HP	RKBO Kapitein Mango	J		J	BO	
Solan	S							
Stonuku	S							
Tjali kondre	S			J	J			VE
Tumaripa	S							

Bron: Planbureau
S=Saramaccaners HP=Hulppolikliniek *J=Ja* *GC=Gezondheidscentrum*

Tabel 3.4. Ressorten Boven-Saramacca, Boven-Coppename, Kabalebo en Curuni, overzicht van dorpen en voorzieningen in Sipaliwini.

Dorp	Stam	Ressort	Poli Kliniek	School	Licht	Water	Sportv	BO	Kerk
Baling	M	Bov. Saramacca							
Bethel	M	Bov. Saramacca							RK
Bilawatra	M	Bov. Saramacca							RK
Boslanti	M	Bov. Saramacca		EBGS Boslanti	J				EBG
Kwattahede	M	Bov. Saramacca							EBG
Makajapingo	M	Bov. Saramacca							RK
Misalibi	M	Bov. Saramacca							
Njun Jacobkondre	M	Bov. Saramacca	HP	EBGS Nj. Jacobkondre	J	J			EBG
Padua	M	Bov. Saramacca			J				RK
Pakapaka	M	Bov. Saramacca							EBG
Pijeti	M	Bov. Saramacca			J				
Piniel	M	Bov. Saramacca							
Pusugrunu	M	Bov. Saramacca	HP	EBGS Pusugrunu	J	J			EBG
Sukibaka	M	Bov. Saramacca							
Tevreden	M	Bov. Saramacca							
Vertrouwen	M	Bov. Saramacca							
Wanhatti	M	Bov. Saramacca							
Donderskamp	I	Bov. Coppename	Poli	RKBO Gerardus	J	J			
Corneliskondre	I	Bov. Coppename	Poli	RKBO Hubertus	J	J	J		
Kaimanston	M	Bov. Coppename							
Tibitibrug	I	Bov. Coppename							
Witagron	M	Bov. Coppename			J				
Apura	I	Kabalebo	HP	OS Apura		J	J		
Section	I	Kabalebo							
Washabo	I	Kabalebo	HP	RKBO		J	J		RK
Kwamalasamutu	I	Curuni	HP	OS Kwamelasemutu	J*	J			
Sipaliwini	I	Curuni							

Bron: Planbureau
I=inheemsen HP=Hulp Polikliniek MZ = Medische Zending BO = Bestuursopzichter
M=Matuariërs J=Ja RK=Rooms Katholiek

Onderwijs

In het district Sipaliwini zijn er in totaal 41 basisscholen (GLO) die onder beheer staan van het Openbaar Onderwijs (OS), het Buitengewoon Onderwijs, de Evangelische Broedergemeenschap (EBGS), het Rooms Katholiek Bijzonder Onderwijs (RKBO), de Volle Evangelie (VE) of de Baha'i gemeente. De gemeentescholen worden gesubsidieerd door de Overheid. Het komt vaak voor dat er geen adequate voorzieningen beschikbaar zijn voor het onderwijs. Het is van belang voor de ontwikkeling van het district dat er van overheidswege meer aandacht wordt besteed aan de onderwijssituatie zodat er ten minste meer middelen beschikbaar kunnen worden gesteld en dat het onderwijs kan worden aangepast aan de directe behoefte van het district. In de evaluatieperode is er geen verandering opgetreden in het aantal scholen in het district. Dit kan haar oorsprong vinden in de geringe toename van de bevolkingsgroei in dit district, waardoor de behoefte aan meer scholen niet aanwezig was. Schoolkinderen moeten vaak lang in de boot zitten of grote afstanden lopen alvorens zij de school bereiken. In tabel 4 wordt een overzicht gegeven van de onderwijsvoorzieningen.

Tabel 4 onderwijsvoorzieningen Sipaliwini

Ressort	Kleuter	GLO	LBGO	MULO
Tapanahony		16		
Boven Suriname	2	17		
Boven Saramacca	1	3		
Boven Coppename	3		3	
Kabalebo		2	1	1
Curuni		3		
Totaal	***6***	***41***	***4***	***1***

Bron: Planbureau
1e en 2e leerjaar

Op weg naar school met de boot.

Gezondheidszorg

De Medische Zending is verantwoordelijk voor de gezondheidzorg in het district. Via een hechte samenwerking met het Diakonessenhuis te Paramaribo wordt kwalitatief hoge medische zorg gegarandeerd.

In tabel 5 wordt een overzicht gegeven van de medische voorzieningen in het district.

Tabel 5 Overzicht medische voorzieningen district Sipaliwini

Ressort	Poliklinieken	Artsen	Ziekenhuizen	Verpleeg-kundigen	Gezondheids-centra
Tapanahony		2	2		1
Boven Suriname	7	2		1	3
Boven Saramacca				3	2
Boven Coppename		1		3	3
Kabalebo	2			5	2
Curuni	4				
Totaal	**13**	**5**	**2**	**12**	**11**

Bron : Bestuursdienst Sipaliwini

Vanwege het voortvarend optreden van de Medische Zending, met nationale en internationale inspanning en ondersteuning, introductie van nieuwe medicamenten en voorlichtingscampagnes, is de in het district heersende malaria epidemie in de afgelopen periode naar beheersbare proporties teruggebracht. Malaria vormt in tegenstelling tot de vorige evaluatieperiode geen probleem meer voor de ontwikkeling van het district.

Gezondheidscentrum Djoemoe

Overheidsdiensten

De overheid vervult in het district Sipaliwini een centrale rol, aangezien grote delen van de bevolking ten dele afhankelijk zijn van de overheidszorg. In tabel 6 wordt een overzicht gegeven van de ruimtelijke spreiding van de overheidsdiensten in het district.

Tabel 6 Overheidsdiensten in het district Sipaliwini

Ressort	RO	SoZaVo	KPS	Defensie	OW	BiZa/CBB	NH	Volksge-zondheid	Minov	TCT
Tapanahony	x	x	x	x						
Boven Suriname	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Boven Saramacca	x					x	x			x
Boven Coppename	x						x			x
Kabalebo	x		x	x	x	x	x	x		
Curuni	x	x								
Paramacca	x			x						

Bron :Planbureau

Het Ministerie van Regionale Ontwikkeling is in alle ressorten vertegenwoordigd. Het ressort Boven Suriname heeft de meeste overheidsvoorzieningen, aangezien de bevolkingsdichtheid daar het grootst is. Het Ministerie van Defensie is vertegenwoordigd in de ressorten Tapanahony en Kabalebo. In de evaluatieperiode is een toename van de overheidsdiensten waar te memen. Met name de ministries van Justitie en Politie, Natuurlijke Hulpbronnen, Defensie en Binnenlandse Zaken hebben diensten opgezet in de verschillende ressorten.

Openbare orde

De posten ter handhaving van de openbare orde zijn beperkt en strategisch geplaatst in Sipaliwini, hetgeen ook het gevolg is van het verspreide woonpatroon van de bevolking. Het traditionele gezag, in de persoon van de Granman en kapiteins, alsmede de lokale culturele structuren, zorgen enigszins voor de ordehandhaving. Met het oog op de stijgende criminaliteit vanwege de toename van illegale goudzoekers is het van belang de fysieke aanwezigheid van leger en politie in alle ressorten te introduceren of uit te breiden. De indruk bestaat dat het traditioneel gezag niet in staat is op te treden tegen deze groeiende illegale groepen hetgeen zal leiden tot een gezagscrisis in het district. De soevereiniteit van Suriname komt hiermee ernstig in gevaar.

Sport, Recreatie en Cultuur

In vier ressorten, Boven-Coppename, Boven-Saramacca, Boven-Suriname en Tapanahony is onder de heren de voetbalsport populair. In dezelfde ressorten doen de vrouwen aan slagbal. Het ressort Curuni heeft geen voetbalveld en het vliegveld wordt doorgaans gebruikt voor buitenspelen. Op Curuni na beschikken alle ressorten over ten minste een voetbalveld. Het is van belang dat er onderzoek gedaan wordt naar de mogelijkheden van sportontwikkeling in de ressorten.

Zeven (7) dorpen hebben een recreatiezaal annex krutu-oso. Er zijn in totaal zes (6) kerkgebouwen in het ressort Boven-Suriname en negen (9) in het ressort Tapanahony. In het bestuursressort Paramacca zijn er vijf (5) sportvelden, drie (3) recreatiezalen annex krutu-oso's, alsmede vier (4) kerkgebouwen.

3. FYSIEKE INFRASTRUCTUUR

De fysieke infrastructuur in het district Sipaliwini is vanwege de ongereptheid van het gebied beperk. Hierdoor is nauwelijks sprake van centrumvorming. De sociaal-culturele infrastructuur onder leiding van het traditionele gezag maakt de gedachte van centrumvorming nog ingewikkelder. Ten einde verbetering te brengen in de beheerstructuur is in de evaluatie periode het aantal districtscommissarissen van een gebracht naar 5. Het aanleggen van een regionaal centrum voor Sipaliwini is niet eenvoudig, omdat :

- de bevolkingsdichtheid zeer laag is;
- de geografische spreiding van de leefgemeenschappen zeer groot is;
- de bereikbaarheid beperkt is en
- tribale gemeenschappen regelmatig migreren.

Centrumvorming

Centrumvorming is van belang voor een efficiënt en adequaat beheer van het district dat in feite een groot deel van het binnenland uitmaakt. In dit kader kunnen verschillende uitgangspunten worden gehanteerd bij het opzetten van de bestuurscentra te weten:

1. Bevolkingsdichtheid
2. Natuurbehoud en wetenschapbeoefening

Ad.1 In het ressort Paramacca is een modern regionaal centrum wordt opgezet, waarin alle overheidsdiensten zullen worden ondergebracht. In samenspraak met het traditioneel gezag kan een gebied in de omgeving van het dorp Langa Tabiki worden opgezet. Dit voornamelijk vanwege de grote bevolkingsdichtheid, de hoge ligging en de ontsluitingsweg vanuit Moengo.

In het ressort Tapanahony moet ook een dergelijk modern regionaal centrum worden opgezet in samenspraakmet het traditioneel gezag. Het centrum kan te Stoelmanseiland worden opgzet bij de samenvloeiing van de Tapanahony, Lawa en de Marowijne rivier, op een hoog gelegen plateau.

In het ressort Boven-Suriname is de noodzaak voor een regionaal centrum aanwezig. Dit centrum moet worden opgezet op de hoog gelegen plekken in de omgeving van Gujaba en Piking Slee.`

Een regionaal centrum zal ook moeten voorzien in :

- Onderwijsvoorzieningen
- Permanente wooncentra
- Overheidsvoorzieningen
- Sportaccommodaties
- Trainingscentra
- Centra voor management, productie en duurzame ontwikkeling
- Gezondheidscentra
- Politie, brandweer en militaire kazerne
- Winkelcentrum.

Ad.2

In het district zijn twee grote natuurreservaten ingesteld, namelijk het Centraal Suriname Natuurreservaat en Sipaliwini Savanne Natuurreservaat. Deze reservaten beslaan een groot deel van het district. Het is van belang deze gebieden aan te wenden voor de internationale onderzoeksdoeleinden. In dit kader kunnen er in samenwerking met onderzoeksinstituten onderzoekcentra worden ingesteld in de gebieden. Het inheemsdorp te Kwamalasemutu kan in het kader van de wetenschapsbeoefening eveneens een centrale rol vervullen vanwege haar

geïsoleerde ligging. Parallel hiermee kunnen de voorzieningen voor de plaatselijke bevolking worden verbeterd.

Transportinfrastructuur

Het noordelijk deel van het district is gedeeltelijk ontsloten door de weg van Zanderij naar Apura via het Bakhuisgebied. De rest van het district is aangewezen op transport over de rivieren, kreken en luchttransport. Voor transport over water maakt men veelal gebruik van korjalen voorzien van een buitenboordmotor. De industrie maakt bij transport over water gebruik van de rivierboot met een ponton. Luchttransport speelt een centrale rol. In tabel 7 wordt een overzicht gegeven. In de evaluatieperiode zijn er geen nieuwe vliegvelden aangelegd. Het gebruik van hefschroefvliegtuigen voor binnenlandse vluchten is de laatste jaren toegenomen. De vliegmaatschappij Hi Jet is hierin gespecialiseerd.

Tabel 7 Overzicht vliegvelden in Suriname

Naam	district	s/ns/p	Naam	district	s/ns/p
Afobakka	Brokopondo	p	Ladoeani	Sipaliwini	s
Alalapadu	Sipaliwini	ns	Langatabbetje	Sipaliwini	ns
Albina	Marowijne	ns	Lawa-anapaike	Sipaliwini	p
Amatopo	Sipaliwini	ns	Lawaantino	Sipaliwini	p/s
Apetina	Sipaliwini	ns	Lelygebergte	Sipaliwini	p
Avanavero	Sipaliwini	ns	Majoor Fernandes	Nickerie	s/ns/p
Bakhuis	Sipaliwini	ns	Moengo	Marowijne	ns
Benzdorp	Sipaliwini	s	Njoeng Jakobkondre	Sipaliwini	ns
Botopasie	Sipaliwini	s	Oelemarie	Sipaliwini	ns
Coeroeni	Sipaliwini	ns	Paloemeu	Sipaliwini	ns
Coronie	Coronie	ns	Poesoegroenoe	Sipaliwini	ns
Cottica	Sipaliwini	ns	Poketie	Sipaliwini	ns
Djoemoe	Sipaliwini	s	Raghoebarsing	Nickerie	p
Donderskamp	Sipaliwini	ns	Raleighvallen	Sipaliwini	ns
Drietabbetje	Sipaliwini	s	Sarakreek	Brokopondo	p
Gakaba	Sipaliwini	s	Sipaliwini	Sipaliwini	ns
Godoholo	Sipaliwini	p/s	Stoelmanseiland	Sipaliwini	s
Gross Rosebell	Brokopondo	p	Tafelberg	Sipaliwini	ns
J.A.Pengel	Para	s/ns/p	Tepu	Sipaliwini	ns
Jarikaba	Saramacca	p	Tosso	Sipaliwini	ns
Kalebo	Sipaliwini	ns	Vier Gebroeders	Sipaliwini	ns
Kajana	Sipaliwini	s	Wageningen	Nickerie	ns
Kami-kami	Sipaliwini	ns	Washabo	Sipaliwini	ns
Kayserberg	Sipaliwini	ns	Zorg en Hoop	Paramaribo	s

Bron: Luchtvaartdienst (s = reguliere vluchten / ns = niet regulier / p = privé)

Voor luchttransport maken twee vliegmaatschappijen (Gum Air & Blue Wings) gebruik van kleine vliegtuigen met een maximale capaciteit van 16 `a 20 personen. Ook wordt gebruik gemaakt van privévliegtuigen en chartervluchten.

De afstanden binnen de ressorten zijn zo groot dat het normaal is dat de mensen soms dagenlang onderweg zijn naar elkaar toe of naar hun kostgrond.

Kleine helikopter

Nutsvoorzieningen

Water

In Sipaliwini wordt over het algemeen oppervlaktewater uit kreken en rivieren gebruikt als drinkwater. Door de enorme vervuiling van vele kreken en rivieren als gevolg van de goudwinning in met name de oostelijk gelegen gemeenschappen (stroomgebieden Sarakreek, Marowijne-, Tapanahony- en Lawarivier), worden steeds meer putten en andere voorzienineg aangelegd voor de watervoorzieningen. In de westelijke ressorten van Sipaliwini beschikken de dorpen Kwamalasemutu en Apoera deels over pompfaciliteiten voor leidingwater.

Elektriciteit

De energievoorziening in de gemeenschappen geschiedt veelal middels lichtmotoren die onder beheer staan van de Dienst Elektrificatie van het ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen of lokale organisaties. Knelpunten hierbij zijn het lokaal beheer en het tekort aan onderdelen. Het één en ander wordt bemoeilijkt door de slechte bereikbaarheid van de veraf gelegen dorpen. In de ressorten Boven-Suriname, Paramacca en Tapanahony zijn een veertigtal dorpen voorzien van lichtmotoren (zie tabellen 3.1, 3.2 en 3.2 voor de locaties). De lichtmotoren draaien slechts een aantal uren in de avond en raken vaak defect. Sommige particulieren hebben een eigen lichtmotor. In het ressort Boven-Coppename is slechts het dorp Kaaimanston voorzien van elektriciteit. In het ressort Kabalebo wordt de stroomvoorziening verzorgd vanuit Apura door de EBS.

Tabel 8 Aantal EBS aansluitingen (2009-2013)

Jaar	2009	2010	2011	2012	2013
Aansluitingen	549	600	624	658	715

Bron:EBS

Telecommunicatie

De liberalisering van de telecommunicatiemarkt enerzijds en anderzijds de snelle ontwikkeling van de telecommunicatietechnologie hebben de afgelopen periode ertoe geleid dat de communicatie met het district substantieel is verbeterd. Er is in alle ressorten een goed bereik van telefoons en radio. Televisie laat het in vele gevallen nog afweten maar de vele privé masten voor kabeltelevisie zorgen met name in de ressorten Boven Suriname, Tapanahony en Boven Saramacca voor een goede ontvangst. De voorbereidingen voor introductie van digitale televisie zijn in een ver gevorderd stadium.

4. MILIEU

In het district Sipaliwini vindt er alleen vuilophaal plaats in het ressort Boven Suriname. Het ressort Paramacca heeft last van huis- en industrieel vuil, stof- en wateroverlast en afvalwater. Ook het niet kunnen wegdoen van grofvuil zorgt voor problemen bij de mensen thuis. De goudwinning zorgt vooral in dit district voor veel milieuproblemen, zoals troebel water, kwikvervuiling en vernietiging van de biodiversiteit van het tropisch regenwoud.

Afvalproblematiek

Dorpen en rivieren in het Boven-Surinamegebied worden flink vervuild door lege petflessen. Personen die gebruik maken van de waterwegen, de dorpsgemeenschappen zelf en de toeristen maken zich schuldig aan de vervuiling van rivieren met deze flessen en ander plastic afval. In het ressort Kabalebo werd er in 2014 een schoonmaakproject gehouden van Apoera en omliggende dorpen. Alle sloten werden opgehaald. Het overtollige onkruid en onbruikbare bomen werd opgeschoond. Ook werden de wegen van Apoera die overwoekerd waren opgeschoond, onder andere omdat vele bewoners zijn gebeten door gifslangen, waarbij enkelen zelfs het leven hebben gelaten. Middels regelmatige grote schoonmaakacties die verricht zullen worden door jongeren van Sipaliwini wil het bestuur van dit district zowel in de dorpen als in de rivieren dit probleem aanpakken. De bedoeling is dat de gemeenschappen hierna overnemen. Verandering van de mentaliteit van lokale gemeenschappen en toeristen is hiervoor heel belangrijk.

Het district Sipaliwini wordt gekarakteriseerd als een district met een bekoorlijk heuvellandschap bedekt met het tropisch regenbos dat doorkruist wordt door kleine en grote rivieren die omringd zijn door stroomgebieden met duizenden kreken en tientallen stroomversnellingen en watervallen. Het tropisch regenbos omvat een biodiversiteit van miljoenen soorten waarvan vele uniek zijn en nergens anders in de wereld voorkomen.

Vuilverwerking
In het ressort Kabalebo is een organisatie opgezet voor de verwerking van vuil. Het ontwikkelen van een eenvoudig principe voor de verwerking van huisvuil en het toezien op naleving zijn belangrijke vereisten.

Sanitair
In vele dorpen ontbreekt het aan sanitaire voorzieningen. Mensen doen hun dagelijkse behoefte in het bos of in de kreken en rivieren. In de drukke dorpen loopt dit uit de hand aangezien er geen ruimte meer is voor het doen van de behoefte. Het is van belang dat er een goedkoop en eenvoudig systeem voor het aanleggen van privaten wordt geïntroduceerd in de dorpen. Met de nodige begeleiding kan in deze situatie verandering worden gebracht. Ook dit gedrag is een gevaar voor de gezondheid van de bevolking.

Landdegradatie
Het delven van goud gaat niet alleen gepaard met ontbossing, er ontstaan ook grote kraters met dieptes van ruim tien meter en oppervlaktes van enkele vierkante ketting. Er ontstaan op deze wijze kleine en grote meren. Ook wordt er ontbost voor het aanleggen van emplacementen. De ravage aan het bos is goed te zien vanuit het vliegtuig. Ook vanuit de top van het natuurpark Brownsberg zijn de vele kraters in de directe omgeving zichtbaar.
De humuslaag van 1,5 tot 2 meter waarop het tropisch regenbos van Suriname staat heeft als onderliggende laag overwegend onvruchtbare rotsbodems. Regeneratie van het bos is zonder intensief ingrijpen derhalve niet mogelijk. Dit impliceert dat de kraters een permanent karakter zullen behouden. Het bos is vanwege deze landdegradatie door menselijk ingrijpen niet meer in staat haar waterregulerende functie adequaat te vervullen. De overstromingen in de dorpen langs de Suriname rivier zullen derhalve en permanent karakter krijgen.
De goudzoekers moeten worden verplicht het bos na exploitatie opnieuw te herstellen door te beplanten met snel groeiende bomen in combinatie met groenbemesters.

Groenbemester

Erosie

Als gevolg van de ontbossing kan het bos de bodem niet meer beschermen. Dit veroorzaakt erosie tijdens de regens. De vruchtbare toplaag spoelt uit en de bodem wordt onvruchtbaar. Bij erosie worden ook de stofdeeltjes met het water meegenomen naar de laag gelegen gebieden en kreken. Het regenwater dat onder normale omstandigheden transparant en schoon zou zijn is dan vuil. De in het water levende organismen gaan als gevolg hiervan dood of trekken weg als ze hiertoe in staat zijn. De functies van deze organismen kunnen dan niet meer worden verricht en er ontstaat verstoring in het biologisch evenwicht.

Bodemerosie

Kwikvervuiling

Het gebruik van kwik bij het kleinschalig en grootschalig winnen van goud heeft een lange geschiedenis in Suriname. Reeds is door onderzoek bewezen dat de hoeveelheden kwik in de

omgeving van de goudvelden alarmerend zijn. De aangetoonde hoeveelheden zijn dan ook niet afkomstig van de afgelopen decennia maar van lang daarvoor. In die tijd was de wetenschap over het gevaar van dit zware element voor het milieu nog niet goed ontwikkeld. De import van kwik is nu reeds verboden. Het is van belang dat ook het gebruik wordt verboden en dat er een adequate infrastructuur wordt opgezet om dit te controleren. Kwik is vluchtig, gaat met de wind mee en slaat neer in gebieden die heel ver van de plaats van verspreiding liggen. Het kwik breekt niet af en hoopt zich op in het milieu. In grote hoeveelheden heeft het een toxische werking die tot een nogal gruwelijke dood leidt. De grote hoeveelheden die gebruikt worden in het binnenland van Suriname hebben reeds tot gevolg dat het gebruik van het rivierwater zeer riskant is.

Tot in de zwampen van Commewijne, in de kustvlakte, zijn vissen ontdekt met afwijkingen in hun groeiontwikkeling als gevolg van kwik in het milieu. Het grootschalig gebruik van kwik in Suriname is derhalve ook een groot gevaar voor de buurlanden Guyana en Frans-Guyana. Dit zal in de toekomst tot internationale conflicten leiden. Met dit kwikgebruik geeft Suriname aan niet in staat te zijn het beheer van zijn natuurlijk milieu op een fatsoenlijke wijze te verrichten. Het is zaak dat hierin verandering komt middels het uitvoeren van projecten ter reorganisatie van de goudindustrie in milieuvriendelijke zin.

Overstromingen

Landdegradatie en erosie hebben tot gevolg dat het bos haar functie als buffer van het regenwater niet meer kan uitoefenen. Dit vanwege het feit dat de humuslaag samen met het wortelstelsel en de vegetatie enorme hoeveelheden water kan vasthouden om het in een later stadium geleidelijk aan los te laten. Deze functie is in feite voor grote bewoonde delen van het binnenland reeds uitgevallen, met name in gebieden waar er grote kraters zijn geslagen in het tropisch regenbos. Dit geeft aan dat het gebruik van het bos niet op verantwoordelijke wijze plaatsvindt en dat dit optreden onmiddellijk moet worden stopgezet.

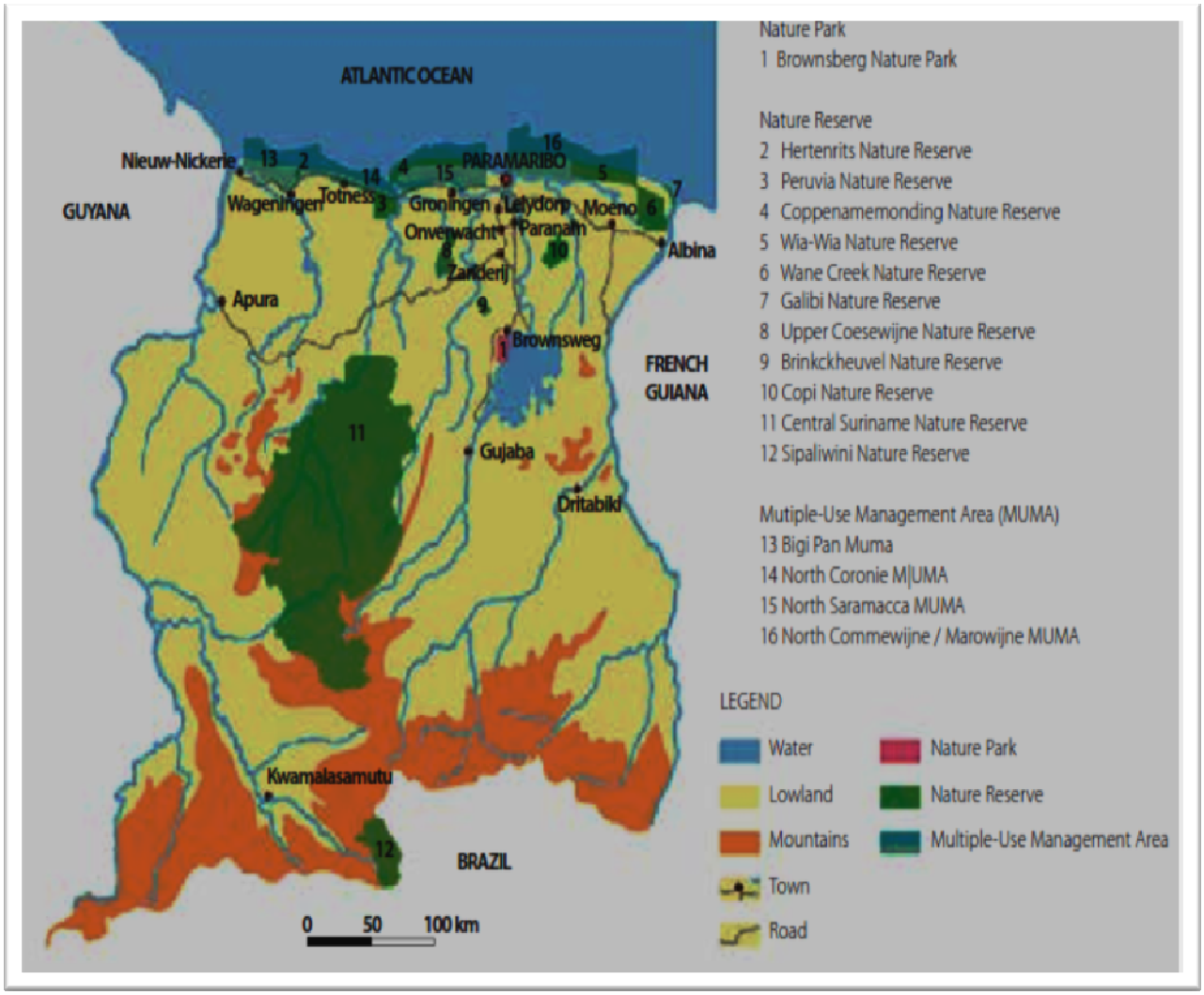

***Kaart uit; Second National Communication to the United Nations Framework Convention**

Natuurreservaten*

In het district zijn twee grote natuurreservaten ingesteld, namelijk het Centraal Suriname Natuurreservaat en het Sipaliwini Savanne Natuurreservaat (op de kaart 11 en 12). Deze reservaten beslaan een groot deel van het district. Het is van belang deze gebieden aan te wenden voor internationale onderzoeksdoeleinden betreffende biodiversiteit en ecologie. In dit kader kunnen er in samenwerking met onderzoeksinstituten onderzoekcentra worden ingesteld in de gebieden.

5. ECONOMISCHE INFRASTRUCTUUR

Met de instelling van de Commissie Ordening Goudsector Suriname is er grote verandering gekomen in de wildgroei in de vorige evaluatiepriode. De hele informele goudkolom is in kaart gebracht en wordt waar nodig geordend. Dit gebeuren is nog in volle gang. Diverse gebieden zijn in concessie uitgegeven voor de exploitatie van hout en er zijn verschillende accommodaties voor exploitatie ten behoeve van toeristen in het district.

Landbouw, veeteelt en visserij

Landbouw wordt, voornamelijk waar er weinig invloed vanuit de stad is, door de tribale gemeenschappen uitgevoerd door het aanleggen van kostgronden. Deze kostgronden zijn niet alleen een belangrijk middel van bestaan, maar zijn ook een wezenlijk onderdeel van de cultuur van de tribale gemeenschappen. De vrouw speelt in dit gebeuren een centrale rol. Het is onvoldoende bekend wat de invloed van de opkomst van de goudindustrie op, dit cultuurpatroon heeft gehad. In het ressort Kabalebo is men gestart met de permanente landbouw, in dit kader is 100 hectare tayer, 80 hectare cassave en 3 hectare kasjoe aangelegd. Het houden van vee komt niet voor in het cultuurpatroon van de lokale gemeenschappen aangezien, het traditie is te leven van vlees afkomstig van vangsten tijdens de jacht op wilde dieren in het bos. Ook vissen behoort tot een dagelijkse bezigheid en vis is derhalve ook vaak op het menu. Het Ministerie van Landbouw Veeteelt en Visserij heeft in het Tibitie gebied een experimenteel bedrijf dat zeer goede resultaten heeft met het houden van zowel groot als klein vee.

Bosbouw

Het economisch en sociaal leven van de tribale gemeenschappen vindt plaats in het bos. Het bos is leverancier van energie in de vorm van brandhout, dakbedekking voor het bouwen van hutten, hout voor het maken van allerlei attributen zoals, banken tafels, transportmiddelen in de vorm van peddels en boten, eiwit en vitaminen in de vorm van vlees en vruchten, medicijnen in de vorm van kruiden en recreatie. Het bos is ook woonplaats. Het gebruik van het bos is derhalve verweven binnen de cultuur van deze gemeenschappen. Bij het bepalen van de bestemming van de bossen derhalve in eerste instantie rekening worden gehouden met dit voldongen feit.

Een belangrijk deel van de bosgordel ligt in het district Sipaliwini. Binnen dit deel van de bosgordel zijn er weinig dorpen gevestigd. Gemechaniseerde oogst van hout is in de droge perioden van het jaar (medio augustus, september, october en februari, maart) mogelijk in dit gebied. In de natte perioden is het raadzaam niet te slepen me houtblokken, aangezien dit zeer nadelige gevolgen heeft voor de bodemstructuur van het bos. Door het gebruik van het Celos Management Systeem (CMS) kan op duurzame wijze om de 25 jaar marktwaardig hout worden afgeoogst. In tabel 8 wordt een overzicht gegeven van de productie van industrieel hout.

Tabel 9 Rondhoutproductie in Sipaliwini 2009 – 2013 in kubike meter

2009	2010	2011	2012	2013	Tot. in m^3
32,440	56,560	94,938	150,577	163,396	497,911

Bron: SBB

Skidder in actie

Mijnbouw

Binnen de mijnbouwsector zijn de kleinschalige goudwinning (en andere mineralen) en de winning van bouwmaterialen de belangrijkste activiteiten. Goudwinningsactiviteiten vinden verspreid over het gehele district plaats. Onder andere kunnen genoemd worden locaties zoals de weerszijden van de Saramaccarivier en de Surinamerivier, rond het Brokopondostuwmeer, ten westen van de weg naar Langatabiki, de stroomgebieden van de Lawa- en de Tapanahonyrivier, langs de weg naar Pokigron en ten westen van de Marowijnerivier en ten noorden van de Paramaccakreek. In de evaluatieperiode is in totaal 6.638.886,00 hectare uitgegeven in concessies voor de exploitatie van goud en andere mineralen. In tabel 9 hiervan een overzicht.

Tabel 10. Overzicht oppervlaktes uitgegeven voor goudwinning

2010	218400 ha
2011	253444.5 ha
2012	5986630.5 ha
2013	180411 ha
Totaal	**6.638.886,00 ha**

Bron: GMD

De goudwinning brengt enerzijds een opleving in de lokale economie, maar anderzijds zijn de gevolgen voor het milieu desastreus vanwege het onverantwoord gebruik van kwik. In het ressort Tapanahony is het des te meer voelbaar omdat de winningsgebieden matig ontsloten zijn.
De concessies voor de exploitatie van bouwmatrialen in het district Sipaliwini betreffen de winning van diverse grind, steenslag en breuksteen. In tabel 9 wordt er een overzicht gegeven hiervan.

Tabel 11. Rechten voor winning bouwmaterialen per ultimo 2013 in Sipaliwini

Jaar	Aantal Rechten	Oppervlakte in ha
2010	7	1942
2011	0	0
2012	1	30
2013	7	1775
Totaal	**15**	**3747**

Bron: Geologisch Mijnbouwkundige Dienst

Goudmijn vanuit de lucht

In rapportage aan de Verenigde Naties is in 2013 door Suriname aangegeven dat ongeveer 27.900 hectare het beeld vertoond zoals op bovenstaande foto zichtbaar.

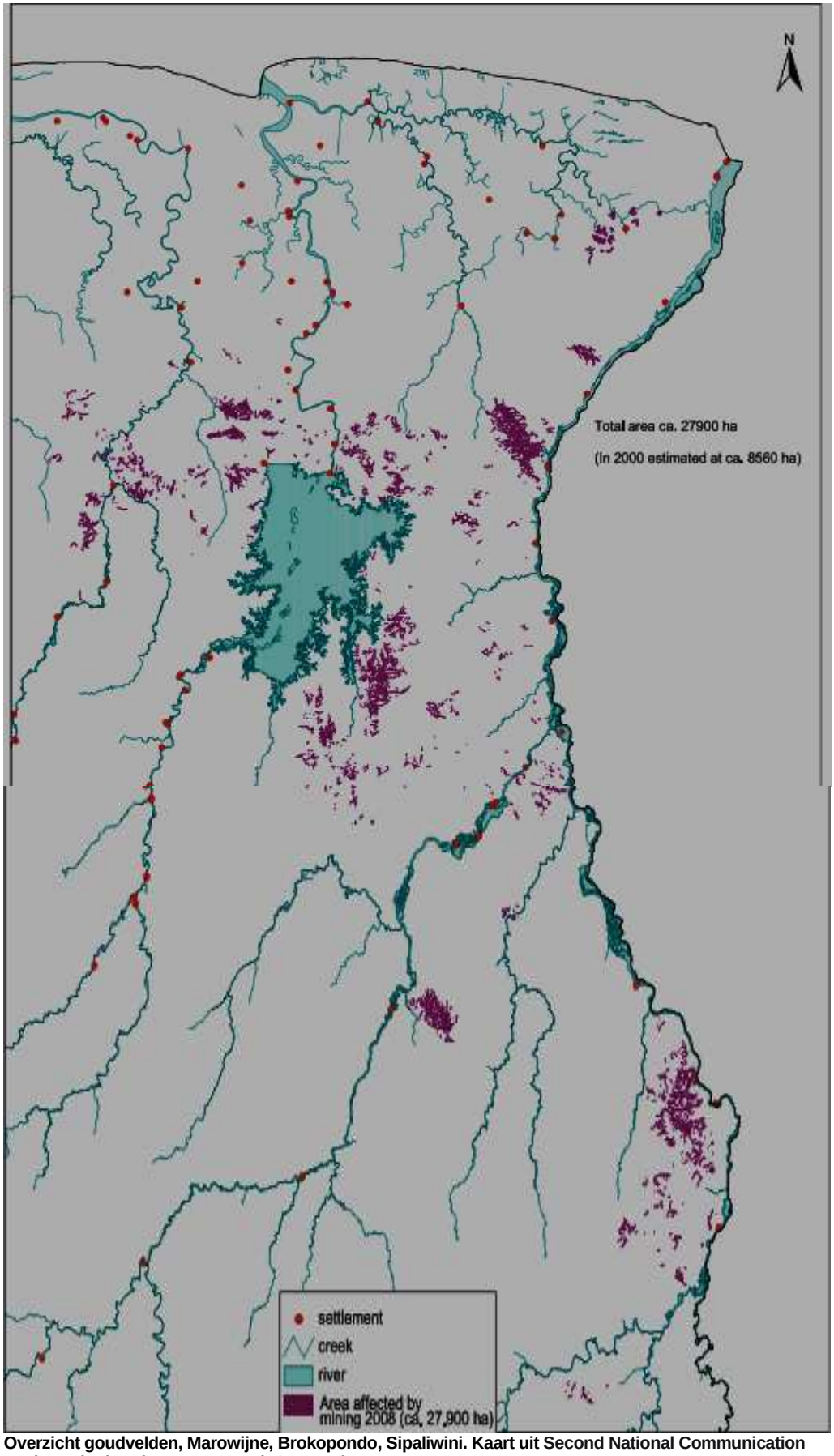

Overzicht goudvelden, Marowijne, Brokopondo, Sipaliwini. Kaart uit Second National Communication to the United Nations Framework Convention

Toerisme

Sipaliwini is niet alleen rijk aan een enorme biodiversiteit van flora en fauna, maar beschikt ook over een bekoorlijk landschap dat vol zit met uitdagende attracties als stroomversnellingen, grote rivieren, rivierstranden en watervallen. Bovendien leeft er ook de unieke cultuur van de binnenlandbewoners. Er zijn dus voldoende bouwstenen voor het ontwikkelen van ecotoerisme. In de afgelopen periode is er een tastbare groei in het toerisme te bespeuren. In tabel 11 wordt een overzicht gegeven van de vakantieoorden in het district zoveel mogelijk ingedeeld naar ressort.

Blanche Marie vallen

Wonotobo vallen

Tabel 12. Vakantieoorden in het distict Sipaliwini

Vakantieoord	Lokatie	Ressort
Anaula Nature Resort	Boven Suriname	Boven Suriname
Apetina	Tapanahony rivier	Tapanahony
Apoera	Corantijn	Kabalebo
Arupahu	nb	Kabalebo
Armina vallen	Marowijne rivier	Paramacca
Awarradam	Gran Rio	Boven Suriname
Benzdorp	Lawa	Tapanahony
Blanche Marie vallen	Nickerie	Kabalebo
Botopasi	Suriname rivier	Boven Suriname
Coppename Natuur reservaat	Coppename rivier	Boven Coppename
Danpaati	Suriname rivier	Boven Suriname
Djemongo	nb	nb
Djumu	Suriname rivier	Boven Suriname
Drietabbetje	Tapanahony rivier	Tapanahony
Ebbatop	Kleine Saramacca	Boven Saramacca
Eilerts de Haan gebergte		Coeroenu/ Tapanahony
Gran Holo	Tapanahony rivier	Tapanahony
Granborie	Tapanahony rivier	Tapanahony
Gunsi	Suriname rivier	Boven Suriname
Isadou	Suriname rivier	Boven Suriname
Jaw Jaw	Suriname rivier	Boven Suriname
Kabalebo	Kabalebo rivier	Kabalebo
Kabalebo resort	Kabalebo rivier	Kabalebo
Kasikasima berg	Palumeu	Tapanahony
Kayana	Gran Rio	Boven Suriname
Kumalu	Pikin Rio	Coeroeni
Kwamalasemutu	Sipaliwini rivier	Coeroeni
Laduani	Suriname rivier	Boven Suriname
Nassau gebergte	Marowijne rivier	Tapanahony
Njoeng Jacob kondre	Saramacca rivier	Boven Saramacca
Palumeu	Palumeu rivier	Tapanahony
Peluwine	Tapanahony rivier	Tapanahony
Poesoegroenoe	Saramacca rivier	Boven Saramacca
Poti Hill	Tapanahony rivier	Tapanahony
Raleigh vallen	Coppename rivier	Boven Coppename
Rosevelt piek	Tapanahony rivier	Tapanahony
Stoelmans eiland	Marowijne rivier	Paramaka
Stondansi soela	Nickerie rivier	Kabalebo
Tafelberg	Coppename/Saramacca riv	Boven Coppename
Tangimama kreek	Coppename rivier	Boven Coppename
Tapanahony	Tapanahony rivier	Tapanahony
Teboe mountain	Tapanahony rivier	Tapanahony
Tebutop	Tapanahony rivier	Tapanahony
Voltzberg	Coppename rivier	Boven Coppename
Wasjabo	Corantijn riv	Kabalebo
Wonotobo vallen	Corantijn riv	Coeroeni
Kaboeri	Corantijn riv	Kabalebo
Moizoli	nb	nb
Sapoerata	nb	nb

Tabel 12. Vakantieoorden in het distict Sipaliwini (vervolg)

Pokigron	Suriname rivier	Boven Suriname
Avanavero watervallen	Kabalebo rivier	Coeroeni
Donderskamp	Wayambo rivier	Boven Coppename
Cornelis kondre	Wayambo rivier	Boven Coppename
Witagron	Coppename rivier	Boven Coppename

Bron: STS

De meeste oorden worden in samenwerking met de lokale gemeenschappen geëxploiteerd hetgeen een positieve uitwerking heeft werkgelegenheid in de gebieden. Het is van belang dat er een extra aandacht wordt besteed aan de duurzame ontwikkeling van het ecotoerisme.

Handel

De formele handel is marginaal ontwikkeld in het district Sipaliwini mogelijk vanwege de ingewikkelde infrastructuur. De meeste dorpen beschikken over provisiewinkeltjes waarin de meest noodzakelijke levensmiddelen aangeschaft kunnen worden.

6. KNELPUNTEN EN POTENTIES

Knelpunten

Het district is van enorme omvang en heeft een grote spreiding van de bevolking. Dit is een knelpunt aangezien het beheer van de gebieden als gevolg hiervan moeizaam verloopt. Dit resulteert in een situatie waarbij er in grote gebieden minimale controle is en de gemeenschappen vaak de nijging hebben de gangbare normen en waarden minder serieus te nemen. De eerder beschreven problemen op het stuk van het milieu moeten eveneens in dit kader worden gezien.

In de droge tijd is transport over de rivieren beperkt hetgeen een enorm knelpunt vormt en een negatieve invloed heeft op het dagelijks leven in vele gebieden.

Er is een tekort aan kader om voldoende ruggengraat te creëren bij de locale ontwikkeling van projecten.

Potenties

Het ecotoerisme is ongetwijfeld de grootste potentie van het district Sipaliwini. Het is derhalve van belang die randvoorwaarden te scheppen in het district om de nodige toeristische ontwikkeling op gang te brengen. De randvoorwaarden kunnen als volgt worden samengevat:

- Ontwikkeling van de openbare veiligheid in de gebieden.
- Regelgeving op het stuk van vuilverwerking.
- Ordening van de goudindustrie zodanig dat het milieuvriendelijk wordt.
- Milieueffecten studies in de verschillende gebieden alvorens over te gaan tot het verstrekken van vergunningen.
- Bescherming van de tribale gemeenschappen i.h.b. de bejaarden.

- Constante voorlichting en begeleiding over toerisme.
- Verbetering van de veiligheid van de luchthavens.
- Aanleg van goede steigers in diverse gebieden.
- Aanpassing van het onderwijs aan het toerisme.

De ontwikkeling van duurzame bosbouw kan niet alleen leiden tot een verhoging van de inkomsten voor de staat maar ook tot uitbreiding en verbetering van het wegennet in het district, hetgeen het beheer van de gebieden en het toerisme ten goede zal komen.
De ontwikkeling van lokale permanente landbouw zal een belangrijk complement kunnen worden van het toerisme aangezien, producten als groente en fruit lokaal verbouwd kunnen worden ten behoeve van de toeristenindustrie.
Het opzetten van meerdere onderzoekscentra in het Centraal Suriname Natuurreservaat en het Sipaliwini Savanne Natuurreservaat zal leiden tot intensieve wetenschapsbeoefening op het stuk van milieu.